

**KARAMÜRSEL İLÇESİNİN (KOCAELİ)
KÜLTÜREL COĞRAFYASI**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Elif AYDOĞAN TATAR

**Tez Danışmanı
Prof. Dr.Fatih AYDIN**

KARAMÜRSEL İLÇESİNİN (KOCAELİ) KÜLTÜREL COĞRAFYASI

Elif AYDOĞAN TATAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Fatih AYDIN

T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK
Haziran 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	7
DOĞRULUK BEYANI	8
ÖNSÖZ	9
ÖZ.....	11
ABSTRACT.....	13
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	15
ARCHIVE RECORD INFORMATION	16
KISALTMALAR	17
GİRİŞ	19
ARAŞTIRMA KAPSAMI.....	31
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ALT AMAÇLARI	32
ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ, ÖNEMİ ve SINIRLILIKLARI	33
ARAŞTIRMANIN MATERYALİ ve YÖNTEMİ	34
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	35
1.ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	44
1.1.Jeolojik Özellikler	46
1.2.Topografya Özellikleri.....	48
1.2.1.Yükselti.....	49
1.2.2.Eğim	50
1.2.3.Bakı	52
1.3. İklim Özellikleri	53
1.3.2.İklim Elemanları.....	54
1.3.2.1. Sıcaklık ve Basınç	54

1.3.2.2. Rüzgârlar	57
1.3.2.3. Nispi Nem	58
1.3.2.4. Yağış	59
1.4. Toprak Özellikleri	61
1.4.1. Zonal Topraklar	63
1.4.2. Azonal Topraklar	64
1.4.3. İntrazonal Topraklar	65
1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri	65
1.6. Hidrografya Özellikleri	68
1.6.1. Yalakdere	70
2. ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ ve EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	73
2.1. Beşeri Coğrafya Özellikleri	73
2.1.1. Yerleşme	74
2.1.1.1. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi	75
2.1.1.2. Kır Yerleşmeleri	78
2.1.1.3. Şehir Yerleşmeleri	80
2.1.1.4. Karamürsel'in Yer Adları ve Kökenleri	80
2.1.2. Nüfus	86
2.1.2.1. Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı	87
2.1.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	91
2.1.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu	95
2.1.2.4. Kır-Şehir Nüfusu Dağılımı	96
2.1.2.5. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Farklı Etnik Grupların Dağılışı	98
2.1.3. Göç	102
2.1.3.1. Karamürsel İlçesindeki Göç Hareketleri	103
2.2. Ekonomik Coğrafya Özellikleri	108
2.2.1. Ziraat	109
2.2.2. Hayvancılık	115
2.2.3. Ormancılık	117
2.2.4. Sanayi	118
2.2.5. Ticaret	120
2.2.6. Ulaşım	121

2.2.7. Turizm	123
3.KÜLTÜREL ÖĞELER.....	132
3.1. Somut Kültür Öğeleri	132
3.2.Kültürel Miras Öğeleri	133
3.2.1. Su Mimarisi.....	134
3.2.1.1. Karabali Hamamı	134
3.2.1.2.Valide Köprü.....	134
3.2.2. Ziyaret Yerleri	136
3.2.2.1. Kara Mürsel Alp Anıtı	136
3.2.2.2. Deprem Şehitleri Anıtı	138
3.2.2.3. Vasiye Nine Türbesi.....	140
3.2.2.4. Sünni Baba Türbesi	142
3.2.2.5. Mezarlıklar	143
3.2.2.6. Dokuzlar Dede.....	145
3.2.3. Camiler	146
3.2.3.1. Uzundere Camii	147
3.2.3.2. Sünni Baba Camii.....	150
3.2.3.3.Karabali Camii	151
3.2.4. Kiliseler.....	152
3.3.Mesken Kültürü	154
3.4. Giyim-Kuşam Kültürü	193
3.4.1.Kadın Kıyafetleri.....	197
3.4.1.1. Yaşmak (Başörtü)	197
3.4.1.2. Tülbent (Başörtü)	197
3.4.1.3. Namaz Örtüsü (Başörtüsü).....	198
3.4.1.4. İpek Gömlek.....	199
3.4.1.5.Cepken (Yelek).....	199
3.4.1.6. Kuşak (Kemer).....	200
3.4.1.7. Uçkur	201
3.4.1.8. Şalvar	202
3.4.1.9. Peştamal.....	204
3.4.1.10. Saya	205
3.4.1.11. Ferace.....	206

3.4.1.12. Bindallı.....	206
3.4.1.13.Dimya- Dimija.....	207
3.4.1.14. Yün Çorap	208
3.4.1.15. Kara Lastik	209
3.4.2.Erkek Kıyafetleri.....	210
3.4.2.1. Kasket	210
3.4.2.2. Takke (Hacı şapkası).....	210
3.4.2.3.Başlık.....	211
3.4.2.4. Cepken	212
3.4.2.5. Kuşak (Kemer).....	212
3.4.2.6.Yün Çorap	213
3.4.2.7. Kara Lastik	213
3.4.2.8. Yemeni	214
3.5. Gastronomi Kültürü	215
3.5.1. Çorbalar	219
3.5.1.1. Bulamaç	219
3.5.1.2. Tarhana Çorbası.....	220
3.5.1.3. Karalâhana Çorbası	221
3.5.1.4. Yoğurt Çorbası	221
3.5.1.5. Dügün Çorbası	222
3.5.1.6. Kabak Çorbası	222
3.5.1.7. Umaç	223
3.5.1.8. Un Çorbası.....	224
3.5.1.9. Buğday Aşı.....	224
3.5.1.10. Isırgan Çorbası	225
3.5.2 Hamur İşleri.....	225
3.5.2.1. Boşnak Böreği	225
3.5.2.2. Karmaca	226
3.5.2.3. Kaçamak (Pura).....	227
3.5.2.4. Tikvenik (Kabak Böreği)	228
3.5.2.5. Kurmidning (Soğan Böreği)	229
3.5.2.6.Ekşimikli Börek	230
3.5.2.7. Simit Dolması	230

3.5.3. Et Yemekleri	231
3.5.3.1. Piryân (Büryan)	231
3.5.3.2. Etli Kuru Fasulye.....	232
3.5.3.3. Yahni.....	233
3.5.3.4. Patatesli Et Yemeği.....	233
3.5.4. Sebze Yemekleri	233
3.5.4.1. Kaldirek.....	233
3.5.4.2. Taze Fasulye.....	234
3.5.4.3. Karalâhana Yemeği.....	234
3.5.4.4. Karalâhana Sarması.....	235
3.5.4.5. Çayır ve Kuş Mancarı Yemeği	236
3.5.4.6. Gelincik.....	236
3.5.4.7. Muhacir Dolması (Biber Aşı).....	237
3.5.4.8. Turşu Kavurma	237
3.5.4.9. Cücük (Cucuk).....	238
3.5.4.10. Ispanak Yemeği.....	238
3.5.4.11. Pırasa Yemeği	239
3.5.4.12. Isırgan Yemeği	239
3.5.5. Tatlılar	240
3.5.5.1. Hurmaşitsa	240
3.5.5.2. Laz Böreği	241
3.5.5.3. Yufka Tatlısı.....	242
3.5.5.4. Zerde	243
3.5.5.5. Büzme Tatlısı (Burma Tatlısı)	243
3.5.5.6. Un Helvası	244
3.5.5.7. Kabak Tatlısı.....	244
3.5.6. İçecekler	245
3.5.7. Kurutmalar	245
3.5.8. Salçalar ve Turşular	247
3.5.9. Reçeller ve Marmelatlar	248
3.5.10. Ekmek Çeşitleri	249
3.6. El Sanatları	252
3.6.1. Karamürsel Sepeti.....	253

3.6.2. El işi	255
4. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜR ÖĞELERİ.....	258
4.1. Toplumsal Uygulamalar, Törenler Ve Ritüeller (Halk Kültürü)	259
4.1.1.Doğum.....	259
4.1.2. Sünnnet	261
4.1.3. Evlenme	261
4.1.4. Ölüm	263
4.1.5. Bayramlaşma	264
4.1.6. Lakap Kültürü	264
4.2. Festivaller Ve Şenlikler	265
4.2.1. Teferiç Pitta Şenliği	266
4.2.2. Pilav Günü (Allahlık)	266
4.2.3. Güreş.....	267
4.2.4. Hidrellez	269
4.2.5. Balık Festivali	270
4.3. Halk İnanışları.....	270
4.3.1. Nazar Kültürü.....	270
4.3.2. Su İnanışları Kültürü	271
4.4. Sözlü Gelenekler Ve Halk Oyunları	274
4.4.1. Geleneksel Eğlence Oyunları.....	275
4.4.2. Dil ve Edebiyat.....	277
5. HALKLA YAPILAN GÖRÜŞMELER ve SWOT ANALİZİ	281
5.1. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Halkın Kültür İle İlgili Görüşleri.....	281
5.2. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Halkın Kültürel Öğeleri İçin Hazırlanan Swot Analizi Sonuçları.....	282
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	289
ÖNERİLER	293
KAYNAKÇA	297
HARİTALAR LİSTESİ	315
GRAFİKLER LİSTESİ.....	316
TABLolar LİSTESİ	317
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	319
ÖZGEÇMİŞ	328

TEZ ONAY SAYFASI

Elif AYDOĞAN TATAR tarafından hazırlanan “KARAMÜRSEL İLÇESİ’NİN (KOCAELİ) KÜLTÜREL COĞRAFYASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Fatih AYDIN

.....

Tez Danışmanı, Coğrafya Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Coğrafya Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 23.05.2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr.Müahit ÇOŞKUN(KBU)

.....

Üye : Prof. Dr.Alperen KAYSERİLİ(AİÇÜ)

.....

Üye : Prof. Dr.Fatih AYDIN(KBU)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Elif AYDOĞAN TATAR

İmza :

ÖNSÖZ

Araştırmanın amacı; Karamürsel İlçesinin (Kocaeli) genel fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri doğrultusunda bölgenin geçmişten günümüze somut ve somut olmayan kültürel değerlerinin ortaya konulmasıdır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında çalışmanın kapsamı, amacı, gerekliliği, önemi, sınırlılıkları, yöntemi ve ilgili alan yazına yer verilmiştir. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde sırasıyla araştırma sahasının fiziki özellikleri, beşeri ve ekonomik özellikleri incelenerek bunların kültür olgusuyla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde kültürel değerler alt başlıkları ile analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde araştırma sahasında bulunan somut olmayan kültürel özelliklere yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde çalışma sahasında yaşayan halkın kültüre olan bakış açılarını SWOT analizi tekniği kullanılarak kültürel değerlerin günümüzdeki durumu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonuç ve öneriler bölümüyle tamamlanmıştır.

Bu araştırmanın tamamlanmasında birçok kişi, kurum ve kuruluşun katkıları olmuştur. Özellikle çalışma sürecinin her aşamasında bilimsel ve manevi açıdan beni destekleyen, yardımlarını esirgemeyen ve zor zamanlarımda hep yanımda olan değerli danışmanım sayın hocam Prof. Dr. Fatih AYDIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın ortaya çıkışında, araştırma yerinin seçiminde ve çalışma konusunun belirlenmesinde fikirleriyle yol gösteren sayın hocam Prof. Dr. Mücahit COŞKUN'a teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve yüksek lisans eğitimimde derslerine büyük bir mutlulukla katıldığım, çalışmanın ilerleyişinde beni yorumlarıyla yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Güzin KANTÜRK YİĞİT'e şükranlarımı sunarım.

Çalışmanın yazım aşaması ve arazi çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen Karamürsel halkı başta olmak üzere, köy muhtarları, Karamürsel İlçesinde yer alan liselerin okul müdürleri, sahada bulunan işletme sahipleri ve yararlandığım tüm kamu kuruluşu çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamda her zaman yanımda olan sevgili ailem ve arkadaşlarıma, bana göstermiş oldukları sabır ve anlayışları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ve tez döneminde her daim yanımda olduğunu hissettiğim araştırma konusunun gidişatı, fotoğraf seçimi gibi kısımlarda bana yardımcı olan değerli eşim Bahadır TATAR'a yanımda olduğu için çok teşekkür ederim.

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje numarası: KBÜBAP-21YL-019.

ÖZ

Araştırma Karamürsel İlçesinin kültürel coğrafyasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda ilçenin somut ve somut olmayan kültürel öğeleri kültürel coğrafya bakış açısıyla incelenmiştir. Karma araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmada katılımcı gözlemci rolüyle görüşmeler yapılmış ve yöre halkının kültürel değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Araştırma alanının ilgili haritaları ArcGIS10.4 programı kullanılarak hazırlanmıştır. Ayrıca çalışma sahasının kültürel değerlerinin güçlü ve zayıf yanları ile bu değerlerin sürdürülebilirliğini etkileyebilecek fırsat ve tehditleri belirlemek amacıyla SWOT analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre; Karamürsel İlçesi geçmişten günümüze kültürel etkileşimin yoğun olarak yaşandığı bir yerdir. 1894 yılı nüfus sayımına göre Rum, Ermeni ve Müslümanların yoğun olduğu Karamürsel'de günümüzde Türk, Boşnak, Pomak, Muhacir, Laz grupları yoğun olarak bulunmakta ve araştırma sahasında kültürel birliktelik içerisinde yaşamaktadır. Bu birlikteliği kültürler arasındaki benzerlikler ile görebilmek mümkündür.

Çalışma sahasında ana dil Türkçedir fakat bazı Boşnak ve Laz köylerinde Boşnakça ve Lazca konuşulabilmektedir. Pomak ve Muhacirlerde şive farklılıkları bulunsa da genel anlamda Türkçe konuşulmaktadır. Din açısından değerlendirildiğinde büyük oranda Müslüman olan nüfusun halk kültürü öğeleri de bu din çerçevesinde şekillenmiştir.

Araştırma sahası kültürel açıdan çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik içerisine eğlenceler, yemekler ve kıyafetler girmektedir. Eğlenceler içerisinde yakın ve uzak çevreden birçok misafir ağırlayan ve Boşnaklara ait olduğu bilinen Teferiç Pitta Şenliği bölgenin en önemli eğlencelerinden biridir. Bu şenlikte yemekler yenmekte, yöresel kıyafetler giyilmekte ve çeşitli oyunlar oynanmaktadır. Bu şenlik dışında araştırma sahasında yaşayan kişiler için düğünler ve sünnet etkinlikleri de önemli bir seviyededir.

Araştırma sahasının yemek kültürünü burada yaşayan farklı etnik kökenlere sahip kişiler şekillendirmektedir. Bu duruma bağlı olarak çalışma sahasında yaşamını sürdüren Türk, Boşnak ve Pomak nüfus yemeklerde daha çok eti kullanırken Laz nüfus sebze özellikle de çeşitli otları kullanmaktadır. Aynı zamanda hamur işi özellikle böreklerin çok fazla tüketildiği ve önemli olduğu bu sahada hamur işleriyle adından söz ettiren kişiler Pomaklar ve büyük oranda Boşnaklardır.

Araştırma alanında kültür varlığından bahsedilebilecek köyler ya da kırsal alanlarda nüfus yaşlılardan oluşmakta ve gün geçtikçe de azalmaktadır. İlçe merkezi kalabalıklaşırken diğer alanların nüfusunun azalması dağılımda eşitsizliğe yol açmakta ve gerçekleşen iki olayda da kültür kaybolmaya yüz tutmaktadır.

Araştırmanın sonucunda çalışma sahasının kültürel öğelerinin her ne kadar güçlü bağlara sahip olsa da sahip çıkılmadığında, popüler kültürün etkisi altında kaybolup gidebileceği kanısına varılmıştır. Gerek yemek gerek mesken kültürü yeniliklere açık unsurlar olmasından dolayı gün geçtikçe değişime uğramaktadır. Bu da kültürel etkinin azalmasına neden olmaktadır. Çalışma sonucunda kaybolacağı düşünülen kültürel değerlerin korunması için gerekli çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür; Coğrafya; Kültürel Coğrafya; Karamürsel

ABSTRACT

The Research aims to reveal the cultural geogrraphy of Karamürsel District. In this context, the tangible and intangible cultural elements of the district were analyzed from the perspective of cultural geography. In this studdy, in which the mixed Research model was used, interviews were conducted with the role of participant observer and a semi-structured interview form was applied to determine the views of local people on cultural values. The data obtained from the interviews were analyzed by content analysis. Relevant maps of the Research area were prepared using ArcGIS 10.4 program. In addition, SWOT analysis method was used to determine the strengths and weaknesses of the cultural values of the cultural values of the study area and the opportunities and threats that may affect the sustainability of these values.

According to the information obtained as a result of the Research; Karamürsel District is a place where cultural interaction has been experienced intensively from past to present. According to the 1894 census, in Karamürsel, where Greeks, Armenians and Muslims were concentrated, today tere are Turkish, Bosniak, Pomak, Muhajir, Laz groups and they live in cultural unity in the Research area. It is possible to see this unity through the similarities between cultures.

The main language in the study area is Turkish, but in some Bosnian and Laz villages Bosnian and Laz are spoken. Although there are dialectal differences among Pomaks and Muhajirs, Turkish is generally spoken. Religiously, the population is predominantly Muslim and elements of folk culture are shaped by this religion.

The research area is culturally diverse. This diversity includes entertainment, food and clothing. The Teferiç Pitta Festival, which hosts many guests from near and far and is known to belong to Bosnians, is one of the most important entertainments of the region. In this festival, food is eaten, local clothes are worn and various games are played. Apart from this festival, weddings and circumcision events are also important fort he people living in the Research area.

The food culture of the Research area is shaped by the people of different ethnic origins living here. Depending on this situation, the Turkish, Bosniak and Pomak

population living in the study area mostly use meat in their meals, while the Laz population uses vegetables, especially various herbs. At the same time, in this area where pastries, are consumed very much and are important, the people who have made a name for themselves with pastries are Pomaks and Bosniaks to great extent.

In the villages or rural areas where cultural assets can be mentioned in the Research area, the population consists of the elderly and is decreasing day by day. While the district center is becoming more crowded, the population of other areas is decreasing, leading to inequality in distribution and in both cases, culture is disappearing.

As a result of the Research, it was concluded that although the cultural elements of the study area have strong ties, they may disappear under the influence of popular culture if they are not protected. Both food and residential culture are subject to change day by day as they are open to innovations. This leads to a decrease in cultural influence. As a result of the study, it is recommended to carry out necessary studies for the protection of cultural values that are thought to be lost.

Keywords: Culture; Geography; Cultural Geography; Karamürsel

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Karamürsel İlçesinin (Kocaeli) Kültürel Coğrafyası
Tezin Yazarı	Elif AYDOĞAN TATAR
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Fatih AYDIN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	23/05/2023
Tezin Alanı	Coğrafya Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	328
Anahtar Kelimeler	Kültür, Coğrafya, Kültürel Coğrafya, Karamürsel

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Cultural Geography of te Karamürsel District (Kocaeli)
Author of the Thesis	Elif AYDOĞAN TATAR
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Fatih AYDIN
Status of the Thesis	Master'sDegree
Date of the Thesis	23/05/2023
Field of the Thesis	Department of Geography
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	328
Keywords	Culture, Geography, Cultural Geography, Karamürsel

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
A	: Ağustos
akt.	: Aktaran
A	: Aralık
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
çev.	: Çeviri
da	: Dekar alan
E	: Ekim
E	: Eylül
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu
H	: Haziran
K	: Kasım
M	: Mart
M	: Mayıs
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
Mm	: Milimetre
N	: Nisan
O	: Ocak
ort.	: Ortalama
pH	: Power of Hydrogen
SEKA	: Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları
SWOT	: Strenght, Weaknesses, Opportunities, Threats.

Ş	: Şubat
T	: Temmuz
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl
°C	: Santigrat Derece

GİRİŞ

Kültür, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde ortaya çıkarılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, gelecek nesillere iletmede kullanılan, insanın fiziki ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren araçların tamamıdır. Yani bir topluluğun ortaya çıkardığı somut veya somut olmayan bir ürün niteliğindedir (Besli, 2012).

Kültür kelimesinin Latince de üretmek, ekip biçmek ve bu şekilde ürün elde etmek anlamına gelen “cultura” kelimesinden gelmektedir (Lewis,1894). Bu sözcüğe diğer dünya dillerinde de rastlanmaktadır. Arapçada bir kelime olan ve daha sonra Türkçede de zaman zaman kullanılan “hars” sözcüğü topraktan ürün elde etme başka bir ifade ile toprağın işlenmesi anlamına gelmektedir (Gökalp, 2022).

Kültür olgusu kesinleşmiş tek bir tanıma sahip değildir. 1952 yılında Alfred Kroeber ve Clyde Kluckhohn “*Culture: A critical review of concepts and definitions*” adlı çalışmalarında çeşitli bilimsel ve popüler kaynaklardan yararlanarak topladıkları kültüre yönelik 164 farklı tanımını bir arada sunmuşlardır.

Bir topluma ait fikir ve sanat eserlerinin tamamı o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Kişi için ise yargılama, zevk ve eleştirme kabiliyetlerinin öğrenilerek geliştirilmiş olan biçimine o bireyin kültürü denilmektedir. Edinilen bilgileri anlatmak için de kültür sözcüğü kullanılır(Özey, 2014).Geniş manada bakıldığında öğrenilen ve uygulamaya geçirilen her şey kültürü oluşturmaktadır.

Fransız bir düşünüre göre bir şeyler unutulduğunda hafızalarda kalanlar kültürdür. Bu bağlamda kültür bir birikimdir (Keleş, 2014). Kültürün en genel sınıflandırmalarından bir tanesi somut ve somut olmayan kültür olarak yapılan sınıflandırmadır. Somut kültür başlığı altında ele alınanlar binalar, araç-gereçler, giysiler vb. somut varlıklardır. Somut olmayan kültür unsurları başlığı altında ele alınanlar toplumun ihtiyaçları, gelenekleri, normları, düşünce biçimleri gibi kavramlardır(Türker ve Çelik, 2012). Dil, din, örf ve âdetler, gelenek ve görenekler, halk oyunları, yemekler, el sanatları gibi öğeler hayatımızı şekillendiren ve kültürü ortaya koyan başlıklardan birkaçıdır.

Sembolik değerleri oluşturan dil, din, örf âdetler, gelenek göreneklerdir. Birkaç örnekle büyüklere karşı saygılı tutum, küçüklere sevgi dolu yaklaşım, doğum, ölüm, askerlik, düğün gibi toplumsal olaylar aslında sembolik olarak ortaya koyulan öğelerdir. Bunlar görünmezler fakat içten içe benimsenmiş ve devam ettirilmiştir. Sembolik kültür değerlerinin tam tersini teşkil eden somut kültür öğeleri ise kimi zaman görülen kimi zaman dokunulabilen, gerçek bir şekilde hissedilebilen bazı araç ve gereçler, yemekler gibi öğelerdir.

Kültür birden ortaya çıkan bir olgu değildir ve çok uzun sürede oluşur. Fakat oluşumu bitmez her geçen gün üzerine yeni bir anlam katılabilir. Farklı bir ifade ile gün geçtikçe değişmekte ve şekillenmektedir. Kültürü etkileyen unsurlar ve bu unsurların varlığı her yerde aynı olmadığından kültür öğelerinin de her yerde aynı özellikler göstermediği açık ve net bir şekilde ifade edilebilmektedir.

Medeniyet, insanlığın çalışarak ortaya koyduğu teknik eserlerin bütününden ibarettir. Kültür ise, bir toplumun kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütünüdür (Tanrıku,2019). Hars ile medeniyet arasında hem ortak hem de farklı noktalar bulunmaktadır. Hars ile medeniyet arasındaki ortak özellik, ikisinin de tüm toplumlarda ortak olarak var olmasıdır. Dini, ahlaki, hukuki, akla dayalı, sanatsal, iktisadi, dil ile ilgili, fen ile ilgili farklı bir deyişle bilimsel hayat toplumsal hayatlardan birkaçıdır. Bu ortak hayatlara hars denildiği gibi medeniyet de denilmektedir. Gökalp'ın hars diye bahsettiği şey kültürdür. Kültür ve medeniyet arasındaki ortak nokta toplumsal olayları içermesidir. Fakat bu benzerliklerin yanında farklılıklar da bulunmaktadır (Gökalp,2022).

Kültür bütünleştirici bir etkiye sahiptir. Başka bir ifade ile kültür, toplumu paylaşan insanlar tarafından birlikte yaşanmaktadır. Aynı dili kullanan, aynı inançlara sahip, duygu düşüncelerin aynı durumu çağırıştırabildiği insanlar arasında bir düzen, birlik ve beraberlik kavramlarından bahsedilir. Aynı duygu ve düşünceleri paylaşan bir toplumun varlığı hemen her konuda birlik beraberliğin yanında kültürel açıdan da bir birliktir.

İnsan ve çevre karşılıklı olarak birbirini etkiler durumdadır. Bu etkileşimle birlikte coğrafyanın varlığından bahsedilmelidir. Çünkü hangi konudan bahsedilirse

bahsedilsin bunu doğrudan veya dolaylı olarak doğaya ve insana bağlarız doğa ve insan coğrafya biliminin temel konusunu teşkil eder. Kültür ise insan ve doğa yaşamı içerisinde var olan önemli bir olgu niteliğindedir. İşte kültür de bu bağlamda bir çıkış noktasıdır. İnsan yaşamında geçmişten günümüze var olan gerek davranış gerek söz ve bunun gibi diğer oluşumların bir araya getirdiği kültür olgusunu coğrafi açıdan inceleme durumu kültürel coğrafya bilimini doğurmaktadır.

Kültürel coğrafya genel dünya ile bütünleşmiş bir programı ima etmektedir. Coğrafyanın amacı yeryüzünün alansal farklılaşmasının anlaşılmasıdır. Doğrudan gözleme dayanır. Tarihseldir, bu nedenle sahip olunan kültürün sonuçlarını belirlemeye çalışır (Sauer, 1941).

Kültürün coğrafyacılar tarafından analiz edilip doğa ile ilişkilendirilmesi kültürel coğrafyayı doğurmuştur. Kültürü ortaya çıkarıp onu yaşatacak olan varlık insan olduğu için temele insanı almaktadır. Bu durum insanın yaşayıp etkilendiği sahanın yani çevrenin önemsiz olduğunu düşündürmektedir. Fakat insanın tek başına hareket ettiği kanısı tamamen yanlıştır çünkü çevre de kültürlerin oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Başka bir ifade ile kültürel coğrafya insan ve çevre ilişkisini kültür olgusuna dayandırarak inceleyen bir bilimdir.

Kültürel coğrafya konusunun içerisine insan ve çevre ilişkisinin dayandırılabilirdiği her şey girebilmektedir. Ortaya koydukları çalışmalar, giydikleri giysiler, yaşadıkları meskenler, takınmış oldukları tutum ve davranışlar gibi durumlar kültürel coğrafyanın konusunu oluşturmaktadır. Coğrafyacılar ortaya koyulan kültür öğelerinin mekânsal analizlerini gerçekleştirerek kültürlerin çıkış sebepleri dâhil nerede, nasıl, neden oluştuklarına kadar birçok bilgiyi ortaya koyabilmektedir. Bunun yanı sıra dağılışı, bağlantı ve sebep sonuç ilkelerine yayılma prensibini de eklemişlerdir.

Kültürel coğrafya zaman ve mekâna göre büyük ölçüde değişir. Kültürel coğrafya çok geniş ve çeşitli bir alan olarak algılanırsa kültürü anlamak daha kolay olacaktır (Longhurst, 2007). Doğanın insanı etkilemesi gibi insanın doğayı etkilemesi geçmişten günümüze varlığını sürdüren bir durumdur. İnsan yaşamı için uygun olmayan bazı durumlar ve şartlar insanı ya bu ortamdan uzaklaştırır ya da doğaya adaptasyon sağlaması için bazı fırsatlar yaratır. Her ne kadar doğayla uyumlu olması gerekse de

önemli ölçüde değişiklikler olması da gerekir. Kısacası insan ve doğa karşılıklı bir etkileşim içerisinde. Doğa insanı etkilediği gibi, insan da doğayı etkilemektedir.

Doğal ortamın insan üzerindeki etkisini Ratzel *Anthropogeographie* (1882 ve 1891) adlı iki ciltlik eserinde ortaya koymuş ve bu fikir Avrupalı coğrafyacılar arasında yayılmıştır. Bu fikir çevreci determinizm olarak anılmış özellikle Amerikalı coğrafyacılar arasında ve 1920'ler öncesinde çok tutulmuştu. Aynı dönemde, Fransa'da çevreci determinizmden etkilenmeyen coğrafyacılar da ortaya çıkmıştı. Paul Vidal de la Blache'ın önderliğindeki Fransız coğrafyacılar beşeri coğrafyada öncü çalışmalar yapmışlar ve fiziksel çevrenin insana, kendi doğasını kullanma yolunu seçebileceği sonucuna varmışlardır. İnsanla çevre arasındaki ilişkinin posibilizm olarak anılmış ve çevreci determinizmden çok daha fazla tutulmaya başlanmıştır (Tümertekin ve Özgüç, 2020).

Posibilizm determinizme tepki olarak doğmuştur. Posibilist düşünceye inanan kişiler tüm kültürlerde doğanın etkisi olduğunu kabul etmektedirler. Posibilistlere göre, fiziki çevre kişiye imkân ve sınırlamalar sunar insanlarda bunlar arasından seçim yaparlar. Başka bir ifade ile kültür, çevrenin sunduğu olanaklar içinden verilmiş kararların ürünüdür (Arı ve Köse,2005). Fiziki açıdan değerlendirme determinizm ile, beşeri açıdan inceleme posibilizm ile ilgilidir.

İnsan fiziki çevreyi fiziki şartlar ve kültürle birlikte belirler. Bu iki durum birbiriyle ilişki içerisinde. Bu ilişki 19.yy. sonlarında Amerika'da kültürel ekoloji olarak kullanılmaya başlanmıştır (Korkmaz ve Gürbüz, 2013). Farklı bir ifade ile kültürel ekoloji insanoğlunun kültürünün oluşmasında etkili olan faktörlerin fiziki faktörler olduğunu öne sürmektedir.

Kültürel peyzaj 1920'lerde Amerikalılar tarafından insan faaliyetleriyle değiştirilmiş "landscape" olarak tanımlanmıştır (Wu, 2010). Sauer ABD'de "Landscape"ın coğrafyanın asıl inceleme konusu olmasını savunmuştur. Hatta bununla ilgili "*The Morphology of Landscape*" adlı eserini yazmıştır. Peyzaj Fransızca (*paysage*) kelimesinden gelmekte ve İngilizcedeki (*landscape*) kelimesi ile eş anlam niteliğindedir. Aslında landscape kelimesi Türkçede manzara anlamına gelmekte fakat bunlar tam örtüşmemekte aynı anlamlara gelmemektedir.

Landscape aynı zamanda çevre anlamına gelen *environment* ile ilişkilidir fakat birkaç farklılığı bulunmaktadır. Her şey bir çevre ile kuşatılmıştır, onu çevreleyen bir dış dünya bulunmaktadır ve canlılar yaşayabilmek için bu dış dünya ile bir bağa sahiptir. *Landscape* daha az kapsamlıdır ve bir bağ gerektirmez. *Environment* doğrudan hayatımızın bir parçasıyken, *landscape* bir parçamız olmak zorunda değildir. *Environment*, yaşamak için gerekli şeyleri sağlar ve hayatımızı destekler, *landscape* ise sadece kültürümüzü yansıtmaktadır (Arı,2011).

Kültürel peyzaj, kültür gruplarının yeryüzünde yaşarken yarattıkları görünür maddi peyzaj niteliğindedir bu yüzden somuttur. Kültürler doğal ortamı kendi peyzajlarına dönüştürebilmektedir. İnsanın var olduğu her yer doğal peyzajdan dönüştürülmüş bir kültürel peyzaja sahiptir ve her peyzaj kendisini yaratan kültürü yansıtmaktadır. Peyzaj kültürün aynasıdır ve peyzajı dikkatli bir şekilde gözleyen kültürel coğrafyacı, bir insan topluluğu hakkında fikir edinebilmektedir. Kültürel peyzaj barınma, yiyecek ve giyinmeyi görsel olarak yansıtmaktadır. Kültürel peyzaj, kültürlerin kaynağı, yayılması ve gelişmesi hakkında önemli ipuçları vermektedir. Her kültürel peyzaj insan eserlerinin bir toplamı niteliğindedir (Arı ve Köse,2005). Carl Ortwin Sauer peyzajı bir kültür aracı olarak doğal ortamı da kültürel peyzajın sonucu olarak nitelendirmiştir (Wu, 2010).

Kültürel coğrafya terimi 1920'lerde Carl Ortwin Sauer tarafından Amerikan coğrafyasına tanıtılmıştır. Berkeley'deki öğrencileri ile birlikte 1980'lere kadar kültürel coğrafyada egemen olmuşlardır (Hannam,2015).Çevreci determinizm fikrine bir tepki olarak Carl Ortwin Sauer ve öğrencileri tarafından geliştirilen kültürel coğrafya fikri, coğrafyanın yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Kültürel coğrafya, coğrafi olayların yalnızca bir sebepten oluştuğu iddiasına karşıydı. Hümanist coğrafya akımı ile birlikte değişen bakış açısıyla insan olmadan coğrafya olmayacağı ve insanın kültürel gelişim ve değişiminin fiziki yeryüzü üzerinde çeşitli değişiklikler yapacağı, coğrafyacıların da bu değişiklikleri fiziki coğrafya koşulları ile birlikte olaylara akılcı bir şekilde yaklaşması gerektiğini savunuyordu. Bu doğrultuda Sauer kültür haritaları yapmıştır bu kültür haritalarında topoğrafya haritalarında yer alan bilgilere ek olarak tarımsal faaliyet alanları, yerleşim bölgeleri ve ulaşım sistemleri gibi öğeleri de göstermiştir (Kayserili,2010).

Sauer'den sonra peyzaj coğrafyasının en önemli ismi J.B.Jackson'dır. Akademisyen olmamasına rağmen, peyzaj kavramını en etkili şekilde kullanmıştır. Jackson'a göre coğrafyacılar, peyzajı bir sanat eseri olduğu için değil, o peyzajı ortaya çıkaranlar hakkında bize söyleyecekleri için araştırmalıdır. Fakat bu düşünce akademisyenler tarafından çok eleştirilmiştir. Düşüncelerinin çoğunun iddia ve kendi görüşlerinden ibaret olduğunu, çoğunun sadece gözleme dayandığı ve hiçbir şeyin bilimsel olmadığını düşünmektedirler (Arı,2011).

1980'lerden sonra coğrafyadaki pozitivizm eleştirisi dikkati maddi olmayan kültürün analizine kaydırılması dolayısıyla Birleşik Krallık'ta çağdaş kültürel coğrafya yeni kültürel coğrafya ekolüyle bilinmeye başlamaktadır. Bu düşünceye göre kültürü coğrafi açıdan, mekânı kültürel açıdan tanımlamak kültürlerin pratikte ve mekânda nasıl işlediğine odaklanılmasını sağlamak ve kültürü daha net konumlandırabilmektedir (Craciunescu,2015).

Yeni ekolde peyzaj tarafsız değildir ve toplumdaki güç dengelerini ve dünyayı görme biçimini gözler önüne sermektedir. Yeni kültürel coğrafyacılar göre peyzaj, ortaya koyulmuş bir eserde, resimde, şiirde bilimsel yazı gibi somut varlıklar ile temsil edildiği biçimde algılanmaktadır. Bu yüzden yeni kültürel coğrafyacılar peyzajın sadece insan ve çevresi arasındaki etkileşimin somut bir aracı olarak değil dünyaya belli bir şekilde bakmanın sonucu olduğunu düşünmektedirler (Arı,2011).

Yirminci yüzyılda ABD'de kültürel coğrafya çalışmaları ön plana çıkarken, zaman zaman farklı ilgi alanlarına da yönelmeye başlamıştır. 1970'li yıllara kadar kültürel coğrafya çalışmaları genellikle maddi kültür öğeleri ile ilgiliyken, 1970'li yıllardan sonra maddi kültür öğelerinin ön planda olduğu çalışmalara eleştiriler getirmeye başlamışlardır. Fakat bu eleştirilere rağmen, kültürel coğrafyacılar hem yeni konular hakkında hem de maddi kültür öğelerinin ön planda olduğu çalışmalara devam etmişlerdir (Kayserili,2010). 1990'larda yeni nesil kültür coğrafyacıları çok çeşitli gelenekler ile meşgul olan kültürel coğrafya çalışmaları yapmışlardır (Hannam, 2015).

Kültürel coğrafya araştırmaları yapılırken beş temel olgu üzerinden hareket ederler. Kültür fikrinin coğrafi sorunlara uygulanması hususunun çekirdeğini, Philip Wagner ve Marvin Mikesell, birbirleriyle ilişkili beş ana konunun oluşturduğunu ileri

sürmüşlerdir. Bu beş ana konu şu şekilde sıralanmaktadır: Kültür Bölgesi, Kültürel Ekoloji, Kültürel Yayılma, Kültürel Etkileşim ve Kültürel Peyzaj'dır. Ele alınan bu çalışma da bu beş ana tema üzerinden şekillendirilmiştir.

Kültürel ekoloji herhangi bir kültür ile doğal çevre arasındaki çok yönlü ilişki veya etkileşim olarak tanımlanmaktadır. Son 40-50 yıldır kullanılıyor olsa da Amerikan coğrafyasında 19. yüzyılın sonlarından beri varlığını sürdürmektedir (Arı, 2003). Kültürel ekoloji insanın doğal çevreyi kendisi için kullanırken bu sırada doğal çevrenin de kendisinin ekolojik dengesini sürdürmesi ve kendisini yenilemesine imkan sağlanmasıdır. Bu durum ekolojik sürdürülebilirlik olarak adlandırılabilir. Farklı kültürler doğal çevreden farklı şekillerde yararlanmaktadır. Bu durum da farklı kültürel ekolojileri ortaya çıkarmaktadır (Korkmaz ve Gürbüz, 2008). İnsan çevre ile iç içedir ve bu durum doğada gerçekleşen olayların çevreye vermiş olduğu değişimin de insan çevre ilişkisinde aynı şekilde geliştiğini söylemek mümkündür. Bir ormanın yakınında yer alan bir gölün bölgenin iklimine etkide bulunması gibi doğanın yapısı insanı ve kültürleri doğrudan etkilemektedir (Şanal ve Giray, 2020).

Tarihsel süreç boyunca giyim-kuşam, beslenme, dil, müzik ve mimari gibi kültürün çeşitli dalları kültürün kaynak alanlarından çıkarak yayılmış ve başkaları tarafından da benimsenmiştir. Bu duruma kültürel yayılma denilmektedir (Tümertekin ve Özgüç 2020). Kültürel yayılma kültürel değişiklikleri temsil etmektedir. Heterojenliği arttıran dış güçler olarak tanımlanabilir buna örnek niteliğinde yabancı bir kültürün etkisi verilebilir bunun sonunda toplumda uyumsuzluklar artabilir (Galor ve Ashraf, 2007). Türü ne olursa olsun kültür bölgeleri insanlar arasındaki temas, etkileşim ve iletişimin sonucudur. Her kültür bölgesi diğer bir kültür bölgesi ile nadir olarak benzerlik gösterir, hepsi kendine özgüdür (Tümertekin ve Özgüç 2020). Şekilsel kültür bölgesi kültürel öğelerin uygulandıkları yer, varlığıyla mekândaki konumu ve dağılımlarını göstermektedir. Dağılım kültürel öğeleri diğer unsurlara göre konumlandırmakta ve sınırlarını çizmektedir (Çetin ve Coşkun, 2020).

Kültürel etkileşim kültürel yayılma sürecinin bir sonucudur. Kültür alışverişi hemen her toplumun gerçekleştirdiği bir durumdur. Kültürel yayılmanın bir sonucu olarak toplumlar birbirlerinin kültürlerinden etkilenirler (Tavkul, 2007). Dinamik bir yapıda olan kültür farklı kültürlerle karşılaştığında zaman ve mekâna göre bir değişim

süreci yaşamaktadır. Bu değişim bazen kısmen bazen ise köklü bir şekilde gerçekleşmektedir (Yeşilbaş ve Acat, 2020).

Belirli bir bölgenin kültüründen bahsedilirken aslında uzun yıllar süren etkileşimin bir sonucu değerlendirilmektedir. Kültür oluşurken aklın, insanlığın, süzgecinden geçip en güncel halini almıştır. Bu günlere gelebilmesindeki en önemli etken nitekim farklı kültürlerle etkileşim içerisinde olmasıdır. Bunun dışında durumlarda gerçekleşebilmektedir. Kültürlerinden hiçbir şekilde kopmamış, aralarına başkalarını almamış ve dışarıya da yayılmamış kültür gruplarından bahsedilebilmektedir. Fakat insanın yeni yerler keşfetme arzusu, gerçekleştirmek zorunda olduğu göç durumu bu istisnanın önüne çok rahat bir şekilde geçebilmektedir. Bu sayede denilmelidir ki kültür kendini soyutlayamamaktadır. Aslında değerlendirmenin kısa bir sonucu olarak kültür etkileşim geçirmeye çok elverişlidir denilmelidir.

Kültürel kimliklerin ve etnik kimliklerin dönüşümü tüm kültürler içerisinde ve toplumlarda devam eden bir süreçtir (Khutsishvili, 2018). Kültür sürekli bir değişim, dönüşüm ve etkileşim halindedir yani aslında kültür durağan değildir. Bu durum tüm kültürler ve kültürel değerler için geçerlidir. Ortada bir duygu, düşünce, gelenek görenek durumu hâkimdir fakat bu kavramlar günün şartlarına, insanların bakış açlarına, hissettiklerine göre değişim göstermektedir. Örneğin büyüğe saygı bilinen her toplumda uygulanan bir davranıştır fakat her kültürün, o kültürü yaşayan insanların saygı gösterme biçimi farklıdır. Bu durumda etkileşim konusunu kendi içerisinde iki şekilde değerlendirmek mümkündür. Kültür, insanın yaşamından kendine yer bulur ve farklı kültürler içerisinde kendine yakın olan ile ilgilenir. Başka bir deyişle hem çevreden, insanlardan, etkilenmekte hem de farklı kültürlerden etkilenmektedir.

Çevrenin etkilemiş olduğu kültüre değinildiğinde çok akılcı sonuçlara varılmaktadır. Bir topluma ait kültürel değerler incelendiğinde bu kültürel değerlerin geçmişi araştırıldığında ilk oluşmaya başladığı dönemlerin toplumsal, sosyal, siyasi durumlarının yansıdığına şahit olunmaktadır. Söylenen bir sözün, uygulanan davranışın kültürde bir karşılığı, anlamı bulunmaktadır. Bu anlam mutlaka geçmişten izler taşımaktadır. Dönemin şartları bir müziğe, bir şiire bazen bir söze yansırken nasıl olur

da kültüre yansımaz ki? Kültür çevre ile farklı bir ifade ile ortaya çıktığı zamanın içerisinde barındırdığı olaylar ile sıkı sıkıya bağlıdır.

Çevre kültür ilişkisinin yanı sıra kültür ile etkileşim halinde olan birden fazla öge bulunmaktadır. Çevrenin kültürü etkilemesi gibi kültür de din, dil, sanat gibi öğeleri etkilemektedir. Kültür bu oluşumlarla etkileşim halindedir. Bu oluşumlarla kültür aslında var olmaktadır.

Kültürün unsurlarından biri dildir ve dil için akarsu benzetmesi yapılabilir. Akarsu yerleşimin içerisinde geçerken hem o bölgeye hayat vermekte hem de o bölgede yer alan diğer su kaynaklarından beslenerek hayat bulabilmektedir. Dilde içerisinde bulunduğu halkın kültürünün oluşumunda sağlamlaştırıcı ve birleştirici bir madde işlevi görür. Kültürü var olmayan toplumunda kaynağı kurumuş akarsu gibidir. Dil, kültürü taşıyan dağıtan bir ağ, kültür de taşınan su gibidir (Göçer,2012). Her millet kendi dilini ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkarılmış olan dilin amacı da o toplumun kültürünü gelecek nesillere taşımaktır. Bu taşıma neticesinde dil değişmekte ve gelişmektedir (Has ve Atay, 2020). Dil aslında toplumların kültürlerini yansıtır niteliktedir. Araştırmalara göre dil kültürü kalıplaştırmaktadır (Maleki, 2014). Dilin kültür ile ilişkisi günümüzde etkilerinin belli olduğu bir durumdur. Türkçenin çevre dillerle etkileşimi bunlara verilebilecek en iyi örneklerden birini teşkil etmektedir.

Kültürün din ile ilişkisi incelendiğinde; din kültürel değerler içerisinde en çok ahlak ile yakındır. Bireylerin yiyip içtiklerini, giyim kuşamlarını, ibadetlerini belirleyen en önemli etmendir. Bu sayede sosyal ve kültürel olaylar da belirleyici rol oynamaktadır. Din ve kültür ilişkisi çift yönlü olarak karşımıza çıkmaktadır; inanç ve ibadete bağlı olarak ortaya çıkan hayat tarzı ve kültür değerlerine göre ortaya çıkmış yaşam alanıdır. Farklı bir deyişle din, kültüre göre şekillenmiştir (Tanrıverdi, 2018).

Toplumun kültürünü yansıtan etmenlerden biri de yemeklerdir. Göç sayesinde göç ettikleri yerlere yöresel yemeklerini götürerek yemek kültürlerini farklı yerlere yaymaktadırlar (Karaca ve Karacaoğlu, 2016). Bu yayılış aslında kültürel etkileşimin gerçekleşmesini sağlar. Hem kendi kültürleri hem de gittikleri yerin kültürleri ile etkileşim içerisinde bulunur.

Dil, din, sanat değişir ve Őekillenirse aslında kültür de değişmiş ve Şekillenmiş olur. Çünkü bu faktörler kültürel değerlerdir. Sadece dil, din, sanat değil yiyecek ve içecekler, giysiler gibi somut, gelenek görenekler, örf âdetler gibi soyut kültürel değerlerde bulunduğu yerin, toplumun kültürünü yansıtılmakta, yer deęiŐtięinde de bulunduğu yerdeki kültürel değerlerle etkileşim içerisine girmektedir.

Kültür öğelerinin yanında kültürlerin birbirleriyle etkileşimi incelendiğinde Türkiye bu duruma çok iyi bir örnek olarak ortaya çıkmaktadır. Anadolu tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış birçok kültüre sahne olmuştur. Bunun yanında konumunun elverişliliği sebebiyle birden fazla kültür ile komşu olarak yaşamaktadır. Çevredeki farklı kültürlerin varlığı hem dolaylı yoldan etkileşime hem de g gibi olaylarla doğrudan etkileşime sebep olmaktadır. Bunun açıklayıcı ifadesi olarak kültürde yer almadığı halde sonradan öğrenilen bir yemeğin yapıyor oluşu, dilde yer almadığı halde yerleşmiş olduğu için farklı dillerdeki bazı kelimelerin konuşma dilinde yer almaya başlamış olması gibi temel durumlar kültürel etkileşim olayına örnek gösterilebilmektedir.

Anadolu'daki en önemli kültürel merkezlerden kabul edilen Karamürsel, kültürel etkileşimin geçmişten günümüze yansıtıldığı kültür bölgelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. İçerisinde barındırdığı farklı etnik yapılar günümüzün popüler kültürü içerisinde yavaş yavaş etkisini kaybediyor gibi dursa da araştırma sahası içerisinde hala etkilerini görülmektedir ve kültürlerini hala yaŐatmaya çalışan özellikle kırsal kesimde bazı yerleşimler bulunmaktadır.

Karamürsel İlçesinde Türklerin, Pomakların, Boşnakların, Lazların çoğunlukta olduğu fakat bunlar dışında da bazı etnik grupların bulunduğu ve tüm bu grupların yıllardır hep birlikte yaşadıkları bir bölgeyi oluşturmaktadır. Her bir alt kültür grubu birbirinden etkilenmekte ve kültürel anlamda bir alıŐveriŐ durumunu gerçekleŐtirmektedir. Bu etkileşim içerisinde dil, yemek gibi önemli etkenler yer almaktadır.

Araştırma sahasında yer alan bazı köylerde yer alan halk Bosna'dan göçmüş ve burada da Boşnak kültürlerini devam ettirmişlerdir. Bu köylerde Türk yemeklerinin yanında hala Boşnak yemekleri yapılmakta, Türkçenin yanında hala Boşnakça

konusulmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Boşnak kültürü ve Türk kültürü yıllar süren bir etkileşim içerisinde kalmıştır. Yeni neslin gün geçtikçe bu durumdan uzaklaştığı görülmektedir fakat yerleşimde bulunan orta yaşın biraz üstünde olan kişilerin hala bu durumun etkisinde kaldıklarını ve bu etkileşimi devam ettirdikleri görülmektedir.

Çalışma sahasında ana dil olarak hep Türkçe konuşulmakta bazı Boşnak ve Laz köylerinde Boşnakça ve Lazca yaygın olarak kullanılabilir. Manav olarak adlandırdığımız Türkmen kökenli kişilerde şive farklılıkları olsa da genel manada Türkçe konuşulmaktadır (Özdemir, 2012). Araştırma sahasında yer alan köylerdeki dil kültür etkileşiminde eski isimlerin daha çok Boşnakça iken son zamanlarda bu isimlerin yerini araştırma sahasında Türkçe konuşulmasından dolayı Türkçe isimlerin aldığı görülmektedir. Bu isimler gerek birer lakap gerekse insan ve hayvan isimleri olarak hayatın her alanında kendini göstermektedir. Dil-kültür etkileşimi konuşma açısından değerlendirildiğinde; bölgeye göç etmiş kişiler konuştukları dili burada devam ettirememiş genellikle çocuklar okulda okuma yazma öğrenirken Türkçe konuşmayı da okulda öğrenmişlerdir. Günümüzde genellikle büyükler kendi aralarında azda olsa Boşnakça konuşmaktadır hatta yaşlılardan bazıları hiç Türkçe bilmemekte Boşnakça iletişim kurmakta ama yeni nesil bu dili kullanmamaktadır. Çalışma sahasında yapılan gözlemler sonucunda kendi aralarında hala bazı kelimeleri Boşnakça kullandıkları da gözlemlenmiştir.

Din-kültür ilişkisi araştırma sahasında incelendiğinde çok büyük farklılıklar ve değişikliklere rastlanmamaktadır. Çalışma sahasında yerleşimini sürdüren Türkler İslam dinine mensup kişilerdir. Bosna'dan, Selanik'ten göç eden kişiler yaşadıkları yerde de İslam dinini benimsediklerinden burada da yabancılaşma çekmemiş ve dinlerini yaşamaya burada da devam etmişlerdir. Var olan inanışlarda geçmişten günümüze devam eder niteliktedir.

Karamürsel'de yaşayan halkın gastronomi kültürü incelendiğinde de bir etkileşimden bahsetmek gerekir. Balkanlardan, Karadeniz Bölgesinin farklı yerlerinden, Gürcistan'dan ve diğer yerlerden gelen insanlar yerli halk ile birlikte kendi yöresel yemeklerini göç ettikleri Karamürsel'de de yaparak buranın kültürünün ortaya çıkışında etkili bir paya sahip olmuşlardır.

Kültür ve konuları hakkında fikir sahibi olduktan sonra kültürün alt tanımlarını anlayabilmek konunun tamamının özümsemesi için gerekli ve önemlidir.

Alt Kültür: Büyük toplu kültürler içerisinde veya büyük şehirlerde etnik ya da dini yerleşim bölgelerinde kümelenme eğiliminde olan kültür topluluklarıdır. Sınırlı bir grup içerisindedir (Lieske, 1993).

Milli Kültür: Bir milletin kendine has yaşam biçimini oluşturan kültürel değerler topluluğudur. Millet olmuş her toplumun kendilerine ait düşünce tarzı, hayata bakış açısı, varlığı anlamlaştırmak için tutum ve davranışları bulunmaktadır. Bu kıvama gelerek aynı bakış açısına sahip olmuş kişiler topluluğu milli kültürü ve milli kültür kimliğini oluşturur (Kösoğlu, 2018).

Maddi Kültür: Toplumların kültürlerini anlamak adına objeler vasıtasıyla ortaya konulan bir alandır. Maddi kültürün somut kanıtlarıdır (Sarıtaş, 2019).

Manevi Kültür: Sosyal bilimlerdeki maddi unsurlardan ziyade var olduğu bilinen inanç ve normlardır. Manevi kültür toplumu toplum yapan örfler ve adetlerdir (Kocadaş, 2005).

Kültürel Asimilasyon: Kültürü temsil eden özelliklerin homojenleşmesine yönelik iç kuvvetlerden kaynaklanan değişikliklerdir (Galor ve Ashraf, 2007).

Kültürel Değişim: Bir toplumun kültürel yapısının kültürel bir farklılık sonucunda, kısmen veya tamamen değişmesi olayıdır (Özey,2014).

Kültürel Yozlaşma: Kültürel yozlaşma, toplumların yabancı kültürlerin etkileşiminde kalarak kendi kültürlerini unutmaya başlaması olayıdır (Özey,2014).

Kültürsüzleşme: bir grubun ya da bir toplumun başka bir grubun kültürü ile kurmuş olduğu ilişki sonrasında kendi kültürünü değiştirmesi ya da tümüyle toplumun kendi kültürünü iyiden iyiye kaybetmesi durumudur (Önen,2008). Kültürsüzleşmeyi tetikleyen birçok durum olabilir. Bunlardan biri farklı toplumlar ile sürekli etkileşim halinde olmak olabilir veya farklı kültür durumunu yaşatan bir topluluğun içerisinde azınlık olarak var olduğundan benliğini kaybedebilir.

Kültürel Edinme: Kendi yaşadığından farklı bir kültürün bazı yanlarını benimseme durumudur (Tümertekin, Özgüç, 2020).

Kültürel Üretim: Birey kültürü aynı şekilde gelecek nesillere transfer etmez. Birey, zamanın ve mekânın ilişkisi içerisinde kültürü yeniden üretir, farklılaştırır ve gelecek nesillere aktarır. Bu sayede kültür yeniden üretilerek değişir ve aktarılır (URL 1).

Kültürel Uyarlanma: İnsanların kendi kültürleri yoluyla, fiziki çevreye ve çevredeki değişimlere uzun dönemde uyum sağlamalarına denir (Tümertekin, Özgüç, 2020). Kültürel uyarlanma adaptasyon anlamına gelmektedir ve çok uzun sürede gerçekleşmektedir.

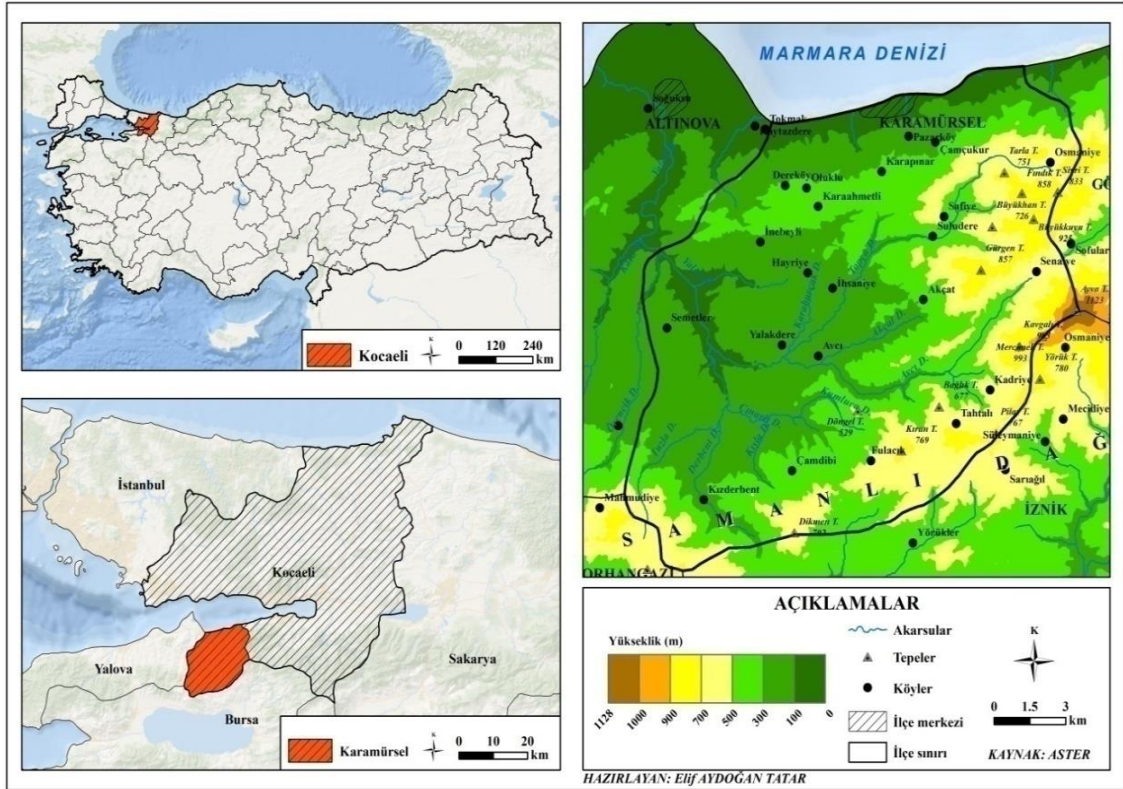
Halk Kültürü: Teknolojik olarak basit, doğası gereği geleneksel olan, küçük, kendine güvenen topluluktur (Gillespie, 2014).

Popüler Kültür: Genellikle dünyanın dört bir yanındaki kitleler tarafından ortaya çıkarılan ve tüketilen nesnelere, uygulamalar ve kültürel bağlamları içerir. Çeşitlidir, dağınıktır ve çok yönlüdür (Dodds ve Funnell, 2019).

ARAŞTIRMA KAPSAMI

Araştırma sahası olan Karamürsel Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü'nün Samanlı Dağları yöresinde yer almaktadır. İdari bakımdan Kocaeli İline bağlı olan bir ilçedir. Karamürsel İlçesi doğuda Gölcük (Kocaeli), batıda Altınova (Yalova), güneybatıda Orhangazi (Bursa), güneydoğuda İznik (Bursa) ilçeleri kuzeyde Marmara Denizine bağlı İzmit Körfezi ile çevrelenmiştir (Harita 1).40°41'21"Kuzey enlemleri 29°36'54"Doğu meridyenleri arasında yer alan araştırma sahası toplamda 262 km²'lik bir alanı kaplamaktadır.

Araştırma sahasının deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 10 metredir. Arazinin yüksekliği kıyı kesimlerden iç kesimlere doğru artmakta ve ülkenin genelinde olduğu gibi doğu batı doğrultulu olarak uzanmaktadır. 26 yerleşim bulunan araştırma sahası içerisinde birçok tepe olmakla birlikte merkezin güneyinde Samanlı Dağları görülmektedir.

Harita 1: Karamürsel İlçesi Lokasyon Haritası

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ALT AMAÇLARI

Bu araştırmanın amacı Karamürsel İlçesinin genel fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerinin, bölgenin geçmişten günümüze somut ve somut olmayan kültürel değerlerine etkisini ortaya koymaktır. Ayrıca çalışmanın bir diğer amacı bölgede yaşayan farklı kültürleri ve bu kültürlerin etkileşimini incelemek, burada yaşayan insanların ortaya koyduğu kültürel birikimin mesken kültürüne, giyim kuşamlarına, yeme içme alışkanlıkları gibi kültürel değerlere nasıl yansıdığını ortaya koymaktır.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Araştırma sahasının kültürünü oluşturan somut ve somut olmayan unsurlar nelerdir ve bu unsurlarda doğal faktörlerin düzeyi ile beşeri faaliyetlerin rolü nedir?
- Tarihsel gelişim açısından kültür olgusu Karamürsel’de nasıl değişim göstermiştir?
- Araştırma sahasının kültürel gelişiminde farklı medeniyetlerin ve farklı etnik grupların etkisi var mıdır var ise bu etkileşim nasıl gerçekleşmiştir?
- Geçmişten günümüze kadar devamlılığını sürdüren kültürel öğeler nelerdir?

- Araştırma sahasının kültürel değerlerinin korunması ve devam ettirilmesi için neler yapılabilir?

ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ, ÖNEMİ ve SINIRLILIKLARI

Araştırma sahasının yerleşim tarihine bakıldığında bir Anadolu kenti olması sebebiyle kültürel açıdan önemli bir yer teşkil etmektedir. Çevresinin zirai pazar ve turistik bir mekân olması aynı zamanda bir geçit noktası olduğunu bu sayede pek çok kültürel zenginliği içerisine barındırdığını göstermektedir. Bu bilgiler her ne kadar bilinse de bu konu hakkında kültürel coğrafya alanında bir araştırma yapılmamıştır. Bu araştırma sahanın kültürel coğrafya açısından maddi ve manevi unsurlarını ortaya koyması bakımından önem teşkil etmektedir.

Bölgenin sanayi alanlarına yakın olması ve nüfusunun hızla artması sebebiyle kültürel mirasın zarar görmemesi ve bu çalışmanın farkındalık yaratması açısından önem taşımaktadır. Bununla bağlantılı olarak araştırma sahası içerisinde maddi ve manevi unsurların sürdürülebilirliğine ve farkında olunmasına da katkı sağlanmak istenmektedir.

Araştırma sahası olarak Karamürsel İlçesinin seçilmesinde etkili bazı faktörler bulunmaktadır:

- Yerleşmenin kurulması ve bu seviyeye gelmesinde öncelikle konumu etkili olmuştur. Karamürsel İlçesi Romalılar zamanında İstanbul'dan Bursa'ya karayolu ile gitmek isteyenler için durak yeri olmuştur. Bunun yanında denizyolu ile avantajlı olan saha İstanbul'dan direkt Karamürsel'e ulaşmayı sağlamaktadır. Tüm bunların yanında ilk tersanelerden birinin buraya kurulmuş olması sebebiyle Osmanlı için de önemli bir saha olmuştur.
- Araştırma sahasının tarihi bir geçit noktası olması yanı sıra 1877-1878 yılları Osmanlı ve Ruslar arasında gerçekleşen 93 Harbi dolayısıyla Karadeniz'in çeşitli şehirlerinden, Gürcistan'da ve Bosna'da yaşamını sürdüren halkın buldukları bölgelerden kaçıp araştırma sahasında yeni yerleşim alanları kurmaları da tarihi diğer bir gerekçeyi içerisinde barındırmaktadır. Çalışma bu farklı kültürlerin bir arada yaşayarak etkileşimlerinin ortaya konulması ile de önem taşımaktadır.

- Araştırma sahasının güneydoğusunu ve güneyini Samanlı Dağları çevrelemektedir. Dağ gibi diğer yerleşimlerle arada mesafe olmasına sebep olan yeryüzü şekilleri bu bölgede yaşayan insanların yakın çevresi ile ilişkilerini kısıtlamaktadır. Samanlı dağları da bir bakıma buna sebebiyet verdiği için Karamürsel İlçesinin kültürlerinin korunmuş olabileceği hipotezini ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir sonuca varıldığında bölgenin kültürünü ortaya koyabilecek araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Karamürsel İlçesi kültürel bir merkez niteliği taşımaktadır. Bu durumun yanında çok büyük bir alanı kaplamasa da yeryüzü şekilleri de çeşitlidir. Bu çeşitlilik içerisinde hem dağlık ve engebeli bölgelerde yaşam süren insanlar hem de akarsu kenarına kurulmuş daha düz yer şekillerine sahip mekânlarda yaşayan insanlar bulunmaktadır. Bu durumun da kültür çeşitliliği bakımından önemli olduğunu belirtmek gerekir. Sadece bunlarla kalmayıp bölge içerisinde hem denizel hava koşullarının hem de daha karasal hava koşullarının bir arada yer alması durumuna değinilmelidir. Çünkü denizellik ve karasallık da öncelikle insanın ruhsal durumuna, tutum ve davranışlarına daha ileriki safhalarda kültürlerine yansımaktadır.
- Araştırma sahasının sahip olduğu mevcut maddi kültürel değerlerinin incelenmesi bölge için ne ifade ettiği, bölgede yaşayan insanların hayatlarına maddi manevi katkısı ve bu değerlerin korunması analizlerinin yapılması açısından da önem teşkil etmektedir.
- Konumu sebebiyle gelişmiş bazı illere yakın olmasından dolayı iş imkânı, yerleşim şartlarının kolaylığı ve şehir çekiciliği ile nüfus hızla artmaktadır. Bu artış sebebiyle kültürel değerlerin öneminin kaybedilmemesinin ve sürdürülebilirliğinin isteniyor oluşu da diğer bir önemi oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN MATERYALİ ve YÖNTEMİ

Karma araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmanın hazırlık aşamasında ayrıntılı bir şekilde alan yazın taraması yapılmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin bir kısmı TÜİK, MTA gibi önemli istatistik verilerinin bulunduğu kurumlardan ve Karamürsel Belediyesi, Karamürsel Kaymakamlığı gibi kamu kurumlarından elde edilmiştir. Nitel veriler ise katılımcı gözlemci olarak yer alınan saha çalışmaları ve görüşmeler ile gerçekleşmiştir. Toplamda altı kez saha çalışması yapılmıştır

(09.07.2021, 10.07.2021, 17.07.2021, 23.07.2021, 29.11.2022, 30.11.2022). Çalışmanın nitel verilerinin analizinde kullanılmak üzere gerçekleşen görüşmeler *Tepeköy, Yalakdere, Avcıköy, Karapınar, Akpınar, Osmaniye, Uzundere, Fulacık, Ereğli, Dört Temmuz, Kızderbent, Çamdibi, Altinkemer, Dereköy* yerleşimlerinde yaşayan yöre halkı ile yapılmıştır.

Elde edilen veriler Microsoft Word Microsoft Excel gibi programlardan tablo ve grafik haline getirilerek çalışmaya eklenmiştir. Haritaların yapımında ArcGIS 10.4.1. programı kullanılmıştır.

Araştırma alanında tespit edilen somut ve somut olmayan kültürel öğelerin güçlü ve zayıf yanlarının belirlenmesi amacıyla SWOT analizi yöntemi uygulanmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın ilk aşamalarından biri olan literatür tarama sürecinde araştırma sahası ve yakın çevresi ile ilgili yapılan daha önceki çalışmalar incelenmiştir.

Araştırma Sahası ile İlgili Yapılan Önceki Araştırmalar

Erol ve Kayacılar (1994): Çalışmalarında İzmit Körfezi güneyi kıyılarında yer alan Karamürsel ile Halidere arasındaki sahanın jeomorfolojik oluşum ve gelişimini araştırıp incelemektedirler. Bölgenin derin vadilerle yarılmış dağlık tepelik bir özellik arz ettiğini, Orta ve Üst Miyosen'de Kuzey Anadolu Fay Zonu'na ait fay sistemleri etkisiyle çarpılarak yükselme sürecine girmiş olduğu, Alt ve Orta Miyosen döneminde nemli-tropikal morfoiklimatik süreçlerin etkisiyle aşınım yüzeylerinin oluştuğu gibi jeomorfolojik sonuçlara ulaşılmıştır.

Bayraktar (1995): Araştırmasında Karamürsel Şehri adı altında bölgenin fiziki ve beşeri özelliklerinin ele almıştır. Şehrin kuruluşu, gelişmesi ile ilgili fiziki özellikleri, şehrin tarihçesi, nüfus özellikleri, yerleşme özellikleri, fonksiyonları ve sorunlarını ele almıştır.

Kılınc (1996): Çalışmasında Karamürsel ve çevresinin coğrafi etüdü üzerinde durmuştur. İlçenin fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerini ele almıştır.

Meriç ve Nazik (1999): Çalışmalarında Armutlu yarımadası kuzey alanı olarak belirlenen Yalova- Karamürsel ilçelerinin bulunduğu bölgede gözlenen jeomorfolojik bulguların araştırılıp incelenmesini konu edinmişlerdir.

Geçili (2002): Çalışmasında 1844-1845 yıllarını kapsayan dönemde Temettuat defterlerini inceleyip yorumlayarak Karamürsel'in sosyal ve ekonomik yapısını ortaya koymuştur. Bu bağlamda Karamürsel'de yaşayan kişilerin hangi dine mensup olduklarını, etnik kökenlerini, halkın gelir kaynakları gibi konulara çalışmasında yer vermiştir.

Bayraktar (2012): Çalışmasında araştırma sahasının yerleşim özelliklerini ele almıştır. Yerleşme ve saha ilişkisini açıklayıp ikametgâh sahaları hakkında bilgiler vermiştir. Bunların yanında yerleşim alanlarından bazıları fotoğrafı, bölgenin haritasını vererek araştırmayı desteklemiştir. Çalışmanın devamında cadde ve sokak sisteminde etkili olan faktörler hakkında bilgi verdikten sonra şehrin genel planı, önemli caddeleri ve fonksiyonlarına yer vererek şehrin yerleşim özellikleri çalışmasını noktalamıştır.

Yılancı ve Sağıroğlu (2013): Araştırmalarında Karamürsel İlçesi içerisinde yer alan Yalakdere ve çevresinin damarlı bitkiler çeşitliliği hakkında analizler yapmışlardır ve bölgenin florası araştırılmıştır. Çalışma sonucunda 712 bitki örneği, 79 familyaya ait 258 cins ve 409 tür takson ortaya çıkarılmıştır. Bu türler içerisinde endemik türler dâhil Avrupa Sibiryaya, Akdeniz, İran-Turan fitocoğrafyalarına ait ürünler tespit edilmiştir.

Uzun (2018): Çalışmasında Karamürsel İlçesinin spor alanlarının CBS teknikleri ile coğrafi dağılışı analizini ortaya koymaktadır. CBS tekniği ile yapılan haritalar ve analizlerle birlikte Karamürsel'in şehir merkezinde spor alanlarının miktar ve alan bakımından dünya standartlarının altında kaldığını ve geliştirilmesi gerektiğini geliştirmesi dâhilinde bölgenin hali hazırda var olan kıyı kenti özelliği, doğal alanların varlığının fazla oluşu, çevresinin nüfus bakımından yoğun olması ve turizm potansiyelinin varlığı sebebiyle spor alanlarına ihtiyaç olacağı sonuçlarına ulaşmıştır.

Özbyraktar ve Yinelek (2019): Araştırmasında Karamürsel'in kırsal yerleşmelerinden biri olan Avcıköy'ün mekânsal analizi üzerinde durmuş, konutların planı, sağlamlık durumları, cephe ve kapı özelliklerine değinmiş mimari açıdan eski köy evleri ve yenileri arasında karşılaştırmalar yapılarak köyün tarım ve üretimin sürdürülebilirliğini ortaya koymuştur.

Araştırma Konusu ile İlgili Ulusal Çalışmalar

Emekli (2006): Çalışmasında coğrafyanın prensipleri ile kültür ve turizmin ilişkisinin varlığını orta koymaktadır. Çalışmaya göre farklı mekânlar farklı kültürleri doğurmuş farklı kültürlerle olan merak da kültür turizminin gelişmesini sağlamıştır. Bu bağlamda coğrafya kültür ve turizm yakından ilişkilidir.

Sandal (2007): Çalışmasında son yıllarda gelişim gösteren Kahramanmaraş ilinin birbirinden kültürel anlamda farklılık gösteren üç mahallesinin kültürel özelliklerini ve bunların karşılaştırılmasına değinmiştir. Anket metodu uygulanmış ve kültürün oluşmasında etkili olduğu düşünülen eğitim, sağlık, kentleşme, çevre gibi faktörler üzerinde durulmuş ve bu faktörlerin geçmişten günümüze değişimleri ele alınmıştır. Araştırma sahası 1980'den sonra kırsal kesimlerden göç almıştır. Bu göç sonucunda şehrin dokusunda bozulmalar meydana gelmiştir. Bu durumun önüne geçilmelidir. Araştırmanın sonucunda Necip Fazıl Mahallesinin diğer iki mahalleden daha fazla geliştiği ortaya çıkmıştır.

Kayserili ve Altaş (2010): Araştırmalarında Horasan İlçesinde yer alan bazı köylerin içerisinde barındırdığı geleneksel yöntemlerle ortaya çıkarılmış meskenlerini coğrafi yönden incelemişlerdir. Aynı sonuçlara ulaşılmaması için farklı yerlerde ki yerleşmelerden yedi tanesi baz alınmıştır. Meskenlerin oluşumunda bölgenin hâkim inanç ve ırk kültürünün yanında bölgenin iklim şartlarının da etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Karakuzulu ve Atnur (2007): Çalışmalarında Tortum, Çıldır ve Tödürge göllerinin kültür coğrafyası açısından incelemişlerdir. Çalışmada bu göller gibi diğer coğrafi oluşumların orada yaşayan halk tarafından kendilerinde bıraktığı etkilerin gelecek nesillere birer kültürel miras, değer taşıdığı anlatılmaktadır. Aynı bakış açısı araştırmanın sınırını belirleyen göller içerisinde incelenmiştir.

Kayserili (2011): Çalışmasında, kültür ve kültürel coğrafya kavramları, Erzurum şehrinin maddi kültür öğelerinin gelişimi, fiziki çevre şartları ile beşeri coğrafya özelliklerinin kültür üzerindeki etkilerini ele almıştır. Araştırma sahasının geleneksel giyim kuşam kültürü ve yemek kültürü aktarılmış, bozulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin korunması gerekliliği ortaya koyulmuştur.

Şahinalp (2013): Araştırmasında Şanlıurfa şehrinin kültürel fonksiyonun birçok açıdan incelenmesini amaçlamıştır. Tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Şanlıurfa şehri kültürel açıdan da çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu kültürün etkisi ile birçok yapı inşa edilmiştir. Şehir için önemli olan bu yapılar yerleşimin şekillenmesinde ve kültürel miraslara sahip olmasına sebep olmuştur. Sahip olduğu kültürel miraslardan en önemlisi üç din açısından da önemli bir konumda olmasıdır. Bundan dolayı şehrin inanç turizmi açısından öne çıkarılması gerekmektedir. Bunun dışında sahanın alt yapı çalışmalarına ağırlık verilmesi, kültürel mirasa sahip çıkılması gibi pek çok konuya değinilmiştir

Gök ve Kayserili (2013): Araştırmalarında Erzurum evlerinin kültürel coğrafya kapsamında önemini incelenmişlerdir. Şehrin bazı yerlerinde bulunan geleneksel meskenlerin objektif olarak belirlenebilmesi için şehrin farklı yerlerinde bulunan yerleşimlerin tamamını incelemeye çalışmışlardır. Araştırmaya öre geleneksel konutların burada yaşayan insanların kültürlerinin çok iyi bir şekilde yansıtıldığı gözlenmiştir.

Torun (2014): Çalışmasında Tarsus kentinin turizm kaynakları potansiyelini incelemektedir. Bu kapsamda Tarsus İlçesinin tarihi geçmişi, ilçede geçmişte yaşamış ve iz bırakmış olan medeniyetler incelenmiştir. Akdeniz'e kıyısı bulunmasının ve Toros dağları ile çevrili olmasının fiziki özellikleri bakımında ilçeyi önemli kıldığı belirtilmiştir. Turizm potansiyelinin yüksek olduğu belirtilen ilçenin fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri ele alınmıştır. İlçenin turizm için uygun bir saha olduğu ve tanıtım için yapılması gerekenler aktarılmıştır.

Kocaman, Kayserili ve Kaya (2015): Araştırmasında; meskenlerin ait oldukları toplumların kültürlerini yansıtmadaki öneminden bahsetmiştir. Tarihi açıdan önemini koruyan kültürel etkileşimin yoğun olarak yaşandığı geleneksel Kağızman evlerinin kültürel coğrafya açısından önemi araştırılmış ve incelenmiştir.

Çavuşoğlu (2015): Araştırmasında Çanakkale ili Dümrek, Taşlıtarla, Geyikli, Umurbey, Çırpılar ve Tuzla yerleşmelerinde gerçekleştirilen yerel etkinliklere (deve güreşi, yağlı pehlivan güreşi, köy hayırları, hidrellez, nevruz, vb.) değinmiştir. Köy hayırlarının geçim kaynakları ve sosyo-kültürel özellikleri ile köy hayrı etkinliklerine karşı yönelik tutum ve düşüncelerini incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak, yörenin bu

etkinliklerinin kültürel zenginlik taşımasının yanı sıra kırsal turizm açısından önemli potansiyel taşıdığı belirtilmiştir.

Oğan (2016): Çalışmasında Tunceli ilinin ekonomik faaliyetlerini ve kültür coğrafyasını ele almıştır. Öncelikle Tunceli ilinin fiziki ve beşeri coğrafya özelliklerine değinilmiş daha sonra ilin ekonomik faaliyetlerinin şekillenmesinde etkili olan faktörün doğal çevre faktörleri olduğu belirtilmiştir. Araştırma sahası içerisinde yaygın olarak hayvancılık ve az da olsa tarım yapıldığı anlatılmıştır. Bunların yanında bölgede halk kültürünün etkisi ile şekillenmiş pek çok meslek kolu olduğu belirtilmiştir. Bu meslek gruplarının yaygınlaştırılması ve kültür devamlılığının sağlanmasının gerekliliği anlatılmıştır.

Bulut, Değişgeç, Güney ve Uzun (2017): Çalışmalarında Ağlasun yerleşmesinde yaşayan insanların kültürel birikimlerinin burada yer alan yerleşmelere nasıl yansıdığını anlatmaktadırlar. Bu bağlamda gezi gözlem anket yöntemleri uygulanmıştır. Yerleşimlerin ortaya çıkmasında doğal şartların yanında gelenek göreneklerin ve ekonomik faaliyetlerinde yer aldığı ortaya çıkarılmıştır.

Şen (2017): Çalışmasında Hatay ilinde kullanılan tandır fırını el sanatları ve yöresel mutfak kültürünün bir ürünü olarak ele almıştır. Hatay ilinin Samandağ, Yayladağ ve Kumlu ilçelerinin kırsal kesimlerinde yaygın olarak kullanılan tandır fırınının ortaya çıkardığı kültüre unsurlar incelenmiştir. Tandır fırını ve bulunduğu coğrafi konum sayesinde Hatay'ın önemli bir yöresel mutfak kültürüne sahip olduğu belirtilmiştir.

Akçaözöglü (2018): Araştırmasında; ilin fiziki coğrafya şartları incelenerek bu şartların sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Çalışma maddi ve manevi kültür öğelerini kapsamaktadır. Yemek, giyim kuşam, mesken ve tarihi yapıların yanında gelenek ve görenekler gibi maddi olmayan kültürel değerler incelenmiştir. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği üzerinde durulmuştur.

Gül (2018): Çalışmasında Vezirköprü de kendircilik ve urgancılık sanatlarının araştırma sahası içerisinde uygulanması zaman içerisindeki durumu ve bu el sanatlarının coğrafi bağlamını araştırmıştır. Tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirilebilen kendircilik ve urgancılık kendirin ekimi ve urgan üretimine bağlı olarak zamanla önemini yitirmeye yüz tutmuştur. Fakat hala Türkiye sınırları içerisinde önem taşımaktadır.

Şahin (2019): Araştırmasında kültür coğrafyası açısından değerli bir somut değer olan Türk Sabunları hakkında bir inceleme yapmıştır. Sabunun mevcut kullanımının yanında yapım aşamasındaki gelişmelerin gün geçtikçe iyileşmesi bununla birlikte sabunun fiyat değerinin düşmesi fakat bu durum karşısında asıl çalışmanın amacını oluşturan geleneksel yöntemlerle yapılan sabunların pahalı kalıyor oluşu ve bu yüzden Pazar alanının giderek daralması konusu çalışmanın gidişatını oluşturmaktadır.

Akçaözoğlu ve Koday (2019): Çalışmalarında Osmaniye ilinin mutfak kültürünü coğrafi açıdan incelenmiştir. Araştırma sahasının yemek kültürünü yeme içme ile ilgili olan tarımsal faaliyetler şekillendirmekte devamında çevresiyle etkileşimi ortaya mutfak kültürü olgusunu çıkarmaktadır.

Yüksel (2019): Çalışmasında; Siirt şehrinin kültürel coğrafyasını ve kültürel peyzajını maddi kültür öğeleri çerçevesinde değerlendirmek, doğal, beşeri ve ekonomik çevre şartları ile olan uyumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Siirt'te yaşayan insanların geçmişten günümüze getirdiği kültürel birikimin mesken kültürüne, giyim-kuşam kültürüne ve yeme-içme alışkanlıklarına olan etkisini değerlendirmek çalışmanın en önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bunlarla ilişkili olarak eski Siirt evleri olan Cas Evleri'nin neden günümüze kadar peyzajını koruyamadığını araştırmak, Modern mesken kültürü ile Cas Evleri arasında nasıl bir bağlantı olduğunu ortaya koymak, Cas Evleri'nin korunması ve günümüze kazandırılması için neler yapılabileceği gibi konular araştırmada değinilen diğer başlıklardır.

Sargın (2019): Çalışmasında; Antalya'nın Serik İlçesinde yaşayan Karahacılı Yörüklerinin, yaşadıkları sahanın doğal ortam özelliklerinin kültürel değerlerinin oluşması üzerindeki etkisini incelemiştir. Verimli topraklara sahip olan sahada Yörüklerin tarımsal faaliyetler ile uğraştıkları belirtilmiştir. Yörüklerin kültürel birikimleri ve tarihi süreçleri incelenmiştir.

Güneş (2019): Araştırmasında; Bergama halılarının kökenlerini, dokuma alanlarını, kültürel unsurlardan etkilenme biçimlerini, halı dokumanın peyzaja yansımalarını ve doğayla etkileşimini kültürel coğrafya bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Bergama halıları haritada nasıl bir mekânsal dağılışı gösterir? Bergama halılarının tarihi gelişimi ve yayılışı nasıl gelişmiştir? Bergama halıları kültürün hangi unsurlarıyla etkileşime girerek şekillenmiştir? Bergama halıları doğal ortam-insan

etkileşiminden nasıl izler taşımaktadır? Bergama halılarının peyzajdaki izleri nelerdir? Sorularına cevap aranmıştır.

Dikme (2019): Çalışmasında; tarihsel süreçte oluşturulan kültürel birikim ve kültürel peyzaj içerisinde önemli değerlere sahip olan Elazığ ilinin kültürel değerlerini coğrafi açıdan değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda kaleler, camiler, kiliseler, müzeler, köprüler, hamamlar, çeşmeler ve konutlar incelenmeye çalışılmıştır. Fiziki şartların kültürel değerlere etkisi birçok açıdan değerlendirilip örneklerle desteklenmiştir.

Kılınç (2020): Çalışmasında; Malatya ilinin kültürel coğrafyası maddi kültür öğeleri kapsamında incelenmiştir. Maddi kültür unsurları sahanın doğal ve beşeri özellikleri ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Yemek kültürünün tarımsal üretim çerçevesinde şekillendiği belirtilmiştir. Giyim kuşam ve mesken kültüründe ise sahanın fiziki şartları ile inanç kültürünün etkili olduğu vurgulanmıştır. Unutulmaya yüz tutan kültürel değerlerin farkındalığının sağlanması gerektiği önerilmiştir.

Yel (2020): Araştırmasında; Giresun ili Eynesil İlçesinin kültürel coğrafyasını incelemiştir. Amaç Eynesil İlçesindeki kültürel birikimi ortaya çıkarmak, kültürel peyzajı belirlemek ve bunlarla birlikte Eynesil İlçesinin bu kültürel birikimi kendi lehine çevirebilmesini sağlamaktır. Bu amaca ulaşabilmek için araştırma etnografi araştırma yöntemi benimsenerek yürütülmüştür.

Coşkun (2020): Çalışmasında; farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve çok kültürlü bir yapıya sahip olan Iğdır ilinde yaşayan Azerbaycan Türklerini ele almaktadır. Azerbaycan Türklerinin göç etme sürecine değinilerek kültürel öğeleriyle yaşam tarzlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Iğdır ilinin ve yakın çevresinin jeolojisi, jeomorfolojisi, klimatolojik özellikleri, bitki örtüsü, toprak özellikleri ve hidrografik yapısı gibi fiziki özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Iğdır ilinin tarihçesi, beşerî coğrafya unsurları olan demografik yapısı, özellikleri ile göç olgusu, yerleşme yapısı ve ekonomik özellikleri genel hatları ile anlatılmıştır. Sahanın coğrafi etüdü yapıldıktan sonra ilin somut ve soyut kültürel değerleri saptanmıştır. Azerbaycan Türklerinin maddi kültürel değerleri ve özellikleri incelenmiş ve manevi kültür öğeleri açıklanarak coğrafi açıdan değerlendirilmiştir.

Minaz (2021): Çalışmasında; Tokat ili içerisinde yer alan Zile İlçesi ve çevresinde yer alan somut ve somut olmayan kültürel miras değerlerinin kültürel

coğrafya kapsamında değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Zira zamanla birbirine benzeyen şehirler içerisinde özgünlüğünü koruyan bir yeri teşkil etmektedir. Araştırmanın diğer bir amacı ise araştırma sahasının mevcut kültürel miras potansiyelini ortaya çıkartarak sürdürülebilirliğini sağlayabilmektir.

Dibsizgöl(2021): Araştırmasında Azdavay İlçesinin maddi ve manevi kültürel değerlerini coğrafi bir bakış açısı ile irdelemek ve ortaya koymuştur. Katkı sağlaması amacıyla kültürel değerleri şekillendiren doğal ve beşeri faktörleri incelemiş, araştırma sahasında gözlemler yaparak burada ki halk ile birebir iletişime de geçmiştir. Bir materyal olarak da SWOT analizi yöntemini kullanarak araştırmanın seyrine katkıda bulunmuştur. Maddi kültür öğelerinden olan meskenler, geleneksel kadın kıyafetleri ve yöresel yemek kültürünün, sahanın doğal ortam şartları ve yürütülen ekonomik faaliyetler çerçevesinde şekillendiği belirlemiştir. Azdavay İlçesinde halk üzerinde kültürel bilincin oluşturulması ve kültürel değerlerin korunması kapsamında çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Araştırma Konusu ile İlgili Uluslararası Çalışmalar

Birkeland (2008): Çalışmasında kültürün sözde eski yani geleneksel ve yeni kültürel coğrafya içerisinde kavramsallaştırılmasını ele almaktadır. Bunun yanında kültür- doğa ilişkisi ve toplum-mekân ilişkisi konularına değinmiştir. Bu bağlamda kültürel dönüş, kültür ve doğa, kültür kavramları ve ekstra kültür doğa ve kadın başlıkları altında konuyu irdelemiştir.

Wu (2010): Çalışmasında kültürün peyzaj ve ekoloji ile ilgisini incelemektedir. Peyzajın giderek kültürel hale geldiğini bu durumdan tüm ekosistemlerin etkilendiğini ortaya koymaktadır. Kültürel manzaranın açıklamasını Sauer'in tanımları ile desteklemiştir. Kültürel peyzajın UNESCO'ya göre tanımlarına değinmiştir. Ona göre peyzaj ekolojisinin sürdürülebilirliğini sağlamak için insan coğrafyası, peyzaj mimarisi, mühendisliği gibi birçok sosyal bilimle işbirliği yapması gerekmektedir.

Craciunescu (2015): Çalışmasında şehir turizmindeki mekânın yapılandırılması ile kültürel coğrafyayı ilişkilendirerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kültürel coğrafyanın mekân ve birey arasındaki bağı analiz etmeyi amaçlayan bir disiplin olarak görmüştür. Çalışmada aynı zamanda Kültürel Coğrafyanın kurucusu olarak kabul eden Carl Ortwin Sauer ve kültürel peyzajdan da bahsedilmiş ve pozitivist tepki olarak gerçekleşen olaylar sonucu Kültürel Coğrafya biliminin yeni bir ekol olarak ortaya

çıktığı görüşüne yer vermiştir. Bu yeni ekole göre insan mekân kültür ilişkisinin ortaya koyulması hakkında görüş bildirmiştir.

Hannam (2015): Çalışmasında coğrafya disiplinin kültürel anlamda değerlendirilmesi ile ilgilidir. Bu açıdan öncelikle kültürel coğrafya, kültür terimlerine değinilmiştir. Carl Ortwin Sauer ve Berkeley Okulu konularından bahsedilmiş sonrasında yeni kültürel coğrafya hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın seyrine yardımcı olması açısından kültür ve kültürel coğrafya terimleri farklı kavramlar ile ilişkilendirilmiştir.

Khutsishvili (2018): Çalışmasında Gürcistan üzerinden kültürel kimlik ve coğrafya ilişkisini ortaya koymayı amaçlar. Araştırma da çatışma sonrası Gürcülerin çoğunluğunun bölgeyi terk etmesi diğerlerinin Gürcistan'ın farklı bölgelerine yerleştiğini yeni yerlere taşınan Gürcülerin kültürel adaptasyon sürecini ortaya koyan bazı durumlardan bahsedilmiştir. Bu durum kimi zaman normal şartlarda ilerlerken bazen de zorlu süreçlerle son bulmaktadır. Bu durumun ortaya koyulması için geçmişte yerlerinden edilmiş şuan da Tiflis'te yaşayan kişiler arasında anket çalışması niteliğinde bir çalışma yapılmış ve bunun analizi gerçekleştirilmiştir.

Gibson ve Waitt (2020): Çalışmasında klasik kültürel coğrafya, Carl Ortwin Sauer Berkeley okulu hakkında bilgilere yer verilmiştir. Carl Ortwin Sauer'in ortaya çıkardığı kültürel manzara yani landscape terimi üzerinde durulmuştur. Kültürel coğrafyacılar ve bu coğrafyacıların üzerinde durduğu coğrafi mekânın kişiliğinin tarihsel bir açıyla tasvir etmeleri üzerinde durulmuştur.

1.ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Fiziki coğrafyanın kültürler üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu yüzden bir yerin kültürünü anlayıp açıklayabilmek için jeolojik, litolojik, jeomorfolojik, iklim toprak, hidrografya özellikleri ve vejetasyon dağılışı iyi bilinmelidir. Örneğin kurak toplumlar ile bunun tam aksinin yaşandığı toplumlarda belirgin kültürel farklılıklar görülmektedir.

Doğal ortam özellikleri insan faaliyetlerini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Özellikle yerleşme ve mimaride, kullanılan malzeme ve bunların kullanım şekillerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. İnsanlar mekânın fiziki şartlarına önceleri uyum sağlamış ama zamanla engellerle karşılaşp bu engelleri ortadan kaldırmaya çalışmış, bazen de engellerle birlikte yaşamıştır (Göney, 1993; akt.: Tanrıku,2019).Bir bakıma kültür farklılıkları tam da buradan doğmaktadır. Bir şekilde uyum sağlanmış ve karşalarına çıkan engelleri kendilerine göre ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Bu ortadan kaldırma durumu her yerde, herkeste, her şeyde aynı olmadığından bazı durumları tabii şekilde farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar içerisinde kültürün varlığından bahsetmek gerekmektedir.

Doğal ortamın insanı etkilemesi süreci çok kapsamlı bir süreçtir. Doğanın kendi içinde yarattığı bu etkileşim sürecine belirli bir zamandan sonra insan da katılmıştır. Doğanın onu etkilemesinin yanında insanın da doğayı etkilemesi durumu eklenmiştir.

Her doğal ortam orada yaşayan halk için farklı bir mücadele şeklidir. Bunun etkileri kültürlerine yansır ve toplumlar birbirlerinden farklılaşmaya başlar (Karnıbüyük, 2019). Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler her yerde aynı değildir. Bazı yerlerde yüksek ve engebeli araziler yoğunken bazı yerlerde ise daha düz ya da az eğimli araziler bulunmaktadır. Bu durumun insan üzerindeki etkisine örnek olarak en başta yerleşme alanlarının dağlık ve engebeli alanlarda sınırlı olmasına, düz alanlarda daha yoğun olmasına neden olmuştur. Yerleşmenin dışında düz alanlarda tarım, sanayi, ulaşım gibi insana yönelik faaliyetlerde daha rahat ve yoğundur. Bununla birlikte dağlık, engebeli bir alanda yaşayan toplumlar veya topluluklar ile daha düz alanlarda yaşayan toplumlar arasında kültür farklılıkları da gözlenmektedir.

Yer yapısı sadece dağlık, düzlük olarak sınırlandırılmamakta bunların yanında doğal kaynak varlığı da değerlendirilmelidir. Doğal kaynakların varlığı ve kullanımını doğrultusunda toplumlar arasındaki refah seviyesi, nüfusun fazla veya az oluşu gibi sebeplerden ötürü kültür dolaylı yoldan etkilenmektedir.

Bir alanın iklim özellikleri de kültür için çok önemli bir yer teşkil eder. İklim öncelikle insanların yediklerini içtiklerini daha sonra giydiklerini etkilemektedir. Bunlar da maddi kültür öğelerini oluşturan unsurlardır. Günümüz şartlarında hemen her şeye rahat ulaşıldığından iklim dolayısıyla bölgede yetişmeyen tarım ürünlerinin birleşiminden meydana gelen yemeklere de ulaşmak mümkündür. Fakat bazı yörelere, bölgelere has ve hala bölgenin kültürünü yansıtan yemeklerin varlığı da bilinmekte ve değerleri korunmaktadır. Bunları sadece belirli iklim tiplerinde yetiştirilen tarım ürünleri olarak değerlendirmemekte gerekmektedir. Örneğin soğuk iklim bölgelerinde insanların daha çok enerjiye ihtiyacı olduğundan daha çok et protein grubu tüketilirken başka bir deyişle bu bölgenin yemek kültürünü bunlar oluştururken, daha sıcak ve ılıman iklimlerde daha sebze ağırlıklı bir yemek kültürü hâkimdir. Giyim, kılık, kıyafet grubu da pamuk, ipek gibi tarım ürünlerinden elde edildiğinden bu grupta incelenebilmektedir. Giyim unsuru özellikle bazı toplumlarda çok belirgindir. Hangi fiziki şartlarda yaşadığını belirgin şekilde vermektedir.

Giyim insanın var olduğundan beri en başta korunmak, örtünmek gibi ihtiyaç duyulan sebeplerden ötürü kullandıkları bir araç niteliğindedir. Bu araç ihtiyacın durumuna göre şekillenebilmekte, yaşanan toplumun bazen duygu ve düşüncelerine bazen zevkine göre değişebilmektedir. Tüm bunların yanında aslında görüntünün dışında kullanılan malzemede yöreden yöreye değişebilmektedir. Bu durumda şüphesiz coğrafi nedenler etkili olmaktadır. Bu coğrafi nedenler içerisinde sıcaklık, yağış ve nem gibi temel faktörler bulunmaktadır.

Deterministler fiziki çevrenin özellikle de iklim ve yer şekillerinin kültürlerin ortaya çıkmasında etkin bir güç olduğuna, insanın ise fiziki çevrenin etkisiz bir elemanı olduğuna inanıyordu. Determinist mantığa göre insanlar doğanın yoğurduğu çamurdu (Tümertekin ve Özgüç, 2020).

Fiziki unsurların kültür olgusuna etkisini belirlemek adına bu bölümde araştırma sahasının doğal ortam özelliklerine değinilecek ve diğer safhalarda bu fiziki unsurların bölgenin kültürünü belirli ölçüde nasıl şekillendirdiği ortaya konulacaktır.

1.1. Jeolojik Özellikler

Araştırma sahası yeryüzü şekillerinin uzanışı ve oluşum itibarıyla Kuzey Anadolu dağlarının uzantısı şeklindedir. Ancak yapı itibarıyla karışık bir yapı şeklindedir (Kılınç,1996). Araştırma sahasında Kretase, Paleozoyik, Üst Paleosen- Alt Eosen, Eosen Kuvaterner yaşlı litolojik birimler görülmektedir(Harita 2).Araştırma sahasında genel jeomorfolojik görünüm olarak derin vadilerle yarılmış dağlık-tepelik bir özellik gösteren birimler yer almaktadır bu birimler; yerel litolojik yapı, genç tektonizma, erozyonu denetleyen taban düzeyi ve klimajeomorfolojik şekillenme safhalarının denetimi altında farklı bir jeomorfolojik oluşum ve gelişimin göstergesi olarak ortaya çıkmıştır (Erol, Kayacılar, 1994). Gölcük-Karamürsel arasında yamaç zonu genç vadilerle yarılmış olduğundan fay hatları ile çevrelenmiştir. Bu oluşumun etkisiyle heyelan, erozyon gibi kütle hareketlerinin gerçekleşmesi muhtemeldir (URL 2).

Kocaeli ilinin güneyinde Paleozoyik yaşlı formasyonlar bulunmaktadır. Paleozoike ait formasyonlar Samanlı Dağlarının genellikle batısı ve doğusunda, yer yer dağınık halde olarak da orta kısımlarda bulunmaktadır. Daha çok metamorfik şist, gnays, mermer ve metamorfik olmayan şistlerden oluşmuştur (Kılınç,1996).

Mezozoik yaşlı formasyonların bulunduğu güneyde yaygın olarak diskordansla gelen Tersiyer yaşlı formasyonlar görülmektedir. Volkanik formasyonlar bu kesimde geniş yer kaplamaktadır. İzmit Körfezi ile İznik Gölü arasındaki su bölümü sahasını oluşturan yüksek dağ ve platolardan oluşmuş kesimlerde yer alan, kuzeydoğu ve doğuya doğru uzanarak Gölcük ve Maşukiye'ye kadar uzanan bu volkanitler esas olarak andezit ve dasitlerden oluşmuştur (URL 3).

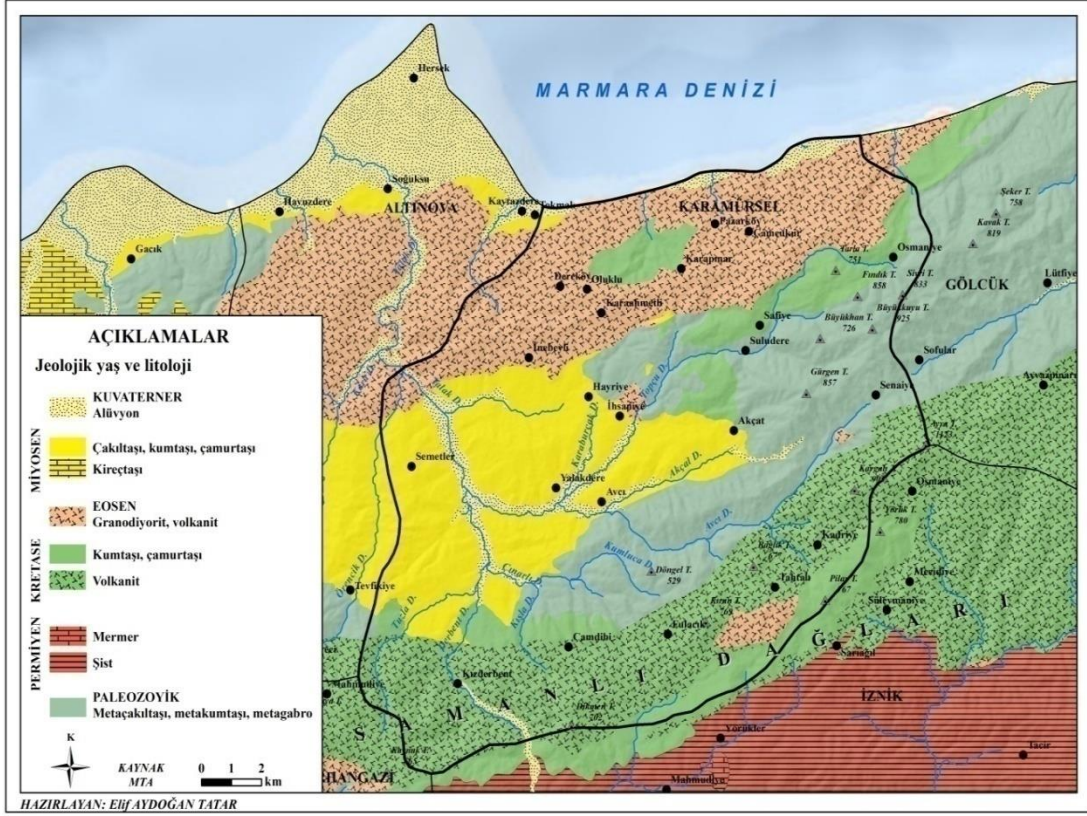
Güney kesimde Hersek Deltası ile Gölcük batısı arasında kalan kısım genelde yüksek falezli kıyı tipindedir. Araştırma sahasının bulunduğu Karamürsel kıyılarında ise küçük deltalara ait alçak kıyılar bulunmaktadır. Araştırma sahasının doğu ve batısında kalan kıyılarda, alçak plajlı kıyı karakteri gösterirler. Bunun kanıtı olarak doğuda, Gölcük dolayları ile İzmit Körfezi sonu arasında kalan kıyı, buraya dökülen çok sayıda derenin getirmiş olduğu alüvyonların birikimi ile bir alüvyal şerit halini almıştır (URL 4).

Araştırma sahasındaki en yaygın birim Paleosen–Eosen yaşlı İncebel Formasyonudur. İncebel Formasyonu Karamürsel'in güneyinde bulunmaktadır.

Metamorfik birimlerin üzerinde yer almaktadır. Karamürsel güneyinde İncebel köyü yakınlarında kuzeybatıya doğru eğimli 3000 metrelik bir çökelim oluşturur. İncebel formasyonu üzerlediği formasyonların çakıllarından oluşan ve aşındırdığı litolojilerin rengine göre mor, gri ya da sarı renkli taban konglomerasıyla başlar. Kumtaşı, çamurtaşı, marn ve konglomeralardan oluşan filiş niteliğindeki istif üst bölümlerde yer yer volkanik şekilleri içerir. Volkanik düzeyler açık renkli tuf ve daha az oranda da andeziti konglomera niteliğindedir. Bundan dolayı da üzerindeki Sarısu formasyonu ile geçişli olarak yorumlanabilmektedir (URL 5).

Erol ve Kayacılar İzmit Körfezi Güneyi Karamürsel–Halıdere Çevresinin Jeomorfolojisi adlı çalışmalarında bazı sonuçlara ulaşmışlardır. Bunlardan bazıları şunlardır; inceleme alanı, genel jeomorfolojik görünüm itibari ile derin vadilerle yarılmış dağlık tepelik bir özellik göstermektedir. İnceleme alanı Oligosen sonu, Miyosen başında ortaya çıkmaya başlamış ve aynı zamanda Orta ve Üst Miyosen’de Kuzey Anadolu Fay Zonu’na ait fay sistemleri etkisiyle çarparak yükselmiştir. Alt ve Orta Miyosen döneminde nemli-tropikal morfolimatik olayların etkisiyle denüstasyon yüzeyleri oluşmuştur. Bunlar günümüzde 750-1000 metreler arasında gözlenmektedir. Üst Miyosen döneminde kurak ve yarı kurak iklim şartlarının belirlediği denüstasyon süreçleri Alt-Orta Miyosen yüzeylerinin zararına gelişen Üst Miyosen aşınım yüzeylerini oluşturmuştur. Bu yüzeyler 400-650 metrelerde görülmektedir. Diğer bir sonuç; pliyosen döneminde ılıman-yarı nemli evreleri olan Akdeniz tipi iklim şartlarının belirlediği denüstasyon ve akarsu erozyonu süreçleri, Üst Miyosen yüzeylerinin zararına gelişmiş bir aşınım yüzeyi meydana getirmiş olmasıdır. Günümüzde 100-400 metreler arasında görülmektedir. Bu pliyosen aşınım yüzeyi Post-Pliyosen tektonik hareketleri ile kısmen deforme olmuştur. Kıyı kesimini boydan boya kat eden fay hattı nedeniyle inceleme alanının kıyıları yüksek kıyı sınıfına girmektedir (Erol ve Kayacılar,1994).

Harita 2:Karamürsel İlçesi Jeoloji Haritası

1.2.Topografya Özellikleri

Araştırma alanının topoğrafya özellikleri yükselti, eğim ve bakı başlıkları altında incelenmiştir.

Kocaeli İlinin güneyini, doğu-batı doğrultusunda uzanmış Samanlı Dağları'nın orta bölümü meydana getirmiştir. Bu güney kesim ilin kuzeyinde yer alan Kocaeli Yarımadası topoğrafyasından farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar içerisinde en önemlisi bölgenin topoğrafik eğiminin Kocaeli kuzeyine göre daha dik olmasıdır (URL 6) (Harita3).

Araştırma sahasının topoğrafik görüntüsü gerek yeryüzü şekillerinin uzanışı, gerekse oluşum itibariyle Kuzey Anadolu dağlarının uzantısı görünümündedir. Ancak yapı itibariyle karışıktır (Kılınc,1996).Araştırma sahası içerisinde en belirgin morfolojik şekiller Yalakedere ve kolları tarafından yarılmış derin vadilerdir. Yer yer platoluk alanlar da mevcuttur.

Hersek deltası, Karamürsel'in batısında bulunan Yalakdere akarsuyunun getirdiği alüvyonların doğuya doğru daralan ve sığlaşan İzmit Körfezi'nin bulunduğu yerde biriktirmesi ile oluşmuştur. Kuzeye doğru bir çıkıntı şeklinde oluşan delta'nın güneyde Büyük Benli dağı yüksek yamaçları ile sınırlanmıştır. Bunun devamında batıya doğru alçalarak ilerleyen bu yüksek sırt ile delta arasında bazı alçak sahalar yer almaktadır (Kılınç,1996).

Karamürsel'in güneyinden itibaren alçak plato yüzeyleriyle başlayan sırt (200-400m) batıya doğru alçalarak Laledere deltasının güneyinde neojen sırtlarına geçmektedir. Topoğrafik uzanış ile doğudan daha az parçalanmış ve batıya doğru Yalakdere ve Laledere yarma boğazları ile kesintiye uğramış olduğu görülmektedir (Kılınç,1996).

1.2.1.Yükselti

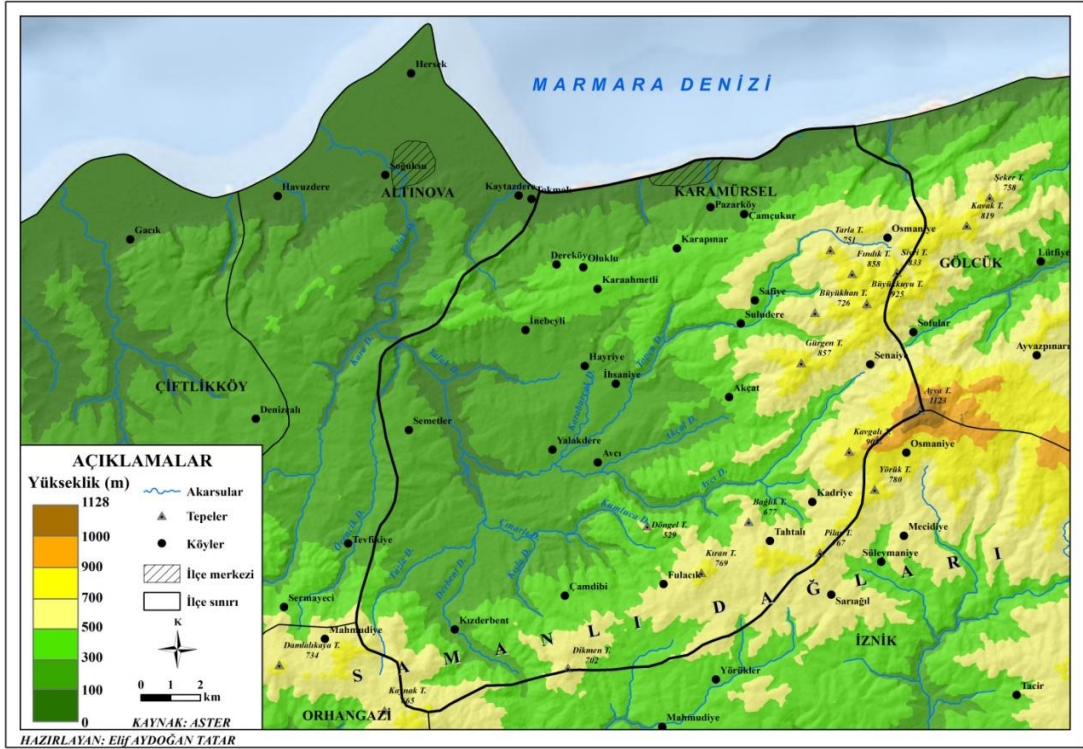
Karamürsel İlçesinin güneyi ve güneydoğusu boyunca uzanan Samanlı Dağları olmak üzere bölgede birçok tepe bulunmaktadır (Harita 3).

Samanlı Dağları Marmara Bölgesinin doğusunda iki körfez arasında Doğu Batı yönünde uzanan yüksek bir küttedir. Batıda Armutlu yarımadasının ucunu oluşturan Bozburun'dan başlayarak doğuda Sakarya nehri tarafından açılan Geyve Boğazı'na kadar uzanmıştır. Bu uzanış boyunca kuzeyde ve güneyde çukur sahalar görülmektedir. Bunlar Marmara denizinin doğuya doğru girinti yaptığı İzmit Körfezi, İzmit-Sapanca oluğu ve Sapanca gölü çanağı şeklinde uzanırken, güneyde Gemlik Körfezi ile birlikte Garsak Eşiği ve İznik gölü ile devam eder ve bu sahalar alçak bir görünümde (Bilgin,1967;akt.:Kılınç,1996).Ayrıca Karamürsel 400-500 metre yüksekliklerdeki platoların önünde doğu-batı doğrultuda alçak alüvyon sahası şeklinde uzanmaktadır (URL 7).

Yalakdere havzası Samanlı Dağlarının orta bölümünde kuzeyde Büyük Benli dağ sırtı (250-400m), doğuda 500-600 m yükseltilerindeki Ayvaşa dağları ve güneyde Tahtalı tepe ve Dikmen tepe ile çevrilmiş orta kısımları 150-200 m civarında alçak sahalardan oluşmuş geniş bir depresyon şeklindedir(Kılınç,1996).

Araştırma sahasının başlıca tepeleri şunlardır; Korubaşı Tepe (664m), Yangın Tepe (846m), Bakır Tepe (596m), Göbek Tepe (633m), Düz Tepe (492m), Büyükdüz

(487m), Uzun Tepe (436m), Döngel Tepe (529m), Kocakiraz Tepe (667m), Kaş Tepe (592 m), Kestanelik Tepe (587m), Subaşı Tepe (421m), Çatlakkaya Tepe (523m), Kartal Tepe (615m), Tahtalı Tepe (788m), Topkoru Tepe (639m), Kırkharman Tepe (443m), Tuzla Tepe (523m), Fındık Tepe (858m), Kadımezar Tepe (759m), Zurnacı Tepe (594m), Asmalı Tepe (524m), Mezar Tepe (732m), Gümüş Tepe (592m), Büyükkuyu Tepe (925m), Büyükhan Tepe (726m), Çalkaya Tepe (616m), Koca Tepe (596m), Kışla Tepe (592m), Karkuyusu Tepe (806m), Kertil Tepe (544m), Zorlubel Tepe (722m), Dikmen Tepe (702m), Nişantaşı Tepe (454m), Gürgen Tepe (857m), Bayrak Tepe (564m), Oluklu Tepe (445m), Ihlamur Tepe (675m), Sivri Tepe (833m), Tarla Tepe (751 m).

Harita 3: Karamürsel İlçesi Fiziki Haritası

1.2.2.Eğim

Araştırma sahasının eğim değerleri doğuya gittikçe artmaktadır. Bunun sebebi hem ülkenin yükseltisinin doğuya gittikçe artması hem de dağların doğu batı yönlü uzanışdır. Saha da doğu batı doğrultulu uzanan Samanlı Dağları'nın eğime etkisi görülmektedir (Harita 4). Ayrıca sahanın bağlı olduğu ile oranla araştırma sahasının topoğrafik eğimi fazladır.

Deprem riski, yamaçların eğimli olması, bazı yerlerde dirençsiz tabakaların eğimli olarak sıralanması, antropojenik etkilerle bazı yerlerde doğal bitki örtüsünün tahrip edilmesi ve ortalama yağış miktarının fazla olması gibi nedenlerle heyelan tehlikesi olan bölgelerde gereken önlemlerin alınması gerekmektedir (Erol ve Kayacılar,1994). Eğime bağlı olarak yerleşim alanlarının araştırma sahasının güney ve güneybatısında sınırlandığı görülmektedir. Eğim değerlerinin yüksek olduğu bu kesimlerde nüfus ve yerleşmeler azdır. Burada yaşayan halk eğim ve yükseltinin sınırlandırıcı etkisine maruz kalmıştır

Araştırma sahası içerisinde geçen akarsuların bulunduğu yerler eğimin az, arazinin düz ve düze yakın olduğu yerleri, doğusu ve güneydoğusu boyunca uzanan Samanlı Dağlarının yer aldığı sahalarda çeşitli tepeleri de içerisinde barındıran eğimin fazla olduğu yerleri vermektedir. Akarsuların geçmiş olduğu yerlerde eğim oranı neredeyse 0 seviyelerine inmektedir. Samanlı Dağlarının uzandığı yerlerde ise eğim değerleri % 40-44 seviyelerine çıkmaktadır(Harita 4).

Harita 4: Karamürsel İlçesi Eğim Haritası

1.2.3.Bakı

Bir bölgeye birbirine paralel şekilde ulaşan güneş ışınlarının düşme açıları farklılık göstermektedir. Bu farklılığa sebep olan durum yamaç eğimlerinin farklı olmasıdır. Bunun sonucunda yerel ısınma farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Yer şekillerinin ortaya çıkarmış olduğu bu farklı ısınma olayı bakı olarak adlandırılmaktadır (Erol, 2014).

Türkiye'nin güneşe bakan yamaçlarının güney olması sebebiyle ve araştırma sahasında yer alan Samanlı Dağları'nın doğu-batı yönlü uzanmasından dolayı bölgenin bakı yönünün baskın olduğu yönler de kuzey-güney yönleridir (Harita 5).

Bakı etkisiyle araştırma sahasında, güney yönlerin sıcaklık ortalamasının kuzey yönlerinden daha fazla olması burada; meşelerin yer almasına imkân sağlamıştır. Zira bölge bir geçiş iklimini oluşturur. Akdeniz ve Karadeniz iklim özelliklerini hissettirir durumdadır. Bölgenin bu sayede yağış alması durumu bakı etkisiyle güneyde meşelik alanları özellikle saplı meşenin bir alt varyetesi olan (*Quercus robur subsp. pedunculiflora*)'nın yerleşmesini sağlamıştır. Kuzey kesimlerde ise daha çok makiler yer almaktadır.

Bakının etkisiyle araştırma sahası içerisinde ekili dikili alanların varlığı da bakı yönüyle paralellik göstermektedir. Samanlı dağlarının kuzey kesiminde bölgenin merkeze bakan yamaçlarında tarım yapılmaktadır ve burada bulunan kestane (*Castanea sativa*) ağaçlarının yer aldığı ormanlık sahalar tarım alanlarına dönüştürülmüştür.

Bölge güneşi güneyden almasına rağmen kuzey yamaçlarda yerleşimin yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum Karadeniz bölgesinde yaşanan durumla paralellik göstermektedir. Bu durumun başlıca sebebi Karadeniz'de de olduğu gibi deniz kıyısında yer alma durumudur. Bu duruma bağlı olarak bölge denizel bir durum kazanmakta bu da yerleşim için çekici bir hal almaktadır.

Harita 5: Karamürsel İlçesi Bakı Haritası

1.3. İklim Özellikleri

Yeryüzünün herhangi bir bölümünün uzun yıllar yaşadığı hava koşullarının ortalama özelliği olan iklim doğrudan veya dolaylı olarak doğal çevreyi etkileyen, canlıların yaşam koşullarını belirleyen en önemli coğrafi unsurlardan biridir (Erlat, 2016). İklim, insanın karakter ve davranış ve tutumlarını etkileyebildiği gibi bazılarında göre kişinin renk ve şekil gibi farklılıklarının da temel nedenini oluşturmaktaydı. Determinizmin savunucularından biri olan Huntington iklimin kalıtımın üzerinde etkisinin olduğunu savunmuştu. Ilıman kuşakta yaşayan insanların keşif gücü, çalışkanlık ve demokrasi tutumları meydana getirirken, fiyortlu deniz kıyılarından büyük denizciler ve balıkçılar çıkacak olması muhtemeldi (Tümertekin ve Özgüç, 2020).

Kültürlerin doğuşunda iklim şartlarının etkisi uzun zamandır kabul edildiği bilinmektedir (Kafesoğlu, 1977; akt.: Tanrıku, 2020). İklim kültürel coğrafyanın elemanlarından biridir başka bir deyişle kültürü etkileyen önemli bir olaydır. Ektiklerini biçtiklerini, giyim kuşamlarını, yediklerini, içtiklerini etkilediği gibi hatta ruhsal durumlarını dahi etkiledikleri gibi kültürlerini de etkilemektedir.

Kocaeli yarımadası iklim açısından değerlendirildiğinde Karadeniz ve Akdeniz etkilerini bir arada taşır ve yarımadanın kendine has bu özelliğini, Marmara bölgesinin başka bir kesiminde, aynı ölçüde görmek mümkün değildir (Dönmez,1979).

1.3.2.İklim Elemanları¹

Sıcaklık, yağış, bulutluluk, nem, basınç ve rüzgâr gibi oluşumlar iklimin temel elemanlarını oluşturmaktadır. Bu iklim olaylarının ortalamalarının yanında en yüksek ve en düşük değerlerinin bilinmesi iklim konusunda ayrıntılı ve gerekli bilgiler sağlamaktadır (Atalay, 2013). Dünya üzerindeki herhangi bir yere ait iklim özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak için hava sıcaklığı, hava basıncı, rüzgâr, nem, yağış gibi atmosfer olaylarından yararlanılmaktadır bu atmosfer olayları ise iklim elemanlarını oluşturmaktadır (Yazıcı, 2013).

Meteoroloji kuruluşlarında klimatolojik araştırmalar için güneşlenme, bulutluluk, hava sıcaklığı, deniz sıcaklığı, toprak sıcaklığı, yağmur, kar, dolu gibi iklim elemanları düzenli olarak kaydedilmektedir (Türkeş, 2001).

Araştırma sahasının sıcaklık verileri MGM sayfasından temin edilmiştir. Karamürsel İlçesinin verilerini ölçen farklı iki istasyon verilerine ulaşılmıştır. 1992 yılına kadar ölçüm yapılan istasyon bu yıldan sonra kullanılmamış ve farklı bir istasyonla ölçülmeye devam edilmiştir. Veriler 1985-2020 yılları arasına ait olup bazı yıllarda ölçüm yapılmamıştır ve dolayısıyla ilgili yıllardaki verilere ulaşamamıştır.

1.3.2.1. Sıcaklık ve Basınç

Sıcaklık ve ısı birbirini andıran iki kelimedir. Fakat aslında ısı kinetik bir enerjidir ve kaynağını güneşten almaktadır. Sıcaklık ise ısı enerjisinin hissedilebilir halidir (Aydoğan, Güneş ve Gülçiçek, 2003). Sıcaklık iklim elemanlarından en önemlisidir. Sıcaklığın varlığı devamında basınç farklılıklarını, basınç farklılıkları ise

---

¹Araştırma sahasının sıcaklık verileri MGM sayfasından temin edilmiştir. Karamürsel ilçesinin verilerini ölçen farklı iki istasyon verilerine ulaşılmıştır. 1992 yılına kadar ölçüm yapılan istasyon bu yıldan sonra kullanılmamış ve farklı bir istasyonla ölçülmeye devam edilmiştir. Veriler 1985-2020 yılları arasına ait olup bazı yıllarda ölçüm yapılmamıştır ve dolayısıyla ilgili yıllardaki verilere ulaşamamıştır.

rüzgârları meydana getirmektedir. Bu yüzden sıcaklık diğer iklim elemanlarını meydana getirmesi ya da etkilemesi bakımından önemlidir.

Karamürsel Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında geçiş iklimi niteliğinde bir bölgedir. Fakat daha çok Akdeniz ikliminin özelliklerini taşımaktadır. Yazlar daha sıcak, kışlar ise ılıman bir özellik göstermektedir. Çalışma sahasının kuzeyinde bulunan Marmara denizi, iklim üzerinde önemli bir etki oluşturmuştur ve daha ılıman bir iklime sebep olmuştur. MGM'den alınan 1985-2020 yıllarına ait verilere göre Karamürsel İlçesinin ortalama sıcaklığı 0°C'nin altına düşmemektedir. Düşük sıcaklıklar coğrafi konum sebebiyle aralık, ocak, şubat aylarındadır. En sıcak ay olan ağustos dışında haziran, temmuz ve eylül aylarında da sıcaklık değerleri yüksektir (Tablo 1, Grafik 1).

Tablo 1'e göre Karamürsel İlçesinde 1985-2020 yıllarına ait verilerde ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ay 6,8°C ile ocak ayı, en yüksek olduğu ay 24,2°C ile ağustos ayıdır. Aynı verilere göre maksimum sıcaklık ortalamasının en düşük olduğu ay 17,6°C ile ocak ayı, en yüksek olduğu ay 33,5°C ile ağustos ayıdır. Minimum sıcaklık ortalamasının en düşük olduğu ay ise diğer aylardan farklı olarak -3,1°C ile şubat ayıdır. En yüksek 15,3°C ile ağustos ayıdır.

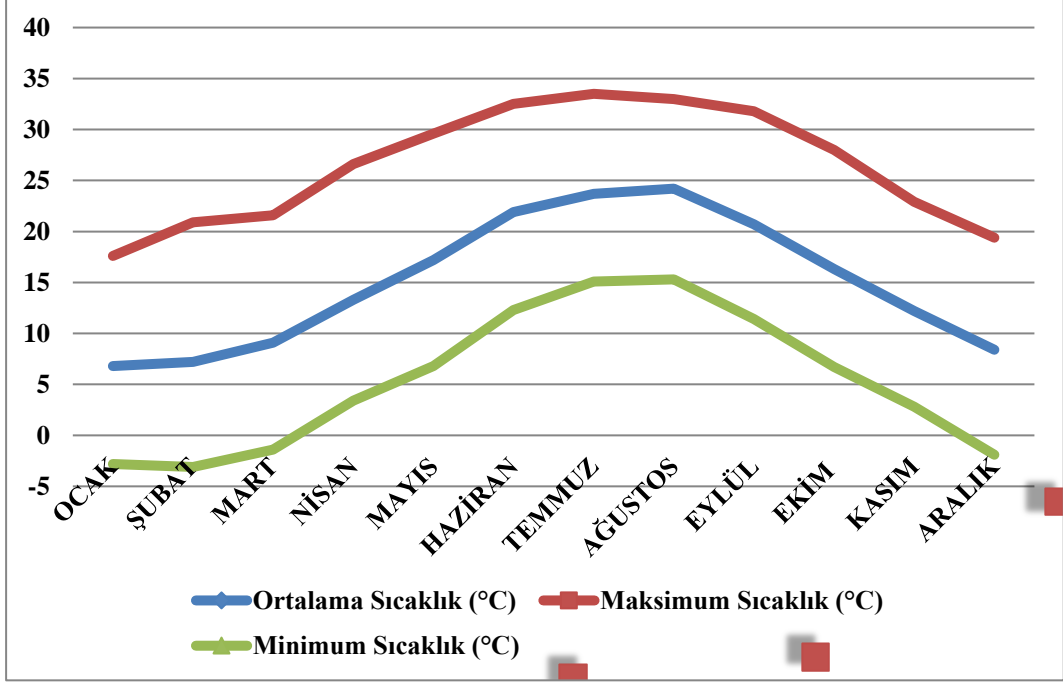
Tablo 1: Karamürsel İlçesinin ortalama sıcaklık, minimum sıcaklık ve maksimum sıcaklık değerleri (1985-2020)

AYLAR	Ortalama sıcaklık (°C)	Maksimum Sıcaklık Ortalaması (°C)	Minimum Sıcaklık Ortalaması (°C)
OCAK	6,8	17,6	-2,8
ŞUBAT	7,2	20,9	-3,1
MART	9,1	21,6	-1,4
NİSAN	13,3	26,6	3,4
MAYIS	17,2	29,6	6,8
HAZİRAN	21,9	32,5	12,3
TEMMUZ	23,7	33,5	15,1
AĞUSTOS	24,2	33,0	15,3
EYLÜL	20,7	31,8	11,4
EKİM	16,3	28,0	6,7
KASIM	12,2	22,9	2,8
ARALIK	8,4	19,4	-1,9
YILLIK	15	24,7	5,3

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir. Erişim tarihi 14.10.2021

Tablo 1'e göre yıllık ortalama sıcaklık ortalaması 15°C, yıllık maksimum sıcaklık ortalaması 24,7°C ve minimum sıcaklık ortalaması 5,3°C'dir. Bu değerler ile yaz mevsimlerinin nispeten sıcak, kış mevsimlerinin ılıman geçtiği kanısına varılmaktadır.

Verilere göre araştırma sahasının en sıcak ayı 24,2°C ile ağustos ayı, en soğuk ay 6,8 °C ile ocak ayıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 15°C civarındadır. Yıllık maksimum sıcaklık ortalaması 24,7°C olup ay bazında değerlendirildiğinde en yüksek sıcaklık 33,5°C ile temmuz ayı, en düşük sıcaklık 17,6°C ile ocak ayıdır. Yıllık minimum sıcaklık ortalaması 5,3°C'dir. Şubat ayı minimum sıcaklık ortalaması -3,1°C ile en soğuk değerleri gösterirken 15,3°C ile ağustos ayı minimum sıcaklık ortalamaları içerisinde en sıcak aydır.

Grafik 1: Karamürsel İlçesinin ortalama sıcaklık, ortalama minimum sıcaklık ve ortalama maksimum sıcaklık değerleri (1985-2020)

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir. Erişim Tarihi: 14.10.2021

Araştırma sahasının sıcaklık grafiği incelendiğinde ortaya koyulan bilgiler bu grafikte örtüşmektedir. Grafik 1'e göre sıcaklığın yaz aylarında fazla kış aylarında daha az olduğunu ve değerlerin 0°C'nin altına nadiren düştüğünden bölgenin iklimini Akdeniz iklimini yansıtmaktadır. Sıcaklığın ılıman seviyelerde olmasının en büyük sebebi araştırma sahasının deniz kenarında olmasıdır. İç kesimlere doğru gidildikçe karasallık artmaktadır ve özellikle Samanlı Dağlarının etkisiyle sıcaklıklar düşmektedir.

1.3.2.2. Rüzgârlar

Rüzgâr hava kütesinin yatay yönde yer değiştirmesiyle oluşur. Bu hava kütesinin hareketi çevresine yaptığı etkilerle gözlemlenmektedir. Rüzgârın etkileri rüzgârın yönü, hızı veya şiddeti, esiş sıklığı yani frekansı olmak üzere üç belirgin özelliğe sahip bir iklim elemanıdır (Erol, 2014).

Tablo 2: Karamürsel'in aylık rüzgâr hızı ortalamaları (2014-2021)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	YILLIK K
m/sn	3,8	3,6	3,1	2,8	2,6	2,5	3,4	3,2	3,2	2,8	2,9	3,3	3,1

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Tablo 2’de Karamürsel’in 2014-2021 yılları arasındaki raset süresi içerisinde yıllık rüzgâr hızı incelendiğinde yıllık ortalama rüzgâr hızının 3,1 m/sn olduğu görülmektedir. Yıl içerisinde ortalama rüzgâr hızının en yüksek olduğu ay 3,8 m/sn ile ocak ayı, en düşük olduğu ay ise 2,5 m/sn ile haziran ayıdır (Tablo 2).

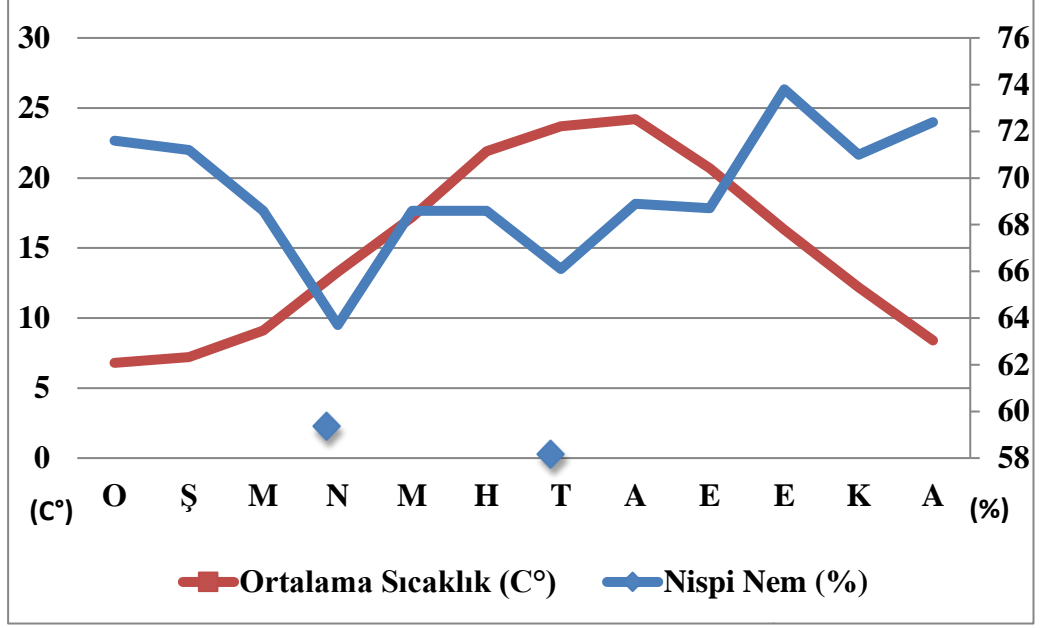
1.3.2.3. Nispi Nem

Nispi nem havanın içerisinde var olan su buharı miktarı ile aynı sıcaklıkta havanın kazanabileceği en çok, maksimum su buharı miktarı arasındaki orandır (Dönmez, 1979).

Tablo 3: Karamürsel’de nispi nem ve ortalama sıcaklığın aylara göre değişimi (1985-2020)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıcaklık (C°)	6,8	7,2	9,1	13,3	17,2	21,9	23,7	24,2	20,7	16,3	12,2	8,4	15
Nispi Nem (%)	71,6	71,2	68,6	63,7	68,6	68,6	66,1	68,9	68,7	73,8	71	72,4	66,9

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Grafik 2: Karamürsel’de nispi nem ve ortalama sıcaklığın aylara göre dağılımı (1985-2020)

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Tablo 3’e ve grafik 2’e bakıldığında nispi nem oranı 2017 yılının nisan ayında veri bulunmamasının hesaba katılmasıyla birlikte %66,1 ile temmuz ayına aittir. En yüksek nispi nem oranı %73,8 ile ekim ayına aittir. Yıllık ortalama nispi nem oranı %66,9’dur. Bu oranlara bakıldığında nem açığının en fazla olduğu ay %71,6 ile ocak ayı, nem açığının en az olduğu ay %66,1 ile temmuz ayıdır.

1.3.2.4.Yağış

Akdeniz ikliminin hâkim olduğu hava koşulları sebebiyle yağış en fazla kış aylarında düşmekte, yaz ayları daha kurak geçmektedir. 27,1 mm yağış ile ağustos ayı en kurak ayı, 105,1 mm ile Aralık ayı en fazla yağış alan ayı oluşturmaktadır. Bununla birlikte en kurak ay olan ağustos ayını temmuz ayı, en fazla yağış alan aralık ayını ise kasım ve ocak ayları takip etmektedir.

Körfez kıyıları arasında sıcaklık şartlarında görülen bir benzerlik hâkimdir fakat bu durum yağış şartları açısından bozulur. Körfezin güney ve kuzey kıyıları, özellikle yağışın mevsimlik dağılışı bakımından farklılık arz etmektedir. İzmit Körfezi’nin güney kıyıları, gerisinde yükselen büyük yükseltiler dolayısıyla kuzey kıyılarından daha fazla yağış almaktadır (Dönmez ve Güngördü, 2012).

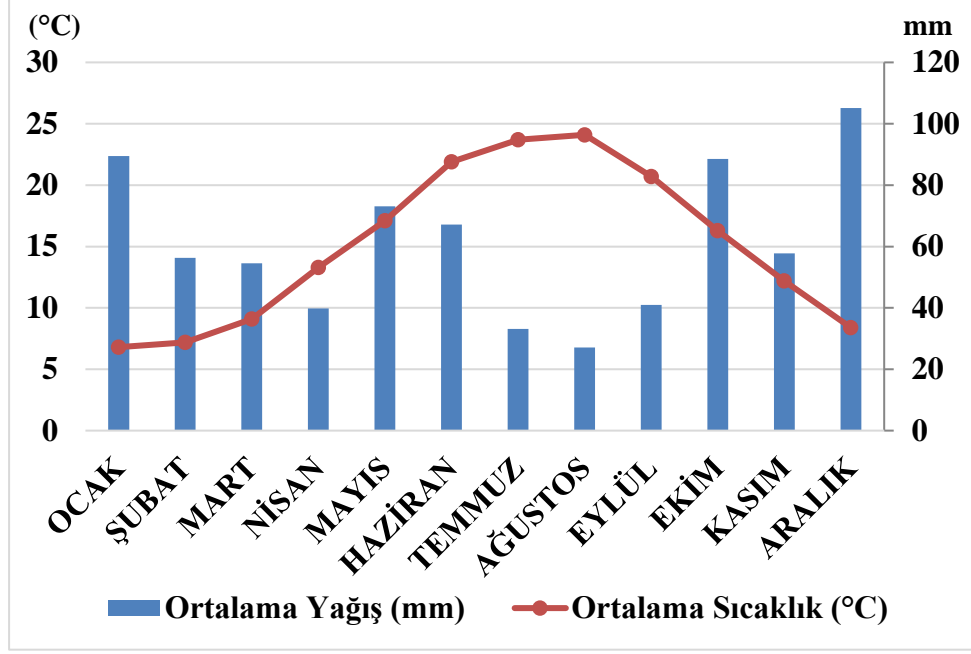
Tablo 4: Karamürsel İlçesi ortalama yağış ve yağmurlu gün değerleri (2014-2020)

AYLAR	Ortalama Yağış (mm)	Ortalama Yağışlı Gün
OCAK	89,5	15
ŞUBAT	56,3	12
MART	54,5	11
NİSAN	39,8	9
MAYIS	73,1	11
HAZİRAN	67,1	9
TEMMUZ	33,1	6
AĞUSTOS	27,1	5
EYLÜL	41	9
EKİM	88,5	15
KASIM	57,8	13
ARALIK	105,1	15
YILLIK	61	10

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir. Erişim Tarihi 14.10.2021

MGM den alınan bilgilerle elde edilen veriler doğrultusunda Tablo 4’te aylara göre ortalama yağışın en fazla görüldüğü ay ocak, en az düştüğü ay temmuzdur. Bunun yanında yağışlı gün sayısı en fazla aralık ve ocak aylarında en az ise ağustos ayındadır. Bu bilgiler 2014-2020 yılları arasına aittir. MGM den alınan verilerin sınırlılığı ve yararlanılan kaynakların ortak bir sonucu olarak ortalama yağışın ve yağışlı günlerin geçmiş dönemlere nazaran düştüğü ortaya çıkmaktadır. Bunun sebebi olarak küresel ısınma adı verilen iklim olayı gösterilmektedir.

Araştırma sahası bir geçiş iklimi niteliğinde olduğu için her yerde iklim elemanları aynı özellikleri göstermemektedir. Her ne kadar İzmit Körfezi ve Sapanca depresyonu güneyinde ki kütlenin 300-400 m. ye kadar olan kesimlerinin yarımadaının güneyiyle bir farkı yoksa da, buradan sonra, yükseltinin sebep olduğu yağış fazlalığı ve düşük sıcaklıklar, kütleye Kocaeli yarımadasından daha değişik bir karakter kazandırmaktadır (Dönmez, 1979).

Grafik 3: Karamürsel İlçesi yıllık ortalama yağış ve ortalama sıcaklık grafiği (1991-2020)

Kaynak: MGM verilerinden üretilmiştir.

Grafik 3'te en fazla yağışın sonbahar ve kış aylarında düştüğü bu iki mevsim arasında da en fazla kış ayları olan aralık ve ocak aylarında düştüğü görülmektedir. Bunun yanında yaz ayları kış aylarına oranla daha kurak geçmektedir özellikle temmuz ağustos aylarına tekabül eden yaz ortası dönemi yağışın en az düştüğü zamanı vermektedir. Bu verilere dayanarak ikliminin Akdeniz iklimini yansıttığı görülmektedir.

1.4. Toprak Özellikleri

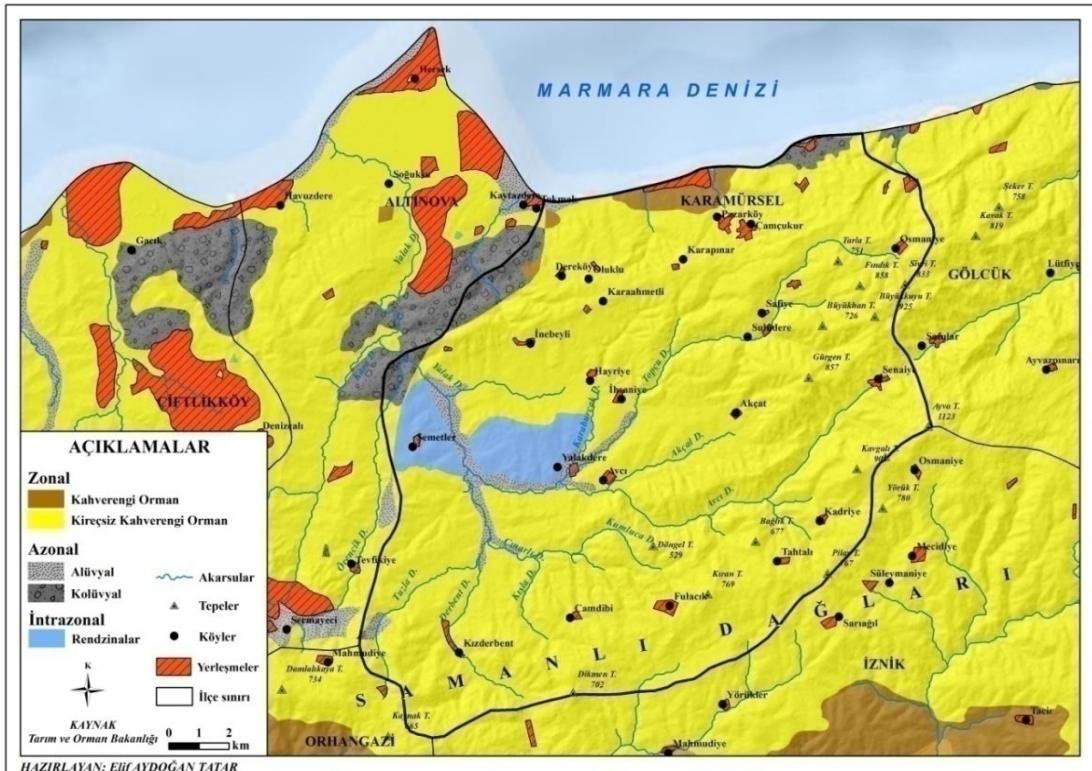
Toprak, ana kayanın fiziksel, kimyasal ve biyolojik ayrışması sonucunda meydana gelen, iklim, topoğrafya, bitki örtüsü, canlılar ve zamanın oluşturduğu üzerinde flora ve fauna barındıran, özellikleri bakımından kendi içinde sınıflandırılan bir oluşumdur (Atalay, 2011).

Toprak kültürü etkileyen diğer bir faktördür. Geniş anlamda bakıldığında toprak, tarım, ormancılık, çayır, mera, yerleşme, sanayi hammaddesi ve hatta turizm gibi alanlarda kullanılmaktadır. Toprağın kullanım alanlarının çeşitliliği insanların yaşam tarzlarının farklılığını ortaya koymaktadır. Bu yaşam tarzlarının farklılığı da kültürü yakından etkilemektedir. İnsan yerleşik hayata geçtiğinden beri toprağı etkin bir biçimde

kullanmış ve ekip biçme faaliyetleri ile ihtiyaçlarını karşılamıştır. Orta çağda toprak artık iş alanı olarak da kullanılmaya başlandığından beri toprak insan için her alanda var olmuştur. Aynı zamanda üzerinde bulundurduğu bitki örtüsü de göz önünde bulundurulduğunda tamamıyla kültürün de temel taşlarını oluşturduğu sonucuna varılabilmektedir.

1949 yılında sınıflandırma yönünden en ileri seviyesine ulaşan ve 1949 Toprak Sınıflandırma Sistemi denilen bu sınıflandırma sisteminde topraklar zonal yani yerli, azonal yani taşınmış ve intrazonal başka bir ifade ile geçiş katmanı olmayan topraklar olmak üzere üç gruba ayrılmıştır(Atalay,2011).

Araştırma alanında görülen toprak tipleri Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan alınan verilerle tespit edilmiş ve arazide incelenmiştir. Buna göre arazide; zonal, azonal ve intrazonal toprak gruplarından üçü de görülmektedir. Zonal toprak grubundan, kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman toprakları, azonal toprak grubundan alüvyal topraklar ve kolüvyal topraklar, intrazonal toprak grubundan ise rendzinalar görülmektedir (Harita 6).

Harita 6: Karamürsel İlçesi Toprak Haritası

1.4.1.Zonal Topraklar

Kayaçların buldukları yerde çözünp bulunduğu bölgeden başka bir yere gitmemesi durumunda ortaya çıkan topraklardır. Profil özelliği çok gelişmiştir. İklim ve vejetasyon özellikleri toprağı oluşturan aktif faktörlerdendir. Başka bir ifade ile iklim ve vejetasyon, toprak oluşumuna etkili olmuştur (Atalay,2011).

Araştırma sahasında görülen zonal toprak grubuna ait topraklar, kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (Harita 6). Sahanın büyük bir bölümünü kaplayan zonal toprak kireçsiz kahverengi orman topraklarıdır (Fotoğraf, 1). Araştırma sahası içerisinde yer alan kahverengi orman toprakların pH değeri 7.2 olup bazik özelliktedir, içerisinde % 0.084 oranında tuz, % 5.9 oranında kireç, % 2.57 oranında organik madde bulunmaktadır. Kireçsiz kahverengi orman topraklarının pH 6.9 olup asidik özelliktedir, içerisinde % 0.062 oranında tuz, % 2.4 oranında kireç ve % 2.33 oranında organik madde barındırmaktadır (URL8).

Araştırma sahası Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi tipine sahip olduğundan zonal topraklarda kahverengi orman toprakları ve kireçsiz kahverengi orman toprakları bu bölgede geniş yer kaplamaktadır. Kireçsiz kahverengi orman toprakları araştırma sahasının hâkim toprağıdır denilebilmektedir çünkü arazinin büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Kahverengi orman toprakları ise arazide araştırma sahasının ilçe merkezine denk gelen Kayacık ve Dört Temmuz Mahallelerinde, kıyı kesimlerinde görülmektedir. Bunun yanında çalışma sahasının batısından iç kesimlere doğru gidildikçe yer yer kahverengi ormanlara rastlanmaktadır.

Fotoğraf 1: Osmaniye Köyü yakınları Kireçsiz Kahverengi Orman Toprağı Örneği

1.4.2.Azonal Topraklar

Bu topraklar, eğimli yamaçlarda, taşkın ovalarında, genç alüvyal ve volkanik depolar üzerinde bulunmaktadır. Erozyon ve birikme, topraklarının horizonlaşmasına izin vermemektedir. Bunun yanında yeni oluşmuş volkanik ve tortul depolar veya su altından yeni çıkmış yüzeyler üzerinde toprak oluşumu için yeterli zaman geçmediğinden toprakta horizonlaşma olmamıştır. Bu açıdan, bu gruba giren litosollar, regosllar ve alüvyal topraklarda gerçek manada bir horizonlaşma sistemi bulunmamaktadır (Atalay,2011).

Araştırma sahasında görülen azonal toprak grubuna ait topraklar alüvyal ve kolüvyal topraklardır. Araştırma sahası içerisinde yer alan alüvyal toprakların ph değeri, 7.2 olup bazik özelliktedir içerisinde % 0.064 oranında tuz, % 1.4 oranında kireç, % 2.2 oranında organik madde barındırmaktadır. Kolüvyal toprakların ise pH değeri 7.2 olup bazik özelliktedir içerisinde % 0.059 oranında tuz, % 1.6 oranında kireç, % 2.61 değerinde organik madde bulunmaktadır (URL9).

Çalışma sahasında Yalakdere'nin getirdiği materyallerin birikmesiyle oluşmuş olan Hersek Deltası'nda ve Obruk, Anırgan gibi küçük derelerin biriktirmesiyle oluşan

Karamürsel dar kıyı şeridinde görülür. Hersek Deltası üzerindeki alüvyal dolgu zeminde yaygın ve yoğun bir zirai faaliyet gerçekleştirilmektedir (Kılınç, 1996).

Kolüvyal topraklar ise dağların eteklerinden, yamaçlardan akan suların etkisi ile taşınan malzemelerin birikmesiyle oluşmaktadır. Bu toprakların boyutlarında ve renklerinde değişimler görülmektedir. Bu değişim yamaçlardaki aşınımın farklı olmasıyla açıklanabilmektedir. Bu topraklardaki kaba unsurlar şiddetli erozyonu, ince unsurlar ve koyu renkli unsurlar ise aşınımın yavaş olduğunu göstermektedir (Atalay, 2016).

Kolüvyal topraklar arazide Tepeköy Mahallesi'nin denize kıyısı olan alanlarında, Dereköy ve İnebeyli Mahallelerinin batısında ve Semetler Mahallesi'nin kuzeybatısında görülmektedir. Bu bölge aynı zamanda ilçenin Altınova İlçesiyle sınırına denk gelen yeri kapsamaktadır.

1.4.3. İntrazonal Topraklar

Bu grupta bulunan toprakların oluşumunda topoğrafik faktörler, drenaj ve ana materyal etkilidir. Bu nedenle toprak oluşumu yeteri kadar ilerlememiştir ve horizonlaşma oluşmamıştır. Genellikle AC horizonu topraklardır ve B horizonu bulunmaz (Atalay, 2011). Araştırma sahası içerisinde bulunan intrazonal toprak takımına ait topraklar rendzinalardır. Rendzina; yumuşak kireçtaşları üzerinde oluşan koyu renkte killi ve kireçli topraklardır. Humus bakımından zengindirler.

Rendzinalar araştırma sahasında Semetler, Valideköprü ve Yalacdere dolaylarında görülmektedir. Bu doğrultuda bu topraklar Yalacdere akarsuyunun alüvyal topraklardan hemen sonra batısı ve güneydoğusuna denk gelen yerleri kapsamaktadır.

1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Bitki örtüsü topluluklarının dağılımına ilişkin yorumlar yapılabilmesi için nitekim iklim, yükselti, bakı, eğim gibi topoğrafik özellikler hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

Araştırma sahasının bitki örtüsü dağılışında iklim önemli bir faktördür. Çalışma alanının Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasındaki geçiş iklimi göstermesi iki iklim

tipine ait bitki topluluklarının görülmesini sağlamıştır. Bu yüzden ilçede Akdeniz ve Avrupa-Sibirya fitocoğrafyasına ait bitkiler birlikte ya da ayrı ayrı görülmektedir.

Toprak yükselti eğim ve bakı özelliklerinin, akarsu varlığının bitki örtüsünü oluşturmada önemli bir yer teşkil etmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda araştırma sahasının güneyinde yer alan Samanlı Dağları ve bölgenin genel anlamda kıyıda iç kesimlere doğru gittikçe bitki türlerinde değişkenlik gözlemlenmektedir.

Körfezin güneyinde yer alan sahada maki formasyonlarının üzerinde yer alan arazi orman örtüsü ile kaplıdır (Fotoğraf 2). Büyük kısmı doğal ormanlarla örtülü iken, kasıtlı kesimler, yangınlar ve tarım alanlarına dönüştürme faaliyetleri ile bugün arazinin yarısından fazlası ağaç örtüsünden mahrum kalmıştır (URL 10).Arazinin yanlış bir şekilde kullanılması ve düzenli bir işleyişin olmaması mevcut ormanlık alanların daralmasına ve ağaçların kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Oysaki iklim şartları, yağış miktarı ve arazi ağaç yetiştirmeye uygun durumdadır. Kocaeli yöresinde endüstride kullanılmak üzere kavak yetiştirilir. Bu nedenle Kocaeli’nde kurulmuş olan Kavakçılık Araştırma Enstitüsü kavak türünün iyileştirilmesi için en uygun şartları araştırmaktadır. SEKA’nın araştırma sahası içerisinde büyük sahalar kaplayan koruları bulunmaktadır(URL 11).

Gölcük Orman İşletme Müdürlüğü’ne bağlı orman alanı içerisinde Karamürsel Şefliğine ait 11.083,5 hektar (%43,72) orman alanı bulunmaktadır. Bunun yanında 2977,5 normal ve 1903,0 bozuk olmak üzere toplam 4880,5 koru alanı, 6203,0 bataklıktan koruya tahvil edilmiş alan bulunmaktadır. Ayrıca araştırma sahası içerisinde 386 hektar çayır ve mera alanı bulunmaktadır (URL12).

İlin doğal bitki örtüsünde iklimde görülen durumun benzeri niteliğinde Karadeniz ve Akdeniz bitki topluluklarının iç içe geçtiği görülmektedir. İzmit Körfezi kıyılarında kışın yapraklarını dökmeyen makiler, zeytin ağacı ve kızılçam gibi Akdeniz’e ait bitki toplulukları görülürken, Kocaeli Yarımadası’nın kuzey kesimlerinde ve Samanlı Dağları’nın yüksek kesimlerinde hava şartlarının değişmesi ve Karadeniz iklimini andırması sebebiyle Karadeniz kıyılarında rastlanan bitki toplulukları görülmektedir (URL 13).

Kıyıda yer alan makilerin hemen gerisinde kestane (*Castanea sativa*) örtüsü bulunmaktadır. Karamürsel’in doğusunda ve güneyindeki bu yer Tepe Köy çevresine

denk gelmektedir, bunların yanında Çamçukur, Karşıoluklu köyleri çevresinde, Hersek güneyindeki sırtlar boyunca yayılış göstermektedir. Ayrıca Yalacdere havzasının kuzey yamaçlarında seyrek olsa da kestane (*Castanea sativa*) örtüsüne rastlanmaktadır. Fakat tüm bunların yanında özellikle Karamürsel'e bakan sırtlar boyunca bu bitki örtüsünün ortadan kaldırıldığı yerlerde meyve ağaçları yer almaktadır ki bu da bitki örtüsündeki tahribatın yüksek boyutlarda olduğunu gösterir niteliktedir (Kılınç,1996).

Fotoğraf 2: Tepeköy Orman Örtüsü (Tepeköy Kahvehanesi Manzarası)

Araştırma sahasında maki ve kesteneden sonra diğer bitki örtüsünü meşe toplulukları oluşturmaktadır. Meşelikler arasında araştırma sahasının doğusunda Uzundere ve Suludere vadisi boyunca, Yalacdere havzasının güney yamaçlarında, İhsaniye, Karaahmetli, Oluklu, Akçukur, İnebeyli köyleri ve Başdeğirmenderesi vadilerince sık orman örtülerine rastlanmaktadır. Yalacdere Havzası'nın güney yamaçlarında da seyrek meşe türleri bulunmaktadır. Saplı meşe (*Quercus robur subsp. pedunculiflora*) hâkim meşe türünü meydana getirmektedir (Dönmez,1979).

Araştırma sahası içerisinde yer alan Samanlı Dağlarının üst kısımlarında iğne yapraklı ağaçlarla karşılaşılabilirken alt kısımlar geniş yapraklı ağaçlarla örtülüdür. Bölgenin kuzeyine doğru gidildikçe Marmara denizinin etkisiyle ve bölgede hâkim olan iklim olan Akdeniz ikliminin etkisiyle makilere rastlanmaktadır. Araştırma sahasının kıyı bölgelerinde meyve, sebze ekiminin karışık şekilde olduğu bilinmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Karamürsel İlçesinde Yetiştirilen Bitki Çeşitleri ve Uygulama Şeklinin Alansal Dağılımı (Hektar)

Ürün	Sulu	Kuru
Hububat	1343	9058
Mısır	173	1680
Fındık	0	207
Sebze	0	89
Meyve	1939	3751
Ayçiçeği	810	695
Bağ	0	182
Zeytin	119	1832
Tütün	385	0

Kaynak: Kocaeli İl Çevre Durum Raporundan elde edilen verilerle oluşturulmuştur. Erişim Tarihi: 15.03.2021

İzmit körfezinin güney kesiminde yer alan kestane ormanlarının tahrip edilmesiyle yayılış gösteren psödomaki, bu ormanların korundukları yerlerde orman altında bulunmaktadır. Tahrip sonucu kestane ormanlarının parça parça yer aldığı sahada, psödomaki büyük bir gelişim göstermektedir. Orman altındaki kesimlerde tür sayısının azalmasıyla birlikte, ormanın ortadan kaldırıldığı yerlerde çok çeşitli bir yapıya sahiptir (Dönmez ve Güngördü, 2012).

1.6.Hidrografya Özellikleri

Hidrografya sular coğrafyası anlamına gelmektedir. Sular hem yer üstünde hem de yer altında bölgenin yer şekillerini oluşturmada önemli bir yer teşkil eden dış kuvveti inceleyen bir daldır (Hoşgören,2015). Araştırma sahası içerisinde bulunan akarsular da bölgenin oluşumuna katkı sağlamıştır. Bölgenin hâkim akarsuyu Yalakdere ve kolları derin yarıklar oluşturarak bölgede birçok vadinin oluşmasını sağlamıştır (Fotoğraf 3).

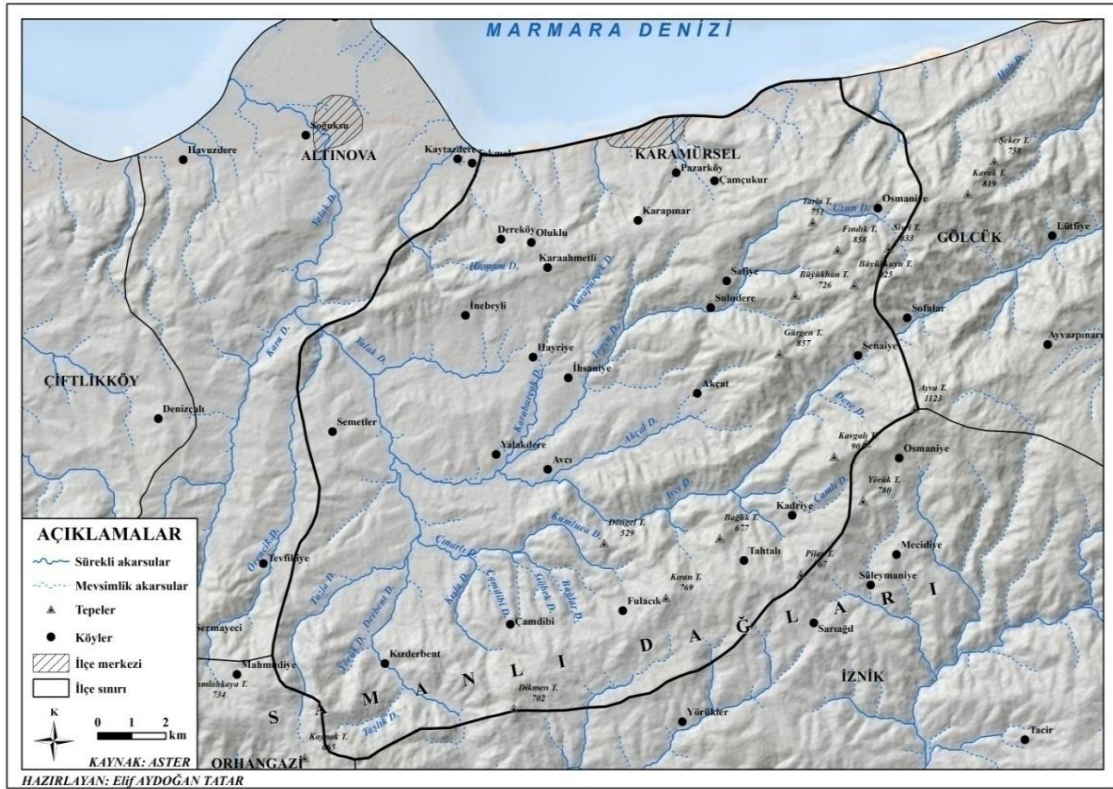
Fotoğraf 3: Valide Köprü Üzerinden Yalakdere Akarsuyu

Bölgenin plato ve dik yamaçlarından alçak düzlüklere doğru akan akarsularının boyları genellikle kısadır. Bunlar; Yalakdere, Karanlıkdere, Kocadere, Suludere ve Küçükdere'dir. Bu dereler en çok akış miktarına mevsimin etkisiyle şubat ve mart aylarında erişirler. Yaz aylarında ise bu akarsuların debileri kuraklıktan dolayı çok azalır, zaman zaman da kurur. Hersek deltasının oluşmasını sağlayan bölgenin hâkim akarsuyu Yalakdere ise, geniş bir akış alanına sahiptir. Yalakdere'ye bağlı Derbent deresi ve kolları, kaynaklarını, Kızderbent'in güneyinde dağlara kadar uzatılırken, Yalakdere'yi besleyen diğer önemli kol olan Suludere ve Akçat dereleri, kaynaklarını Samanlı dağlarından almaktadır. Yalakdere, taşıdığı alüvyonlarla Hersek Deltasını meydana getirmiştir ve bu delta Altınova ve Hersek köylerinin oluşumunu gerçekleştirmiştir (URL 14).

Araştırma sahasında yer alan akarsular iki bölümde değerlendirilmektedir. Kıyıya paralel uzanan ve yükseltileri 400-500 m arasında değişen tepeler dizisinden doğarak denize doğru nispeten fazla eğimli yamaçları olan genç vadiler içinde akan kısa boylu akarsular ki bunlar konsekant özelliktedirler (Kılınç,1996). Konsekant akarsular sahada tabakaların eğimi doğrultusundaki vadilerde akan akarsulardır. Buna örnek olarak Yalakdere akarsuyu verilebilmektedir. Yalakdere akarsuyu Samanlı dağlarının orta bölümünde dentritik tipte bir havza oluşturan ve yarma boğazı ile Hersek deltasına ulaşarak İzmit Körfezi'ne boşalmaktadır (Kılınç,1996).

Doğu-batı ve güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan fay hatlarına yerleşen akarsular genel olarak subsekant bir özellik sunmaktadırlar (Erol ve Kayacılar,1994). Subsekant akarsular sahada tabakaların eğimine desimetrik olarak akan ve konsekant akarsulara bağlanan akarsulardır. Bunlara örnek olarak Avcı deresi, Suludere, Uzundere, Derbent deresi gibi dereleri örnek verilmektedir. Akarsu ağının dentritik özellik göstermektedir (Harita 7). Yalakedere'nin kolları ile oluşturduğu görüntü bir ağacın dallarına benzetilmektedir.

Araştırma sahasının kıyı kesiminde yer alan akarsuların yaz aylarında bazılarının kurduğu bazılarının ise akışının azaldığı kış aylarında ise yağışların çoğalması ve akarsuya katılması ile debisinin artmaktadır. Haritada kesik çizgilerle gösterilen bu akarsular mevsimlik akarsulardır (Harita 7).Geçmiş yıllara oranla akarsuların debilerinin azalan yağışlar ve iklim değişimleri sebebiyle azalmaktadır.

Harita 7: Karamürsel İlçesi Hidrografya Haritası

1.6.1.Yalakedere

Toplam uzunluğu 37,100 km olan Yalakedere akarsuyu Küçük Dikmentepe'den doğup İzmit Körfezi'nde son bulmaktadır. Kolu olduğu akarsular; Topçudere, Avcıdere,

Kayapürçek dere, Derbent deredir. Yalacdere akarsuyu ana dere niteliğinde olup, ulaşımaya, su sporlarına, su ürünleri üretim ve avcılığa elverişli değildir.

Yalacdere hem araştırma sahasının hem de Altınova İlçesi'nin en önemli akarsuyudur. Samanlı Dağlarını yarararak geniş vadiler oluşturup akan, aktığı alanda yığıldığı, taşıdığı topraklarla geniş ve çok verimli bir delta oluşturmuş bir akarsudur. Yalacdere, Derbent Deresi, Akçat Deresi ve Sulu Dere gibi derelerle beslendiği bilinmektedir. Yalacdere'nin oluşturduğu verimli alan üzerinde Hersek Köyü ile Altınova ilçe merkezi kurulmuştur (URL 15).

Yalacdere akarsuyu düzenli bir akışa sahip değildir. Bölgenin iklimi sebebiyle yaz döneminde akışı azalan akarsu kış döneminde maksimum akışa sahip olmaktadır. Yaz döneminde azalmasına rağmen kuruma gibi bir durum söz konusu değildir. Belirli yerlerinde fazla akışa sahipken bazı bölgelerinde beslenme şekillerine göre akışı daha seyrek özelliktedir (Fotoğraf 4,5).

Fotoğraf 4: Yalacdere Köyünden Yalacdere Akarsuyu

Fotoğraf 5: Yalacdere'nin En Az Akışa Sahip Olan Yerlerinden Biri Olan Yalacdere Mahallesi Mevkii

2.ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ ve EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Beşeri Coğrafya Özellikleri

Fiziki şartların izin verdiği sürece bir yerde yerleşim kurulabilmekte, tarım, sanayi gibi ekonomik faaliyetler gerçekleşebilmektedir fakat kültürün ortaya çıkışı için en önemli faktör insandır. İnsan bir toplumu, toplum ise kültürü oluşturmaktadır. Bununla birlikte kültür aslında insanların ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmaktadır.

Kültür ihtiyaç kavramıyla birlikte değerlendirilmez. Bu ihtiyaçlar içerisinde örneğin dini inanışlar bulunmaktadır. İnsan yaşamı çerçevesinde onu şekillendirecek bir inancın altına girmek ve hayatını bu inanişe göre yaşamak istemektedir. Bir topluluğun inanişi, buna göre yaşayışı ve davranışı zamanla kültürünü oluşturmaktadır. Somut açıdan verilebilecek diğer bir örnek ise yemeklerdir. Yaşam için çok önemli bir ihtiyaçtır. Yöreden yöreye farklılık göstermekte yöreden yöreye kültür unsurlarını meydana getirmektedir. Herhangi bir yemeğin yapılışının farklı toplumlarda farklı şekillerde oluşu orada yaşayan insanların damak zevklerine, ihtiyaçlarına ve tabiidir ki yaşadıkları bölgenin fiziki şartlarına göre şekillenmektedir. Tam olarak bu şekillenme durumunda kültür olgusundan bahsedilebilmektedir.

Örnekleri çoğaltılabilecek ihtiyaçlardan doğan kültür olgusu nesilden nesillere aktarılmakta, benimsenmekte ve uygulanmaya devam edilmektedir. Fakat bunun tam tersi durumlarda mevcuttur. Son yıllarda bazı kültür öğelerine verilen değer eskisinden daha az olması kültürlerin yavaş yavaş azalmasına hatta bazı yerlerde kaybolmasına sebep olmaktadır. Bunun en açıklayıcı sebebi aslında bir kentleşme, şehirleşme olgusunun ortaya çıkmasıdır. Gelişmek ilerlemek elbette ki kötü bir durum değildir fakat bu gelişmenin içerisinde kültürün eskisi kadar benimsenmemesi bunun bir sonraki nesile aktarılma gayesinin bulunmaması kötü bir durumu teşkil etmektedir. Bu durumun dünya üzerinde de pek çok örneği bulunmaktadır. Genelde yoğun göç almış, gelişmiş, nüfus açısından kalabalık yerleri teşkil eden yerlerin kendine ait kültür durumları bulunmamakta buraya göç eden toplulukların kültürel değerleri ya yaşatılmamakta ya da unutulmuş vaziyettedir.

Nitekim bu durumları yaşatacak veya gereken önemi veremeyecek kişi insandır. Yerleşme, nüfus, göç gibi beşeri olaylar kültürün ortaya çıkışı veya kayboluşu ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim bir bakıma kültür olgusunun devamına ya da son bulmasına sebebiyet vermektedir. Kültür bireyin veya bireylerin meydana getirdiği toplumların beşeri faaliyetlerine göre şekillendiğinden bu beşeri faaliyetlere değinilmelidir. Bu sebeple bu bölümde araştırma sahasının beşeri özellikleri incelenecektir.

2.1.1. Yerleşme

Yerleşme barınma ya da bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir arazi üzerinde inşa edilmiş bir ya da birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelerdir (Özçağlar, 2015). Yerleşme insanların barındığı, ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, yaşamlarını sürdürdüğü bölge niteliğindedir. Yerleşmeler buldukları yerlere, gerçekleştirdikleri fonksiyon özelliklerine, yerleşmelerdeki ikamet ettikleri sürelerine, toplu ve dağınık şekilde bulunmalarına göre değişkenlik göstermektedirler.

Geniş anlamda yerleşme bölgeden faydalanma ekonomik faaliyetleri gerçekleştirme alanıdır. Bu alan coğrafi bölge, yönetim bölgesi, köy, kasaba ya da kent olabilir. Tüm bunların yanında tarım bölgesi, turistik bölge, maden bölgesi, ulaşım bölgesi, sanayi bölgesi gibi bölgelerle tanımlanabilmektedir. Ayrıca sınırları doğrultusunda tüm ekonomik fonksiyonlarda gelişme imkânı bulabilmektedir (Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2014).

Karamürsel gerek coğrafi konumu gerek coğrafi şartlarının elverişliliği sayesinde yerleşime uygun bir yer olmuştur. Coğrafi şartların elverişliliği meselesinden bahsedildiğinde; iklimik özelliklerinin uygun olup birçok ürünün yetişebilmesi ve bu iklimik şartların insan yaşamına uyumlu olması, su kaynaklarının mevcut durumu, bunun yanında alüvyal bir sahaya sahip oluşundan uygun iklim şartlarıyla birlikte tarım fonksiyonunun gerçekleştirilmesini sağlıyor oluşu başlıca çekici özelliklerdir.

Tarihte birçok medeniyete bu elverişli koşullarından dolayı beşiklik etmiş Karamürsel daha sonraki dönemlerde birçok etnik gruba da ev sahipliği yapmıştır. Bu etnik gruplar içerisinde Boşnaklar, Manavlar, Pomaklar, Çerkezler, Gürcüler, Lazlar,

Kafkaslar yer almaktadır. Günümüzde varlığına devam edenler ile birlikte şunda bu bölgede yaşamayıp kalıntılarının var olduğu gruplar da mevcut durumdadır.

Coğrafi açıdan yerleşme incelendiğinde şehrin yer şekilleri doğrultusunda kıyıya yakın yerlerde düzlük olması sebebiyle yerleşimin daha fazla olduğunu fakat eğimin ve yükseltinin başladığı bölgenin doğusu boyunca uzanan Samanlı Dağları sebebiyle yerleşim hem dağınık bir hal almış olduğu hem de azalmış olduğu görülmektedir. Yer şekillerinin yanında kıyıların daha ılıman olması sebebiyle de yerleşim kıyılarda toplanmıştır.

2.1.1.1. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Şehrin yerleşim tarihi incelendiğinde sahanın önemli bir geçit noktası olduğu görülmektedir. Seyyahların ve denizcilerin kullandığı bu geçit noktası Osmanlı döneminde çok önemli bir konumdadır. Aynı zamanda ilk tersanelerden birinin kurulduğu yer olarak da Osmanlı Devleti'nin denize açıldığı ilk yerlerden birini oluşturmaktadır. Tarihi öneminin yanında coğrafi yapısının gerek yer yapısı gerek iklim özellikleri ile birlikte elverişli olma durumu da en basit ifade ile göç edilebilecek alternatif bir yer konumunda olmasını sağlamıştır.

Karamürsel şehri özellikle Osmanlı Devletinin de dağılma dönemine denk gelen 19. yy.da yoğun bir göç almıştır. Bölgeye göç eden önemli topluluklardan bir kaç Çerkesler ve Boşnaklardır. Çerkesler ve Boşnaklar 1895 yılında Oluklu, Kara Pınar, İhsaniye, Hayriye köylerine iskân edilmişlerdir. Karamürsel'in kimlik dokusunun ilk oluşmaya başladığı dönemlerde bölgeye Manavlar yerleşmişlerdir. Manavlarla birlikte araştırma sahasında Rum ve Ermenilerde bölgede yerleşim kurmuşlardır. İnebeyli ve Dere Köy Manav köyleridir (URL16).

Karamürsel'in Prainetos ismiyle Bizans'ın Bithynia eyaletine bağlı Helenopolise ait bir köy olduğu bilinmektedir (URL 17). Nicea veya Nikaia adı ile anılan İznik yolu güzergâhındaki diğer şehirlerle beraber gelişen Karamürsel şehri Finike, Etiler, Frigya, Lidya, Pers, Roma uygarlıklarına beşiklik etmiştir (Bayraktar,1995).

Şehrin kurulmasında en etkili etken hem kara yolu hem de deniz yolu ulaşımının elverişli olmasıdır. İstanbul'un başkent olması, İstanbul-İznik ticaret ve askeri nakil

yolunun Yalova ve civarından geçiyor oluşu, eski İstanbul-İzmit yolu üzerinde olan Prainetos isimli Karamürsel'in önemini arttırmıştır(Bayraktar, 2012).

Romalılar zamanında ana yol Kadıköy'den İzmit Körfezi'nin sahil yolunu takip ederek İzmit'e gelmekte ve buradan güneye ilerleyerek İzmit'e ulaşılmaktaydı. Dördüncü yüzyıla kadar böyle devam ettikten sonra İzmit'i dolaşmak yerine kara yoluyla Gebze'ye kadar gelmekte, buradan deniz yoluyla karşıdaki Hersek Dili'ne ulaşılmaktaydı. Hersek üzerinden Kırk-geçit deresi vadisini takip edilerek İzmit'e gidilmekteydi. Veya İstanbul'dan deniz yoluyla doğrudan İzmit Körfezi'nin güneyindeki Prainetos'a şehrine yani şimdiki Karamürsel'e ulaşılmakta ve buradan direkt İzmit'e gidilmekteydi (Yönsel ve Arkan, 1973; akt.:Bayraktar,1995).Şehrin ulaşım açısından önemi bölgeyi ticari, askeri, sanayi yönlerinden de geliştirmiş bulunmaktadır.

Şehir Osmanlı döneminde de önemini korumaya devam etmiştir. Orhan Gazi Bizanslılar'ın etkinliğini sonlandırmak ve Osmanlı Devleti'nin denizle ilişkisinin devamı için Karamürsel'i topraklarına katmıştır. Şehir Osmanlı Devleti'nin denize açıldığı, Karamürsel Alp tarafından ilk tersanelerinden birinin kurulduğu ve bölgedeki yoğun ormanlardan istifade ederek iki yıl içinde kadırgalardan oluşan ilk hafif donanmanın meydana getirildiği bir yer olma özelliğine de sahip olmuştur (Bostan,1992 akt.; Bayraktar,2012).

Osmanlıların ilk gemisini yaptığı söylenen ve aynı zamanda Osmanlı'nın ilk kaptanı olan Karamürsel Alp'in asıl ismi Mürsel Alp'tir. Kara lakabı ona Orhan Gazi tarafından verilmiştir. Bu lakabı almasındaki en önemli sebep hiçbir şeyden korkmayan, cesur ve kahramansı özelliklere sahip olmasıdır. Doğum yeri ve tarihi belli olmayan Karamürsel Alp Gençliğinde güçlü bir donanmaya sahip Karasioğulları hizmetinde çalışmaya başlamıştır. Bu beylik daha sonra Osmanlı hükümeti hizmetine girmiştir. Osmanlı Devleti donanmasının gelişmesi için büyük gayret sarf etmiştir. Armutçuk limanında bir tersane kurup, donanma hazırlayarak hafif ve süratli giden gemiler yaptırmıştır. Bu gemi tipine Karamürsel Alp'in anısına Karamürsel adı verilmiştir (URL 18).

Orhan Gazi'nin büyük oğlu olan Koca Eli Sancak Beyi Süleyman Paşa İzmit'i almak için çalışmalar yaparken, İzmit'in güney sahilini fethetmesi için Türklerin ilk Kaptan-ı Deryası olan Deniz kumandanı Kara lakaplı Mürsel Alp'i memur tayin

etmiştir. Böylece uygun bir limanda gemiler inşa edilecek bu da İzmit'in haberleşme ve ulaşımını kesmeye yarayacaktır (URL 19).1324 yılında Prainetos'u fethederek bu amaçlara ulaşmada önemli bir adım atmış olan Karamürsel Alp'in ismi bu yerleşime verilmiştir.

Milli Mücadele Dönemi olarak nitelendirebilecek dönemde Birinci Dünya Savaşında Almanya ile birlikte İtilaf Devletlerine karşı savaşan Osmanlı Devleti ittifak devletlerinin yenilmesiyle yenik ilan edilmiş ve 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. İngilizlerin himayesindeki Yunanlılar ilki 25 Haziran 1920'de, ikincisi 11 Temmuz 1920, üçüncüsü 23 Ekim 1920 de Karamürsel'i işgal etmiştir.4 Temmuz 1921 günü Karamürsel Yunan işgalinden kurtarılmış ve 4 Temmuz Karamürsel'in kurtuluş günü olarak her sene kutlanmaya başlanmıştır (URL 20). Yunanlıların Karamürsel'de şehit ettiği masum halktan bazılarının adları hükümet konağı karşısındaki Atatürk heykelinin arka yüzündeki kitabede yazılı şekildedir (Bayraktar, 1995).

ABD'nin en büyük dinleme üslerinden biri soğuk savaş döneminde Karamürsel'de kurulmuştur. 1977 yılına kadar faaliyette olan üs özellikle Sovyetler Birliğinin uzay faaliyetlerini dinleme görevini görmüştür. Üs bünyesinde "Fil Kafesi" olarak anılan bir anten bulunmaktaydı. O dönemde çok sayıda Amerikalı aile Karamürsel'de yaşamıştır. Karamürsel'de bir mahallenin adı halk arasında hâlâ "Amerikan Mahallesi" olarak bilinmektedir (URL 21).

Araştırma sahası günümüz şartlarında tarihi yapısını bir kenara koyarak gelişim gösteren bir şehir niteliğindedir. Hem gelişmişlik seviyesine bağlı olarak hem de İstanbul ve Kocaeli merkezlerine yakın olmasından hızlı bir kentleşme, yapılaşma durumu hâkimdir. Bu durum da yavaş yavaş tarihi dokusunu zedeleyebilmektedir.

Tarih boyunca ulaşım elverişli bir konumda bulunan Karamürsel bugün ise İzmit'ten gelip Bursa'ya giden E-130 devlet karayolu üzerinde hızla gelişen bir şehir şeklindedir (Bayraktar, 2012). Araştırma sahası ilçe sınırları içerisinde ve çevre ilçelerle ulaşımın geliştiği bir bölge olmaktan çıkmamıştır.

Yerleşim tarihinin yanında değinilmesi gereken bir konu daha var ki o da yerleşim alanlarının bölge içerisindeki seçimleridir. Yerleşimin merkez ilçesi her ne kadar İzmit Körfezi'nin kıyısı olsa da bazı göçlerin buraya değil de daha çok iç kesimlere doğru olduğu görülmektedir. Bunun sebebi biyolojik bir etmen olan sıtma hastalığıdır.

Bu hastalık burada yaşayan insanların yaşamını belirli ölçüde etkilemiş yerleşimlerini belirli ölçüde sınırlandırmıştır.

Sıtma hastalığı parazitlerin neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Bulaşan insanlarda yüksek ateş, halsizlik, titreme gibi rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Tedavisi olmazsa ölüme kadar giden bir hastalıktır (Tuğluoğlu, 2008). Genelde sulak alanlarda yaşayan anofel denilen bir sineğin sebep olduğu bu hastalık ülkemizi ve dünyadaki birçok şehri etkilemiştir. Sulak alanlar denildiğinde akarsuların veya denize yakın yerleri düşünmek gerekir. Bu bağlamda pirinç yetiştirilen yerler ve denize kıyısı olan yerler büyük risk grubundadır. Bu yüzden Karamürsel İlçesi de riskli bölgeler arasındadır.

Sıtma hastalığı ilk olarak Osmanlı'da 18.yy'da bilinmeye başlanmıştır. 19.yy'da farklı bölgelerde de iyiden iyiye baş gösteren bu hastalığa karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu hastalık I. Dünya Savaşı'ndan hemen önce tüm halkı etkileyip onlarca kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bu dönemde bu hastalığın önüne geçebilmek için kanunlar, uygulamalar gibi birçok tedbir alınmaya çalışılmıştır. Milli Mücadele Dönemi'nde nüfusun yarısından fazlasının hasta olması sebebiyle yapılması gereken birçok iş yapılamamıştır (Yavuz, 2018).

Sıtma hastalığını önlemek için yapılan uygulamalardan bir tanesi bataklıkları kurutmaktır. Bu durum Karamürsel ve çevresi içinde de gerçekleştirilen bir uygulamadır. İzmit ve çevre yerleşimlerdeki bataklıklar 1889 yılında kurutulmuş ve geçmişten beri burada yaşayan insanların hayatını tehdit eden bu hastalıktan neredeyse kurtulmuşlardır (Ayrıbaş, İzgi, Ünal ve Kumral, 2015).

Sonuç olarak yerleşimin bugünkü halini almasında yatan birden fazla sebep bulunmaktadır. Bunlardan ilki tarihi ve coğrafi sebeplerdir. Bir diğer sebep ise biyolojik sebeptir. Tarihi önemi, coğrafi elverişliliği ve biyolojik sebeplerin ortaya çıkardığı durumların izin verdiği ölçüde yerleşim bugünkü halini almıştır.

2.1.1.2. Kır Yerleşmeleri

Fiziki ortam ile yakından ilişkili hatta iç içe olan fonksiyonel açıdan tam olarak gelişim gösterememiş sade özellikleri ile var olan küçük yerleşmelere kır yerleşmeleri denilmektedir (Özçağlar, 2015). Bu tarz yerleşmeler kimi zaman yetişemediğinden kimi zaman yetişmek istemeyip farklı özellikleri ile anılmak isteyen yerleşmelerdir. Şehir

yerleşmelerinin hâkim durumundan hem fonksiyonel açıdan hem de kilometre bakımından uzak kalmışlardır.

Karamürsel İlçesine bağlı 26 adet yerleşim bulunmaktadır. Köy olarak adlandırabilecek, kırsal yerleşme açısından değerlendirebilecek 21 adet köy, şehir veya kent yerleşmesi olarak değerlendirebileceğimiz 6 tane yerleşme bulunmaktadır. Bu yerleşimler 06.12.2012 tarihinde 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasasıyla birlikte Karamürsel İlçesine bağlı birer mahalle statüsü kazanmıştır. Fakat birçoğu orada yaşayan insanlar tarafından hala köy olarak adlandırılmaktadır. Kırsal yerleşme olarak sayabileceğimiz yerleşim yerleri; Akçat, Avcıköy, Çamçukur, Çamdibi, Fulacık, Hayriye, İhsaniye, İnebeyli, Kadriye, Karahmaetli, Karapınar, Nusretiye, Oluklu, Osmaniye, Pazarköy, Safiye, Semetler, Senaiye, Suludere, Tepeköy, Tahtalı Köyleridir.

Araştırma sahası içerisinde yer alan kırsal yerleşmelerde devam ettirilen ekonomik faaliyetler, tarım, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, ormancılık gibi faaliyetlerdir. Deniz kıyısı bulunmasına rağmen balıkçılık faaliyetleri önemli bir seviyede değildir. Bunun yanında geçmişte arıcılık faaliyetlerine daha çok yer verilmekteyken son yıllarda bu durum epey azalmıştır. Dokumacılık geçmişte önemli seviyelerde iken şimdilerde dikiş nakış seviyesinde kalmıştır burada yaşayan insanlar bu faaliyeti sadece kendileri için yapmaktadır ekonomik bir amaç gütmemektedirler.

Araştırma sahası içerisindeki yerleşmelerde yer alan meskenlere bakıldığında ahşap, kerpiç ve betonarme evlerin bir arada olduğunu ama betonlaşmanın daha hâkim olduğunu görmekteyiz. Köylerde bulunan evler daha çok geleneksel usullere göre yapılmakta genel de iki katı geçmemektedir. Çok fazla tarihi yerleşmeler bulunmasa da bazı köylerde en fazla 150 yıllık binalara rastlanılabilmektedir.

Araştırma sahasının mevcut yerleşimi hakkında bilgi sahibi olmak gerekirse şehrsel yerleşmeler de dâhil birçok mahallede sahanın elverişliliği, doğal güzelliği, sakinliği dolayısıyla bir tatil yeri gibi düşünülmesi dolayısıyla devamlı yerleşmelerin yanında yazlık olarak kullanımından geçici yerleşmeler de bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki köyde sürekli ikamet eden hane sayısı yazın buraya tatil için gelenlerin sayısından çok daha az olmaktadır.

2.1.1.3.Şehir Yerleşmeleri

Araştırma sahası içerisinde şehirselleşme olarak nitelendirilebilecek fakat Karamürsel'e bağlı mahalle statüsünde bulunan 6 adet yerleşim bulunmaktadır. Bu yerleşimler, Kızderbent, Ereğli, Yalakdere, Dereköy, Kayacık ve 4 Temmuz mahalleleridir. Şehir yerleşmeleri olarak adlandırılmasındaki en büyük etmen nitekim nüfuslarının ve ekonomik faaliyetlerinin kırsal yerleşmelerden farklı olmasıdır. Bu şehir yerleşmelerinin çoğunda 2014 yılına kadar belediye binaları bulunmaktaydı fakat bu tarihten sonra hepsi kaldırılmıştır. 2014 yılına kadar belde statüsü kazanmış olan bazı yerleşimler 2014 yılından sonra tekrar mahalle statüsüne dönmüşlerdir.

Araştırma sahasında yer alan şehir yerleşmelerinin ekonomik faaliyetlerine bakıldığında kırsal yerleşimlerden çok büyük bir fark olmadığını sadece kırsal yerleşimlerde daha çok aile içi üretim yapılırken burada dışa satışın daha fazla olduğu görülmektedir. Bunların dışında ticaretin esnaflığın çok geliştiği bir yer olarak da araştırma sahasının merkez ilçesi örnek verilebilir.

Karamürsel'in şehirselleşme yerleşmeleri incelendiğinde merkez ilçe hariç diğer ilçeler ile kırsal ilçeler arasında keskin bir geçişin olmadığı meskenlerin bulunan tarihi yerleşimlerin de hemen hemen aynı seviyelerde olduğu söylenebilmektedir.

2.1.1.4. Karamürsel'in Yer Adları ve Kökenleri

Yerleşmelerin isimlerini araştırıp bu isimlerin kökenlerini, anlamlarını, kullanım alanlarını gibi durumları inceleyen bilimsel araştırma yönteminin ismi Toponomi'dir (URL 22). Bu bilim aynı zamanda tarihin, coğrafyanın da yardımcı bilimlerinden birini oluşturmaktadır. Bir yerleşmeye verilen ismin neden verildiği konusu o bölgenin kimi zaman tarihi kimi zaman coğrafi şartlarına bağlı olarak değişebilir ve incelenebilir.

Yerleşmeye verilen isimler gerek tarihi gerek coğrafi gerekse sosyolojik açıdan o bölgenin tarihine açıklık getirirken aynı zamanda kültürlerini de yansıtmaktadır. Tarihte de bunun örnekleri görülmektedir. İsmi bölgenin yerleşiminin tarihine borçlu olan Karamürsel de verilebilecek örneklerden biridir. Yapılan halk görüşmeleri doğrultusunda rivayet edildiği bilinen ve bu sayede kaynaklarda kendisine yer bulmuş olan bilgiler ışığında ilçenin isminin Karamürsel olmasının sebebi Osmanlı devletinin ilk kaptanı olan Mürsel Alp'in devletin donanmasının gelişmesinde önemli rol

oynamasıdır. Bunun yanında “Kara” kelimesi ise bir lakaptır ve bu lakabın Mürsel Alp’e verilmesinin sebebi onun cesurluk, gözü peklilik gibi kişisel özelliklerine sahip olmasıdır (Özdemir,2012). Nihayetinde fethedilen şehre Karamürsel ismi verilerek şehrin tarihini yansıtmaya ve Mürsel Alp’in şereflendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın yerleşim tarihi kısmında bu konu daha net ifade edilmiştir.

Çalışmanın bu kısmında ilçenin merkez isminin yanında yerleşmeye ait diğer yerleşim isimlerinin bazılarının kökenlerine değinilecektir, bu bölümde yer alan bilgiler büyük ölçüde çalışma sahasında yapılan gözlem ve görüşmelere dayanmaktadır bunun yanında bazı yazılı kaynaklara da başvurulmuştur.

Doğusunda Başkırz, batısında İhsaniye köyleri bulunan **Akçat Mahallesi** iki akarsuyun buluşma noktası olarak adlandırılan Akçat kelimesinden gelmektedir. Bu isimlendirmede coğrafi şartların hâkim olduğu görülmektedir. Akarsuların buluşma noktası olarak bahsedilme durumu ise köyde bulunan birçok su kaynağının varlığıdır.

Karamürsel sınırları içerisinde diğer bir yerleşim olan **Akpınar Mahallesi** eski ismi Nusretiye’dir. Bu ismin tam olarak nereden geldiği belli değildir. Fakat Akpınar ismi devlet tarafından sularının güzel olması sebebiyle verilmiştir. Başka bir rivayete göre ise suların çok kireçli olmasından dolayı kirecin de beyaz olmasından aktığı yerleri beyazlattığı için Akpınar adını almıştır (URL 23). Yerleşimin ismi bu sayede coğrafi açıdan bir yer teşkil etmektedir.

Araştırma sahasında gerçekleştirilen halk görüşmelerinde edinilen bilgilere göre İnebey eski Türk isimlerinden biridir ve **İnebeyli Mahallesi** ismini oluşturmaktadır. Şehir daha tam olarak kurulmadan önce bu bölgeye ilk defa İnebeyli Türkmenlerinin yerleştiği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında yerleşimin ismi tarihi bir sebebe bağlı olarak verilmiştir.

Araştırma sahasının merkez ilçesini oluşturan **4 Temmuz Mahallesi** şüphesiz ismini kurtuluş gününden almaktadır. Bu da sahanın tarihi açıdan önemini ortaya koyar niteliktedir. Hem tarihi hem de coğrafi önemi bilinen Karamürsel şehri birçok kez işgal edilmeye çalışılmış ve bu işgallerden çok büyük yıkımlar olarak sıyrılmıştır. Bu durumun sonucunda gelen kurtuluşun günü bu mahalleye verilmiştir.

Çamçukur Mahallesi ismi köyün merkezinde bir çukur olması ile ilişkilidir. Bölge göç alırken iç kesimlerin tercih edilmesi sebebiyle ilk yerleşimler bu bölgede

olmuştur. Yerleşimin ismine baktığımızda bölgenin genelinde olduğu gibi coğrafi şartlara bağlı olarak bir isimlendirme durumu söz konusu olmuştur.

Çamdibi Mahallesi isminin tam olarak nereden geldiği hakkında hali hazırda bir çalışma bulunmamaktadır. Fakat yerleşimin büyük bir bölümünün ormanlarla kaplı olması isminin Çamdibi olması ile ilişkilendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında yerleşim isminin fiziki çevre koşullarından etkilendiği konusunda bir çıkarım yapılabilmektedir.

Dereköy Karamürsel'in eski yerleşmelerinden biridir ve bölgeye ilk gelen kişinin Abdulvahap Sultan olduğu ve emrindeki askerler ile bölgede dinlenmek için durduğu bilinmektedir. Abdulvahap Sultan'ın bu amaçla elinde iki asa bulunduğunu ve bunlardan birini yere vurduğunda altından su çıktığı rivayet edilir (URL 24). Su çıkan yerin çeşme olduğu ve çeşmenin hala burada bulunduğu da bilgiler arasındadır. Köyün ismi buradan gelmektedir. Dereköy'ün yerleşimi hakkında bilinen bilgiler biraz efsanevi olaylar içermektedir.

Araştırma sahasının diğer bir yerleşimini oluşturan **Ereğli Mahallesi** isim kökeni aslında Bizans'a dayanmaktadır. Bizans imparatoru Herakleios'a ithafen Herakleia denilmektedir. Fakat daha sonrasında Osmanlı tarafından fethedilerek Ereğli ismine dönüştürülmüştür (URL 25). Yani aslında tarihte Herakleia kelimesi Türkçe Ereğli anlamına gelmektedir. Birçok kaynakta Ereğli su kaynağı anlamına da gelmektedir fakat buradaki anlamı bununla ilişkili değildir. Nihayetinde yerleşim isminin tarihi yani beşeri faktörlerden etkilendiği görülmektedir.

Köy statüsünden mahalle statüsüne geçen **Hayriye Mahallesi** Köyünün ismi önceden Karaova imiş. İsminin Hayriye olmasında birden fazla söylenti mevcuttur. Kimilerine göre köyde birden fazla Hayriye isimli kadının yaşıyor oluşu kimine göre hayır işleri ile ilgilenen Hayriye isimli bir kadının isminin verilmiş oluşu yerleşimin isminin seçilmesinde etkili olmuştur (URL 26). Yerleşime verilen isim bir rivayete göre olduğundan aslında isim belirlemede beşeri faktörlerin etkili olduğu söylenebilmektedir. Sosyolojik açıdan değerlendirilebilir.

Kadriye Mahallesi Kadriye oluşuna dair net ifadeler yer almamakta fakat daha önceleri isminin Pilavtepe olduğu bilinmektedir. Hatta bu isim o kadar benimsenmiştir ki unutulmamıştır. Pilavtepe isminin köye verilmesi konusunda ise yine rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden ilki Bizans imparatorunun adı Sivri olan tepeye çıktığında harika bir manzara ile karşılaştığından burada uzun süre dinlenip

yemek yediği ve bu yüzden buraya Pilavtepe dendiğidir. İkinci rivayet ise Sakarya meydan muharebesinde Yunan ordusunun kaçarken yemek kazanlarında ki pilavları döktüğü bu yüzden de buraya Pilavtepe dendiği rivayet edilmektedir (URL 27). Bu açıdan bakıldığında yerleşime verilen isim tarihi bir sebepten şekillenmiştir.

Karamürsel'e bağlı diğer bir yerleşim ise **Kızderbent Mahallesi**dir. Bu mahallenin isminin nereden geldiği hakkında birçok rivayet bulunmaktadır fakat bunlardan en belirginini; savaş zamanı tüm erkeklerin savaşa gitmesi sebebiyle köyde kalanların sadece kızlar olduğu ve kızlar çok olduğu için ise kız geçidi anlamına gelen Kızderbent denilmesi rivayetidir (URL 28). Bu açıdan değerlendirildiğinde yerleşime verilen ismin tarihi sebeplerden etkilendikleri görülmektedir.

Araştırma sahasının diğer bir yerleşimi olan **Oluklu Mahallesi** Köyünün eski ismi Glavisa olup daha sonra değiştirilmiştir. Oluklu denmesinin sebebi köyün yollarında birden fazla oluğun bulunmasıdır (URL 29). Oluk suyun akabilmesi için yapılan yarım boru şeklinde bir araçtır. Bu açıdan bakıldığında yerleşimin ismi coğrafi durumların varlığından ihtiyaca yönelik olarak oluşturan bir aracın ismini aldığı için coğrafi sebeplerden etkilenmiştir demek doğru olur.

Pazarköy Mahallesi ismi ile müsemmadır. Çevre köylerden buraya mallarını satmak için gelenlerin oluşturduğu yerleşime Pazar mantığı ile Pazarköy denilmiştir. Bununla birlikte yerleşimin ismini beşeri sebepler şekillendirmiştir.

Safiye Mahallesi köyü ilçenin çoğunluğunda olduğu gibi yoğun bir göç almıştır. Buraya yerleşen insanlar yerleşimin ilk kurulmasından bu yana yerleşime Safiye demektedirler. Bu ismin saflığı temsil ettiğini düşündüklerinden değiştirmeyi hiç düşünmemişlerdir.

Senaiye Mahallesi köyünün resmi adı **Başkiraz**'dır. Buraya ilk defa gelen insanlar buralardaki kiraz ağaçlarını görünce buraya Başkiraz ismini vermişlerdir (URL 30). Senaiye adı ile ilgili yeterli bilgiye ulaşamamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yerleşime verilen ismin fiziki unsurlardan şekillendiği görülmektedir.

Suludere Mahallesi köyünün ismini doğal şartların varlığından almaktadır. Saha içerisinde birden fazla su kaynağının olması dolayısıyla köye bu isim verilmiştir. Bu ismin verilmesindeki etken buraya göç eden Karadenizlilerin göçtükleri köyün isminin

de Suludere olmasıdır. Bu durumda yerleşime verilen ismi fiziki şartların meydana getirdiğini söyleyebiliriz.

Tahtalı Mahallesi köyü ismi önceden burada ahşaptan yapılmış bir hamamın bulunmasından dolayı verilmiştir (URL 31). Önceden Tahtalı Hamam olarak anılmış fakat daha sonra bunun kısaltılması durumuna karar vermişler. Bu açıdan değerlendirdiğimizde ismin beşeri sebeplerden dolayı şekillendiği görülmektedir.

Köy sakinleri tarafından başta Araklis denilen **Tepeköy Mahallesi** köyüne önceleri Rumlar Papaz Yuvarlandı Köyü demişlerdir. Bunun sebebi zamanında Herkül Kalesinde bir rahibin fıçı yıkarken fıçıyla birlikte tepeden aşağı doğru yuvarlanmış olmasıdır (URL 32). Günümüz şartlarında kullanılan Tepeköy ismi köyün tepelik bir alanda kurulmuş olmasından dolayıdır. Bu açıdan bakıldığında yerleşimin adını fiziki unsurlar şekillendirmiştir.

Araştırma sahasının en önemli yerleşimlerinden biri olan **Yalakdere Mahallesi** ismini aldığı yer olarak iki farklı inanış bulunmaktadır. Bunlardan ilki tarihte buranın ilk sahibi olan kadının Yalakonya adına sahip olup ismin buradan geldiği düşünülmektedir. İkincisi ise bölgede akan hâkim akarsuyunun yalak şeklinde bir akışa sahip olmasıdır (URL 33). Birinci inanışa göre ismin beşeri şartlara bağlı olarak tarihi sebeplerden ötürü verildiğini, ikinci inanışa göre ise doğal, coğrafi sebeplere bağlı kalarak isimlendirildiğini görülmektedir.

Tablo 6: Karamürsel İlçesi mahallelerinin adlarının verilmesinde etkin faktörler

Mahalle Adı	Fiziki Ortam ile İlgili Adlar	Beşeri Ortam ile İlgili Adlar	İlgilenen Alan
Akçat	+		Hidrografya
Akpınar	+		Hidrografya
İnebeyli		+	Tarih
Dört Temmuz		+	Tarih
Çamçukur	+		Topoğrafya
Çamdibi	+		Biyocoğrafya
Dereköy	+	+	Tarih, Hidrografya
Ereğli		+	Tarih
Hayriye		+	Sosyoloji

Kadriye (Pilavtepe)		+	Tarih
Kızderbent		+	Tarih
Oluklu	+		Topoğrafya
Pazarköy		+	Ticari
Safiye		+	Sosyoloji
Senaiye (Başkiraz)	+		Bitki Örtüsü
Suludere	+		Hidroğrafya
Tahtalı		+	Mimari, Tarihi
Tepeköy	+		Topoğrafya
Yalacdere	+	+	Tarihi, Hidroğrafya
Karamürsel (Kayacık)		+	Tarih

Tablo 6’da araştırma sahasında bulunan bazı mahallelerin fiziki ya da beşeri bir sebebe bağılı olarak adlandırılması analiz edilerek verilmiştir. Buna göre verilen mahalleler içerisinde on beşeri sebep, sekiz fiziki sebep, iki adet de hem fiziki hem beşeri olmak üzere ortak sebepler bulunmaktadır. Bu durumda tablo 6’ya göre araştırma sahasında ağırlıklı olarak beşeri faktörlerin bir yerin adının verilmesinde etkin olduğu görülmektedir.

Karamürsel İlçesinde yer alan yerleşim yerlerinin isimlerine genel olarak bakıldığında isimlerin genelde tarihteki kişilerin varlığına verilen önem dolayısıyla verilmesini, coğrafi şartların ortaya çıkardığı sonuçlar ile anılması gibi sebeplere ulaşılmaktadır. Bunların yanında bazı şeyleri temsil etmesi düşüncesiyle verilen isimlerinde bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla genele bakıldığında burada yaşayan insanların geçmişte ve şu anda gerçeğe önem verdikleri çıkarımına varılabilmektedir. Burada gerçek olan nitekim tarih ve coğrafyadır.

Bir yere ad verilirken dil, tarih coğrafya gibi pek çok faktör etkili olmaktadır. Bu isimler geçmiş ile gelecek arasında ki bir köprü niteliğindedir. Başka kültürlerde önemli olduğu bilinen yer adları Türk kültüründe de bir önem teşkil etmektedir (Topal ve İbret,2020).

Tarih, coğrafya ve kültürün ilişkisine değinildiğinde; tarihin ortaya çıkabilmesi coğrafyaya bağılı olmasından kaynaklanır. Coğrafya uygun bir ortam teşkil etmezse

tarihten söz edilememektedir (Parlakıyıldız,2011). Zaman içerisinde değişen kültür unsurlarının durumunun incelenmesi nihayetinde elde edilen sonuç asıl tarihi ortaya çıkarmaktadır (Yücel ve Yediyıldız, 1988). Kültürden bahsedilirken aslında tarihten, burada yaşayan insanlardan ve onların duygu düşünce bilgi ve birikimlerinden, bölgenin coğrafyasından, bu coğrafyada yaşayan insanların yaşamlarına dâhil ettikleri her türlü uygulamalardan bahsedilmektedir. İkamet edilen yerleşimlerin isimleri de bu bağlamda kültürlerin birer unsuru niteliğindedir.

2.1.2. Nüfus

Nüfus belirli bir sayımda belirlenen bir ülke içerisinde yaşayan insan sayısı anlamına gelmektedir (Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2014). Nüfusbeşeri sistemler içerisinde sahanın mevcut durumu, ekonomik işlevselliği, gelişmişliği, kültürlerinin korunması hali gibi birçok yönünü ortaya koyabilen en önemli bilimdir. Nüfus sınırları belli olan bir bölgede yaşayan insan sayısı anlamına gelmektedir. Kültürün en önemli unsurlarından biri insandır bu doğrultuda nüfus ve nüfusun yapısı incelenmelidir.

Osmanlı'da ilk nüfus sayımı 1831 yılında gerçekleştirilmiştir. Temettü vergisinden dolayı bu dönemde nüfus sayımları önem arz etmektedir. Bu dönemden sonra 1844 ve 1856 yıllarında da nüfus sayımları yapılmıştır. 1870 yılında bir sayım daha yapılmak istenmiş fakat yapılamamıştır. Osmanlı Rus savaşıdan sonra bir sayım daha gerçekleştirilmiş. Bu son nüfus sayımı ile 1905-1906 yıllarında yapılan sayım nüfusun yaş, cinsiyet, etnik köken, din vb. dağılımını ortaya koyan en ayrıntılı ilk ve son sayım olmuştur. Buna göre 1831 yılında Karamürsel'in nüfus sayım sonuçları doğrultusunda 1443 Müslüman 1496 azınlık bulunmaktadır. 1894 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre Karamürsel'de 9400 Müslüman, 600 göçmen, 10151 Rum, 3875 Ermeni bulunmaktadır. Bu sayılar doğrultusunda 24026 olan Karamürsel nüfusunun %16.12'si Ermeni, %42.25'i Rum, %32.12'si Müslüman'dır (Geçili, 2002).

Türkiye de ilk umumi nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu kapsamda illerin, ilçelerin ve köylerin toplam nüfusları sayılmış bunlar oranlanmış ve tablolaştırılmıştır. Sonraki nüfus sayımlarının yapılması 2007 yılına kadar ortalama beşer yılda gerçekleştirilmiştir. 2007 yılından sonra ADNKS sayesinde her yıl nüfus sayımları yapılmaktadır. 1965 ve sonrası toplam nüfusları ve 2007 sonrası tüm nüfus verilerini TÜİK'in internet sitesinden bulabilmek mümkünken 1927-1965 arası elde

edilmiş nüfus verilerini TÜİK'in kütüphanesinden alabilmek mümkündür. Bu doğrultuda araştırma sahasının 1927-1965 yılları arası toplam nüfusu TÜİK kütüphanesinden 1965 ve sonrası tüm verileri TÜİK istatistiklerinden elde edilen verilerle tablolatırılmıştır.

2.1.2.1.Nüfus Yoğunluğu ve Dağılışı

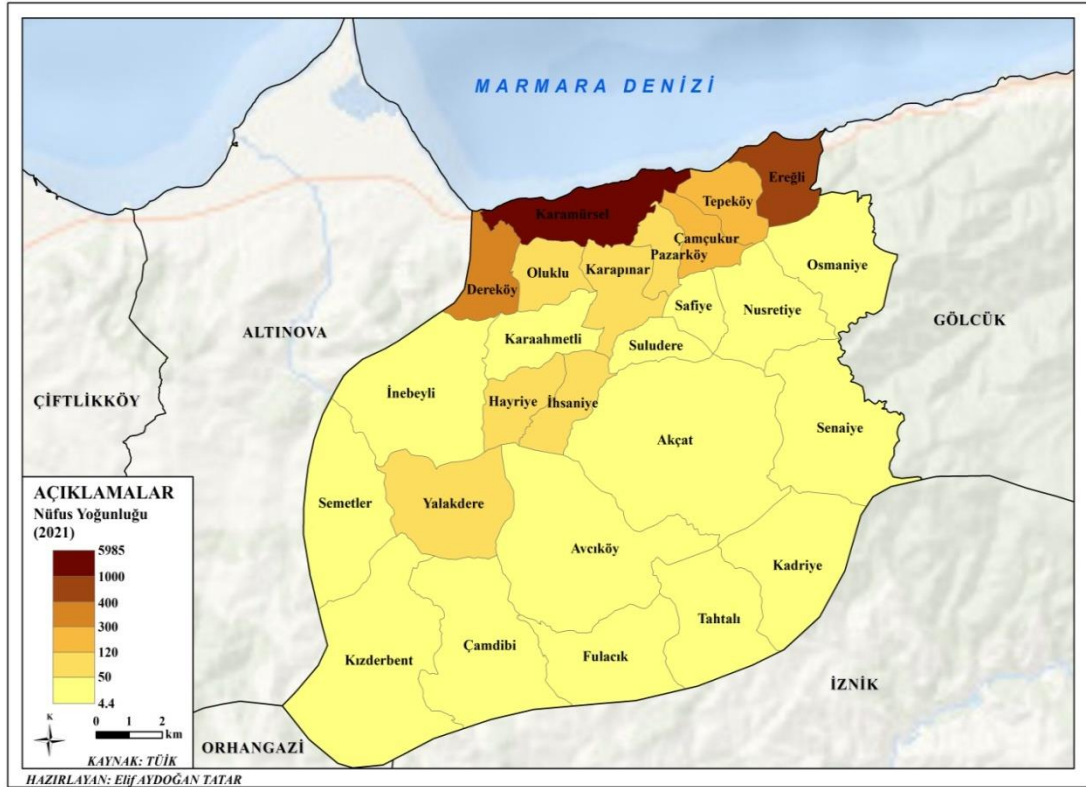
Karamürsel şehri tarihte aldığı göçler sayesinde nüfus bakımından artarak belirli bir seviyeye gelmiş bulunmaktadır. Tarihte yaşanan olaylar ve çekicilikleri ile ön planda olan şehrin nüfusunun ilçe içerisinde düzenli bir şekilde dağılmadığı görülmektedir (Harita 8). Osmanlı'nın denize açılan kapısı niteliğinde oluşundan nüfusun deniz kıyısına toplandığını geçmiş yıllardan şimdiye kendinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Dönemin şartlarından kaynaklı olarak sıtma hastalığı sebebiyle denize yakın kısımları tercih etmek istemeyen halkın iç kesimlere doğru da yerleşimlerde bulunduğunu bu durumun her ne kadar sıtma ile alakası artık kalmasa da şu anda da devam ettiği görülmektedir.

Nüfusun büyük bir bölümünün denize kıyısında yer alan aynı zamanda merkez ilçe olarak da bilinen Karamürsel ve çevresinde toplandığı görülmektedir. Yüzölçümü bakımından bakıldığında ilçede yer alan birçok mahalleye göre küçük bir alana sahip olmasından yoğun bir mevki olduğu görülmektedir. Karamürsel'e ek olarak Ereğli, Tepeköy, Dereköy, Yalakdere, Hayriye, Karapınar mahalleleri de örnek verilebilir.

Nüfusun daha az yoğunluğa sahip diğer bölgeler hakkında bilgi sahibi olmak gerekirse hem sayı açısından az hem de yüz ölçümü bakımından fazla olan bölgeler araştırma sahasının daha iç kesimlerinde yer almaktadır. Buna örnek olarak Kadriye, Tahtalı, Fulacık, Çamdibi, Kızderbent mahallelerini örnek verebilmektedir.

2020 yılına ait verilere göre en fazla nüfusa sahip yerleşimler merkez ilçeyi oluşturan Karamürsel'in 4 Temmuz Mahallesi 30.102, Kayacık Mahallesi 15.204, Ereğli 4730, Dereköy 1735, Tepeköy 1084 kişilik bir nüfusa sahiptir. En az nüfusa sahip mahalleler içerisinde ise Tahtalı 44, Safiye 49, Kadriye 53 kişilik nüfusa sahip yerler yer almaktadır. Bu uçurumun sebebi Karamürsel'in merkez ilçesinin geçmiş tarihlerde de merkez olarak kabul edilmesi yer almaktadır. Bunun dışındaki sebepler yer şekilleri ve hava durumu özellikleridir. Araştırma sahasının iç kesimlerinde daha çok güneydoğu

kesiminde Samanlı Dağları yer almaktadır bu açıdan az da olsa nüfusun sınırlandığı görülmektedir. Buna bağlı olarak hem eğim hem de yükseltiyle birlikte havanın soğuması bu uçurumun başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Tabiidir ki bunlar dışında hem iklim ve yer şekilleri ile bağımlı hem de bunlardan bağımsız olarak ilerleyen ekonomik fonksiyonların varlığı da nüfusun düzensiz dağılımının birer sebebi niteliğindedir. İç kesimlerde göze çarpan çevresine oranla nüfusu fazla olan Yalacdere Mahallesi'nin hâkim akarsuyun burada akıyor oluşu ve tarım faaliyetlerinin daha rahat gerçekleştirilebilmesi sebebiyle yoğundur. Yalacdere Mahallesi'nin nüfusu son verilere göre 729 kişidir. Fakat ilçenin tamamı için söylenmelidir ki kışın bu sayılar epey düşmektedir. Bunun başlıca sebebi burada yaşayan insanların bölgeyi daha çok yazlık olarak kullanmasıdır.

Harita 8: Karamürsel Nüfus Yoğunluğu Haritası (2021)

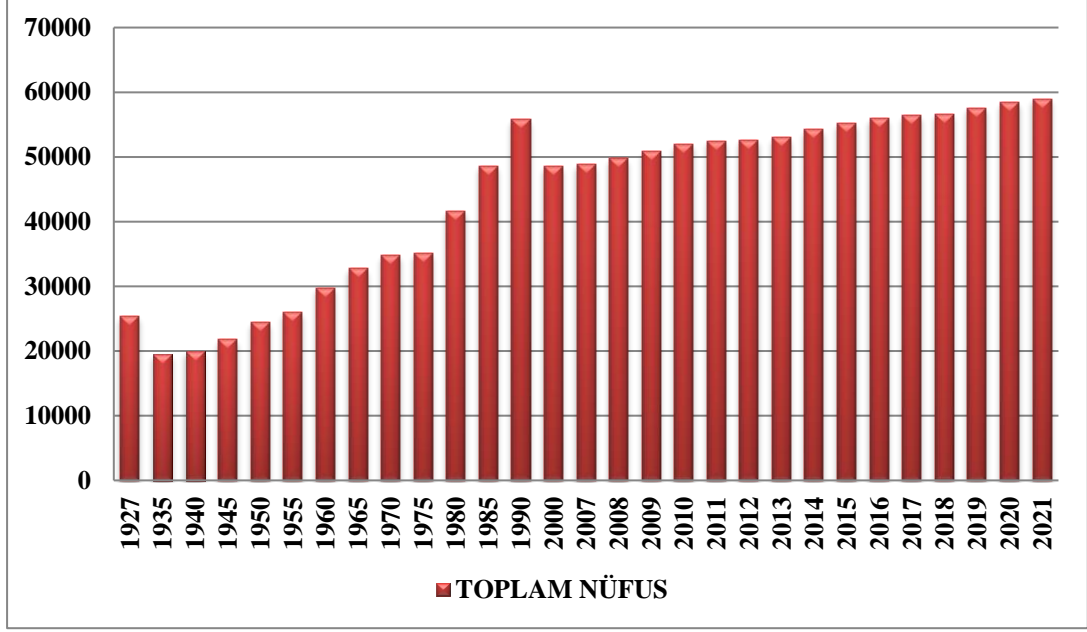
Tablo 7: Karamürsel İlçesinde nüfusun zamansal değişimi (1927-2021)

Yıl	Toplam Nüfus	Yıl	Toplam Nüfus
1927	25304	2008	49719
1935	19425	2009	50886

1940	19974	2010	51987
1945	21806	2011	52501
1950	24373	2012	52621
1955	25983	2013	53033
1960	29744	2014	54225
1965	32766	2015	55169
1970	34758	2016	55895
1975	35062	2017	56404
1980	41635	2018	56604
1985	48601	2019	57557
1990	55835	2020	58412
2000	48508	2021	58936
2007	48831		

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Tablo 7'ye göre Karamürsel İlçesi 1927-2021 yılları arasındaki nüfus değişimleri incelendiğinde genel olarak nüfusun sürekli bir artış içerisinde olduğu görülmektedir. Sadece 1990 yılında bir sıçrama yaşanmıştır fakat bundan sonra gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Düşüşün sebebi önceleri Karamürsel'e bağlı olan Altınova Mahallesi'nin 1995 yılında ilçeye dönüştürülmesidir. Devamını oluşturan 2000 tarihinde bu ayrılış tabloya yansımış ve bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu düşüş dışında bölge belirgin bir azalma görülmemiş 2021 yılına kadar nüfus artışları devam etmiştir. Artışlar içerisinde 2000-2007 arasındaki dönemde yaklaşık 300 kişilik bir artış, 2011-2012 yılları arasındaki sürede ortalama 100 kişilik bir artış, 2017-2018 yılları arasında ise 200 kişilik artış yaşanmıştır. Diğer yıllar arasında bu sayılardan daha büyük artışlara rastlanmıştır. 1965 yılında 32.766 olan nüfus düzenli artışlar sebebiyle 2021 yılında 58.936 kişiye ulaşmıştır. Arada 26.170 kişilik bir fark bulunmaktadır (Tablo 7).

Grafik 4: Karamürsel İlçesinin 1927-2021 yılları arası nüfus değişim grafiği

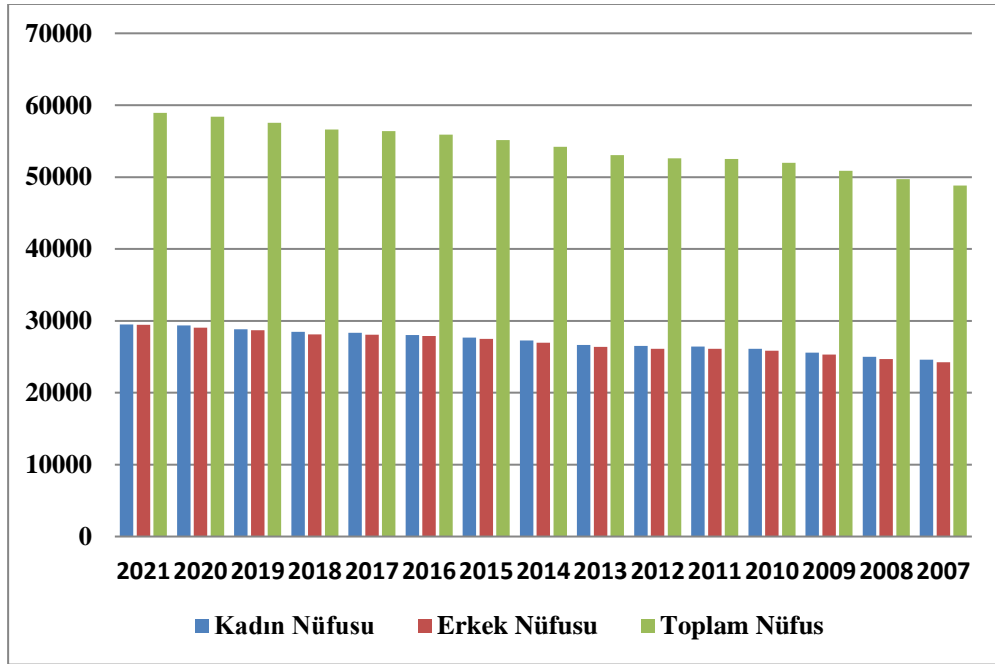
Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Grafik 4'e göre Karamürsel'in 1965-2021 yılları arasındaki nüfus değişimi incelendiğinde 1990 yılı dışında nüfusun düzenli bir artışa sahip olduğu görülmektedir. 1965-1990 yılları arasında hızlı bir artış gösteren nüfus 1990 da gerçekleşen Altınova yerleşiminin Karamürsel'den ayrılarak yeni bir ilçe oluşturması sebebiyle bir düşüş yaşadıktan sonra 2000-2021 yılları arasında bundan önceki döneme göre daha az da olsa bir artış olmuştur (Grafik 4).

Nüfus yoğunluğu haritası ve toplam nüfus grafiğinde ortaya çıkan sonuçlar sürekli bir artışın olduğunu göstermektedir. Bu artış burada yaşayan insanların refah seviyesinin arttığını da göstermektedir. İş imkânlarının artması hem bölgeden dışarıya olan göçün önüne geçmiş hem de dışarıdan buraya göçlerin artmasını sağlamıştır. Başka bir deyişle ekonomik sıkıntıların iyileştirilmesi bu durumun sebebi niteliğindedir. Bunların yanında artan refah seviyesi doğum oranlarını da arttırmış bu sayede nüfusun yıllar geçtikçe de genel olarak artmasına sebep olmuştur. 1965 yıllarında 30000 seviyelerinde olan nüfus bu gelişmişlik etkisiyle 2021 yılında 50000 seviyelerine ulaşmıştır.

2.1.2.2. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Belirli bir bölgede nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı o bölge için önem teşkil eder. Bu iki bilgiyi bilmek yapılacak yatırımların, planlamaların gerçekleştirilebilmesi için gereklidir. Sadece ülke planlamaları değil aynı zamanda aile planlamaları hakkında da bilgi vermektedir. Aile yapıları, doğum ölüm oranları bunlarla birlikte bölgenin gelişmişliği, çalışan çalışabilen kişi sayısı, bağımlı nüfus gibi birçok bilgiyi ve devamında yorumlamayı sağlamaktadır.

Grafik 5: Karamürsel İlçesinin cinsiyet yapısına göre nüfus grafiği (2007-2021)

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

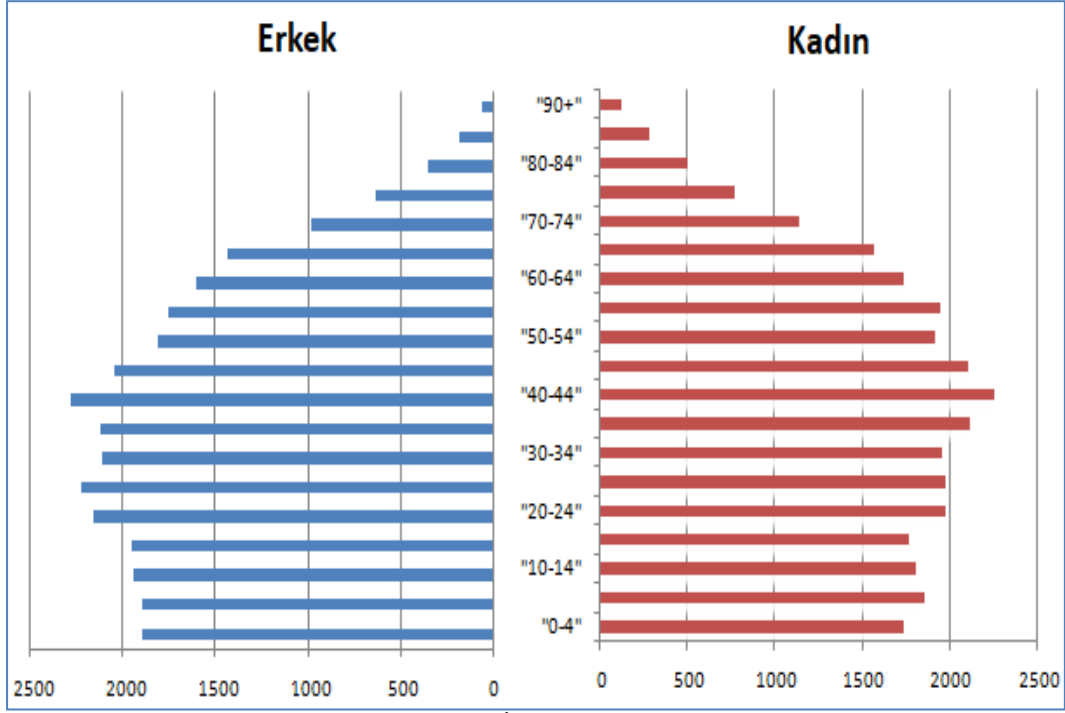
Araştırma ADNKS verileri dâhilinde 2007 yılından başlamaktadır. Buna göre Karamürsel İlçesi kadın erkek nüfus grafiğine, grafik 5'e ve kadın erkek nüfusunun verildiği tabloya, tablo 8'ebakıldığında durumun dengede olduğu görülmektedir (Grafik 5, Tablo 8). 2007-2021 yılları arasında hesaplanan kadın erkek nüfusu dengeli bir şekilde artmış ve toplam nüfusa etki etmiştir. 2007 yılında 24579 olan kadın nüfusu sayısı ve 24252 olan erkek nüfus sayısı toplamda 48831 kişiyi oluşturmakta, 2021 yılında 29496 olan kadın nüfusu ve 29440 olan erkek nüfusu sayısı toplamda 58936 kişiyi oluşturmaktadır. 2007 ile 2021 yılı arasında ortalama 8000'lik bir artışın olduğu toplam nüfusun yaklaşık 3000'ini kadınlar yaklaşık 5000'ini erkekler oluşturmaktadır.

Arada bulunan yaklaşık 2000'lik fark erkek nüfusun çalışmadaki payından kaynaklı olarak fazla olmakta ve göç gibi sebepler ile açıklanabilmektedir.

Tablo 8: Karamürsel İlçesi kadın, erkek ve toplam nüfusu (2007-2021)

Yıl	Kadın Nüfusu	Erkek Nüfusu	Toplam Nüfus
2021	29496	29440	58936
2020	29348	29064	58412
2019	28849	28708	57557
2018	28469	28135	56604
2017	28333	28071	56404
2016	28016	27879	55895
2015	27690	27479	55169
2014	27264	26961	54225
2013	26653	26380	53033
2012	26505	26116	52621
2011	26405	26096	52501
2010	26128	25859	51987
2009	25568	25318	50886
2008	25011	24708	49719
2007	24579	24252	48831

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Grafik 6: Karamürsel İlçesi nüfus piramidi (2021)

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Grafik 6'da ki nüfus piramidine göre 0-4 yaş grubunu gösteren, çocuk doğum oranlarının yer aldığı kısım incelendiğinde tabanın son dönemlerde daraldığı görülmektedir bu da doğum oranlarının azaldığı anlamına gelmektedir (Grafik 6). Doğum oranlarının azalması durumu bölgenin gelişmişliği ile açıklanmaktadır. Bu açıdan Karamürsel şehrinin önceki senelere oranla gelişmeye başladığı söylenebilmektedir. Bu oran eğer ilerde çok azalır ise bölgenin geri kalmaması, çalışan nüfusunun azalmaması gibi sebeplerle arttırılmaya gidilebilir fakat şuan için bir tehlike bulunmamaktadır. Yalnız nitelik ve nicelik bakımından bir artırımın gerekli olabileceği tartışmaya açık bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda her ne kadar bir denge durumu söz konusu olsa da 0-4 yaş grubu erkek nüfusunun kadın nüfusa oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

Nüfus piramidinin 65+ yaş grubunu, yaşlı nüfusunu yani tavanı incelendiğinde çok büyük oranlara sahip olmadığı giderek daraldığı görülmektedir. Bu durumda belirli oranda yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yatırım açısından değerlendirildiğinde 0-14, 65+ grupları bağımlı yani çalışamayan nüfus için hastane, okul, huzurevleri gibi birçok alana yatırımın yapılması durumunu doğurmaktadır. Karamürsel şehrinin de nüfusuna oranla bu tarz yatırımlarının yapılması gerekmektedir.

Nüfus piramidinin tabanı ve tavanı arasında kalan kısmını yani aktif, faal, çalışan nüfusu değerlendirildiğinde bağımlı nüfusa oranla fazla olduğu görülmektedir. Bu durum iş gücü potansiyelinin bölgede fazla olduğunu göstermektedir ve kalkınma için önemli bir adım niteliği taşımaktadır.

Tablo 9'a göre son olarak nüfus piramidi üzerinden cinsiyet değerlendirmesi yapıldığında 0-4 yaş grubu içerisinde en fazla paya sahip erkek nüfusunun 90+ yaş grubu içerisinde ise kadın nüfusunun fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Bunlar dışında 20 ila 40 yaş arasında erkek nüfusun fazla kadın nüfusunun az 40 yaşından sonraki yaş gruplarında ise kadın nüfusunun fazla erkek nüfusunun az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda doğum oranı ve ölüm oranı erkek nüfusta fazla kadın nüfusta azdır (Tablo 9).

Tablo 9: Karamürsel İlçesi nüfusun dar aralıklı yaş grupları (2021)

Yaş Grupları	Erkek	Kadın
"0-4"	1895	1731
"5-9"	1900	1852
"10-14"	1948	1799
"15-19"	1952	1763
"20-24"	2159	1973
"25-29"	2224	1970
"30-34"	2114	1956
"35-39"	2118	2117
"40-44"	2287	2254
"45-49"	2046	2107
"50-54"	1813	1915
"55-59"	1752	1947
"60-64"	1605	1731
"65-69"	1431	1569
"70-74"	979	1138
"75-79"	636	768
"80-84"	345	501
"85-89"	179	282
"90+"	57	123

Kaynak: TÜİK ADNKS verilerinden üretilmiştir.

2.1.2.3. Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun eğitim durumu nüfusun yapısal değerlendirilmesinde önemli olan diğer bir etkidir. Eğitim düzeyinin yüksekliği bölge için kalkınma açısından önem teşkil etmektedir. Eğitim seviyesi yüksek ise her açıdan bölgenin gelişimi desteklenmiş olur çünkü burada yaşayan halk bilinçlidir ülke gelişimine katkıda bulunur. Bu kanı genel anlamda bu şekildedir. Tam tersi durumlarda bölgenin ekonomik, kültürel anlamda yeterince gelişemediği bilgisine varılır. Kültürel anlamda değerlendirmek gerekirse bir yere ait kültür öğelerini gelecek nesillere aktarmada yardımcı olacak kişiler bilgili, eğitilmiş, bilinçli kişilerdir ve geri kalmış bölgelerde bu durumun sağlanması biraz daha zorlaşmaktadır.

Tablo 10'a göre Karamürsel için okuryazar olup da herhangi bir eğitim kademesinde yer almamış kişi sayısı 2020 verilerine dayanarak kadınlarda 2458 kişi ile erkeklerde 1782 kişidir. Okuryazar olmayan kişi sayısı kadınlarda 811 erkeklerde 116 olmak üzere toplamda 927 kişiyi kapsamakta ve son olarak herhangi bir bilgiye ulaşılmayan 231'i kadın 209'u erkek olmak üzere 440 kişi bulunmaktadır (Tablo 10). Bu sayılar hâlihazırda Karamürsel nüfusu için çok iyi rakamlar olmamakla birlikte ülkenin genel durumuna bakıldığında da geliştirilmiş olması gereken bir durum niteliğindedir.

Tablo 10: Karamürsel İlçesi öğrenim durumu (2020)

Öğrenim Durumu	Kadın	Erkek	Toplam
Okur-Yazar	2458	1782	4240
Okur-Yazar Olmayan	811	116	927
İlkokul Mezunu	7384	5107	12491
İlköğretim	1634	1611	3245
Ortaokul ve Dengi Meslek Okulu	4295	4834	9129
Lise ve Dengi Meslek Okulu	6115	8005	14120
Yüksekokul	3643	4683	8326
Yüksek Lisans	249	301	550
Doktora	24	37	61
Bilinmeyen	231	209	440

Kaynak: TÜİK 2020 ADNKS verilerinden üretilmiştir.

Tablo 10'dayer alan verilere dayanarak toplam sayı değerlendirildiğinde en fazla lise ve dengi meslek okulları kademesinde okumuş kişi sayısına ulaşılmaktadır. Bu sayı erkeklerde 8005, kadınlarda 6115 olmak üzere toplam 14120 kişidir. En az ise doktora kademesinde kişiye ulaşılmaktadır. Bu sayı kadınlarda 24 erkeklerde 37 olmak üzere 61 kişi olarak bilinmektedir.

Eğitim kademelerinin her alanında görülebilecek bir geręek var ki o da erkeklerin okuma oranının kadınlardan fazla olması. İlkokul mezunu ve ilköğretim okuyan kişi sayısı dışındaki duruma bakıldığında erkeklerin daha fazla eğitim kademesinde yer aldığı görülmektedir. Bu durum bir kez daha gözler önüne seriyor ki araştırma sahası çok gelişmiş bir merkez konumunda değildir. Bunun sebepleri olarak değerlendirildiğinde kadının toplumdaki yerinin tam olarak iş hayatına yansıtılmaması erkeklerin baskın olması ve ataerkil toplum düzeninin bölgede de hâkim seviyelerde seyretmesi olduğu düşünölmektedir. Günümüz şartlarında eskiye oranla kadınların okuma oranlarının arttığı geğmiş verilere dayanarak söylenebilir fakat hala çok iyi seviyelere ulaşmış değildir. Bu konuda gereken yatırımların yapılması gerekmektedir.

2.1.2.4. Kır-Şehir Nüfusu Dağılımı

Nüfusun kır şehir olarak ayrımının yapılması bölgenin gelişmişlik seviyesi için önemli bir yer teşkil eden başka bir yapısal çalışmadır. Bölgenin kır ve şehir nüfusu bilinirse kalkınmışlık hakkında bazı sonuçlara varılabilmektedir. Bu açıdan değerlendirilirse kır nüfusunun fazla olduğu bir yerleşmede geręekleřtirilen ekonomik fonksiyon genellikle tarım veya sanayinin ev tipi olarak değerlendirilebilen seviyesidir. Tarım sektörünün gelişmiş ölkelerde çok iyi seviyelerde yapıldığı örnekler de mevcuttur fakat buradaki durum biraz daha bu sektörlerle ayırdığı oranlardır. Bu bağlamda %2'lik seviyelerle tarımda ön planda olup %70 seviyelerinde çok iyi şeyler yapılamayabilir bu durum bölgenin gelişmişliği ile doğru orantılıdır. Geri kalmış bir bölgenin başta ekonomik açıdan, kaynakların kullanılması durumundan, daha sonra araştırma konusuyla ilişkilendirilmek üzere kültürel anlamda adından söz ettirebilmesi zorlaşabilmektedir.

Tablo 11: Karamürsel İlçesi 1965-2012 yılları arasında kır ve şehir nüfusu

YIL	KIR	ŞEHİR	TOPLAM
1965	23622	9144	32766
1970	22531	12227	34758
1975	21564	13498	35062
1980	26461	15174	41635
1985	28030	20571	48601
1990	30398	25437	55835
2000	19155	29353	48508
2007	12365	36466	48831
2008	4794	44925	49719
2009	4754	46132	50886
2010	4791	47196	51987
2011	5329	47172	52501
2012	5188	47433	52621

Kaynak: TÜİK ADNKS ve genel nüfus sayımları verilerinden elde edilmiştir.

Araştırma sahası içerisindeki kır kent nüfusu incelendiğinde 1990 yılına kadar kır nüfusunun şehir nüfusunu geçtiğini bu dönemden sonra bu durumun tam tersinin yaşandığı görülmektedir. 2008 yılından sonra kır ve şehir nüfusları arasındaki belirgin farkların oluşmasında Akçat, Dereköy, Ereğli, Karamürsel, Kızderbent, Yalakdere beldelerin ve bazı köylerin mahalle statüsüne geçmesi önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu durum şehir nüfusunun artıp kır nüfusunun azalmasına sebep olmuştur. Öyle ki tablo 11'e göre 2007 yılında 12.365 olarak bilinen kır nüfusu 2008 yılında 4794'e düşmüştür. 2009 yılında 40 kişilik bir azalış yaşayan kır nüfusu 2012 yılına kadar azar azar artma eğilimi göstermiştir. Şehir nüfusu ise 2007- 2010 yılına kadar düzenli bir artışa sahip iken 2011 yılında kır nüfusunun artışı ile eş güdümlü olarak ufak bir düşüş yaşamış bundan sonraki yılda tekrar yükselmiştir (Tablo 11).

Araştırma sahası içinde 2013 yılındaki Büyükşehir yasası ile birlikte köylerin tamamı mahalle statüsüne geçtiği için kır nüfusu bundan sonraki yıllarda bilinmemektedir. Ama coğrafi açıdan değerlendirilerek ekonomik faaliyet, kültürel etkileşim gibi etkenlerden bazı çıkarımlarda bulunulabilir.

2.1.2.5. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Farklı Etnik Grupların Dağılışı

Karamürsel şehrinin coğrafi elverişliliği bu bölgeyi yerleşime uygun bir hale getirmiştir. Bu coğrafi elverişlilik en başta denize kıyısının olması ki bu sayede Osmanlı Devleti'nin denize açıldığı bir yer konumunda önemli donanmalara sahip olmuştur. Diğer bir coğrafi elverişlilik ise bölgenin ikliminin bir geçiş iklimi niteliğinde olup çoğunlukla Akdeniz ikliminin hâkim olması durumudur. İklimin bu elverişliliği öncelikle yaşamı uygun kılmış daha sonra ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirmede öncül bir yer olmasını sağlamıştır ki araştırma sahasında bu duruma verilebilecek en önemli ve en uygun ekonomik faaliyet tarımdır. Burada hâkim iklim şartları sayesinde meyve sebze tahıl gibi birçok tarım ürünü ekilebilir özelliktedir. Başka bir ifade ile tarım ürünü çeşitliliği fazladır.

Coğrafi elverişliliği sayesinde tarihte birçok medeniyete beşiklik ettiği gibi göç alması sebebiyle şu anda da birçok etnik grubun yaşadığı bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etnik gruplar içerisinde Türk, Manav, Pomak, Çerkez, Boşnak, Gürcü, Lazlar yer almaktadır. Bu gruplar içerisinde hatırı sayılır Boşnak nüfus yer almaktadır. Boşnak nüfusun sarışın renkli gözlü beyaz tenli oluşu onların karakteristik özelliklerindedir (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 6: Karapınar Köyünde Yaşayan Boşnak Bir Çocuk

Araştırmanın bu bölümünde Karamürsel şehrinde ikamet eden etnik grupların yerleşim yerlerindeki varlıklarına değinilecektir. Bu bölüm çalışma sahasında yapılan

gözlemler, halk görüşmeleri ve çalışma içerisinde daha önceki sayfalarda atıfları yapılan kaynaklar sayesinde oluşturulmuştur.

4 Temmuz Mahallesi ilk yerleşim sahipleri aslında Manav Türkleridir fakat daha sonra göçlerle birlikte mahalleye Çerkez, Boşnak, Gürcü ve Laz nüfus da yerleşmiştir. 2022 yılında ise merkezi bir konumda olmasından dolayı karışık bir yapı arz etmektedir.

Karamürsel İlçesi içerisinde yer alan diğer bir mahalle **Akçat Mahallesi**dir. Akçat mahallesi sakinlerinin büyük bir bölümünü Manavlar oluşturmaktadır.

Akpınar Mahallesi köyünün ilk oluşumunda Gürcüler yer almaktadır. Hatta Gürcülerin kurmuş olduğu bir mahalle denilirse yanlış ifade edilmiş olmaz. Daha sonra aldığı göçler ile birlikte bölgeye Lazlar da yerleşmişlerdir. Günümüzde Lazlar ve Gürcülerin birlikte yaşadığı bir yerleşimi oluşturmaktadır. Fakat Lazlar çoğunluktadır bu sayede Laz köyü diye ifade edilebilir.

Çamçukur Mahallesi Karadeniz Bölgesi'nden göç eden Lazlar ile kurulmuş bir yerleşimdir. Günümüzde de bu durum böyle devam etmiş köyde hala hâkim seviyede bir Laz nüfus bulunmaktadır. Laz köyü olarak da nitelendirilebilir.

Çamdibi Mahallesi Osmanlı zamanında kurulmuştur. Burada ilk olarak ikamet eden halk Manavlardır. Daha sonra bölgeye diğer etnik gruplar da göç etmiştir. Fakat Çamdibi Manav köyüdür.

Dereköy Mahallesi köyündeki yerli halk Manavlardan oluşmaktadır. Bu durumundan dolayı Osmanlı Köyü olarak anılmaktadır.

Ereğli Mahallesi ilk oluşumunda burada Rumlar yaşamaktaydı. Hatta bir Rum mahallesiydi. Daha sonra bölgeye yoğun bir Türk nüfusun gelmesiyle Rumlar azalmıştır. Merkezi bir konumda olmasından dolayı karışık bir yapı arz etmektedir.

Fulacık Mahallesi çok önceden Rumlara ev sahipliği yapmıştır. Daha sonra bölgeye Türkler yerleşmiştir. Tarihi bazı olaylar sebebiyle bölgeden çekilen bu etnik grupların yerini göçle birlikte Bulgaristan göçmenleri almıştır. Muhacir köyü olarak geçmektedir.

Hayriye Mahallesi tarihine bakıldığında köye ilk yerleşenlerin Boşnaklar olduğunu görürüz. Günümüzde de hala hatırı sayılır seviyede Boşnak nüfusun yer aldığı bir yerleşim merkezi konumundadır. Boşnak köyü olarak nitelendirilebilir.

İhsaniye Mahallesi de çevre yerleşim merkezlerindeki genel yerleşim durumuyla benzerlik gösteren bir Boşnak köyüdür.

İnebeyli Mahallesi hakkında köye ismini de verdiği düşünülen İnebeyli Türkmenlerinin buraya ilk yerleşenler olduğu rivayet edilmektedir. İkamet eden kişilerin etnik yapısı karışık bir yapı arz etmektedir çünkü zamanında birçok farklı yerden göç aldığı bilinmektedir. Bu karışık yapının içerisinde Lazların, Manavların ve Boşnakların bulunduğu bilinmektedir.

Kadriye Mahallesinde tarihte Bulgarların ve Rumların yaşadığı yerleşim yerindeşuan da Muhacirler yaşamakta ve Manav köyü olarak bilinmektedir.

Karaahmetli Mahallesi önceleri Manav köyü olarak bilinmekteydi. Şu an için farklı bir etnik grubun varlığından bahsetmek mümkün değildir.

Karapınar Mahallesine tarihte yoğun bir Bosna Hersek ve Yugoslavya göçü meydana gelmiştir. Günümüzde de belirgin olarak Boşnak nüfusa sahip bir yerleşimdir.

Kayacık Mahallesi nüfusun farklı etnik topluluklardan oluşması konusunda karışık bir yapı arz etmektedir zira şimdiye kadar söylenen tüm etnik gruplar tarihte burada yaşamışlardır. Bu etnik gruplar içerisinde en başta Manavlar daha sonra Rumlar, Ermeniler, Boşnaklar, Lazlar ve Gürcüler yer almaktadır. Şu anda burada ikamet eden gruplar içerisinde Boşnaklar, Lazlar ve Manavlar yer almaktadır. Bunlar dışında çok büyük olmasa da küçük bazı gruplarında varlığı bilinmektedir.

Kızderbent Mahallesinde tarihte ilk defa Rumlar yaşamış daha sonra bölgede etkili olan göç durumundan dolayı Rumlar giderek yerini Yunanistan da yaşayan Türkler almıştır. Mahalle muhacir mahallesidir.

Oluklu Mahallesi köyünde ilk kurulduğu zamanlarda Bosna'dan gelen halkın yaşadığı bilinmektedir. Günümüzde de Boşnak Mahallesi olarak anılmaktadır.

Yerleşimin normal zamanda çok az seviyelere indiği **Osmaniye**'de genel açıdan bakıldığında Laz nüfus ile karşılaşmaktadır.

Pazarköy Mahallesi içerisinde Laz, Boşnak, Manav ve Türk kökenli grupları barındırmaktadır. Bu gruplar dışında küçük ölçekli farklı etnik gruplara da rastlanmaktadır. Yerleşimin çoğunluğunu Manavlar oluşturduğundan Manav Mahallesi denilebilir.

Safiye Mahallesi yerleşiminde 93 Harbi sırasında aldığı yoğun Gürcü ve Laz nüfusu göçü meydana gelmiştir. Çok büyük bir yerleşim yeri olmasa da günümüzde Laz nüfusun hâkim olduğu bir yapı arz etmektedir.

Semetler Mahallesi zamanında dört Boşnak ailenin kurduğu rivayet edilir. Daha önce bu toprakların Rumlara ait olduğu da bilinirmiş. Günümüzde de hatırı sayılır bir Boşnak nüfusa sahip olan Semetler Köyünün büyükleri genelde Boşnakça konuşur. Bu durum benliklerini kaybetmediklerinin de en önemli göstergelerinden biridir.

Tahtalı Mahallesi 93 Harbi sonrasında Bosna Hersek'ten aldığı göç ile birlikte kurulmuştur. Şuan da yerleşim merkezinde Boşnaklar yer almakta bu yüzden Boşnak köyü olarak anılmaktadır.

Suludere Mahallesi de Osmanlı–Rus savaşı sırasında çevre yerleşimler gibi Karadeniz'den göç alarak kurulmuştur. Mevcut duruma bakıldığında da bölgede Laz nüfusun varlığından bahsedilmektedir.

Tepeköy zamanında bir mübadele göçü olarak buraya gelen insanlarla oluşmuştur. Selanik muhacirlerinden oluştuğu bilinmektedir. Daha önce burada yer alan kesim Rum nüfustur. Aslında Rumlar tarafından kurulmuştur demektedir doğru bir tabir olur. Günümüzde içerisinde sadece birkaç hane yabancı diye tabir edilebilecek aile bulunan Tepeköy'de Selanik'ten göçmüş muhacirler yaşamaktadır.

Senaiye Mahallesi Artvin'den göçen insanların kurduğu bilinmektedir. Günümüzde de bölgede Laz nüfus çoğunluktadır. Bundan önce Ermenilerin yaşadığı söylenir. Senaiye Laz köyüdür.

Yalacdere Karamürsel İlçesinin önemli yerleşmelerinden biridir. Yalacdere'nin eski bir Rum köyü olduğu bilinmektedir. Sonrasında buraya Pomaklar yerleşmişlerdir. Buradaki Pomakların geneli Bulgaristan'dan göç etmişlerdir. Bundan yaklaşık 60- 70 sene sonra da Boşnak nüfus bölgeye göç etmiştir. Günümüzde yerleşimin büyük bir bölümünü Boşnaklar ve Pomaklar oluşturmaktadır.

Avcıköy diğer adıyla Merdigöz mahallesinde Muhacirler çoğunluktadır bu sayede Muhacir köyü olarak nitelendirilebilir.

Şüphesiz bir yerleşim yerinde farklı grupların varlığı o bölge için kültürel açıdan bir etkileşim merkezidir. Her ne kadar artık insanlar için söylenen sözler, uygulanan faaliyetler sıradanlaşmış olsa da aslında kültürlerinin doğurduğu birer üründür hepsi.

Farklı iki grubun hissettikleri söyledikleri aynı durumu ifade etmede ortak karar alınması sırasında eksik kalabilmektedir çünkü genelde aynı şekilde düşünmedikleri aşikârdır. Birlikte yaşayıp aynı şeylerin aslında onlar için aynı şeyi ifade etmesi durumunda bir etkileşim durumundan bahsetmek kaçınılmaz olur. Aslında belirli bir zamandan sonra kültürleri ortaktır. Ortaya çıkardıkları ürünler ortak bir yapımın ürünüdür.

2.1.3. Göç

Göç bir nüfus hareketidir. Bir bölgenin nüfusunu azaltan veya arttıran bir durumdur (Doğanay, Özdemir ve Şahin,2014). Bu kavram yaşanılan bölgeyi terk etmek anlamına gelmektedir. Bu terk etme işlemi kısa süreli olduğu gibi uzun süreli de olabilir. İstekli olduğu gibi isteksiz, zorla da olabilir. İstekli olanlar daha çok tatil amaçlı veya mevsimlik olarak gerçekleşmektedir. Karamürsel şehri içerisinde istekli olarak değerlendirebilecek göç örnekleri mevcuttur zira bölge Karadeniz ve Akdeniz iklimlerinin geçişi niteliğindeki hava koşulları ve bu duruma bağlı olarak gerçekleşen yeşilliği ve diğer doğal güzellikleri ile bir tatil beldesini andırmakta ve özellikle yaz mevsimlerinde yoğun ilgi görmektedir. İstanbul şehrine yakınlığı da bir alternatif olarak değerlendirilerek günü birlik, aylık hatta yazlık olarak gelip kalınmaktadır. Bu duruma bağlı olarak yazın bölgenin nüfusu artmakta kışın azalmaktadır. Hatta bazı köylerde sadece birkaç haneyi doldurabilmektedir.

Karamürsel İlçesinde geçmişte birçok zoraki göç de gerçekleşmiştir. Karşılıklı nüfus mübadeleleri, savaşlardan, baskılardan, zulümlerden kaçmak isteyen halkın gelip bu bölgede oluşturduğu yerleşimler de mevcuttur. Bunlar dışında doğal afetlerin meydana getirdiği zararlardan kaçma, işsizlik gibi sebeplerde zorunlu göçlerin sebepleri arasında yer almaktadır.

Mübadele göçü iki ülke arasında gerçekleşir. Farklı iki ülkede yaşayan vatandaşların zorunlu olarak sorgusuz herkesin kendi ülkesine gitmesi karşılıklı bir değişimin gerçekleştiği göç hareketidir. Karşılıklı nüfus değişimi olarak da adlandırılabilir (Koçak ve Terzi, 2012).

Eğitim hizmetinin yetersiz olması da bir göç sebebidir. İyi yetişmiş, düşünen, üreten, nitelikli meslek gruplarının yaşadıkları yerlerde yeteri kadar değer görmemesi

sebebiyle başka bir ülkeye gidip geri dönmemeleridir (Kaya, 2003). Genel olarak gelişmemiş yerler beyin göçü verirken gelişmiş yerler beyin göçü alır.

2.1.3.1. Karamürsel İlçesindeki Göç Hareketleri

Karamürsel İlçesi tarihte birçok kez göç almış bir yerleşim merkezidir (Harita 9). Göç alması için bazı çekici faktörlerin bulunması bu bölgeyi gün geçtikçe kalabalık bir hale getirmekte ve nüfusunu arttırmaktadır. Bunun dışında bazı mahallelerde ekonomik yetersizliklerden dolayı merkez ilçeye ya da çevre illere verilen göçler ve 1999 yılında gerçekleşen deprem sonucunda burada yaşayan insanların korkularından dolayı bir göçler gerçekleşmiştir.

Harita 9: Karamürsel Göç Haritası

Kaynak: Yöre halkı görüşmeleri

Araştırma sahasında gerçekleşen göç hareketleri bilgileri halk görüşmeleri, gerektiği ölçüde nüfus verileri ve çalışma içerisinde daha önceki sayfalarda yer verilen kaynaklar sonucunda edinilip değerlendirilmiştir. Çalışmanın bu kısmında analiz edilen göç durumuna değinilecektir. Bu doğrultuda;

Akçat Mahallesi 1500'lü yıllar içerisinde göç edenlerden oluştuğu bilinmektedir. Bu göçler içerisinde Manavlar ve Boşnaklar yer almaktadır. Şuan ki

durumda geçmişe oranla köyden kente doğru bir göç söz konusudur. Bunun en önemli sebebi ekonomik yetersizliklerdir ve genelde merkez ilçe, Kocaeli, İstanbul gibi gelişmiş yerlere doğrudur. Bu göçü gerçekleştiren kesim genellikle gençlerdir. Ayrıca köyde ormanlık alanların varlığı çevredeki insanlar için bir iş kapısı olmuş ve odun kesim zamanı çalışmak için gelenler işçi göçü oluşturmuştur. Bu göçlerin dışında bölge yazlık olarak kullanıldığı için yaz mevsiminde mevsimlik olarak göç almaktadır. Sonuç olarak bu bölgenin çeşitli sebeplerden hem dışarıdan göç aldığı hem de göç verdiği kanısına varılabilmektedir.

Akpınar Mahallesi 1877 de gerçekleşen Osmanlı Rus Savaşı farklı bir adlandırma ile 93 Harbi sırasında Batum'dan göç edenler ile kurulduğu bilinmektedir. Sonraki yıllarda şehirlere doğru göç vermeye başlamıştır. Bu durumun temel nedeni işsizlik gibi sebeplerdir. Sonuç olarak geçmişte yoğun göç almış olmasına rağmen son zamanlarda göç veren bir yerleşimdir.

Çamçukur Mahallesi çevre mahalleler gibi Rus Savaşı sırasında Artvin'den göç almıştır. Sonrasında çok yoğun olmasa da hem işsizlik hem de eğitim yetersizliklerinden dolayı dışarıya göç başlamış fakat son yıllarda bu durum azalmıştır. Göç genellikle şehir yerleşimlerinedir. Fakat önceki dönemlere göre nüfus artış eğilimi içerisindedir. Sonuç olarak Çamçukur Mahallesi karşılıklı olarak göçün gerçekleştiği bir yerleşimdir.

Çamdibi Mahallesi 1900'lü yıllarda Bulgaristan'dan göç almıştır. Göç bu mahalleye devlet tarafından yerleştirilerek oluşturulmuştur. Şu anki durumda mahalle göç vermektedir. Göç verme sebebi iş ve eğitim yetersizlikleri olarak açıklanabilir. Bu açıdan çevredeki gelişmiş şehir yerleşimlerine doğru bir göç gerçekleşmektedir. Sonuç olarak geçmişte göç almış fakat şu anda göç veren bir yerleşimdir.

Dereköy Mahallesi genel olarak göç veren bir yerleşimdir. Nüfusu geçmiş dönemlere oranla artmış olsa da ekonomik yetersizlikler ve eğitim durumuna bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bunun dışında Karamürsel'in merkezinde oturup burayı yazlık olarak kullanan birçok kişi bulunmaktadır.

Ereğli Mahallesi son yıllarda gelişmeye başlamış bir yerleşimdir. Dışarıya çok fazla göç olmamakta ama çalışmak için gidenler bulunmaktadır. İş için çevre illere gidilmektedir. Bunun dışında çok az da olsa beyin göçü verdiği de görülmektedir.

Fulacık Mahallesi geçmişte Bulgaristan'dan göç almıştır. Yerleşimde geçmişe oranla nüfus bakımından bir azalma gerçekleşmiştir. Göçler genellikle iş imkânlarının yetersizlikleri sebebiyle yapılmaktadır. Göç edilen yerler çevredeki gelişmiş illerdir. Göç alma durumu olarak değerlendirilebilecek diğer bir kısım ise bölgenin tam olarak sakin bir yerleşim merkezi olmasından dolayı emekli olup da geri dönen ya da yerleşen kişilerin çoğunlukta olmasıdır. Sonuç olarak göç veren bir yerleşim konumundadır.

Hayriye Mahallesi 93 Harbinde Bosna Hersek'ten yoğun göç almıştır. Günümüzde eğitim ve iş imkânlarının yetersizliği sebebiyle uzun yıllardır göç vermeye devam etmektedir.

İhsaniye Mahallesi Bosna Hersek'ten göç almıştır. Günümüzde göç veren bir konumdadır. Bunun en önemli sebebi işsizlik ve yeterli kademelerde eğitim kurumlarının var olmayışıdır. Burada yaşayanlar okul için çevre merkezlere gitmek zorunda olduklarından kimisi göç etmekte kimisi okumamaktadır.

İnebeyli Mahallesi tarihte Boşnak ve Laz göçleri gerçekleşmiştir. Bunun sebebi olarak çevre merkezlerde olduğu gibi Osmanlı Rus Savaşının etkisidir. Günümüzde bu yerleşim göç veren konumundadır ve son zamanlarda nüfusu epey azalmıştır. Yerleşimdeki göç durumu kademeler şeklinde gerçekleşmiştir. Dönem dönem göç alıp, göç vermiştir. Sonuç olarak bölge günümüzde göç veren konumundadır.

Kadriye Mahallesi son yıllarda nüfus bakımından epey azalmıştır. Bu azalma iş imkânlarının yetersizlerinden dolayı göç verme durumundan kaynaklanmaktadır. Hatta nüfus o kadar azalmıştır ki genel olarak yaşlı nüfus bulunduğundan bu sebepten göç edecek kimse dahi kalmamıştır.

Karapınar Köyü tarihte Bosna Hersek'ten göç almıştır. Uzun bir süre de burası göç alır konumda iken son birkaç yıldır göç vermeye de başlamıştır. Nüfus verileri sürekli değişim içerisinde olduğunu göstermektedir. Son zamanlarda yaşanan göç durumları çevre merkezlere çalışmak üzere yapılmaktadır. Köyde yüksek kademelerde okulların bulunmaması da göçün sebeplerinden biridir. Sonuç olarak yerleşim yeri göç veren bir konumdadır.

Kayacık Mahallesi tarihte yoğun bir şekilde Boşnak, Çerkez, Laz ve Gürcü göçleri almıştır. Bu göçler yerleşim yerini geliştirmeye başlamış ve bu durum günümüzde de devam etmiştir. Şu anda ilçenin en gelişmiş yerlerinden birini oluşturan

Kayacık Mahallesi günümüzde göç veren değil göç alan bir konumdadır. Çevre mahallelerden çalışmak için gelen insanlar çoğunluktadır. Yine de bunun dışında durumların gerçekleştiği görülmektedir. İstanbul gibi buradan daha gelişmiş illere iş için giden insanlar mevcuttur. İş dışında her ne kadar gelişmiş sayılsa da yüksek eğitim kademelerinin bulunmayışı okumak isteyen kişiler ve aileleri için göçü oluşturmaktadır. Sonuç olarak değerlendirildiğinde göç alıp verme bir denge içerisinde gerçekleşmektedir.

Kızderbent Mahallesi Yunanistan'dan göç alan bir merkez konumundadır. Daha sonra Mübadele göçleriyle birlikte Yunanistan ile karşılıklı nüfus değişimi gerçekleşmiştir. Mübadeleye kadar olan dönemde nüfus göç alır vaziyette iken göç aldığı anda artış olarak eklenen nüfus bu dönemden sonra hızla azalışa geçmiştir. Günümüzde de genellikle iş imkânları sebebiyle göç verme konumundadır. Göç verme sebeplerinden biri de eğitim hizmetlerinin yetersiz olması durumudur.

Safiye Mahallesi 93 Harbi'nde Gürcistan'dan ve Karadeniz'den göç almış hatta onlar tarafından kurulmuştur. Geçmişten günümüze içlerinde Almanya'nın da bulunduğu seviye olarak daha ileride olan merkezlere göç yaşanmış ve nüfus geçmişe oranla epey azalmıştır. Göç sebepleri içerisinde çevresindeki durumlara benzerlik gösteren işsizlik ve eğitim hizmetlerinin yetersiz olması gibi durumlar yer almaktadır.

Semetler Mahallesi geçmişte Boşnak göçü almıştır. 2000'li yıllara kadar nüfusun artış eğiliminde olduğu fakat bundan sonraki dönemde hızla azalmaya başladığı nüfus verilerinde görülmektedir. Bu durum 2000'li yıllara kadar göç alır vaziyette iken bu zamandan sonra göç verdiği anlamına gelmektedir.

Senaiye Mahallesi geçmişte Karadeniz Bölgesi'nden göç almıştır. Bu göç çok az seviyede iken bundan sonraki dönemde uzun süre göç aldığı fakat 90'lı yıllardan sonra ciddi bir azalış eğilimine girdiği bilinmektedir. Başka bir deyişle günümüzde ciddi bir göç verme durumu hâkimdir. Sebepler genel olarak işsizlik ve eğitim hizmetinin yetersizliğidir.

4 Temmuz Mahallesi tarihte Çerkez, Gürcü, Laz ve Boşnak göçü almıştır. Karamürsel İlçesinin gelişmiş bir mahallesi olması sebebiyle göç verme durumunda çok göç alma durumuna sahiptir. Göç verme az da olsa ekonomik yetersizliklerden dolayı gerçekleşmektedir fakat sayıca bu oran çok az gerçekleşmektedir. Bölgede gerçekleşen en önemli göç verme durumu belkide 1999 depremi sonucunda burada yaşayan

insanların korkularından dolayı gerçekleşmiştir. Bu durum dışında çok büyük göç verme hareketleriyle karşılaşılmamıştır. Sonuç olarak değerlendirilirse göç alma eğilimindedir.

Suludere Mahallesi tarihte Karadeniz Bölgesi'nden göç almış ve uzun süre almaya devam etmiştir. Fakat bu göç durumu çok fazla nüfusu oluşturmamaktadır. Çok uzun süredir de göç verme eğilimindedir.

Tahtalı Mahallesi tarihte Bosna Hersek'ten göç almıştır. Bu göç durumu kademe kademe gerçekleşmeye uzun süre devam etmiştir. Fakat çok büyük sayılar oluşturmamaktadır ve son zamanlarda göç verme durumu hâkimdir. Nüfus göç verme durumunda olduğundan epey azalmıştır. Göçlerin sebepleri işsizlik gibi ekonomik yetersizliklerdir. Bu durumdan dolayı köyde genelde yaşlı nüfusun varlığı hâkimdir ve işsizlik gibi sebeplerden göç durumu azalmıştır.

Tepeköy Mahallesi nüfus mübadelesi sonucunda göç alan bir yerleşim merkezidir. Yunanistan'dan göç almıştır. Çok fazla nüfus verilerine sahip olmaması sebebiyle geçmişteki nüfus dalgalanması net olarak bilinmese de son yıllarda az da olsa azalma eğilimindedir. Göç genellikle çevre merkezlerde olduğu gibi işsizlik gibi ekonomik yetersizlikler ve eğitim açısından eksiklerin bulunması sebebiyle yapılmaktadır. Çevrede bölgeye göre daha gelişmiş olan İstanbul Kocaeli gibi yerlere yapılan göçün yanında Almanya'ya da göç vermektedir.

Yalacdere Mahallesinde geçmişte Yunanistan'dan gelen Pomak göçmeleri yerleşim sağlamaktadır. Bunlar dışında Boşnak göçü de alan yerleşim merkezi 2000'li yıllara kadar artış eğiliminde iken bu yıldan sonra göç vermeye başlamıştır. Göç Kocaeli, İstanbul, Sakarya gibi şehirlere işsizlik ve eğitim kademelerinin eksikliği sebebiyle yapılmaktadır. Çok büyük göç durumları gerçekleşmese de veriler göç verme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Yer verilen mahalleler dışında **Karaahmetli Mahallesi**, **Oluklu Mahallesi**, **Osmaniye Mahallesi**, **Pazarköy Mahallesi** de genel olarak göç verme eğilimi içerisindedir. Bu göç verme durumu işsizlik ve eğitim, sağlık gibi hizmetlerin yeteri kadar iyi seviyelerde olmamasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahasında genel açıdan bir göç verme durumunun hâkim olduğu görülmektedir. Bölgede yapılan ekonomik faaliyetlerin çokluğu göç almayı etkilemiş fakat nüfusun artışının ve beklentilerin daha fazla olması sebebiyle rekabet edemeyerek

yavaş yavaş geri planda kalmıştır. Bu ekonomik faaliyetler içerisinde tarım, hayvancılık, hayvancılığın içerisinde balıkçılık, arıcılık, ipek böcekçiliği gibi faaliyetler yer almaktadır. Tarımda tütün ekiminin artık yapılmaması diğer sektörlerin geçmişe göre daha fazla gelir getirmemesi ve bunların dışında yeterli sanayi faaliyetlerinin olmaması dışarıya olan göçün çekiciliğini arttırmıştır.

Burada önemli bir konuda bir Türkiye gerçeği olan depremlerdir. 1999 yılında meydana gelen Gölcük merkezli deprem, araştırma sahasında da yakından hissedilmiş ve büyük yıkımlarıyla karşılaşılmıştır. Bu durum yöre halkının bir kısmının bölgeden göç etmesine neden olmuştur.

Araştırma sahasında geçmişe oranla yaşlı nüfusunun fazla olması da işsizlik gibi ekonomik yetersizlikler sebebiyle çalışacak grubun artık burada yer almaması ve bölgenin yazlık olarak kullanılması, sakin bir şehir niteliğinde olması bununda günümüz gençleri tarafından pek tercih edilmemesinden kaynaklı olduğu bilinmektedir. Tüm bunlar dışında köylere geri dönüşün olduğu da bilinmektedir. Her ne kadar göç verse de göç edenlerin emekli olduktan sonra buraya geri dönmeleri bilindik bir davranıştır.

2.2. Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Ekonomik coğrafya insanların yaşamlarını sürdürmek para kazanabilmek için yaptıkları faaliyetlerin coğrafi açıdan incelenmesini amaçlar. Bu faaliyetler tarım hayvancılık, ormancılık, balıkçılık madencilik gibi sektörler ile öncelikle birincil faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sektörlerden elde edilen hammaddenin işlenip dönüştürülmesi durumunda mamul maddeye ulaşma durumu sanayi faaliyetlerini doğurur. Sanayi her alanda incelenebilen bir sektör durumundadır. Bunlar un sanayisi, mobilya sanayisi, demir çelik sanayisi gibi sektörlerdir. Birincil ekonomik faaliyet olarak adlandırılan sektörlerin bir yerde gelişip ikincil ekonomik faaliyetlerinin yeteri kadar gelişmemiş olması durumu bölgenin gelişmişlik seviyesinin geri planda kaldığının göstergesidir. Ekonomik coğrafya özelliklerinin bilinmesi bu açıdan önem teşkil etmektedir.

Araştırma sahası 1975 yıllarından sonra ekonomik anlamda gelişmeye başlamıştır. Tarıma elverişli iklim ve toprak örtüsü sayesinde gün geçtikçe daha modern yöntemler kullanmaya başlamıştır. Bu sayede diğer sektörlerle oranla tarım da daha iyi

seviyelerdedir. Bu bağlamda meyve, sebze ve tahıl üretimi gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında büyükbaş, küçükbaş, kümes hayvancılığı, arıcılık ve balıkçılık da yapmaktadır.

2.2.1. Ziraat

Tarım sektörü Karamürsel için önem teşkil etmektedir. Halkın önceleri kendileri için yaptığı bu faaliyet gün geçtikçe ekonomik bir değer taşımaya başlamış sahanın belirli bölgelerinde belirli zamanlarda tarım için çalışmaya gelen kişilerin var olmasına kadar değer gören bir konuma ulaşmıştır. Günümüzde de hem aile içi üretimin yapıldığı hem de ekonomik bir faaliyet olarak yürütülen tarım alanları araştırma sahası içerisinde mevcuttur.

Araştırma sahası Akdeniz ve Karadeniz arasında bir geçiş iklimi niteliği taşıdığından iki iklim şartında da üretilebilen ürünleri bünyesinde barındırmaktadır. Sadece iklim değil toprak şartları bakımından da aynı seviyelerde oluşu birçok ürünün yetişmesine imkân sağlamıştır. Denizellik etkisi ve var olan iklim sebebiyle kışın kar yağma süresi çok azdır. Bu sayede burada meyve sebze, zeytin yetiştiriciliği yapılabilmektedir.

Tablo 12: Karamürsel İlçesi tarım alanlarından yararlanma durumu (2021)

Kullanım Şekli	Alan (Da)
Meyveler	18.640
Nadas Alanı	10.500
Sebze Alanı	8.696
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı	55.040
Toplam	92.876

Kaynak: TÜİK, 2021

Tablo 12'ye göre araştırma sahası içerisinde tarım alanlarından yararlanma durumu en fazla paya sahip kullanım şekli tahıl ürünleri ekimidir. Tarım alanlarının bu durumunu sırasıyla meyveler sebzeler ve nadas alanları takip etmektedir. Nadas alanlarının 10.500 da olduğu görülmektedir (Tablo 12). Nadas alanlarını incelediğimizde aslında sayının çok düşük olmadığını fakat Karamürsel'in geçmişe oranla bu sayıyı küçültebildiğini söylemek gerekir bu durumda gün geçtikçe tarımda gelişim gerçekleşmiştir.

Tablo 13: Karamürsel İlçesinde sebze ekim alanları ve üretimi (2021)

Ürün Adı	Alanı (Da)	Ton
Fasulye (Taze)	2050	2735
Bezelye (Taze)	350	455
Bakla (Taze)	300	360
Lahana (Beyaz)	450	1260
Karnabahar	200	550
Brokoli	100	150
Marul (Kıvırcık)	280	378
Marul (Göbekli)	32	35
Enginar	130	104
Kereviz (Sap)	50	38
Maydanoz	22	25
Karpuz	2000	8000
Kavun	2700	8775
Biber (Kıyap)	200	280
Biber (Dolmalık)	135	205
Biber (Sivri)	500	750
Biber (Çarliston)	5	15
Hıyar (Sofralık)	12	90
Patlıcan	150	225
Domates (Sofralık)	2320	11395
Domates (Salçalık)	400	2020
Kabak (Sakız)	200	460
Bal Kabağı	500	2250
Sarımsak (Taze)	35	39
Sarımsak (Kuru)	15	12
Soğan (Taze)	130	141
Soğan (Kuru)	25	61
Pırasa	130	260
Kereviz (Kök)	50	85
Turp (Beyaz)	12	24
Ispanak	82	109

Kaynak: TÜİK,2021

Tablo 13'e göre Araştırma sahası içerisinde sebze ekiminin hem çeşidi hem sayısal verileri bakımından önem teşkil ettiği görülmektedir. Veriler incelendiğinde bölgede domates, kavun, karpuz, fasulye, lahana ve bal kabağı ekiminin ve elde edilen verimin iyi seviyelerde olduğu görülmektedir. Bunun dışında en az paya sahip sebzeler ise sarımsak, çarliston biber, maydanoz ve kerevizdir (Tablo 13).

Tablo 14: Karamürsel İlçesinde meyve üretimi (2021)

Ürün Adı	Alan (da)	Verim (kg/da)	Üretim (ton)	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı
İncir (Yaş)	170	37	103	2760
Elma (Golden)	150	37	106	2850
Elma (Starking)	400	37	300	8100
Elma (Granny Smith)	200	37	975	26350
Diğer Elmalar	350	37	518	14000
Armut	650	35	382	10900
Ayva	150	30	75	2500
Kiraz	4000	25	1931	77250
Vişne	80	27	80	2950
Şeftali	1750	40	1780	44500
Nektarin	200	45	344	7650
Erik	2300	40	2620	65500
Hünnap	30	12	14	1200
Kivi	550	60	1638	27300
Çilek	450	4000	1800	0
Kestane	450	50	200	3990
Ceviz	3500	20	436	21800
Nar	60	35	103	2950
Trabzon Hurması	900	45	554	12300
Sofralık Zeytinler	1500	15	320	21350
Üzüm (Çekirdekli)	800	2556	2045	0

Kaynak: TÜİK,2021

Araştırma sahası iklim elverişliliği sebebiyle meyve tarımına uygun olup aynı zamanda bölge için önemli bir gelir oluşturmaktadır. Tablo 14 üretim açısından değerlendirilirse en fazla paya sahip ürünler elma, kiraz, şeftali, erik, kivi çilek ve üzumdür. Son zamanlarda gelişmeye başlayan çilek ve kivi bölgeye gelir sağlamaktadır (Tablo 14).

Tablo 15: Karamürsel İlçesi tarla bitkileri ekim ve üretim verileri (2021)

Ürün Adı	Alan(da)	Verim (kg/da)	Üretim(ton)
Buğday	14500	281	4079
Mısır	250	420	105
Arpa	15000	266	3986
Yulaf	4500	200	900
Triticale	400	500	200
Fasulye (Kuru)	450	151	68
Nohut	150	100	15
Ayçiçeği	500	120	60
Fiğ (Adi)	400	600	240
Fiğ (Macar)	400	1250	500
Yonca	1250	1100	1375
Yulaf	16500	700	11550
Mısır (Slaj)	700	3500	2450
Patates	40	2950	118

Kaynak: TÜİK,2021

Tablo 15'e göre burada yer alan ürünlerden en fazla paya sahip olanlar buğday, arpa, yulaf ve mısırdır (Tablo 15). Buğday en temel besin maddesini oluşturduğundan fazla paya sahiptir (Fotoğraf 7). Buğdayı yulaf ve arpa takip etmektedir. Bunlar dışında Marmara Bölgesi ayçiçeği üretiminde önemli seviyelerde olduğundan Karamürsel'de de bu ürüne verilen değer geçmiş yıllara oranla ağırlık verilmesine sebep olmuştur.

Fotoğraf 7: Yalakdere Köyü'nde Buğday Tarlasından Bir Görünüm

Tablo 16: Karamürsel İlçesinde örtü altı sebze üretimi verileri (2021)

ÜrünAdı	Alan(da)	Üretim(ton)
Fasulye (Taze)	50	135
Marul (Kıvırcık)	30	78
Marul (Göbek)	2	5
Ispanak	2	5
Maydanoz	5	11
Biber (Dolmalık)	5	10
Biber (Çarliston)	5	15
Hıyar (Sofralık)	12	90
Domates (Sofralık)	20	125
Soğan (Taze)	5	16

Kaynak: TÜİK,2021

Araştırma sahası içerisinde seracılık faaliyetleri de yürütülmektedir. Bu mahalleler Tepeköy, Karaahmetli, Derköy, Çamdibi ve Yalakdere'dir. 2003 yılında İl Özel İdaresi tarafından yapılan ilk desteklerle gelişim göstermiştir. Bu seralarda yazlık ve kışlık sebze üretim faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (URL34).Tablo 16'ya göre örtü altı sebze üretiminde en fazla paya sahip ürün 50 dekar alana sahip 135 ton üretilen taze

fasulyedir. Taze fasulyeyi 20 dekar alana sahip 125 ton üretilen domates takip etmektedir. Bunun yanında dekar alan olarak 30 dekar alana ekilen kıvırcıktan 78 ton elde edilmektedir. Örtü altı sebze üretiminde en az paya sahip ürünler ise 2 dekar alana ekilen ve 5'er ton üretimi yapılan göbek marul ve ıspanaktır (Tablo 16).

Karamürsel içerisindeki tarım durumunu yapılan görüşmeler doğrultusunda özetlemek gerekirse geçmiş dönemlere oranlara günümüzdeki veriler giderek azalmıştır. Çoğu köylerde şuan sadece kendilerine yetecek kadar bahçelerde meyve sebze ekimi yapılmakta dışarıya satış olmamaktadır (Fotoğraf 8). Bunun yanında zamanında bölgenin geçimini sağladığı kiraz, kestane gibi ürünler artık yetiştirilmemekte yetiştirilen ürünlerde eskisi kadar verimli olmamaktadır. Köylerde yaşayan insanlar bu durumu iklim şartlarının değişmiş olmasına bağlamaktadır.

Fotoğraf 8: Yalacdere Köyünde Bir Marul Tarlası

2.2.2. Hayvancılık

Araştırma sahasındaki hayvancılık durumuna bakıldığında yörenin şartlarına en uygun seviyelerde yapıldığı görülmektedir. Araştırma sahası içerisinde üretimi yapılan kümes hayvancılığı Tablo 17'de verilmiştir. Kümes hayvancılığında sonra küçükbaş sonra da büyükbaş hayvancılık gelmektedir. Mahallelerde gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri hayvanların etinden faydalanmanın dışında önemli ölçüde hayvansal ürün üretiminde de kullanılmaktadır. Yoğurt, tereyağı, peynir, süt gibi ürünlerin üretiminde

kullanılan hayvanlar bölgede hem aile içinde hem de toptan satış şeklinde değerlendirilmektedir. Fakat tüketimin fazlalığı dışarıya satımı engellemiştir. Hatta bazı mahallelerde sadece kendileri için üretim yaptıkları görülmektedir.

Tablo 17: Karamürsel İlçesinde büyükbaş, küçükbaş, yük ve çeki ile kümes hayvanları sayıları (2021)

Hayvan Türü	Sayı
Büyükbaş	4646
Küçükbaş	18414
Yük ve Çeki Hayvanları	9
Kümes Hayvanları	49940

Kaynak: TÜİK,2021

Tabloda araştırma sahası içerisinde yer alan büyükbaş hayvan varlığı sığır, mandadır (Tablo 17). Küçükbaş hayvan varlığının içerisinde merinos koyunu, yerli koyun, tiftik keçisi ve kıl keçisi yer almaktadır. Yük ve çeki hayvan varlığı olarak 3 yaşından büyük 9 tane at bulunmaktadır. Kümeste yaşayan hayvanların varlığı 100 adet hindi, 40 adet kaz ve geride kalan 49800 de tavuk sayısını vermektedir.

İlçede ipek böcekçiliği faaliyetleri de görülmektedir. Biri köy imalatı biri işletme şeklinde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu oran şimdilerde az olsa da önceden gelir sağlayan birçok ailenin mevcut olduğu bilinmektedir. Rumlar zamanında ipek böcekçiliği birçok köyde yapılmaktaydı bunlardan en önemlilerinden biri olan Tepeköy Mahallesidir. Mahalle içerisinde yıkılmaya yüz tutmuş eski bir ipek böcekçiliği fabrikası bulunmaktadır (Fotoğraf 9). Geniş bir çapta bir fabrika olmasa da gelir getirdiği bilinmektedir.

Fotoğraf 9: Tepeköy’de Bulunan Eski İpek Böcekçiliği Fabrikası Kalıntıları

Araştırma sahası içerisinde arıcılık faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir. Arıcılığın bitki örtüsüne bağlı oluşu ve araştırma sahasının Akdeniz ve Karadeniz bitki örtüsünün ikisine de sahip olması bu sektörde önemli bir yeri olmasını sağlamıştır. Arıcılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mahalleler epey azalmış fakat önceden ipek böcekçiliği gibi bu sektör de gelir getiren bir sektördü. Arıcılık faaliyeti gerçekleştiren mahalleler dışarıya satımın dışında daha çok aile içi tüketim olarak bal üretimi yapmaktadır. TÜİK 2020 verilerine göre hâlihazırda araştırma sahası içerisinde arıcılık faaliyetleri yürüten ölçüm bazında 60 işletme bulunmaktadır.

Araştırma sahasının denize kıyısının olması büyük ve küçükbaş, kümes hayvancılığı, arıcılık gibi sektörlerin dışında balıkçılık sektörünün uygulanmasına fırsat vermiştir. Fakat Karamürsel’in tamamı bu durumdan gelir elde etmemektedir. Bölgede balıkçılık faaliyetleri hem ülkenin mevcut durumu ki bu da balık türünün çok fazla olmaması, yatırımların sağlanamaması gibi sebepler ile çok gelişmemiştir. Kıyıda yer alan birkaç mahalle balıkçılık yapmaktadır. Bunlar içerisinde adından bahsedilmesi gereken yerleşim şüphesiz Ereğli mahallesidir.

2.2.3. Ormancılık

Araştırma sahası iklimi dolayısıyla orman varlığına çok müsait bir yapıdadır. Akdeniz iklimi ve Karadeniz ikliminin birlikte görüldüğü bu sahada geniş orman örtülerine rastlamak mümkündür. Bu sayede araştırma sahası içerisinde fundalıklar ve makiler, makilerin içerisinde de zeytin yer almaktadır. Fakat şuan ki orman varlığı

tarıma alanlarına dönüştürülmek üzere kasıtlı kesimlerle ve yangınlarla epey azalmış durumdadır. Arazinin iyi kullanılmayışı da var olan orman örtüsünün kalitesinin düşmesine sebep olmuştur. Önceleri burada yaşayan insanlar tarafından önemli derecede ekonomik değer taşıyan ormancılık faaliyetleri günümüzde eskisi kadar önem taşımamaktadır.

Araştırma sahasında Gölcük Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı orman alanı içerisinde Karamürsel Şefliğine ait 11.083,5 hektar orman alanı bulunmaktadır oranlanması gerekirse%43,72'ye denk gelmektedir. Bu orman varlığı içerisinde en yaygınmeşe (*Quercus*), meşelerin içerisinde en çok saplı meşe (*Quercus robur subsp. pedunculiflora*), kestane (*Castanea sativa*), doğu kayını (*Fagus orientalis*) ağaçları yer almaktadır (URL35).

Araştırma sahasında yer alan ormanlardan tomruk, sanayi odunu, lif yonga odunu, sırik çubuk şeklinde faydalanılmaktadır. Bu faaliyetler endüstriyel odun ve yakacak odun olarak iki şekilde değerlendirilmektedir.

2.2.4. Sanayi

Karamürsel-Altınova arasındaki sanayi tesislerinin 1975 yılında alınan kararla bu bölgelerin devlet tarafından tarım ve turizm alanı olarak kalması kararı alınmış ve burada yer alan sanayi tesisleri İzmit'e doğru ilerlemiştir (Kılınç,1996). Karamürsel İlçesi bu yüzden sanayi faaliyetleri açısından önemli bir paya sahip değildir. Geçmişte küçük sanayi kolları niteliğinde emeğe dayalı dokumacılık, semercilik, kalaycılık gibi faaliyetler hem aile içi hem de yakın çevreye satış şeklinde gerçekleştirilmekteydi fakat günümüzde yok denecek kadar azaldığı görülmektedir. Bunlar dışında geçmişte bu tarz girişimler gerçekleşmiştir fakat günümüzde devam eden bir sanayi tesisi bulunmamaktadır. Hatta bu sebeple nüfus göç vermeye yatkındır ve nüfusun artışı çok düşük seviyelerde seyretmektedir.

Karamürsel İlçesi tarihte ülkemizin ilk kumaş fabrikalarından biri olarak anılan Karamürsel Mensucat Fabrikası'na ev sahipliği yapmıştır (Fotoğraf 10). Karamürsel Mensucat Fabrikası Hacı Adem Bey adında zengin bir girişimci tarafından yaptırılmıştır. Faaliyeti uzun yıllar süren kumaş fabrikası hem vergilerden muaf tutulmuş hem de padişah tarafından çeşitli nişanlar ve madalyalarla ödüllendirilmiştir. Fabrika savaş

yıllarına kadar normal faaliyetlerine devam etmiş savaş zamanında ise ordu için kumaşlar dikmeye ve üretmeye başlamıştır. Fakat savaş sırasında fabrika zarar görmüş ve Karamürsel Mensucat ve Ticaret Anonim Şirketi adıyla daha güçlü bir şekilde İstanbul'da yeniden kurulmuştur. Fakat burada da bir yangın sebebiyle devamlılık sağlayamamıştır. Yangından sonra kendini toparlayamayıp kapanış kararı alan fabrikanın kalan teçhizatları Sultan hamam tüccarı Ömer Avni Yel tarafından alınmış daha sonra Nuri Güven'e bırakmıştır. Nuri Güven Yeni Karamürsel Mağazaları adı ile perakende mağazası kurmuştur. Yeni Karamürsel Mağazaları 2013 yılında satılmıştır (İskefiyeli, 2015).

Fotoğraf 10: Karamürsel Mensucat Fabrikası Bacası Üzerinde Yer Alan Tanıtım Tabelası (Altinkemer)

Fotoğraf 11: Karamürsel Dokuma Fabrikası Bacası (Altınkemer)

İlk sanayi kuruluşlarından biri olan Karamürsel Mensucat Fabrikasının günümüze ulaşan tek kalıntısı Altınkemer mevkiinde bulunan bacasıdır (Fotoğraf 11). Tarihi ve kültürel bir değer taşımaktadır fakat günümüzde çok fazla önem verilmediği görülmektedir. Bacanın duvarlarında yer alan anlamsız yazılar, önünde bulunan çöp kutuları ve etrafını koruması sebebiyle çevrili tellerin içerisine bir şeylerin dikilmesi şehir için kültürel miras özelliği taşıyan bir değere yeteri kadar önem verilmediğini göstermektedir.

2.2.5. Ticaret

Araştırma sahası içerisinde yer alan ticari faaliyetler Karamürsel'e yetecek niteliktedir. Küresel çapta elde edilecek bir veriye rastlanmamıştır. Ticari faaliyetler yerel ve bölgeseldir. Ancak geçmişte çok önem taşıyan bir noktada oluşu ticari faaliyetleri de arttırmış vaziyetteydi. Son zamanlarda bu durum deniz yollarının farklı nitelikler kazanması dolayısıyla epey azaldı. Yerel bazda tarım, hayvancılık, ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı yerlerde ticaret durumu da hüküm sürebilmektedir. Tarımın yapıldığı yerde köylüler ekip biçtiklerini satmakta, hayvancılık yapılan köylerde insanlar hayvanların sütlerinden elde ettikleri süt, peynir, tereyağı gibi ürünleri satmakta

ve geçimlerini sürdürmektedir. Araştırma sahasında Cuma ve Salı günleri pazar kurulmakta ve bu pazarlarda ilçede yetiştirilen sebze ve meyve de satılmaktadır. Yalacdere Köyü içerisinde bulunan Dereköy’de yetiştirilen salatalıkların Karamürsel Cuma pazarında satıldığı tezgâhlar bulunmaktadır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12: Karamürsel İlçesi Cuma Pazarı (Dereköy’de Yetiştirilen Bazı Ürünlerin Satışı)

2.2.6. Ulaşım

Karamürsel İlçesi tarihte ulaşım açısından çok önemli bir paya sahipti. Osmanlı’nın denize açılan kapısı niteliğinde olan Karamürsel deniz yolunda geliştiği kadar karayollarında da ticari bir geçiş güzergâhı özelliği taşımaktaydı. Hem kara yolu hem deniz yolu açısından avantaja sahip olan Karamürsel şehrinin günümüzde de ulaşım açısından gelişmiştir. Ulaşımın kolay ve merkezi olduğu Karamürsel İlçesi E-130 karayolu üzerindedir. İlçede demiryolu ağı ve havalimanı bulunmamaktadır. Deniz yolunu kullanmak mümkündür. Karamürsel ve Hereke arasında vapur seferleri düzenlenmektedir. Bunun dışında İzmit - Gölçük – Karamürsel – Körfez hattında vapur ve deniz otobüsü ulaşımı sağlanabilmektedir.

Karamürsel’den birçok şehre otobüs ile ulaşım sağlanmaktadır. İlçede Şehirlerarası Otobüs Terminali bulunmakta buraya minibüs ve otobüs seferleri düzenlenmektedir. İlçenin köylerinden Dereköy’den hemen hemen 10 dakikada bir şehir içi araçlar bulunmaktadır. Hayriye, Yalacdere, Oluklu ve Karaahmetli mahallelerine

yarım saatte bir otobüs kalkmaktadır. Akçat ve İhsaniye mahallelerine 2 saatte bir otobüs kalkmaktadır. Çamdibi Mahallesi sabah ve akşam saatlerinde otobüsler gitmektedir. Fulacık ve Semetler mahallelerine günde iki sefer otobüs gitmektedir. Karapınar, Pazarköy ve Kızderbent mahallelerinden saat başı otobüs kalkmaktadır. Tahtalı Mahallesi haftada iki sefer otobüs gitmektedir. Akpınar, Safiye, Osmaniye, Senaiye ve Kadriye mahallelerine herhangi bir otobüs gitmemekte herkes kendi imkânlarıyla gitmektedir. Karamürsel İlçesi ulaşım ile ilgili alt yapı hizmetlerine ağırlık vermektedir. Bu bağlamda üst ve alt geçitler gibi bazı çalışmalar yürütülmektedir. Bunlardan biri Dalçık Projesidir (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13: Karamürsel Dalçık

Yapılan arazi çalışmaları sırasında elde edilen bilgilere göre araştırma sahası içerisindeki internet ulaşımı şehrsel yerleşimlerde çok sıkıntı olmamakta fakat kırsal bölgelere gidildiğinde sekteye uğrayabilmektedir. Bazı köylerde rahatlıkla internet hattına sahip olunabiliyorken bazı mahallelerde cep telefonlarından ya da sadece muhtarlıktan ulaşabilmektedir.

Karamürsel İlçesinin internet, telefon ve yol ulaşımı gibi alt yapı hizmetleri geçmişe kıyasla daha iyi seviyelerdedir. Fakat ilçe sınırları içerisindeki her noktada aynı durumda değildir. İlçe merkezlerine yakın yerlerde nüfusun da etkisi ile daha iyi konumda kırsal bölgelerde merkezlere oranla daha iyi seviyelerdedir.

2.2.7. Turizm

Araştırma sahası iklim elverişliliği sebebiyle yazlık ev kullanımına uygundur. Bu yüzden Karamürsel'in çeşitli bölgelerinde yer alan evler ikinci konut olarak kullanılmaktadır. İstanbul Kocaeli gibi daha büyük şehirlerde yaşayıp, şehrin gürültüsünden kaçmak isteyenler boş zamanlarında bu yazlık evlere gelmektedir. Bu amaçla kullanılan yazlıklar 4 Temmuz, Akçat, Akpınar, Çamçukur, Ereğli, Hayriye, İhsaniye, İnebeyli, Karaahmetli, Kayacık, Oluklu, Osmaniye, Pazarköy, Senaiye, Tahtalı, Tepeköy ve Yalakdere mahallelerinde yaygın olarak bulunmaktadır. Fulacık, Karapınar, Kızderbent, Suludere mahallelerinde diğerlerine oranla sayı olarak daha az yazlık ev bulunurken Çamdibi, Dereköy, Kadriye, Safiye ve Semetler mahallelerinde pek yazlık ev rastlanmamaktadır.

Yazlık ev dışında Karamürsel şehri günöbirlik olarak da tercih edilen bir yer konumundadır. Bu duruma sahip olmasındaki etken deniz kenarına sahip olmasıdır. İzmit Körfezi'nin güneyinde bulunan Karamürsel şehrinin sahili genelde hafta sonları piknik yapmak için veya bunun gibi faaliyetleri gerçekleştirmek üzere kullanılmaktadır. Kışın daha sakin olan bu sahil yazın daha hareketlidir. Bunun yanında plaj olarak değerlendirilen yerleride mevcuttur (Fotoğraf 14,15).

Fotoğraf 14: Altinkemer Halk Plajı Gün Batımı

Fotoğraf 15: Ereğli Kumyalı Plajı

Araştırma sahasının yine kıyısında bulunan Ereğli Mahallesi balıkçılık faaliyetlerinin de yürütülmesi ile balık lokantaları ile de günübirlik kullanım alanı içerisinde yer alarak turizm sektöründe değerlendirilme seçeneği sunmaktadır. Bunun dışında Ereğli Mahallesinde yer alan tarihi evler kültürel miras turizmi açısından değerlendirilmeye restore edilmeye de başlanmıştır (Fotoğraf 16, 17). Bu açıdan gelecekte turizm açısından önem teşkil edeceği ön görülmektedir.

Fotoğraf 16: Ereğli Evleri Olarak Bilinen Ereğli Sahilde Koruma Altına Alınmış Evler

Fotoğraf 17: Ereğli Evlerinin Koruma Altında Olduğuna Dair Bir Tabela

Karamürsel’de yer alan turizm alanları kıyıdan uzaklaşıp değerlendirildiğinde doğa ile iç içe alanlar görülmektedir. Mesire alanları, gelenek ve görenekleri ile yaşayan köyleri turizm açısından önemlidir. Başdeğirmen, Sünni Baba, Gürgenlik, Akpınar Suyu ve Oluklu Tepesi Karamürsel içerisinde yer alan bazı mesire alanlarıdır. Bu mesire alanları içerisinde yer alan Oluklu Tepesi Karamürsel ve İzmit Körfezi’nin en güzel gözüktüğü yerlerden biridir bu açıdan büyük ilgi çekmektedir (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18: Oluklu Tepesi Manzarası

Karamürsel İlçesi medeniyetler beşiği olarak değerlendirilmiştir. Bunun sebebi birçok medeniyete ev sahipliği yapmasıdır. Bu bağlamda tarihi açıdan zengindir ve birçok eseri barındırmaktadır. Bunlardan hala dimdik olarak ayakta bulunan Valide

Sultan Köprüsü önem teşkil etmektedir. Valide Sultan Köprüsü eski Osmanlı kervan yolu üzerinde bulunmaktadır. 17.yy'da Türk mimarisi tarzında Kösem Sultan tarafından yaptırılmıştır (URL 36). Kösem Sultan, I. Ahmet'in eşidir ve IV. Murat ile I. İbrahim'in annesidir. Bosnalı olduğu tahmin edilmektedir. ValideSultan Köprüsü üç gözlü ve sivri kemerli bir yapıya sahiptir. 64 metre boyu, 4,5 metre genişliğe sahiptir (URL 37).

1996 yılında Kültür Bakanlığı tarafından tescillenip koruma altına alınmıştır. 2012 yılında ise Kocaeli Belediyesi, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek son halini almıştır (Fotoğraf 19, 20).

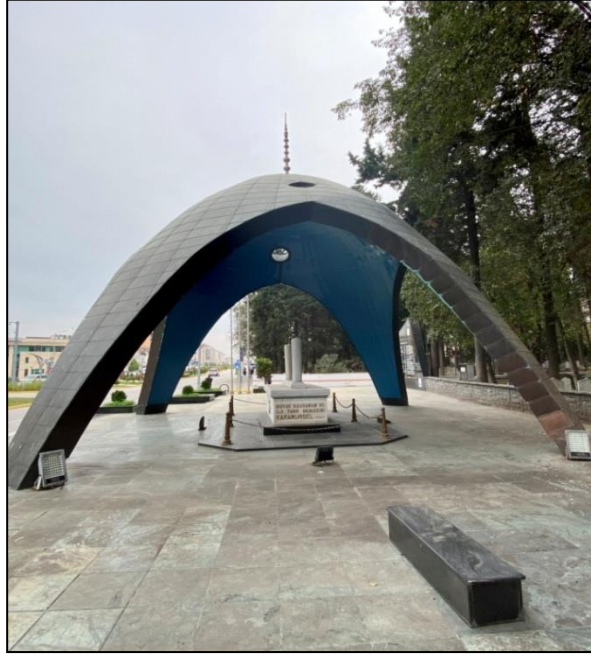
Fotoğraf 19: Valide Köprü (Yalakdere)

Fotoğraf 20: Valide Köprü Girişinde Yer Alan Köprü'nün Tarihinin Bulunduğu Taş

Karamürsel İlçesinin tarihini yansıtarak turizm değeri taşıyan diğer bir yapı ise Karamürsel Bey Anıt Mezarıdır (Fotoğraf 21). Karamürsel'in fethinin gerçekleştirilmesinde büyük payı bulunan cesur Kara lakaplı Mürsel Bey'in anıt mezarı ilçenin merkezi sayılabilecek bir yerde bulunmaktadır. Kara Mürsel Alp "Vefat edince beni öyle bir yere defnedin ki sırtım dağlara dayansın, kucağıma deniz gelsin. Böylece daima donanmamı göreyim" demiştir ve bundan dolayı kurduğu tersanenin arkasına defnedilmiştir.

Fotoğraf 21: Karamürsel Alp Anıt Mezarı

Karamürsel halkı için önemli olan geçmişten günümüze önemini korumuş Vasiye Nine Türbesi ziyaretçi çeken bir yerdir (Fotoğraf 22, 23). Vasiye Nine sadece Karamürsel'de değil tüm Anadolu'da önem taşıyan kadın evliyalardan biri olduğu kabul edilmektedir. Söylentilere göre Vasiye Nine denizde sıkıntı yaşayan kişilere duaları ile yardımcı olduğu bilinen ermiş bir kişidir. Mucizeleri ile de birçok denizcinin hayatını kurtardığı söylenmektedir. Karamürsel yerleşim haline geldikten sonra türbesi yapılmış belediye tarafından da bakımları yapılmaktadır (URL 38).

Fotoğraf 22: Vasiye Nine Türbesi Dıştan Görünüş

Fotoğraf 23: Vasiye Nine Türbesi İçerden Görünüşü

Araştırma sahasında günübirlik gezilip piknik gibi etkinliklerin gerçekleştirilebileceği alanlar mevcuttur. Bunların en bilinenlerinden biri Karapınar Köyü içerisinde yer alan Başdeğirmen Mesire Yeri ve Osmaniye Köyü içerisinde yer alan Sünni Baba Mesire Alanlarıdır (Fotoğraf 24). Bunun dışında günü birlik turizm mekânlarından biri olan Orman Dede Lavanta Parkı Fulacık Köyünde bulunmaktadır. Bahçe içerisinde lavantaların yanında salıncak, teras görünümlü merdiven ve mozaik heykeller yer almaktadır (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 24:Sünni Baba Mesire Alanı (Osmaniye)

Fotoğraf 25: Orman Dede Lavanta Parkı

Güreşçiler veya Pehlivanlar Diyarı olarak da anılan Karamürsel İlçesinde uzun yıllardır Altınkemer Yağlı Güreşleri yapılmaktadır. Halk için önem teşkil eden güreş son yıllarda gereken değeri görememeye başlamıştır. 37.'si 2018 yılında gerçekleşen Geleneksel Karamürsel Yağlı Güreşleri 2019 ve 2020 yıllarında pandemi nedeniyle iptal olmuş ve yapılmamıştır. Fakat Kırkpınar Güreşlerine güreşçi yollamaya devam edilmektedir. 38.'si 22 Temmuz 2022'de gerçekleştirilmiştir. Karamürsel İlçesinde yaşayan halkın güreş sporuna gösterdiği önem sahada yer alan heykellerden ve geçmişte

gerçekleşmiş müsabakaların fotoğraflarının belirli mekânların duvarlarında asılı halde bulunmasından görülebilmektedir (Fotoğraf 26, 27).

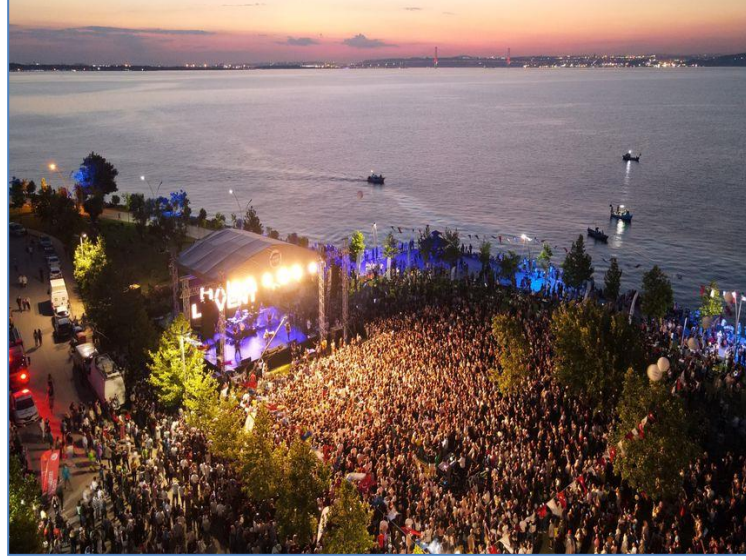
Fotoğraf 26:Güreşçiler Heykeli (Karamürsel Kordon)

Fotoğraf 27: Karapınar Köyü Kahvesi Duvarında Kırkpınar Başpehlivanlarının Bulunduğu Fotoğraflar

Karamürsel İlçesinde Teferiç adı verilen Boşnak festivali gerçekleşmekte ve bu festivale Türkiye’de yaşayan Boşnaklar katılım sağlamaktadır. Bununla birlikte Pilav Günü olarak adlandırdıkları şenlikler gerçekleştirmektedirler.

2021 yılı itibariyle 100. Yılı kutlanan Karamürsel İlçesinin 4 Temmuz düşman işgalinden kurtuluşu kapsamında gerçekleşen etkinlikler son yıllarda şenlik adı altında değerlendirilmekte ve kutlanmaktadır. Bu etkinlik içerisinde yerel ve tanınmış sanatçıların verdiği konserler, halk oyunları, çocukları eğlendirmek adına gerçekleştirilen çeşitli oyunlar gibi birden fazla etkinlikler meydana gelmektedir (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28: 4 Temmuz Karamürsel'in Kurtuluşu Şenliği 04.07.2021 Sahil Kordon (URL 39)

3.KÜLTÜREL ÖĞELER

Kültür öğeleri kültürün ortaya çıkışından sonra oluşan değerler hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Başka bir ifade ile kültürel öğeler incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar öğenin ortaya çıkışına sebep olan kültürel olguyu anlatmaktadır. Halk kültürü öğeleri insanın insana olan saygısını sevgisini hayatta eğlenip gülebildiği şeyleri ortaya çıkarır ve bunları betimlerken, gözle görüp dokunabilen bir el işlemesi veya bir yapı zamanın şartları içerisinde nasıl oluştuğunu daha sonrasında oluşan bu değerlerin kültür içerisinde nasıl bir yere sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Kültürel öğeler kültürün incelenbilmesi için önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bu kültürel değerler birbirleriyle etkileşim içerisinde.

Kültürel öğeleri iki şekilde gruplandırarak incelemek daha anlaşılır ve açıklayıcı olacaktır. Bu gruplar, somut kültür öğeleri ve somut olmayan kültür öğeleridir. Maddi kültür öğeleri denilen grup içerisinde insanın belirgin bir şekilde ortaya çıkardığı gözle görülebilen dokunulabilen hissedilebilen somut bir oluşum vardır. Manevi kültür öğelerinden bahsedildiğinde ise maddi kültür öğelerinin tam tersi olan somut olmayan daha çok varlığı bilinen fakat hissedilemeyen kalıplaşmış düşünceler bütünüdür. Küçüğe sevgi büyüğe saygıdır, bazen düğünlerde okunan bir şarkıdır, kimi zaman eskilerin başından geçen bir olaydır.

Karamürsel İlçesi tarihte çok önemli bir yere sahiptir. İlk Türk donanmasının bulunduğu merkez Osmanlı'nın denize açılan kapısı niteliğinde varlığını sürdürmüştür. Bu öneminin yanında farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmış olması kültürel açıdan zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Araştırma sahasının tarihte birçok yerden göç alması sebebiyle kültürel dokuda göç edilen kültürlerinde izlerine rastlamak mümkün olduğundan araştırmanın seyri için yer yer bu kültürel benzerlik, birliktelik bağdaştırılacaktır.

3.1. Somut Kültür Öğeleri

Somut kültür öğeleri denildiğinde ortaya konulan gözle görünür bir oluşumdur. Bu kültür öğeleri binalar olarak mesken kültürü adı altında incelenmektedir. Yenilen içilen ürünler olarak gastronomi kültürü adı altında değerlendirilmektedir. Giyilebilen ürünler şeklinde giyim-kuşam kültürü adı altında incelenmektedir. İşe yarayabilen, elle

yapılmış, kimi zaman eşya kimi zaman süs olarak kullanılabilen ürünler olarak el sanatları kültürü adı altında başlıklar halinde incelenmektedir. Bunların yanında tarihte inşa edilmiş yapılar da tarihten izler taşıdığından kültürel dokuya dâhil edilebilir ve bu başlık altında irdelenebilir. Bu bağlamda somut kültür öğeleri araştırma sahasında yer alan mesken kültürü, giyim-kuşam kültürü, gastronomi kültürü ve ortaya konulan tarihi oluşumların yer aldığı kültürel miras öğeleri başlıkları altında incelenecektir.

3.2.Kültürel Miras Öğeleri

Kültürel miras öğeleri tarihten izler taşıyan ürünleri içerisinde barındırır ve kültüre yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda kültürel coğrafya için önemli bir konudur. Kültürel miras öğeleri içerisinde kaleler, kuleler, köprüler, anıt mezarlar, camiler, kiliseler, kümbetler, kervansaraylar, hamamlar ve buna benzer yapılar bulunmaktadır. Bunlar döneminin izlerini uzun yıllar taşımakta ve o dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Geçmiş dönemde yapılmaları sebebiyle tarihin ve tarihi coğrafyanın konusuna dâhildir, bunun yanında önemli yapılar olması ile kültürel miras niteliği taşımakta ve kültürel coğrafyanın alanına girmektedir.

Kültürel miras öğelerinden bahsedilirken hem kültürel coğrafyaya hem de tarihi coğrafyaya değinilmiş olur. Tüm bunların yanında kültür araştırmaları içerisinde mekân unsuru da önemli bir yere sahiptir. Bahsedilen bilimler mekânı geçmişte ve şimdi incelemektedirler. Belirlenen mekân içerisinde gerçekleşen kültür oluşumları insan ve doğal ortamın karşılıklı ilişkisinden meydana gelmekte bu da kültürel coğrafi görünümlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Gümüüşçü,2018).

Araştırmanın bu bölümünde Karamürsel şehrinde kültürel miras öğeleri içerisinde yer alan somut kültür öğelerinin üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda araştırma sahasında bulunan yapılar incelenmiştir. Bu yapılar içerisinde köprüler, anıt mezarlar, camiler yer almaktadır.

3.2.1. Su Mimarisi

3.2.1.1. Karabali Hamamı

Hamam temizlenme ihtiyacının yerine getirilmesi amacıyla suyun ısıtılarak kullanıldığı yerlerin genel adını oluşturmaktadır. Hamam kelimesi dilimize Arapçadan yerleşmiş ve ısıtmak anlamına gelmektedir. Hamam çeşitli medeniyetlerde kendine yer bulsa da en yaygın şekilde Müslümanlar ve Romalılarda yaygınlaşmıştır. Zamanla hamam temizlenmenin dışında eğlenme amaçlı olarak da kullanılmış ve bu şekilde bir kültür doğmuştur (Ertuğrul, 2009).

Karabali hamamı Karabali Camisiyle birlikte aynı külliye içerisinde yer alan bir yapıdır. Karabali Camisi'nin güneyinde yer alır. Hamam 14.05.1976 tarih ve 40 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK)kararı ile tescillenmiştir. Hamamın soyunmalık kısmı çift kubbesiyle birlikte sağlam kalmış diğer kısımları yıkılmıştır (Seçgin ve Bozdağ, 2016). Osmanlı Devleti'nin manevi mimarı olarak kabul edilen Kara Bali Bey İbn-i Ahmet tarafından 1527 yılında yaptırılan hamam yenileme çalışmalarından sonra müze olarak hizmet verecektir (URL 40) (Fotoğraf 29).

Fotoğraf 29: Karabali Hamamı (Önden Görünüş)

3.2.1.2.Valide Köprü

Valide Köprü olarak adlandırılan Valide Sultan (Kösem Sultan) Köprüsü Karamürsel şehri Yalakdere Köyünde Yalakdere akarsuyu üzerinde yer almaktadır.

İnşasının kesin tarihi bilinmemekte fakat 17. yüzyıla denk geldiği söylenmektedir. İsmi köprüyü yaptıran Valide Sultan'dan almaktadır.

Mahpeyker Kösem Sultan, Osmanlı Devleti'nin güçlü kadın simalarından biridir. I. Ahmed'in eşi IV. Murad ve İbrahim'in annesidir. Kösem Sultan iki oğlunu tahta çıkarmış hatta torununun da saltanatını görmüştür. Bu özelliği ile Osmanlı tarihinde tektir. Bunun yanında katledilen ilk valide sultan olması da Osmanlı tarihinde teklik niteliği taşır (URL 41). Kösem Sultan'ın nereli olduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır fakat Ortodoks bir papazın kızı olduğu ve Bosna Hersek'ten getirildiği öne sürülmektedir (URL 42). Kösem sultan Osmanlı sınırları içerisinde birçok yere yapılar inşa ettirmiştir Valide Sultan Köprüsü bunlardan biridir. Valide Köprü Türk mimarisi özelliği taşımaktadır. Kesme taştan inşa edilmiş, üç gözlü, sivri kemerli ve iki yanı korkuluklarla çevrili köprü sadece yaya yoluna açıktır. Köprü 64 metre uzunluğa sahiptir (Fotoğraf 30). 1996 yılında Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınan köprü 2012 yılında Karayolları Genel Müdürlüğüne restore edilmiştir (Fotoğraf 31).

Fotoğraf 30: Valide Köprü (Yalakdere)

Fotoğraf 31: Valide Köprü Tanıtım Tabelası

3.2.2. Ziyaret Yerleri

3.2.2.1. Kara Mürsel Alp Anıtı

Karamürsel Alp Anıtı Karamürsel İlçesinin merkezi bir konumunda yer almaktadır. Hem şehir hem de orada ikamet edenler için önemli bir yer sahip olan anıt ünlü Türk denizcisi Mürsel Alp'e aittir. 'Kara' kelimesi lakap olarak kullanılmakta ve Mürsel Alp'e cesaretinden dolayı Orhan Gazi tarafından verilmiştir. Kara Mürsel adıyla anılan tarihi şahsiyet Karamürsel olarak şehrin ismi niteliğinde de vücut bulmuştur (URL 43).

Karamürsel Bey 14. yüzyılda yaşamış İzmit Körfezi'nin güney kıyılarını Bizanslıların elinden almış Türk komutandır ve Türk denizcisidir. Karamürsel şehrinde o zamanlar kasaba niteliğindedi bir deniz üssü ve tersane kurmuş ve Karamürsel gemisinin tasarımını yapmıştır. O zamanın bir geleneği olan fethedilen yere fethedenin ismini verme burası içinde geçerli olmuş ve zamanın Pronektos'unu fetheden Mürsel Alp'in ismi Karamürsel olarak şehre verilmiştir (URL 44).

Karamürsel Bey vasiyetinde “ *Öldüğümde beni böyle bir yere gömün ki ; Sırtım dağlara yaslınsın, kucağında deniz olsun, ben de her zaman Donanmayı göreyim.*” demiş ve bu vasiyetine karşılık ölümünden sonra Karamürsel İlçesine gömülmüştür. Karamürsel Bey’in anıtı Karamürsel Belediyesi tarafından yaptırılarak 4 Temmuz 1976’da açılmış 2007’de yeniden restore edilmiştir. Karamürsel Bey anıtı dört ayak üzerinde çadır şeklinde modern bir örtü ile kaplıdır ve anıtın altında yer alan beyaz mermer kitabeye kısa bir öz geçmiş yazılmıştır (URL 45). Dört ayak üzerinde çadır şeklindeki modern örtü görüntüsüne “Baldaken Türbe” denilmektedir. Baldaken TürbeOsmanlıda ana kubbenin birbirine askı kemerlerin bağlı olduğu ayaklara oturtulmasıyla oluşturulan bir yapıdır. Bu yapı genellikle camilerin çekirdeğini oluşturmaktadır (Tuluk, 2013). Aynı zamanda anıtın yanında siyah mermer üzerinde de anıt ve Kara Mürsel Alp hakkında kısa bir bilgilendirme yer almaktadır (Fotoğraf 32, 33).

Fotoğraf 32: Kara Mürsel Alp Anıtı

Fotoğraf 33: Kara Mürsel Alp Anıtı

3.2.2.2. Deprem Şehitleri Anıtı

Anıt Karamürsel İlçesi Altınkemer Karamürsel sahil arasında kordon boyunda yer alıyor. Depremde vefat edenlerin ismi anıt üzerinde yer almaktadır. Anıtı konu olan deprem 17 Ağustos 1999 Marmara depremidir. Depremin merkez üssü Karamürsel'e komşu ilçe Gölcük ilçesidir. Çevre bölgelerle birlikte Karamürsel İlçesi de bu depremden büyük yıkımlar almıştır. 7.4 şiddetindeki Marmara Depreminde Karamürsel'de yaşayan 164 kişi hayatını kaybetmiş, 287 kişi yaralanmıştır. Deprem tüm körfezi etkilediği gibi Karamürsel sahil şeridinin büyük bir bölümünü tahrip etmiştir. Pek çok mesken ve iş yeri de ağır hasar almıştır. Can ve mal kayıplarının yaşandığı bu büyük depremin izleri hala Karamürsel halkı için tazedir. Kaybettiklerini unutmamak her daim akıllarında olduğunu anlatmak için bu anıtı yapmışlardır (Fotoğraf 34, 35, 36). Her yıl depremin yıl dönümünde depremde vefat eden kişilerin mezarı başında dualar edilmekte ve anma programı düzenlenmektedir.

Fotoğraf 34: Deprem Şehitleri Anıtı Bilgilendirme Yazısı

Fotoğraf 35: Deprem Şehitleri Anıtı Depremde Vefat Eden Kişilerin Listesi İlk Sayfa

Fotoğraf 36: Deprem Şehitleri Anıtı

3.2.2.3. Vasiye Nine Türbesi

Vasiye Nine Türbesi Karamürsel şehri içerisinde merkezi bir konumda yer alan fakat evler arasında kalmış çok fark edilemeyen konumda varlığını sürdüren bir dini mekândır (Fotoğraf 37, 38). Vasiye Nine, Karamürsel denizcileri için önemli bir yere sahip kadın evliya olma özelliği taşır. Rivayete göre yaşadığı dönem içerisinde sıkıntıları bulunan denizcilerin sıkıntılarına dualarıyla yardımcı olduğu düşünülen bir kadındır. Sadece Karamürsel şehrinde değil Anadolu'nun tamamında bilinen ermiş olduğu düşünülen önemli bir şahsiyettir. Deniz felaketlerinde zor durumda kalanlara hayır dualarıyla yardımcı olmuş birden fazla denizcinin hayatını kurtarmış fakat evliya olduğu ortaya çıkınca vefat etmiştir. İsmi günümüze kadar yaşatılmaya devam etmiştir. Vasiye

Nine Türbesinin Karamürsel şehri sınırları içerisinde olması ise bölgenin deniz donanması açısından önemli bir yere sahip olması ve yoğun denizcilik faaliyetlerinin yaşanması sebebiyle açıklanmaktadır bu sayede 14. yüzyılda Karamürsel Bey'in bölgeyi fethetmesinden sonra ilçeye geldiği tahmin edilmekte fakat nereden geldiği bilinmemektedir. Türbenin bakımları Karamürsel Belediyesi tarafından yapılmaktadır (URL 46).

Fotoğraf 37: Vasiye Nine Türbesi İçeriden Görünüş

Fotoğraf 38: Vasiye Nine Türbesi Duvarı Bilgilendirme Yazısı

3.2.2.4. Sünni Baba Türbesi

Sünni Baba Türbesi Karamürsel İlçesi Osmaniye Köyü içerisinde Sünni Baba Mesire Alanı içerisinde yer almaktadır. Çalışma sahası içerisinde yapılan gözlemler ve halkla yapılan görüşmeler sırasında edinilen bilgilere göre Dokuzlar Dede Türbesi ile ilişkili olduğu düşünülen bir türbedir. Dokuzlar Dede dokuz önemli kardeşin farklı yerlerde vefat edip vefat ettikleri yerlere gömülmesi olayı ile ortaya çıkan Fulacık Köyü sınırlarına yer alan bir türbedir. Sünni Baba Türbesi'nin de bu dokuz kardeşten biri olduğu söylenmektedir (Fotoğraf 39, 40, 41). Bayramlarda özel günlerde gelinip dua edilen bu türben yanında bir cami yer almaktadır. Cami ve türbenin bulunduğu bölgenin en büyük mesire alanı çeşitli organizasyonların yapıldığı bir mekândır.

Fotoğraf 39: Sünni Baba Türbesi Giriş (Osmaniye)

Fotoğraf 40: Sünni Baba Mezarı

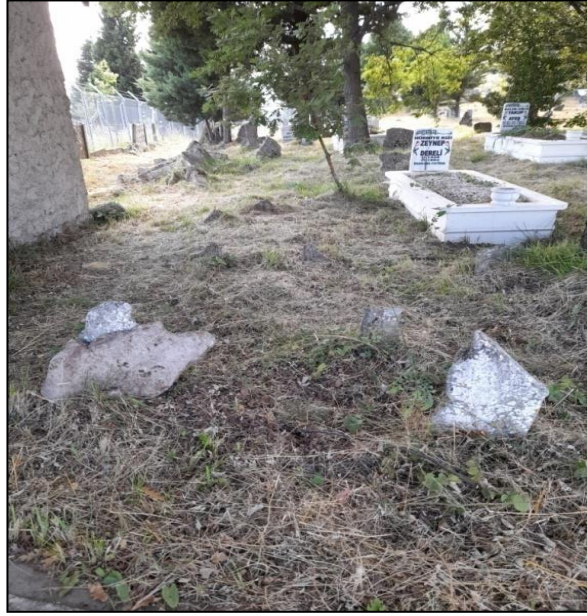
Fotoğraf 41: Sünni Baba Türbesi Mezar Taşı

3.2.2.5. Mezarlıklar

Anıt mezar, yatır, türbe gibi yapılar dışında mezarlıklar da yaşanan bölge için önem taşımaktadır. Ölüye, ölüme saygı kültürel değerler ve dini inanışlar içerisinde kendine yer bulmaktadır. Bu bağlamda mezarlıkların varlığı, kullanımları yaşanan bölgede göze çarpmaktadır. Araştırma sahası içerisinde birçok etnik grubun varlığı daha

önceki zamanlarda yaşayan insanların burada yaşamlarını sonlandırmış olması var olan mezarlıkların önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma sahası içerisinde yer alan mezarlıkların çoğu dıştan restore edilmiş olsa da içerisinde yer alan mezar taşları mezarlıkların ne kadar eski olduğunu göstermektedir. Eski ve yeni mezarlar mezarlıklar içerisinde iç içe yer almaktadır (Fotoğraf 42). Mezar taşlarının hepsi okunmamaktadır fakat bölgeye ilk yerleşen göçmenlere ait olduğu söylenmektedir. Fulacık Köyü halk görüşmelerinde bazı köylerde yaşayan halk tarafından bilinen birkaç tane Rum mezarı yer almakta olduğu öğrenilmiştir. Fakat farklı köylerden gelen insanlar bu mezarlıkları farklı amaçlar ile kazmış ve eski halinden eser bırakmamıştır.

Fotoğraf 42:Fulacık Mezarlığı Eski Ve Yeni Mezarlar

Karapınar Köyü halk görüşmelerinde öğrenilen bilgilere göre bazı köylerde tam olarak kime ait olduğu bilinmese de önemli kişilere ait olduğu söylendiği için dini açıdan değer gören bazı mezarlıklar yer almakta ve dua etmek için özel günlerde, sıkıntıya düşüldüğünde ziyaret edilmektedir. Bunlardan bir tanesi Karapınar Köyünde yer alan Tekke adı verilen yol üstünde yer alan bir mezardır.

3.2.2.6. Dokuzlar Dede

Dokuzlar Dede mezarı, yatır olarak da bilinen önemli bir şahsiyetin mezarının yer aldığı bir yerdir. Yakınında bir mescit ile Fulacık Köyü sınırı içerisinde yer almaktadır. Dokuzlar dede denilmesinin sebebi 9 kardeşin başka yerlerde vefat ederek bu yerlerde gömülmesinden kaynaklıdır. Rivayete göre zamanında çeşitli sıkıntılardan kaçarak Kocaeli bölgesine yakınlarıyla birlikte sığınan dokuz kardeşten biri bu bölgeye yerleştirdikten sonra vefat etmesiyle şöhret bulmuştur. Bulduğu bölgeye de adını vermiş olan Dokuzlar Dede bölgede yaşayan halk için önemli bir yerdir. Bayram gibi özel günlerde gidilip dua etmektedirler (Fotoğraf 43, 44).

Fotoğraf 43: Dokuzlar Dede Bilgilendirme Tabelası

Fotoğraf 44: Dokuzlar Dede Mezarı

3.2.3. Camiler

Camiler Müslümanların ibadet ettikleri ve bir araya geldikleri önemli mekânlardır. Araştırma sahası içerisinde hali hazırda kullanılan mescitler dâhil 49 adet ibadet gerçekleştirilecek yer mevcuttur. Bunlar dışında bazı köylerde imam olmadığı için Cuma namazı gibi etkinliklerin bu köylerde gerçekleştirilemeyip çevre köylere gidildiği de bilinmektedir. Bunun yanı sıra Karamürsel İlçesinde yapılan camilerin özellikle günümüzde yapılan camilerden önce yapımı gerçekleştirilen camilerde yapı olarak benzerlikler bulunmaktadır. Hem iç hem de dış yapısı benzeyen birkaç cami bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Uzundere, Karabali, Tepeköy camileri örnek verilebilmektedir (Fotoğraf 45,46).

Fotoğraf 45: Tepeköy Defne Camisi İç Görünümü

Fotoğraf 46: Tepeköy Defne Camisi İç Görünümü İkinci Kat

Bu başlık altında araştırma sahası içerisinde yer alıp tarihi değer taşıyan Uzundere Camisi ve yanında Sünni Baba Türbesinin bulunmasından dolayı önem taşıyan Sünni Baba Camisi ve diğer bazı camiler incelenecektir.

3.2.3.1. Uzundere Camii

Osmaniye Köyü içerisinde yer alan tarihi Uzundere Camisi tarihi bir öneme sahiptir (Fotoğraf 47, 48, 49). Tarihi olduğu kadar mimari açıdan da önem teşkil etmektedir. Yapımı 20. yy. başları olarak bilinen caminin içerisinde yer alan ahşap

süslemelerin orada yaşayan insanlar tarafından Osmanlıdan kalma ve esinlenme olduğu söylenmektedir (Fotoğraf 50).

Edinilen bilgilere göre cami Batum muhaciri Şaban oğlu Mahmut'un kurmuş olduğu vakıf ve köy halkı tarafından 30 Haziran 1888 yılında yapılmış 20 Nisan 1905 yılında yeniden inşa edilmiştir. İnşasının tamamlanmasını Sultan II. Abdülhamit üstlenmiştir. Cami kuzey güney yönlü inşa edilmiştir. Mihrap dışarı doğru olacak şekilde yapılmıştır. Cemaat yeri doğu batı yönlü olacak şekilde yapılmıştır. Cami beton sıvalı bir subasman üzerine kurulmuştur bundaki amaç yükseltiyi ayarlamak ve olası bir tehlikeden veya dış etkenden korumaktır. Çatısı Marsilya tipli kırma kiremittendir. Arazinin ormanlık olmasından ahşap malzeme kullanımı fazladır. Şuan düzenlemeler yapıldığından ilk olarak kullanılan dış malzemesinin tam olarak ne olduğu bilinmemekte fakat kerpiç veya tuğla olduğu tahmin edilmektedir. Süslemelerinde çeşitli teknikler uygulanmış, kıvrımlı dallar, yaprak, ay yıldız baklava dilimi, daire, kır çiçekleri, lale motifleri bulunmaktadır (Tanık, 2021).

Fotoğraf 47: Tarihi Uzundere Camisi İkinci Kattan Görünüm

Fotoğraf 48: Tarihi Uzundere Camisi Minberi

Fotoğraf 49: Tarihi Uzundere Camisi Giriş ve İkinci Kat Görünümü

Fotoğraf 50: Tarihi Uzundere Camisi Tavanı

3.2.3.2. Sünni Baba Camii

Sünni Baba Camisi Karamürsel İlçesi Osmaniye Köyü içerisinde yer alan Sünni Baba Mesire Alanının içerisinde yer alan önemli bir camidir. Tarihi Uzundere Camisi'nden sonra köydeki ikinci camidir. Aynı zamanda mesire alanı içerisinde Sünni Baba Türbesi yer almaktadır. Sünni Baba Mesire alanı hem Osmaniye Köyü hem de Karamürsel için önemli bir mesire alanıdır. Bu alan da sadece piknik gibi günlük dinlenme aktiviteleri dışında bazı şenlikler festivallerde gerçekleştirilmektedir. Asıl adı Sünni Baba Gülveren Hatun Camii'dir. Sünni Baba Türbesi'nin hemen yanına inşa edilmiştir. Caminin önemi Sünni Baba Türbesi'nin yanında var olmasıdır. Tarih olarak günümüze yakın olmasından mimarisi de yeni yapılarıdır (Fotoğraf 51).

Fotoğraf 51: Sünni Baba Camisi

3.2.3.3.Karabali Camii

Karabali Cami, Osmanlı Devleti'nin manevi mimarlarından biri olarak kabul edilen Şeyh Edebalı Soyundan Kara Balibey İbn-i Ahmet tarafından yaptırılan cami, kervansaray, hamam, okul ve çeşmeden oluşmuş, külliye'nin bir parçasıdır. Cami 1921 yılında Yunan işgalinde yanmış, 1927'de yanan yerler yenilenip tamamlanmış, 1980'lerde onarım görmüş ve 2004 yılında iç kısmına tadilat yapılan cami dikdörtgen yapıdadır. Girişine yedi basamak ile çıkılan caminin cemaat yeri ahşap kaplama tavan örtüsüne sahiptir. Burayı geçtikten sonra ana mekâna ulaşılır. Mihrap mermerdendir. Tavanda kaburgalı iç kubbe bulunmaktadır ve ortasında yıldız motifi yer almaktadır aynı zamanda yağlı boya ile boyanmıştır. Yapının üst örtüsü eğimlidir ve Marsilya tipi kiremit döşenmiştir. Giriş kapısının yanında iki metal pencere onların üst kısmında üç adet ahşap pencere yer alır. Caminin güney doğusunda hamam yer almaktadır. Tüm özellikleriyle birlikte Cumhuriyet dönemi mimarisinin günümüze ulaşan bir mirası niteliğinde olmuştur (Seçgin ve Bozdağ, 2016). Karamürsel Camiatık Mahallesi içerisinde eyer alan Karabali Camisi yapılan iki yıllık restorasyonun ardından 22.03.2019 yılında ibadete açılmıştır (URL 47) (Fotoğraf 52, 53).

Fotoğraf 52: Karabali Camisi

Fotoğraf 53: Karabali Camisi İkinci Kat Balkonu

3.2.4. Kiliseler

Araştırma sahası tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Rumlar ve Ermeniler gibi Hıristiyan toplumlar bölgede ibadet edebilmek için kiliseler

ve manastırlar gibi çeşitli ibadethaneler inşa etmişlerdir. Kültürel bir değer olabilecek bu yerlerin araştırma sahasında amacını gerçekleştirdiğini görebilmek günümüzde mümkün değildir. Kullanılmamaktan, bakımsızlıktan, gerek duyulmamasından dolayı günümüzde varlığı devam eden kilise, manastır gibi dini yapılar yer almamaktadır. Fakat bölgede yaşayan halk tarafından varlığına dair söylentiler bulunmaktadır. Tepeköy’de geçmişte kilise olarak inşa edilmiş fakat şuan düğün salonu ve kültür merkezi olarak kullanılan eski bir kilise bulunmaktadır (Fotoğraf 55). Kilisenin kalan tek fotoğrafı Tepeköy’de yer alan köyün eski fotoğrafında sol üst köşede görülmektedir (Fotoğraf 54). Yapının içi çok büyük değişimlere uğramamıştır. Dışı kaplanan ve yeni yapıları andıran kilisenin farklı bir yapı olduğu pencerelerinin yeni yapılara oranla daha büyük olmasından anlaşılmaktadır. Bunun dışında eski adı ile Merdigöz yeni adıyla Avcıköy’de yer alan kiliseden geriye sadece bir duvar kalmıştır (Fotoğraf 56). Bilinen fakat geriye yapıdan bir şey kalmamış diğer bir kilise ise Fulacık Köyünde yer alan Rumlara ait olduğu düşünülen kilisedir.

Fotoğraf 54: Tepeköy Kahvehanesinde Bulunan Köyün Eski Manzarası

Fotoğraf 55: Tepeköy’de Binası YenilenerekDüğün Salonu Kültür Merkezi Olarak Kullanılan Eski Bir Kilise

Fotoğraf 56: Merdigöz(Avcıköy) De Yer Alan Eski Bir Kilise Duvarı Kalıntısı

3.3.Mesken Kültürü

Meskenler kültürü yansıtan önemli birer araçtır. Bulunduğu yerde kullanılan yapı malzemesi, kapı, pencere, iç mekân ve dış cephe özellikleri hepsi birer kültürel olgu niteliği taşır ve birleştiğinde bir kültürü meydana getirir. Bunun yanı sıra meskenlerin barınma ihtiyacını gidermesi özelliği ile barınma şekilleri de birer kültür unsurudur. Bunların iklim şartlarına, yapı malzemelerine gibi özelliklerine göre değiştiği varsayıldığında her yerde aynı özelliklere sahip meskenlerin bulunmadığı bu sayede kültürlerin farklı olduğu kanısına varılabilmektedir. Bazı meskenler bölgede ağaç

varlığının fazla olması sebebiyle ahşaptan yapılıyorken, başka bir bölgenin volkanik arazi olması sebebiyle taş meskenler yer alabilmektedir.

Meskenlerde kullanılan araç gereçler, fonksiyonları, bulunduğu coğrafi mekânın şartları dışında meskenleri kullanacak kişilerin gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler, sosyoekonomik ve gelişmişlik düzeyleri ile ilişkilidir (Koday, Koday ve Kızıllan2017). Bu açıdan bakıldığında her ne kadar unsurları coğrafi şartlar belirlese de bunları bir düzen dâhilinde bir araya getirecek kişi insan olduğu için önem taşımaktadır.

Meskenler diğer maddi kültür öğeleri gibi değişkenlik gösterebilen bir unsurdur. Daha dayanıklı hale getirmekten estetik görünüme sahip olmasına kadar çeşitlilik arz etmesinin yanında meskenler sadece evin bulunduğu bina olarak değil bahçe, ahır, garaj gibi eklentilerin hepsinin ortak paydada birleşmesiyle meydana gelmektedir.

Geleneksel meskenler, bu meskenleri kullanan toplumların geçmişten günümüze kadar getirmiş olduğu kültürel birikimin, karşılıklı etkileşimin sonucunda meydana gelmektedir. Çünkü kırsal meskenler modern meskenlere oranla toplumun ihtiyaçlarının nasıl şekillendiğini, aile yapısına göre inşa edildiğini, eklentilerin ne sebeple yapıldığı ve nasıl özellikleri olduğu, dini hayatın etkisini, kadının toplumdaki yerini, sosyal ilişkilere göre nasıl şekillendiğini gösteren yansıtıcı özellikte birer kültür varlıklarıdır (Kayserili, 2011).

Türk coğrafyasında hayvancılık başlıca ekonomik faaliyet olma özelliği taşımaktadır. Hayvancılık ot, su aramak için sürekli bir yayla arayışına çıkmak demektir. Yaylak ve kışlak arasında sürüp giden bu yaşam tarzı konar-göçerliği benimsemiştir. Konar-göçerliğin gerektirdiği mesken tipi çadırlardır (Cihan,2018). Türk kültüründeki meskenler ile ilgili en önemli ayırım taşınabilir ve sabit olmak üzere iki farklı şekilde olmalarıdır (Kayserili, 2011). Türk evi genellikle tek katlı olacak şekilde inşa edilmiştir. Planında oda ve sofa olmak üzere iki unsur bulunmaktadır. Çekirdeği odadır. Oda göçebe toplumlardaki çadır ile benzerlik göstermektedir. Odalar insanın genel tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeydedir. Odaları bağlayacak özellikle odanın çıkışında ortak bir kullanım alanı bulunmaktadır. Bu kullanım alanına sofa denilmektedir. Türk mesken kültürü bu iki unsur ile gelişim göstermiştir (Köse, 2005).

Türk mesken kültüründe inşaat malzemesi olarak kerpiç, tuğla veya ağaç kullanılmaktadır. Bunun yanında Türkler tuğlaya da kerpiç demişlerdir. Ağaç evin çeşitli yerlerinde kiriş, direk, eşik, söve vs. olarak kullanılmaktadır. İki duvar veya iki

direk arasına koyulan ağaç parçasına “Arkuk” denilmektedir. Geleneksel Türk evlerinde de diğer evlerde bulunduğu gibi kapı, baca, pencere, ocak bulunmaktadır. Evin bir odası mutfak olarak kullanılarak “aşlık” denilmektedir. Bunların yanında buz saklanan buzluğu, odunluğu, çardağı da bulunmaktadır. Evin açık yerleri otlarla kapatılmış şekilde yalıtım amaçlı kullanılmaktadır. Bu genelliğin yanında bazı evlerde kuyu, abdesthane de bulunmaktadır. Evin etrafı kamıştan bir çit ile çevrilidir. Evlerin geneli nakışla, bezemeler ile süslenmiş şekildedir (Özçelik, 2019).

Boşnak ve muhacirlerin mesken kültürünü yakından tanıyabilmek adına Balkanlardaki mesken kültüründen bahsetmek gerekmektedir. Balkanlarda yer alan meskenlerin hem içi hem de dışı genellikle sade yapıdadır. Evlerde gereksiz eşya ve süslemeler bulundurmayan halk sadece yaşamını idame ettirecek eşyaları ev içerisinde barındırmaktadır. Yerlere halı, hasır veya kilim serilirken bunların üzerine minderler yerleştirilerek duvar kenarlarında yastıklar yer alır bunlarla oturulacak alanlar yaratılır aynı zamanda tahtadan sedir de kullanılmaktadır. Ayrıca bu meskenlerin duvarlarına silah, tüfek gibi ürünler de asılabilmektedir (URL 48). Bu özellikleri ile Balkanlarda yer alan meskenler başka bir deyişle balkanlardaki mesken kültürü Türk mesken kültürünü andırmaktadır. Bunun yanı sıra Balkanlardaki mesken kültürü araştırma sahası içerisinde yer alan Boşnak meskenler ile büyük ölçüde devamlılığını sürdürmektedir.

Araştırma sahası içerisinde yer alan meskenlerin çoğu günümüz mimarisi ile inşa edilmiştir. Geleneksel evlere bakıldığında yörenin geçmiş dönemde Ermenilere, Rumlara ev sahipliği yapması nedeniyle bu etnik gruplardan kalma meskenler veya yapılar mevcut fakat çoğu değişim ve dönüşüm içerisine girmiş ve yeni mimariye benzer nitelikte olmuştur. Bu durumun en önemli sebebi geleneksel evlerin artık ihtiyacı karşılamayacak derecede oluşudur.

Avcıköy’de sadece tek bir konut tipi bulunmamaktadır birçok malzemedan birçok çeşitte mesken bulunmaktadır. Özgün, geleneksel dokuyu koruyan meskenlerin büyük bir bölümü sokağa dayalı yerleşime sahiptir. Yanında bulunan meskenler ile ayrımı herhangi bir taş duvar ile ayrılmamıştır. Konutlar genellikle biri zemin kat olmak üzere 2 kattan oluşmaktadır. Avcıköy’ün karakteristik özelliklerinden biri olan önceleri tütün toplamak için kullanılan fakat şuan tütün toplanmamasından dolayı kümes, odunluk gibi işlevler için kullanılan aynalık denilen yapılardır. Bu yapılar genellikle ana meskene yapışık şekilde görülmektedir fakat ayrı olanlarda mevcuttur. Meskenlerin

yapım tekniği incelendiğinde yoğun olarak ahşap karkas, kerpiç dolgu tekniği ile karşılaşılr. Çatı tipi kırma çatı ve beşik çatı şeklindedir. Çalışma gün geçtikçe meskenlerin gelişen hayata uyum sağlayarak değiştini göstermektedir (Özbyraktar ve Yinelek, 2019).

Çalışma alanında Türklere ait geçmiş dönemlerden kalma meskenler yok denecek kadar azdır. Araştırma sahasındaki Türk meskenlerinin özellikleri incelendiğinde genellikle tek katlı kerpiç, çatı ve direkleri ahşap olan meskenler ile karşılaşılmaktadır. Kerpiç evlerde ilk katın üzerine eklenen kat ahşap bir destekle desteklenmektedir (Fotoğraf 57).

Fotoğraf 57: Kerpiç Malzemededen Yapılan Mesken Örneği (Çamdibi)

Eski Türk mimarisi pencere kullanımında, iklime karşı korunma, hırsızlardan korunma ve gelenek özellikleri etkili olmuştur. Bu özelliklere tedbir amaçlı pencereler genellikle avluya veya bahçeye bakmaktaydı (Ögel, 1985). Araştırma sahasında bu duruma örnek niteliğinde iki katlı meskenlerde bahçe dışına bakan cephede genellikle alt katta pencere bulunmamaktadır. Fakat sahadaki bu mesken türlerinin azlığından ve bu evlerin yenilenmesinden dolayı alt katlar ya kiler vs gibi kullanılmakta ya da pencere eklenmiş vaziyettedir.

Türklerde kapı ve eşik çoğu zaman aynıymış gibi kullanılmıştır. Kapı şekilleri, küçük ve tek kanatlı kapılar, çift kanatlı kapılar, kuzulu kapı veya oyma kapı, parmaklıklı kapı, kafesli kapı ve asma kapı olmak üzere altı şekilde görülmektedir. Tavan denilince iki duvar arasına atılan çapraz direkler akla gelmektedir ve bunlara “arkuk” denilmektedir. Türklerde salon, kapıdan giriş veya ön oda anlayışı olarak gelişmiştir. Türkler tarafından mutfak için kullanılan en eski söz “aşlıktır. Anadolu köylerinde “aşdamı, aştamı, aşevi, aşkama, tandır başı” isimleriyle anılmaktadır. Orta Asya’nın birçok yerinde “aşkama”, “aş-hane” olarak adlandırılmaktadır. Avlu “agul, agula, agıl” gibi deyişlerle önemli kültür ögesidir. Evin önünde kapalı veya açık eve ait bölümdür. Türk mesken kültürünün diğer bir özelliği duvar rafları, gömme dolaplarıdır. Anadolu evlerinin en güzel süsleridir(Fotoğraf 58). Bunun yanı sıra mutfak dolapları ve odalarda bulunan yüklük gibi bölümleri birbirinden ayırmak imkânsız gibidir. Tek bir gerçek var ise oda Türklerin raflara önceden beri “sergen” adı vermeleridir(Ögel, 1985).

Fotoğraf 58:Türk Meskenlerinde Duvar Rafı Örneği

Araştırma sahasında yer alan Türklere ait meskenlerde tek katlı evler genel olarak bulunmamaktadır. İki katlı evlerde alt katta kapıdan ilk girişte avlu ile karşılaşmakta sağda veya solda hatta ev büyük ise hem sağda hem de solda salon gibi oturmak için odalar yer almaktadır. Bunun dışında mutfak, tuvalet ve banyo bulunmaktadır. Genel olarak ahşap bir merdiven yardımıyla çıkılan ikinci katta ise yine oturmak, dinlenmek veya uyumak için odalar bulunmaktadır. Bunun dışında bazı

evlerde ikinci katta da tuvalet banyo bulunabilmektedir. Salonlarda sedir veya divan olarak adlandırılabilen oturma alanları bulunmaktadır. Mutfaklarda mutfak tezgâhı, terek görünümlü duvara monteli genellikle ahşaptan raflar, erzakları veya fazla eşyaları koymak için ahşap kapaklı duvarın içerisine doğru girinti şeklinde dolaplar bulunmaktadır(Fotoğraf 59).

Fotoğraf 59: Türk Meskenlerinde Duvara Girinti Şeklindeki Dolaplar

Araştırma sahasında daha önceki dönemlerde burada yerleşim kurmuş hali hazırda Rumlardan kalan Tepeköy’de yer alan kilise binası dışında mesken kalmamıştır. Bunun dışında araştırma sahasında Ermenilerden kalma yapılar da bulunmaktadır. Hatta bunlar içerisinde Yalakdere de bulunan üç katlı bir Ermeni evi Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır (Fotoğraf 60,61).

Fotoğraf 60: Ermenilerden Kalma Eski Bir Ev (Yalakdere)

Fotoğraf 61: Ermenilerden Kalma Evin Duvarında Bulunan Kültür Varlığı Olduğuna Dair Bilgilendirme Tabelası

Karamürsel İlçesi içerisinde yer alan meskenleri kendi içerisinde sınıflandırmak gerekmektedir. Geçen zaman içinde meskenler birbirine benzese de bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu sınıflandırmada geleneksel bağlamda Ermenilerden kalma evler, Boşnakların ve diğer Balkanlardan göç eden kişilerin yaşadığı meskenler, Artvin'den araştırma sahasına göç etmiş Karadeniz kökenli kişilerin yaşadığı meskenler ve çalışma sahasında hali hazırda yaşamakta olan Türklerin yaşadığı meskenler olarak değerlendirilebilmektedir. Araştırma sahasındaki geleneksel meskenler içerisinde

Boşnaklara ait olan evler genellikle tek katlı ve birer bahçeye sahip olacak şekilde tasarlanmıştır. Geçmişten kalma evler Ermenilerden kalma evler dâhil bir kattan fazla en alt katı ahır ve bahçe bulunacak şekilde tasarlanmıştır. Bu ifade genel bir ifade olup bunun dışında kat farkı bulunan meskenlerde bulunmaktadır. Sahada hâlihazırda Ermeni yaşamamaktadır ve evlerin içi eşyalar bakımından genel olarak değiştirilmiştir

Yalakdere Mahallesiinde bulunan Ermenilerden kalma ev incelediğinde üç katlı en alt katında önceden ahır olduğu fakat sonradan kapatılıp salon haline getirilmiş olduğu görülmektedir (Fotoğraf 62).Salon olarak değerlendirilen en alt kat ön cephenin bulunduğu yerde pencere bulunmamaktadır. Bu özellik geleneksel Türk mesken kültürünün benzerliği niteliğindedir. Bu salonda duvar dibinden boylu boyunca koltuk ve koltuk görevi gören bir sedir bulunmaktadır sedirin üzerinde renkli, desenli örtü bulunmaktadır ve koltuk yastıklar ile bezenmiştir.

Fotoğraf 62:İlk Katta Yer Alan Önceden Ahır Olarak Kullanılan Oda

Dış cephe ve iç duvarları kerpiçten yapılmış evin tavanları ahşaptandır. İlk kat ve orta kat yan yana tahtalardan sıralı şekilde dizilidir (Fotoğraf 63).Tavan Türk mimarisinde yer alan arkuk, ahşap tavana benzemektedir. En son kat ahşap ve işlemeli biçimdedir (Fotoğraf 64, 65).Bu işleme güneş, ışık veya çarkıfelek şeklini anımsatmaktadır. İnsanoğlu tarihsel süreç boyunca var olan birçok şeye simgesel bir anlam kazandırmıştır. Mitlerde güneş hayat veren, her şeyin yaratıcısı olarak özdeşleştirilir. Her şey değişse bile güneş mutlaktır, değişmez kabul edilir. Bütün

dinlerde mükemmele, ışığa ulaşma güneş simgesinde karşılık bulmaktadır (Gümüştekin, 2011). Hıristiyanlık öncesi Ermeni inançları arasında güneş tanrılaşma boyutundadır. Ermeni takviminde her ayın ilk günü ve sekizinci ay güneşe tahsis edilmiş ve bunlara “Areg” yani güneş ismi verilmiştir (Seyfeli,2010). Ermeni panteonunun güneşle bağlantılı Mihr adında önemli bir tanrısı bulunmaktadır (Yılmaz, 2010). Aynı zamanda ilk kat iki odalıdır ve ahşap merdivenle ikinci kata çıkılmaktadır (Fotoğraf 66). İkinci kat kapı ile ayrılmayan ama ayrımı belli olan iki odadan oluşmaktadır. Oda olarak ifade edebilecek kısımlardan birinde yüklük adı verilen yatak, döşek gibi malzemeler üst üste koyulmuş şekilde bulunmakta diğerinde ise bir divan bulunmaktadır (Fotoğraf 67). Diğer oda ise misafirler için ayrılmıştır (Fotoğraf 68). Son kata yine ahşap bir merdiven ile çıkılmaktadır. Bu katta ise üç adet oda bulunmaktadır.

Fotoğraf 63: İlk ve Orta Katta Yer Alan Ahşap Tavan

Fotoğraf 64: Ermenilerden Kalma Evde En Üst Katta Bulunan İşlemeli Tavan (Yalakdere)

Fotoğraf 65: Ermenilerden Kalma Evin En Üst Katın Tavanı (Yalakdere)

Fotoğraf 66: Ermenilerden Kalma Evde İlk Katı İkinci Kata Bağlayan Ahşap Merdivenler

Fotoğraf 67: Ermenilerden Kalma Evde İkinci Katta Bulunan Yüklüğün Bulunduğu Oda

Fotoğraf 68: Ermenilerden Kalma Evde İkinci Katta Yer Alan Misafir İçin Kullanılan Oda

Araştırma sahasında yer alan Ermenilerden kalma ev içerisindeki kapılar da ahşaptandır. Dış kapı oda kapıları ve bahçeye açılan ayrı bir kapı olmak üzere birçok kapının bulunduğu meskende hem içerdeki hem de dışarıdaki kapılarda kimisi geçirmeli emniyet kilidi, kimisinde eski tip anahtarlı ahşap kapı kilidi bulunmaktadır (Fotoğraf 69). Kilitler bazı odalar ve dış kapı için mahremiyeti korumak amaçlıdır. Kapı kilidi anlamına gelen en eski ve en orijinal sözcük “yozak” sözcüğüdür. Kilit sözcüğü Türkçeye Batı Türkistan’dan girmiştir (Ögel, 1985). Bu durum Türk mesken tarihinde kilidin çok eskiden beri var olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte kapılardaki kilit özelliğinin araştırma sahasında yaşayan etnik gruplarda birbirlerine benzer özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür.

Fotoğraf 69: Ermenilerden Kalma Ev İçerisinde Yer Alan Ahşap Kapı ve Kilidi

Ev içerisinde gelenekselliği yansıtacak diğer bir oluşum ise raflardır. Odadan odaya pencere biçimli veya odadan merdiven boşluğuna bakacak biçimde raflar bulunmaktadır ve bu raflar renkli örtüler ile süslenmiştir. Bu rafların yapılışı evde önceki zamanlarda elektrik bulunmamasından ötürü kandil yakıp odayı aydınlatma amaçlıdır (Fotoğraf 70, 71). Bu özellik bakımından da Türk mesken kültürü ile benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf 70: Ermenilerden Kalma Evde Oda İçerisinde Yer Alan Kandil İçin Yapılmış Rafın Arkası

Fotoğraf 71: Ermenilerden Kalma Evde Oda İçerisinde Yer Alan Kandil İçin Yapılmış Rafin Önü

Ermenilerden kalma mesken de göze çarpan diğer bir oluşum banyo dışında odadan basamaklı bir geçişle duş almak için yapılmış ufak kabinin var oluşudur. Bu kabin evin tüm bireylerinden çok gelinler için yapılmış olduğu söylenen bir kabindir. Belirli bir ismi bulunmamakta fakat oda içerisinden geçilip banyo yapıldığı bilinmektedir (Fotoğraf 72, 73).

Fotoğraf 72: Ermenilerden Kalma Evde Gelinler İçin Yapılmış Odadan Geçişli Banyo
Yapmak İçin Kullanılan Kabin

Fotoğraf 73: Ermenilerden Kalma Evde Gelinler İçin Yapılmış Odadan Geçişli Banyo
Yapmak İçin Kullanılan Kabinin Kapısı

Araştırma sahası içerisinde yer alan Ermenilerden kalma bu evin mutfağında ise Türk kültürü esintileriyle beraber geleneksellik de bulunmaktadır. Mutfak dışında da yer alan mutfığa ait olduğu bilinen kiler görevi gören dolaplar da ev içerisinde ikinci katta yer almaktadır (Fotoğraf 74) . Bu dolaplar erzak dolabı görevi görmekte ve yiyecekler saklanmaktadır. Bunun dışında mutfak malzemelerinin yer aldığı raflar mutfak içerisinde yer almakta ve terek benzeri bir görünüme sahiptir (Fotoğraf 75). Yemeklerin bulunduğu elektrikli, tüplü ocaklar ve sobalar haricinde evin içerisinde genellikle ekmek yapmak için kullanılan geleneksel taş ocaklar bulunmaktadır (Fotoğraf 76, 77). Evin pencereleri ise günümüzdeki standart pencerelerden büyük bir görünüme sahiptir. Bu özelliği ile Türk ve Boşnak mimarisi dışında 2 bölmeli bir görünüme sahiptir.

Fotoğraf 74: Ermenilerden Kalma Evde Buzdolabı İşlevi Gören Ahşap Dolaplar

Fotoğraf 75: Ermenilerden Kalma Evde Terek Görünümlü Mutfak Dolabı

Fotoğraf 76: Ermenilerden Kalma Evde Mutfakta Sobanın Arkasında Yer Alan Taş Ocak

Fotoğraf 77: Ermenilerden Kalma Evde Geleneksel Taş Ocağın Görünümü

Ermenilerden kalma evin genel özellikleri içerisinde son olarak bahçe örnek verilebilir. Bahçe araştırma sahası içinde kendileri için meyve, sebze, çiçek ekimi için kullanılabilir. Bunun dışında tavuk, horoz gibi kümes hayvanları ya da kedi köpek bakmak için de kullanılmaktadır. Araştırma sahası içerisinde yer alıp bahsi geçen Ermenilerden kalma evin bahçesinde aynı zamanda bir su tulumbası yer almaktadır (Fotoğraf 78).

Su tulumbası, kuyu geleneksel Türk meskenlerinde de yer almaktadır. 11. yüzyıl Orta Asya Türklerinde kuyulu ve kuyusuz ev ayırması bile yapılmaktaydı. Bir evin kuyuya sahip olması çok önemliydi. O çağda yaşayan Türkler kuyusu bulunan evlere “kudhuglug ev” demektedir (Ögel,1985).

Fotoğraf 78: Ermenilerden Kalma Evin Bahçesinde Bulunan Su Tulumbası

Araştırma sahası içerisinde yer alan diğer bir geleneksel mesken tipi Boşnaklara ait olan tek katlı birçok pencereden ve odadan meydana gelen evin dışında bahçesi bulunan meskenlerdir. Bu meskenlerin dış yapı malzemesi çoğunlukla ahşaptandır. Ahşap ve tuğla karışımı kargir yapı olma özelliği taşımaktadır (Fotoğraf 79, 80, 81, 82).

Fotoğraf 79: Geleneksel Boşnak Evinin Dışarıdan Görünüşü (Karapınar)

Fotoğraf 80: Boşnak Meskenlerin Yapı Malzemesinin Görünüşü (Karapınar)

Fotoğraf 81: Boşnak Evi Penceresi İçeriden Görünüşü (Karapınar)

Fotoğraf 82: Boşnak Evi Penceresi Dışarıdan Görünüş (Karapınar)

Dış malzemesi ahşaptan olan meskenlerin tavanı da ahşaptan yapılmıştır. İçerisinde yer alan kapı ve kullanılan masa, raf gibi malzemeler aynı şekilde genellikle ahşaptandır (Fotoğraf 83, 84, 85). Bu bağlamda araştırma sahasında yer alan iklim özellikleri dolayısıyla bulunan ağaç varlığı meskenlerin genel malzemesini oluşturmaktadır. Kapılarda kullanılan kilit eski tip kilitlerdendir. Aynı zamanda bu meskenler bahçeye de sahiptir.

Fotoğraf 83: Boşnak Meskenlerin Kapı Kilidi Önden Görünüş (Karapınar)

Fotoğraf 84: Boşnak Meskenlerin Kapı Kilidi Arkadan Görünüş (Karapınar)

Fotoğraf 85: Boşnak Meskenlerinin Ahşap Kapıları (Karapınar)

Boşnak meskenlerinde dış kapıdan içeri girildiğinde kısa bir hol sağda ve solda odalar görülmektedir. İlk oda kapısı genelde salon olarak değerlendirilen bir odadır. Oda içerisinde koltuk olarak kullanılan sedirler odayı ısıtmak için genelde bir soba ve pencereler bulunur. Oda sade bir yapıdadır (Fotoğraf 86).

Fotoğraf 86: Boşnak Meskenlerinde Salon Tasarımı ve Sedir Örneği (Tahtalı)

Araştırma sahasında yer alan diğer bir mesken türü ise Karadeniz'e ait mesken türleridir. Bu mesken türü yerleşim yeri farklılıklarından ötürü Boşnak Pomak nüfus dışında bulunan köylerde bulunmaktadır. Buradaki meskenleri Laz köylerinde bulunan meskenler olarak adlandırılabilir. Bu mahallelerde yer alan meskenler blok taşlar üzerine ahşap ve tuğlanın birleşimi noktasında genellikle iki katlı kargir denilen kolon yerine tuğla taş kullanılarak yapılan meskenlerdir (Fotoğraf 87, 88). Bu özelliği ile Boşnak meskenlerini andırma özelliği de taşımaktadır. Günümüzde yeni yapılan meskenler modern mimariye uyum sağlasa da iki katlı olma özelliği devam etmektedir. Bunun dışında kullanılan ahşap malzeme kendisini kapı ve pencerelerde aynı zamanda ev içerisinde yer alan sedir gibi malzemelerde de göstermekte ve bu oluşumlarda da ahşap malzeme kullanılmaktadır (Fotoğraf 89, 90). Mutfak tasarımı da gelenekselliğe uygun olarak terek ahşap dolap, taş ocak gibi ürünler barındırmaktadır (Fotoğraf 91).

Fotoğraf 87: Tek Katlı Kargir Yapı Mesken Türü (Kızderbent)

Fotoğraf 88: İki Katlı Taş Blok Üzerine Kargir Yapı Mesken Türü (Kızderbent)

Fotoğraf 89: Laz Köyünde Bulunan Bir Meskenin Ahşap Kapısı ve Penceresi

Fotoğraf 90: Laz Meskeni Sedir Örneği (URL49)

Fotoğraf 91: Laz Meskenlerinde Ahşap Terek

Geleneksel meskenler içerisinde yer alan bahçe meskenlerin ihtiyacını karşılayacak düzeyde birçok evde bulunmaktadır bu bahçelerde kendilerine yetecek ölçüde tarım yapılabilen veya dinlemek için kullanılabilir. Bunun yanında hayvancılığın geniş olarak yapıldığı köylerde ahırlar da yer almaktadır (Fotoğraf 92). Daha önceki zamanlarda ahır evin alt katında yer alırken bahçe içerisinde evin yakınlarında da yer alabilmektedir.

Fotoğraf 92: Ahır ve Kömürlük Olarak Kullanılan Bir Yapı (Kızderbent)

Anadolu’da balkon, artırma, ayaz, ayazlık, bakacak, dizme, gezemek, güneşlik, koç, kaş, südürme, yağlamam, yazla, yazlık, yellik, yertme, yetme, yürüdüm gibi birçok isimle anılmaktadır. Gerçek bir ev balkonu anlamına gelen ilk Türk sözü “bulang” idi. Bu isimler aslında Türklerin balkona yabancı olmadıklarını göstermektedir (Ögel, 1985). Fakat genel Türk mesken anlayışının tek kat olmasından kaynaklı olarak arazideki Türk meskenlerinde balkon yok denecek kadar azdır. Meskenlerde yer alan daha çok yeni modern yapılarda karşılaşılan balkon oluşumu meskenler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bölgede yeni yapılan hemen hemen her meskende bulunan balkonlar günümüze yaklaştıkça binanın ana malzemesine ek bir şekilde görülürken bundan önceki dönemlerde mesken malzemesi dışında genellikle ya ahşap ya da demir malzemedeki çıkıntı görünümüne sahiptir (Fotoğraf 93,94).

Araştırma sahası içerisinde bulunan özellikle Laz meskenlerindeki balkon kültürü her ne kadar arazi de karşılaşılamayacak kadar az olsa da Türk mimarisinde de bulunmaktadır bu durum iki kültürün meskenlerinin benzerliğini ortaya çıkarmaktadır.

Fotoğraf 93: Yeni Yapılarda Yer Alan Balkon Örneği (Kızderbent)

Fotoğraf 94: Yeni Yapılarda Yer Alan Balkon Örneği (Kızderbent)

Karamürsel tarihi dokusu ile önemli bir yere sahip olma niteliği taşımaktadır. Mesken kültüründe örneklendirebilecek belki de en önemli meskenlerden biri de Tarihi Ereğli Evleridir (Fotoğraf 95). Tarihi Ereğli evleri Osmanlı mimarisine uygun tarzda evler olarak kabul edilmektedir. Bu evler yerleşimin tarihinde Yunan işgaline uğramış daha sonrasında Cumhuriyetin ilk yıllarında restore edilmiştir. Şu anda kültür varlığı olarak kabul edilen evler koruma altındadır ve uzun yıllar kullanılmamasından dolayı şu anda kullanılmayan evlerin bazıları yeniden restore edilmektedir (Fotoğraf 96, 97).

Fotoğraf 95: Eski Tarihi Ereğli Evleri

Fotoğraf 96: Yeniden Restore Edilerek Millet Kiraathanesi Olarak Kullanılan Çıpalı Konak

Fotoğraf 97: Yeniden Restore Edilerek El sanatları Beceri Kursu Olarak Kullanılan Ev

Bu sahada restore edilen, edilmeyen, içerisinde yaşanılan ve yaşanmayan olmak üzere toplam 97 ev olduğu söylenmektedir. Yeniden restore edilen evler aslına uygun bir şekilde düzenlenmeye çalışılmış hala sağlam kalan bir parça varsa ona ek yapılarak binalar sağlamlaştırılmıştır (Fotoğraf 98).

Fotoğraf 98: Eski Yapıdan Kalma Sol Direk, Restorasyon Sonucu Eklenmiş Sağ Direk

Meskenlerin yapımında ahşap malzeme kullanılmıştır. Araştırma sahası içerisindeki geleneksel mimari ile benzerlik gösteren meskenler ahşap karkas yapıdan meydana getirilmiştir (Fotoğraf 99).

Fotoğraf 99: Restore Edilmemiş Ereğli Evlerinden Birinin Bina İskeleti Örneği

Tarihi Ereğli evleri genellikle üç katlı en alt katı fazla eşyaları koymak adına boş bırakılmış bunun yanında bir mutfağa sahip, diğer iki katında toplamda sekiz oda bulunan evlerdir. Dördü ikinci katta diğer dördü de son katta olan bu evlerde sağ ve sol tarafta üst katlara çıkan iki ahşap merdiven bulunmaktadır (Fotoğraf 100, 101)

Fotoğraf 100: Yeniden Restore Edilerek Kullanılan Ereğli Evlerinde Ki Merdiven

Fotoğraf 101: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Merdiven Yapısı

İhtiyaca göre sonraki dönemlerde şekillenen bu evler genellikle bir tarafında kaynana diğer tarafında gelin oturmak suretiyle ikiye bölünüp kullanılmıştır. Bu durumun örneği niteliğinde evlerin dışarıdan iki kapısı olduğu görülmektedir (Fotoğraf 96, 97). Dış kapılar ve ev içindeki kapılar ahşaptandır (Fotoğraf 102, 103, 104, 105).

102

103

Fotoğraf 102: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Dış Kapı Örneği

Fotoğraf 103: Yeniden Restore Edilmiş Ereğli Evi Dış Kapı Örneği

104

105

Fotoğraf 104: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Oda Kapısı Örneği

Fotoğraf 105: Yeniden Restore Edilmiş Ereğli Evi Oda Kapısı Örneği

Tarihi evlerindeki pencere yapısı binaların ana malzemesi olan ahşaptan yapılmakta ve her odada bulunmaktadır. Aslına uygun restore edilen pencereler eski evlerde de yeniden restore edilerek başka amaçlarla kullanılan evlerde de aynı görünüme sahiptir (Fotoğraf 106, 107).

Fotoğraf 106: Eski Tarihi Ereğli Evlerinde Pencere Örneği

Fotoğraf 107: Yeniden Restore Edilen Evlerde Pencere Örneği

Evlerin genel malzemesi olan ahşap eski evlerin tavanlarında da kullanılmıştır. Aynı şekilde aslına uygun restore edilen Çıpalı Konak ve el işi kursunda da tavanlar ahşaptan yapılmıştır (Fotoğraf 108, 109).

Fotoğraf 108: Eski Tarihi Evlerinin Tavan Örneği

Fotoğraf 109: Yeniden Restore Edilen Ereğli Evinin Tavan Yapısı

Tarihi Ereğli evlerinin tavan özellikleriyle ilgili yer verilmesi gereken önemli bir özellik daha bulunmaktadır. Araştırma sahasında yer alan Ermeni evinin tavanında bulunan güneş sembolüne benzer şekiller Tarihi Ereğli evlerinde de bulunmaktadır. Bunlardan verilebilecek iki örnekten ilki yeniden restore edilerek El Sanatları Beceri Kursu olarak hizmete devam eden binada yer almakta diğeri ise tarihi Ereğli evlerinin bir parçası olarak varlığını sürdüren Egemen Markette yer almaktadır (Fotoğraf 110, 111). Bu benzerlik araştırma sahasında ki etkileşimi ortaya çıkarabileceği gibi güneş sembolünün burada yaşayan birden fazla etnik grup için önemli olduğunu göstermiş vaziyettedir.

Fotoğraf 110: El Sanatları Beceri Kursu Tavanı Güneş Sembolü

Fotoğraf 111: Egemen Market Tavanı Güneş Sembolü

Geneli üç katlı olan meskenler dışarıdan çıkıntı şeklinde gözükürken balkonlara sahiptir. Eski evlerde balkon duvarı ya ahşaptan ya da demirden yapılmışken yeniden restore edilen evlerde daha dayanıklı olması sebebiyle sadece demirden yapılmıştır (Fotoğraf 112, 113).

112

113

Fotoğraf 112: Eski Tarihi Evlerinin Balkon Yapısı

Fotoğraf 113: Yeniden Restore edilen Ereğli Evinin Balkon

Tarihi evleri ile ilgili diğer bir özellik ise mutfak tasarımıdır. Mutfak genel manada çalışma sahasındaki diğer mesken tiplerinde yer alan mutfaklar ile benzerlik göstermektedir. Fark olarak nitelendirilebilecek olan özellik mutfaklarda kuyunun yer almasıdır (Fotoğraf 114). Bu evlerin hepsinde kuyu bulunmamaktadır fakat kuyu bulunan evlerin maddi açıdan iyi durumda olduğu söylenmektedir.

Fotoğraf 114: Yeniden Restore Edilen Ereğli Evlerinden Birinde Bulunan Kullanılmayan Kuyu

Araştırma sahasının mesken kültürü için bir sonuç niteliğinde geleneksel meskenlerin büyük manada birbirleriyle benzerlik gösterdikleri sonucuna varılmalıdır. Saha içerisinde birden fazla etnik grubun ikamet etmiş ve hâlihazırda hala ediyor olması büyük bir etkileşim doğurmuş olduğuna işaretir ve bu durum meskenlere de yansımıştır. Meskenlerin çoğundaki ahşap kullanımı, görüntü olarak birbirine benziyor oluşları, iç mekân tasarımlarının ve mesken içerisinde yer alan mutfak ve oturmak için yapılmış malzemelerin aynı oluşları etkileşimin ve ortak parantezin örnekleridir. Hemen hemen aynı kültürel durumun içerisinde var olmuş bu etnik gruplar geçmişte olduğu gibi günümüz mimarisinde de birbirine benzer nitelikte meskenler inşa etmişlerdir. Genel bir çıkarım olarak verilen bilgilerin dışında araştırma sahasında yer alan meskenlerden Boşnaklara ait olan evlere genellikle İnebeyli, Hayriye, Oluklu, Tahtalı, Yalakdere, İhsaniye, Karapınar, Semetler mahallelerinde rastlamak mümkündür. Lazlara ait olan meskenler çoğunlukla Çamçukur, Akpınar, Safiye, Senaiye, Suludere ve Osmaniye mahallelerinde bulunmaktadır. Pomaklara, Manavlara, Muhacirlere ait meskenlere Akçat, İnebeyli, Çamdibi, Kadriye, Kızderbent, Pazarköy, Tepeköy, Yalakdere, Avcıköy, Fulacık, Karaahmetli mahallelerinde rastlanmaktadır.

Araştırma sahası gelişmiş şehir merkezlerine yakınlığı doğrultusunda gelişim özelliği göstermiş gelenekselliğin dışına çıkmıştır. Günümüz mimarisine uygun olarak düzenlenmiş evler araştırma sahası içerisinde geniş yer kaplamaktadır (Fotoğraf 115).

Fotoğraf 115:Günümüz Mimarisi ile İnşa Edilmiş Denize Bakan Bir Mesken
(Altinkemer)

3.4. Giyim-Kuşam Kültürü

Giyim insanın kendini doğal koşullardan korumak amacıyla, insanın varoluşundan bugüne kadar kullanılan bir olgu niteliğindedir. Geçmişten bugüne kadar pek çok değişikliğe uğramıştır. Bu değişim içerisinde iklimik faktörler, ekonomik faktörler, siyasi, sosyal ve dini faktörler yer almaktadır. Bu faktörlerin ışığında ortaya koyulan ilkeler insanın giyim kültürünü oluşturmaktadır. Giyim bir milletin kültürünü ortaya koyan çok önemli bir unsurdur.

Giyim kuşamı belirleyen bazı etkenler bulunmaktadır. Bunlar; yöreden yöreye, bölgeden bölgeye, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebebi yaşanılan yer ve insana göre değişkenlik içerisinde. Yaşanılan yer doğrultusunda coğrafi şartlar örnek verilmelidir. Sıcak bir iklime sahip bölgede giyilen kıyafetler ile soğuk bir iklime sahip bölgelerin kıyafetleri aynı değildir. Bir yerde ince açık renk kıyafetler giyilmeliyken diğerinde kalın ve koyu renkli kıyafetler tercih edilmelidir.

Giyim kuşamı belirleyen diğer bir etken dini inançlardır. İnanılan dinin belirlemiş olduğu kurallara uymak o dini yaşama doğrultusunda önem taşır. Dünya üzerindeki dinler incelendiğinde giyilen kıyafetler dâhil bu kıyafetlerde ki kullanılan malzemeler hemen hemen hepsine farklılık göstermektedir. Buna örnek olarak İslam dininde ipek kumaş erkeğe haram kadına helal şekilde nitelendirilmiştir (URL 50).

Tarihi süreç boyunca insanın kültürel hareketliliği içerisinde önemli bir yer tutan giyim kuşam toplumun değer yargılarını, gelenek göreneklerini, ekonomik yapılarını, ait olduğu dönemin estetik algısını yansıtır özelliğindedir (Koca ve Baran, 2014). Giyilen kıyafetler kültürün bir ögesi olarak düşünüldüğünde bir toplumun kültürel gelişimi ve karakteristik özellikleri açıkça ortaya koyulabilmektedir (Koca, Koç ve Vural, 2007). Giyim başka bir yönüyle kişinin yaptığı işi, statüsünü, ekonomik durumunu ve cinsiyetini ortaya koymaktadır (Meydan ve Guliyeva, 2020).

Kadınların kıyafetleri erkeklerin kıyafetlerine göre daha çeşitlidir. Anadolu'da kadınların kullandıkları giyim kuşam ürünleri, kıyafet, ayakkabı, takı olmak üzere bir bütünlük özelliği taşımaktadır. Kadınlar bu bütünlüğü girdiği ortama göre şekillendirmiştir. Bu sayede giyim kuşam tarihi yıllar boyunca yaşatılmış ve devam ettirilmiştir (Artun,2007).

Türk kıyafetlerin aslını yün, deri ve kürk meydana getirmektedir (Ögel, 1985). Türklerin zengin kültürel yapılarının yanında giyim kültürleri de zengindir. Aynı zamanda Türk toplumlarının kendine özgü bir kıyafet kültürü bulunmaktadır. Türklerin giyim kültürünü İslamiyet öncesi ve sonrası şeklinde ayırmak gerekmektedir. Bununla birlikte İslamiyet öncesi ve sonrası kıyafetlerin ana maddesini deri, kürk ve yün oluşturmaktadır (Meydan ve Guliyeva, 2020). Bunun dışında İslamiyet öncesi Türk toplumlarının giyimleri ile ilgili bilgiler çok sınırlıdır. Yalnızca Orta Asya'daki arkeolojik kazılardan, heykellerden, çini ve seramiklerden, madeni eşyalar üzerindeki resimlerden, minyatürlerden, Divan-ü Lugat-it Türk'ten, seyahatnamelerden vs. öğrenilebilmektedir (Ayhan, 2013).

Türk giyim kuşam kültürünün karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Bunlar; kıyafetlerde cinsiyet ayrımının bulunmaması ve benzer kıyafetlerin kullanılmasıdır. Aynı şekilde her iki cinsiyet içinde hareket kabiliyetini sağlayabilmek adına bol kıyafetlerin kullanılması, kol kesimli, önden açık, yelekler, kaftanlar, cepkenler ve entarilerin kullanılması, çok katlı kıyafetlerin üst üste giyilmesi, kuşak veya kemer kullanımı, aksesuar kullanımı, kürk kullanımı, yaka kullanımı, Türk motifi kullanımları ve bunun gibi özelliklerdir (Ayhan, 2021).

Türk giyim kültüründe kumaş, model, kalıp, birleştirme, astarlama gibi özelliklerinin yanında süsleme ve işleme gibi tekniklerde bulunmakta ve çeşitlik göstermektedir. Türklerin küçük kumaşları muska şekline getirerek veya farklı şekilde

şekillendirerek yan yana koyarak oluşturduğu kenar süslemeleri yaratıcılık ve kültürel birikim örnekleridir. Bunun yanında Türkler kıyafet modellerinden çok süslemelere önem vermişlerdir (Koç ve Koca, 2016).

Türk toplumu içerisinde yer alan Gaznelilerin kıyafetleri Göktürk dönemi kıyafetleri ile benzerlik göstermekte olduğu fakat Uygur Türklerinden uzak olduğu, bunun yanında Maniheizt ve Budist kıyafetlerin dışında kalan bazı kaftanların Uygur Türklerinin kaftanlarına benzediği sonuçları ortaya çıkmıştır. Çağdaş giyim geleneği ise Karahanlı Türklerinde görülmektedir bu özelliği ile Selçuklularda bu sınıflandırmanın içerisine girmektedir (Salman, 2010).

Kişinin giyinme arzusu yıllar boyunca çeşitlilik göstermiş ve değişmiştir. Bu değişiklik sosyal hayatın şekillenmesiyle doğru orantılı olarak da değişmiştir (Artun,2007). 18. yüzyıldaki giyim kuşam kültüründeki değişimin en büyük sebeplerinden biri modadır. Moda daha çok estetik, etik, din alanlarındaki anlayış değişikliklerini belirtir niteliktedir ve tarih incelendiğinde geleneksel giyim ile moda arasında büyük farklılıkların olduğu anlaşılmaktadır. Farklı mevsimlerde farklı tasarım ve davranış biçimi ortaya koyan moda geleneksellik ile olan bağı koparmış vaziyettedir (Şahin, 2016).

Balkanlarda yer alan Türklerin dolayısıyla araştırma sahasına göç eden topluluğun giyim kuşam kültürü Anadolu'da var olan giyim kuşam kültürünü andırmaktadır. Erkekler gömlek üzerine cepken, altlarına çahşır giyerler, bellerine kuşak bağlarlar, başlarına fes takarlar, kuşaklarının içerisine çevre asarlar. Cepken yelek görevi görür, çahşır bir çeşit pantolondur. Çevre ise mendil görevi görmektedir (URL 51). Bu bağlamda balkanlarda yaşayan halk ile Türk toplumu giyim kuşam kültürü büyük oranda birbirini andırmaktadır.

Kıyafetlerin değişim süreci incelendiğinde kültürlerarası etkileşim içerisinde diğer her şeyde olduğu gibi değişim ve dönüşüm geçirerek maddi kültürün bir aracı olarak şimdiye kadar varlığını sürdürmüştür (Yapıcı, 2018). Araştırma sahası içerisindeki kültürel etkileşim doğrultusunda Türk, Boşnak, Pomak, Muhacir ve Laz toplulukların giyim kuşam şekilleri birbirine benzer nitelikte olmuş fakat varlıklarını geçmişten şimdiye kadar koruyamamışlardır. Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde Karamürsel İlçesinde yer alan popüler kültür dışında geleneksel giyim kuşam kültüründe yer alan ürünler kullanan kişilerce sınıflandırma yapmadan incelenecektir.

Karamürsel de giyim kuşam kültürü yeni zamana ayak durmuş vaziyettedir. Genellikle ilçe merkezlerine doğru yaklaşıldığında tek tip giyim tarzı ile karşılaşılacaktır. Geleneksel ürünlerin yerini popüler kültürün getirmiş olduğu kıyafetler almıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri kentleşme olgusunun doğurduğu popüler kültür kavramıdır. Bununla birlikte gelişmiş illere olan yakınlığı gelenekselliği korumanın önüne geçmiş vaziyettedir. Fakat köylere doğru gidildiğinde en azından kadınların biraz olsun geriye dönük giysileri kullandıkları görülmektedir. Bunlardan en belirgin olanı şalvar, feraceye benzer saya adı verilen çarşaflardır. Bunlar dışında düğünlerde gelinlerin giydikleri renkli pullu şalvarlar ile yelekler kullanılmaktadır.

Günlük hayatta ve genelde kış aylarında örülmüş yelek ve patik gibi ürünler de kullanılabilir. Bu ürünler daha çok kadınlara yönelik olup kadınlar tarafından tercih edilmektedir. Kadınların kullandıkları diğer giyim kuşam örneği ise saya dışında kullandıkları genellikle iğne oyacı, işlemeleri bulunan tülbentlerdir. Bu tülbentleri hayatlarının büyük çoğunluğunda kullanmaktadırlar. Kadınların düğünlerde takıp takıştırdıkları altınlar dışında günlük hayatta aksesuar kullanımı büyük ölçülerde yaygın değildir.

Aksesuar kullanımına örnek olarak erkeklerin kullandıkları kemer, daha geriye gidildiğinde kemerin yerini tutabilecek kuşaklar, köstekli saatler, orta yaşın kullandığı kasketler ve yaşlıların kullandıkları namaz takkesi olarak adlandırılan genelde elde örülmüş beyaz dantel görünümlü şapkalardır. Bununla birlikte çok nadiren de olsa köylerde tarla ve bahçe ile uğraşan erkeklerin ter bezi olarak kullandıkları genelde gömleklerinin yakalarına veya kuşaklarına astıkları mendiller de araştırma sahasındaki giyim kuşam kültürünü yansıtır niteliktedir.

Araştırma sahasında yer alan geleneksel kıyafetler Türk giyim kuşam kültürünü yansıtır niteliktedir. Kıyafetler genellikle eski Türk toplumlarında var olan düşüncülere göre ve aynı zamanda dini inanışlar doğrultusunda bol yapılı, hareketliliği kısıtlamayacak ve vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde düzenlenmiş ve kullanılmaktadır. Bunlara örnek verilecek kıyafetler saya ve şalvarlardır. Bunun dışında araştırma sahası içerisinde yaşayan tüm etnik grupların geçmişte kıyafetleri, kıyafet stilleri birbirine benzemektedir bu durumu açıklayan sebeplerden bir tanesi kültürlerinin birbirine benziyor oluşu olmaktadır. Bunların içerisinde ufak farklılıklar tabii ki yer

almaktadır. Bu farklılıklar kıyafetlerin tasarımı dışında genellikle renkler ile ilgili olmaktadır. Fakat tüm bu farklılıklara rağmen çoğu kıyafet birbirine benzer niteliktedir.

Araştırmanın bu bölümünde kıyafet kültürü kadın ve erkek kıyafetleri olarak iki şekilde incelenecektir.

3.4.1.Kadın Kıyafetleri

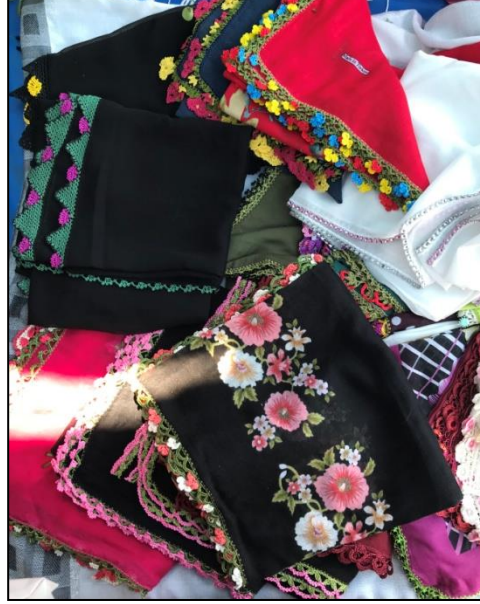
3.4.1.1. Yaşmak (Başörtü)

Yaşmak sözcüğüne eski Anadolu ve Mısır Memlük kaynaklarında rastlanmaktadır. Mısır Türklerine ait kaynaklarda “yaşmak” ve “közenek” sözcükleri eş anlamlı isimler olarak geçmektedir. “Közenek” sözcüğünün göz ile bir bağlantısı olabileceği düşünülmektedir (Ögel, 1985).Yaşmak başörtüsü olarak kullanılan bir tür üründür. İnce kumaşlardan yapılan yaşmak yaz kış ferace veya çarşaf üzerine kullanılan genellikle koyu renkli tercihen siyah kullanılan bir ürün niteliğindedir. Fakat çarşaf kullanımı ile çok fazla tercih edilmemektedir çünkü çarşafın kendinden başörtüsü bulunmaktadır. Yaşmak denilen ürünün tarihi de çok eskilere dayanmaktadır. Bununla birlikte ağız ve burnun kapatıldığı ve sadece başın kapatıldığı olmak üzere iki şekilde kullanımı mevcuttur. Araştırma sahası içerisinde genellikle sadece baş kapatılır yaşmağın ipleri önce alından başın arkasın doğru bağlanır sonra yaşmağın ucu vücudun ön kısmında bağlanır veya el ile tutulur. Yaşmak çalışma sahası içerisinde hemen hemen tüm etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

3.4.1.2. Tülbent (Başörtü)

Araştırma sahasında kullanılan tülbent veya başörtüler genellikle siyah üzeri renkli çiçek desenleri ile bezenmiş kenarları oyalıdır. Bunun dışında renklileri de mevcuttur. Günümüzde çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Önceden ki hala kullanmakta olanlar da bulunan siyah çarşafı andıran dikdörtgen biçimli ucunda ip bulunan başörtüleri de yörede mevcuttur. Bu örtülerin kullanımı üst kısmı alında duracak şekilde takılıp arkadan bir kere bağlanıp kalan kumaşın öne doğru atılması şeklindedir. Önden örtünün kumaşı ya elde tutulur ya da yeniden bağlanabilmektedir. Geçmişte kadınların

bu örtüyü taktıklarında erkekler ile karşılaşınca peçe niyetiyle yüzlerini örttükleri de bilinmektedir. Tamamen siyah renkte olan bu örtü, ferace, çarşaf, saya, şalvar ve bluz üzerine takılacak şekilde birçok kullanım türüne sahiptir (Fotoğraf 116). Tülbent veya başörtüsü araştırma sahası içerisinde hemen hemen tüm etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 116: Günümüzde Kullanılan İşlemeli Tülbentler

3.4.1.3. Namaz Örtüsü (Başörtüsü)

Namaz örtüsü yörede yaygın olarak kullanılan bir üründür. İslam dinine göre şartlarından biri olan namaz için ruhen olduğu kadar beden de temizliğe ihtiyaç vardır. Bu temizlik beden dışında kıyafetlerde de karşımıza çıkmaktadır. Kadınların günlük hayatta kullandıkları kıyafet, tülbent dışında namaz ve bu gibi ibadetler için temizliğin göstergesi olarak kullandıkları bir ürün niteliğindedir. Saflığın temizliğin simgesi olarak rengi de beyazdır. Bu başörtüsünün kullanımını genellikle başa geçirilerek de olmaktadır fakat ama farklı olmasını sağlayan şey aslında normal günlük kullanıma uygun tülbentin üstüne serilmiş vaziyette kullanımını da bulunmaktadır. Bu durum namaz başörtüsü ile namaz örtüsünü aslında birbirinden ayırmaktadır (Fotoğraf 117). Namaz örtüsü çalışma sahası içerisinde hemen hemen tüm etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 117: Namaz Örtüsü Olarak Kullanılan Tülbent Örneği (Karamürsel Cuma Pazarı)

3.4.1.4. İpek Gömlek

İpek çok kaliteli bir kumaştır ve kullanımı yaygındır. Fakat bu yaygınlık günlük kıyafetlerden ziyade özel günlerin beraberinde getirmiş olduğu bir yaygınlıktır. Araştırma sahası içerisinde Boşnak kıyafeti olarak bilinen dimyanın parçalarından birini oluşturan ürün gömlektir ve bu gömleğin kumaşının hemen hemen büyük bir kısmı ipekten yapılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde İnebeyli, Hayriye, Oluklu, Tahtalı, Yalakdere, İhsaniye, Karapınar, Semetler mahallelerinde öne çıkmaktadır. Fakat araştırma sahası içerisinde ipek gömlekler sadece Boşnaklar tarafından kullanılmamaktadır. Diğer etnik gruplarında önceden kullanmış oldukları bu gömlekler saha içerisinde birden fazla mahallede karşımıza çıksa da kullanımı günümüzde azalmıştır.

3.4.1.5.Cepken (Yelek)

Yelek Türk toplumlarının giyim kültüründe sıklıkla rastlanılan bir kıyafettir. Hem kadın hem erkek için giyilen önemli bir üründür. Günlük kullanımdan özel günlerdeki kullanıma kadar her yerde kullanılabilen ürün çeşitli etkinliklerde de kendine yer bulmuş vaziyettedir. Görünüm özellikleri bakımından kolları olmayan genelde önü açık bazen düğmeler ile bezenmiş, boyu bel hizasında bitecek şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 118, 119, 120). Cepken veya yelek çalışma sahası içerisinde hemen hemen tüm etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 118: Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Yelek Örneği (Fulacık)

Fotoğraf 119: El Örmesi Yelek Örnekleri (Karamürsel El İşleri Pazarı)

Fotoğraf 120: El Örmesi Yelek Örnekleri (Karamürsel El İşleri Pazarı)

3.4.1.6. Kuşak (Kemer)

Araştırma sahası belirgin olarak şalvarı kullandığından günlük kıyafetlerde uçkur dışında pek fazla kuşak kullanılmamaktadır. Kadınlar genellikle bindallı ve buna benzeyen kıyafetlerin üzerine kuşak veya kemer kullanmaktadırlar. Araştırma sahasında

yaşayan etnik grupların kültürel değerleri incelendiğinde hepsinde kuşak detayı görülmektedir. Genellikle kadınlarda şalvar ve bluz arasında renkli desenli şekilde kullanılmaktadır. Günümüz şartlarında kuşağın yerini şuan kullanılan kemerler aldığından yaygın olarak bu ürünü kullanan insanlar bulunmamaktadır. Fakat tüm bunların yanında özel günlerde özellikle kadın kıyafetlerinde kuşak hem giyilen kıyafeti daha iyi göstermesi için hem de kıyafeti tutması için kullanılmaktadır. Bunlara örnek olarak bindallı kemerlerini ve dimya kemerleri örnek verilebilir (Fotoğraf 121). Bunun dışında daha farklı kıyafetlerde altın, gümüş kemerlerde göze çarpmaktadır.

Fotoğraf 121: Dimya Kemer (URL 52)

3.4.1.7. Uçkur

Uçkuru kuşak ve kemerden ayırmak lazımdır. Anadolu'da şalvar uçkuruna "ilersik" denilmektedir. Eski Türkçede iç kuşağı anlamına gelen "içkur" ismi ile anılmakta aynı zamanda Farsçadan geçmiş "tizme" adı da kullanılmaktadır (Ögel, 1985). Uçkur bir çeşit lastik görevi görmektedir. Yörede şalvar yaygın olarak giyildiği için uçkur da yaygın olarak kullanılmaktadır. Uçkur aslında şalvarın düşmesini engelleyen, şalvarı tutan bir çeşit kemerdur. Fakat bunun yanında kıyafeti daha güzel göstermek için uçkurun ucu kıyafetten aşağı salınır. Bu özelliği ile uçkurun uç kısımları işlemeli ve süslüdür. Uçkurun süslerinin belirli bir deseni, rengi bulunmamaktadır. Birçok kumaş türünden yapılan uçkur, genellikle sağlam ipliklerden sık bir şekilde dokunarak meydana gelmiştir.

Uçkurlar bez ayağı denilen bir teknikle dokunmuş dikdörtgen, eni 24-17 cm arasında boyu 160-200 cm arasında değişen bir tür kuşaktır. Geometrik, natüralist ve stilize bitkisel motifler kullanılarak yapılmıştır. Bu motifler tek renkli ipliklerden ziyade çok renkli ipliklerden meydana getirilmiştir. Bu renkler içerisinde yeşil, mor, pembe, kırmızı, kahverengi, turuncu renkleri kullanılmıştır. Çok renkli işlemlerde en az 2 renk en fazla 6 renk kullanılmaktadır. Tek renkli ipler kullanıldığında ise altın sim, sırma gibi metal iplikler kullanılmıştır (Özkoca, Bozkurt ve Eyüboğlu,2012) (Fotoğraf 122). Uçkur çalışma sahasında tüm etnik gruplar tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 122:Uçkur Örnekleri

3.4.1.8. Şalvar

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden başlayıp Osmanlıya kadar giyim ile ilgili bilgiler net değildir fakat Türk geleneksel kıyafetlerinde şalvarın önemli bir yeri olduğu resim ve duvar yazılarında görmek mümkündür (Ayhan, 2021). Çeşitli kumaşlardan elde edilen şalvarın ağı kısadır. Üçgen şeklinde ek bir parça ile genişlik verilir ve bu parçaya "Ağ parçası" adı verilir. Beli ve paçaları uçkur adı verilen lastik ile sıkılır. Boyu bilek hizasına kadar uzundur (Fidan, 2012).

Araştırma sahasının daha çok kırsal kesimlerinde şalvar önemli bir yer tutmaktadır. Köy kadınlarının büyük çoğunluğu şalvar giymektedir. Şalvar hem günlük hem de özel günlerde giyilen bir kıyafet olmuştur. Düğünlerde renkli pullu kumaşlar şeklinde kullanılmaktadır (Fotoğraf 123, 124, 125, 126).

Fotoğraf 123:Günlük Kullanılan Şalvarın Satış İçin Sergilenmesi (Karamürsel Cuma Pazarı)

Fotoğraf 124:Düğünlerde Gelinlerin Kullandığı Kadife Şalvar (Fulacık)

Fotoğraf 125:Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Kadife Yelek

Fotoğraf 126:Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Kadife Şalvar Örneği (Fulacık)

3.4.1.9. Peştamal

Peştamal kelimesi Farsça kökenli olmakla birlikte sözlük anlamı örten kumaş anlamındadır ve tarihi Osmanlılara kadar uzanmaktadır. Hem başa sarma hem de bele dolama şeklinde iki şekilde kullanımı bulunmaktadır (URL 53). Doğu Karadeniz Bölgesinde kadınlar tarafından kullanılmış olan ve hala kullanılan geleneksel bir örtüdür. İnce ubuklu kırmızı siyah renkli dokumalardır (Fotoğraf 127). Kadınların yaşına, konumuna göre değişkenlik gösteren örtülerin ince ubuklu desenli makaslı peştamal olarak adlandırılanlarını evli ve yaşlı kadınlar, püsküllü ve delikli olanlarını daha çok gençler, kenarları kırmızı iç kısımları siyah olanlarını yaşlılar kullanmaktadır (URL 54).

Karadeniz ile özdeşleşmiş olan peştamal araştırma sahasına Artvin'den göç eden kişilerin kullandığı bir üründür. Çalışma kapsamında yapılan gözlemler sonucu peştamal araştırma sahası içerisinde baştan çok bele dolama şeklinde kullanılmaktadır. Bu tarz görüntülere Artvin'den göç almış köylerde rastlamak mümkündür. Fakat bu kullanım gençlerden çok biraz daha yaşlı kesimde görülmektedir. Bu durum dışında çok yaygın bir kullanıma sahip değildir. Peştamala araştırma sahasında genellikle Osmaniye, Suludere, Uzundere, Senaiye, Safiye, amukur, Akpınar mahallelerinde rastlamak mümkündür.

Fotoğraf 127: Peştamal (URL 55)

3.4.1.10. Saya

Saya feraceye benzeyen siyah uzun önden kapatmalı kuşaksız bir tür kadın kıyafetidir. Bunun dışında birçok yörede kullanılan giysi türü olan saya, iç saya ve dış saya olmak üzere ikiye ayrılır. Halkla yapılan görüşmeler sonucu araştırma sahası içerisinde dış saya daha çok kullanılmıştır. Günümüzde pek kullanan yoktur bunun yerine çarşaf ferace gibi kıyafetler giyilmektedir. Araştırma sahası içerisinde daha çok Pomaklara ait olduğu düşünülen kıyafet yaygın olarak onlar tarafından giyilmektedir. Bunun dışında diğer etnik gruplarda kullanılmaktadır. Araştırma sahasında genellikle Akçat, Ereğli, İnebeyli, Çamdibi, Kadriye, Kızderbent, Pazarköy, Tepeköy, Yalacdere, Avcıköy, Fulacık mahallelerinde görebilmek mümkündür.

Yapımında genellikle kadife kumaş kullanılır fakat bunun yanında kutnu denilen çizgili renkli kumaştan da yapılmaktadır (Fotoğraf 128, 129). Arka kısmında bir ön kısmında iki eteği bulunur. Boyundan başlayıp bele kadar inen kısmında boyun açık “v” yakalı ve düz, belden sonrasında genişleyerek devam eden bir modeli bulunmaktadır. Eteğin iki kenarında yırtmaç bulunmaktadır. Yırtmacın olduğu yere kadar nakışla süslenmiştir. Omuzları dikişsiz olan sayanın ön ve arka kısmı bir bütün halinde, kol uzun dikdörtgen biçimindedir fakat üst kısmı düz inip kol uçlarına doğru genişir. Yan dikişler birleştirilmeden önce kol kısmı dikilmektedir. Kollarına ve sırtına da işlemler eklenir. Bu işlemler renkli taşlar ve boncuklar ile simli ipliklerle yapılmaktadır (URL 56). Bu tasarım geleneksel bir tasarım olup bu kıyafetlerin eğer daha sadeleri ve günlükleri yapılacaksa daha sade şekilde tercih edilmektedir.

Fotoğraf 128:İç Saya Yapımında Kullanılan Kumaş (URL 57)

Fotoğraf 129: İç saya örneği (URL 58)

3.4.1.11. Ferace

Ferace 16. yüzyıl Osmanlı kadınının işlemeli renkli sokak kıyafetiyken daha sonra 21. yüzyıl dolaylarında tarlada çalışırken giyilmek üzere siyah bir kıyafete dönüşmüştür. Ferace kelimesi Arapçadan Türkçeye geçmiştir (Sarıtış, Türksoy, Bilen, 2007). Kadınlar tarafından tercih edilen bu kıyafet çarşafa da benzemektedir. Bu kıyafet kolları uzun, genellikle yakası bulunmayan, siyah renkli bol yere kadar uzanan pamuklu kumaştan elde edilmektedir (URL 59). Ferace günümüzde Türkiye de ve araştırma sahasında tüm etnik gruplar arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.4.1.12. Bindallı

Bindallı düğün, kına gibi törenlerde kullanılan işlemeli ağır bir elbisedir. Gelinlik kadar önem taşımaktadır. Günümüzde kadınlara yönelik olarak kullanılmakta fakat geçmişte buna benzer kıyafetler Osmanlı soylu erkekleri tarafından da giyilmiştir. Osmanlı dönemine ait çizilmiş olan resimlerde bunları görmek mümkündür. O zamanlarda erkeklere göre olan bindallıların önü açık, üzerinde altın ya da gümüş sırma iplikten işlemleri bulunmakta, kadınlara ait olan bindallıların ise atlas kumaştan olup üzerinde işlemleri bulunmaktadır (Koyun, 2016). Osmanlı döneminde kadınlar tarafından genellikle gelinlik olarak kullanılan bindallılar bordo, kırmızı ve mor renktedir (Çivitçi, Harmankaya ve Üstün, 2012). Bu bağlamda bindallının çok uzun sürelerdir kullanıldığı açıkça bilinmektedir. Türk dil kurumuna göre bindallı mor kadife kumaş üzerinde sırmadan kabartma şeklinde dal, yaprak, çiçek işlenen giysi şeklinde tanımlanmaktadır bu da bindallı isminin üzerindeki kumaş üzerindeki dal işlemlerinden geldiğini kanıtlar niteliktedir.

Araştırma sahası içerisinde de bindallı gelinler tarafından kına ve düğünlerde giyilmektedir. Düğünlerde daha çok gelinlik tercih edilmesinden dolayı en fazla kına gecelerinde karşımıza çıkmaktadır. Renkleri genellikle bordo, mor, kırmızı çok nadir olarak da kapalı yeşil ve mavi tonlarında tercih edilmektedir. Üzeri genellikle altın detaylı, sim işlemler yer almaktadır bunun dışında beyaz tonlarda sırma işlemler de

yer almaktadır. Pomaklara ve muhacirlere ait bindallılar üzeri yelek altı şalvar biçiminde kemerli kadife kumaştan olmakta fakat yeni düğünlerde bunlara rastlamak pek mümkün değildir daha çok yeni stillerde bindallılar yer almaktadır. Boşnakların kendilerine ait yöresel kıyafetleri olduğundan bindallı her zaman tercih edilmemektedir. Araştırma sahasında eski ve yeni tarzda bindallılar genellikle Boşnak mahalleleri dışında diğer hemen hemen her mahallede tercih edilebilir niteliktedir.

3.4.1.13.Dimya- Dimija

Dimya Boşnaklar için önemli bir kıyafettir. Boşnak kültürünün yanında birçok yörede de kullanıldığı bilinen kıyafet Boşnaklarla özdeşleşmiştir. Araştırma sahasında ikamet eden Boşnaklarla birlikte araştırma sahasının da kültürünü oluşturan kıyafet kına gecelerinin vazgeçilmezidir. Metrelerce kumaştan elde edilen kıyafet altı şalvara üstü işlemeli bluza benzeyen bir gömlek ve altın renginde kemer ve yelekten oluşur. Çok nadirde olsa farklı renkleriyle karşılaşılabilmektedir fakat asıl dimya beyaz ve altın sarısı renklerden oluşmaktadır. Kıyafet her ne kadar geline özel olsa da daha eski kına gecelerinde gelinle birlikte yeni evlenmiş genç kadınlarda bu kıyafeti giymektedir (Fotoğraf 130). Araştırma sahasında dimya genellikle Semetler, Karapınar, İhsaniye, Yalacdere, Tahtalı, Oluklu, Hayriye, İnebeyli mahallelerinde tercih edilmektedir.

Dimyanın yeleği sert bir kumaştan meydana gelmektedir. Bunun yanında sıkı işlemlerden oluşmaktadır. Genellikle altın sarısı renginde düğmeleri bulunan yeleğin ilik kısmı ekleme şeklinde olmaktadır. Yelek bel üstü olacak şekilde kısadır. Çok estetik bir görünüme sahip yelek beyaz fırfırlı, büzgülü işlemeli genellikle ipek gömlekler üzerine giyilmektedir. Şalvarı da genellikle ipek kumaştan veya şifon kumaştan fakat kendinden desenli kumaştan yapılmaktadır.

Yelek, gömlek ve şalvar dışında kıyafeti süsleyen kemer, isteğe göre kullanılan şapka veya taç aksesuarları da bulunmaktadır. Bu aksesuarlarda işlemelidir. Genellikle kasnak işlemesi olan kemer ve şapka hasır görünümlü bir ipten yapılmaktadır.

Fotoğraf 130: Geleneksel Boşnak Kıyafeti (URL 60)

3.4.1.14. Yün Çorap

Çorap hemen her yerde herkes tarafından kullanılan bir üründür. Yünün sıcak tutma özelliğinden dolayı yün çoraplar da kullanımı elverişli bir ürün niteliğindedir. Araştırma sahasında kullanımı giderek azalsa da Türk, Pomak, Boşnak ve Lazlar tarafından kullanılmaktadır bu sayede hemen her mahallede yün çoraplara rastlamak mümkündür. Yün çorapların asıl kullanım rengi beyaz ve tonları iken kadınlar tarafından desenli renkli şekilleri de kullanılmıştır. Yün çoraplar genellikle uzun şekilde tercih edilmektedir (Fotoğraf 131).

Fotoğraf 131: Kadınlar Tarafından Kullanılan Yün Çorap (Tahtalı Köyü)

3.4.1.15. Kara Lastik

Kara lastik çoğu yörede kullanılan bir çeşit ayakkabıdır. Ayağı çepeçevre sarması ile oldukça rahat olduğundan köylerde iş yaparken yaygın olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda araştırma sahasında hemen her mahallede rastlanmaktadır. Ana maddesi plastik olan ayakkabının rengi genelde siyahtır. Sınırlı üretim olarak renklileri görülse de araştırma sahası da dâhil kırsal kesimlerde genellikle siyah renk tercih edilmektedir (Fotoğraf 132).

Fotoğraf 132: Kadınlar İçin Kullanılan Kara Lastiklerin Sergilenmesi (Karamürsel Çarşı)

3.4.2. Erkek Kıyafetleri

3.4.2.1. Kasket

Kasket erkeklerin kullandığı bir şapkadır (Fotoğraf 133). Günümüzde modernleşerek kadınların ve gençlerin de kullanmış olduğu kasket yöresel mana da yaşlı kesim tarafından kullanılmaktadır. Güneşten korunma, ısınma gibi birçok sebepten ötürü kullanılmaktadır. Araştırma sahasında günümüzde kasket kullanan kişiler epey azalmıştır. Kasket çalışma sahası içerisinde hemen her etnik grubun kullandığı bir üründür bu sayede kasketlere birçok köyde karşılaşmak mümkündür.

Fotoğraf 133: Kasket

3.4.2.2. Takke (Hacı şapkası)

Hacı şapkası olarak bilinen şapka namaz takkesidir. Dantel biçimli delikli beyaz olan bu şapka erkekler tarafından kullanılmaktadır. Namaz takkesi denildiği için Müslümanlık ile özdeşleştirilen bu şapka eski dönemlerde saçı tutsun, alın ile secde arasında bir engel oluşturmasını diye kullanılmaktadır. Namaz dışında bazı kişiler tarafından günlük olarak da kullanılabilir. Bunun yanında yeni neslin çok fazla tercih etmediği namaz takkesi araştırma sahası içerisinde genellikle yaşlılar tarafından birçok mahallede kullanılmaktadır (Fotoğraf 134).

Fotoğraf 134: Namaz Takkesi (URL 61)

3.4.2.3.Başlık

Araştırma sahasında kadınlar ve erkekler için başı saracak şekilde kullanılan birden fazla başlık seçeneği bulunmaktadır. Adı “başlık” olarak geçen ve geleneksel kıyafetlerin üzerine yine geleneksel kumaşlardan elde edilerek kullanılan bu ürün erkekler tarafından kullanılmaktadır. Başı kaplayan formunun üzerine yeniden başın etrafını saran birleştiği yerden de aşağıya doğru sarkan kalın bir kumaştan elde edilmiştir. Aşağıya doğru sarkan kısmı başın sağından veya solundan olacak şekilde yandan bırakılarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 135). Günümüzde araştırma sahasında kimse tarafından kullanılmayan bu ürüne geçmişten bazı kişilerin muhafaza etmesi sayesinde ulaşılabilmektedir. Daha önceleri birçok yörede birçok etnik grubun kullanmış olduğu bu ürün araştırma sahasında Boşnaklar tarafından kullanılmıştır. Boşnaklar tarafından kullanılan bu başlıklara genellikle Tahtalı, İnebeyli, Hayriye, Oluklu, Yalakdere, İhsaniye, Karapınar, Semetler mahallelerinde karşılaşmak mümkündür.

Fotoğraf 135: Başlık Örneğinin Sergilenmesi (Tahtalı Köyü)

3.4.2.4. Cepken

Cepken veya yelek araştırma sahasında yaşamış olan hemen hemen tüm etnik grupların geçmişten şimdiye kadar kullanmış olduğu bir tür kıyafettir. Kadınların kullandığı kadife desenli cepkenlerin dışında erkeklerin kullanmış oldukları genellikle astarlı dışı daha farklı kumaşlardan elde edilmektedir. Erkeklerin cepkenleri kadınların cepkenlerinden ayıran en önemli özellik genellikle cep girişine sahip olmasıdır. Bunun dışında boydan düğmeli kullanımı daha yaygındır.

3.4.2.5. Kuşak (Kemer)

Çalışma sahasında belirgin olarak şalvar giyildiğinden günlük kıyafetlerde uçkur dışında pek fazla kuşak veya kemer kullanılmamaktadır. Bunun yanında kuşağı kullananların büyük bir çoğunlukla erkekler olduğu belirlenmiştir. Araştırma sahasında yaşayan etnik grupların kültürel değerleri incelendiğinde hepsinde kuşak detayı görülmektedir. Genellikle erkeklerde koyu tonlarda pantolon veya şalvar ve yelek arasında gömlek üstüne kırmızı kuşak şeklinde kullanılmaktadır. Günümüz şartlarında

kuşağın yerini şu an kullanılan kemerler aldığından yaygın olarak bu ürünü kullanan etnik gruplar bulunmamaktadır.

3.4.2.6.Yün Çorap

Kara lastik içerisine giyilmesi tercih edilen yün çorap araştırma sahasında tüm etnik grupların kullandığı bir üründür. Kullanımı giderek azalsa da kış aylarında tercih edilmeye devam edilen bir ürün niteliğindedir. Erkekler tarafından kullanılan yün çorap genellikle beyaz, işlemsiz, sade ve tercihen bileğin üzerinde olacak şekilde uzundur (Fotoğraf, 136).

Fotoğraf 136: Erkekler Tarafından Kullanılan Yün Çorap

3.4.2.7. Kara Lastik

Kara lastiği kadınların kullandığı kadar erkeklerde kullanılmaktadır. Renginin genel olarak siyah olması ismine de yansımıştır ve kara lastik olarak adlandırılmaktadır. Ayağı çepeçevre sarmakta ve bu sayede rahat hareket etmeyi sağlamaktadır (Fotoğraf, 137). Çalışma sahasında hemen her etnik grubun kullanmış olduğu kara lastik tüm mahallelerde geçmişten günümüze kullanımı azalmış olsada görülmektedir

Fotoğraf 137: Erkekler İçin Kullanılan Kara Lastiklerin Sergilenmesi (Karamürsel Çarşı)

3.4.2.8. Yemeni

Yemeni kara lastik dışında giyilen bir çeşit ayakkabıdır. Kara lastiğe oranla özel gün ayakkabısı olarak nitelendirilir. Altı kalın kösele denilen malzemeden, üst yanları deriden, oluşmaktadır ve burnu hafif kalkıktır. Araştırma sahasında günümüzde giyilmemektedir fakat geçmişte önemli bir yer tutmaktadır. Kullanılan bir yemeni örneği araştırma sahası içerisindeki Avcıköy'deki mahalle muhtarlığının içerisinde yer alan kahvehanede sergilenmektedir (Fotoğraf 138, 139).

Yemeni genellikle siyah renktedir fakat eski dönemlerde özellikle saraylarda işlemeli, renkli yemenilerin de görüldüğü bilinmektedir. Hem kadın hem erkekler tarafından giyilmekte fakat erkekler tarafından daha çok kullanılmaktadır. Günümüzde giyimde gerçekleşen değişikliklerden ötürü bu ürün günümüz estetik anlayışına uymadığı düşünüldüğünden pek fazla kullanılmamaktadır. Ama geçmişte birçok etnik grup tarafından kullanılmıştır.

138

139

Fotoğraf 138: Sergilenen Eski Bir Yemeni Örneği (Avcıköy Muhtarlığı)

Fotoğraf 139: Sergilenen Yemeni Örneği (Tahtalı Köyü)

3.5. Gastronomi Kültürü

İnsan doğası gereği beslenmesi gereken bir canlıdır. Harcadığı enerjiyi tükettiği besinlerden elde etmektedir. Bunun yanında zamanla tüketim alışkanlıkları değişmiştir beslenme biyolojik bir unsur olmaktan çıkmıştır ve kültürel bir olgu haline gelmiştir. Bu durumun kültürel bir olgu haline gelmesinde bölgelerin büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bir ürünün yetiştirme şartlarının her yerde aynı olmaması, kullanılan araç ve gereçlerin bulunulan yere göre farklılık göstermesi, yapılacak herhangi bir yemeğin malzemelerinin kombinasyonun farklılığı ve pişirme şekilleri bölgelerin farklı olmalarıyla ilişkilidir. Bunun dışında dini vecibelerin gerektirdiği ölçüde beslenmek de bazı toplumlar için önem arz etmekte beslenme şekilleri de o şekilde şekillenmektedir.

Paleolitik dönemde insan yemek yapmamış, farklı bitkilerin hangisinin yenilip hangisinin yenmediğini deneme yanına yoluyla öğrenmeye ve tüketmeye çalışmıştır. Taştan kendisine kesici alet de yapabilen insanoğlu avcılık yaparak avladığı canlıları tüketmiştir. Bu bakımdan bu dönemde avcılık ve toplayıcılık ile yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Bu dönemi takip eden Neolitik çağda yemek asıl temellerini atış vaziyettedir. Artık çeşitli ürünleri karıştırıp pişirme gibi bir durumdan bahsedilebilir

niteliktedir. Kalkolitik çağ ise karışık beslenmeye başlanılan bir dönem olarak çıkmaktadır. Bu karışık beslenme içerisinde et ve ot bulunmaktadır (Şensoy ve Tiritoglu, 2018).

Kültür değişim dönüşüm geçiren bir olgu olduğundan yemek unsurunun da bu şekilde bir oluşum süreci olduğu kanısına varılabilmektedir. Bu değişim süreci karşılıklı etkileşimden meydana gelmektedir. Bu etkileşim pek çok şekilde gerçekleşebilmektedir. Komşu ülkeler veya bölgeler ile oluşan etkileşim durumu ve göçler ile oluşan etkileşim durumu bunlardan sadece iki tanesini oluşturmaktadır. Farklı bölgelerde hemen hemen aynı malzemelerin kullanılmasıyla ortaya çıkarılan fakat ismi farklı olan yemekler bu duruma örnek niteliğindedir.

Araştırma sahası içerisinde Türk gastronomi kültürü ve Boşnak gastronomi kültürü ağırlıklı olarak kendini gösterdiğinden araştırmanın bu kısmında Türk, Pomak ve Boşnak gastronomi kültürlerine değinilecektir.

Türk dünyasında “yemek” yerine “aş” denilmektedir. Göktürk Kitabelerinde de yemek kelimesi ile bu şekilde karşılaşılmaktadır. Ölüm merasimlerinde “ölü aş” olarak ve düğünlerde yemekler yapılır. Bu yemek etli bulgur pilavıdır. Bu tarz etkinliklerde yapılan yemekler aynı şekilde bir dileğin gerçekleşmesi halinde de yapılmaktadır. Alevi Türkmenlerde “dede aş” Malatya’da aynı şekilde “ölü aş” isimleri verilen etkinlikler düzenlenmektedir. Bunların yanında doğumlar, sünnetler, bayramlarda yemekli olmaktadır. Aslında yemekler sosyal hayatın her alanında hep var olmuştur (Talas, 2005).

Türk gastronomi kültürünü İslamiyet Öncesi ve İslamiyet Sonrası olarak iki şekilde incelemek daha doğru olacaktır. Bu duruma sebebiyet veren etkilere bir tanesi eski Türklerde at etinin yoğun bir şekilde tüketilmesinden sonra İslamiyet ile birlikte bu büyük oranda yemek kültüründen çıkmış ve yemek kültürü yeniden şekillenmiştir (İlban vd. 2021).

Türk mutfağı dünya mutfakları içine köklü bir kültürel yapıya sahip mutfaklardan biridir. Orta Asya’nın göçebe hayatında yer almış olan et ve süt ile oluştuğu bilinen Türk mutfağı günümüze kadar önemli aşamalar kaydetmiş ve zenginleşmiştir. Bu zengin gastronomi kültürü içerisinde ana yiyecek ekmektir bunun dışında hamur işleri, kebaplar, sulu yahni şeklindeki yemekler de geniş yer kaplamaktadır. Çoğu yemekte soğan ve salça bulunur. Zeytinyağı daha çok Batı

Anadolu'da yaygındır. Bulgur Anadolu'da kullanılan bir tahıldır. Yemekler tatlandırılmak istendiğinde meyve veya meyve kurusu kullanılır. Baharat ve yoğurt kullanımını yaygındır. Tatlılarda pekmez önemli bir yer tutar (Solmaz,2018).

Türk mutfağı dünyanın en iyi mutfaklarından biridir fakat hak ettiği değeri görmemektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri tanıtımının doğru yapılamıyor oluşudur. Oysa şu anki Türk mutfağını Orta Asya Türk Mutfağı, Selçuklu Mutfağı, Osmanlı Mutfağı beslemektedir (Demirgöl, 2018).

Türklerde et önemli bir yere sahiptir hatta eti yemek için bir töre bulunmaktadır. Et yeme töresine göre büyük bir ziyafette koyun kesilir ve bu koyunun parçalarının hangi boylar tarafından yenileceği belirlenmektedir. Eti birçok şekilde pişirme yöntemi kullanarak tüketmişlerdir. Sadece etten değil eti haşlayıp suyundan ayrı yemek yaparak da faydalanmışlardır. Bunun dışında Altay Türkleri eti sevenler için “etsek” tabirini kullanmışlardır (Ögel, 1991). Araştırma sahasında yaşayan Türkler de yemeklerinin büyük bir çoğunluğunda et ve et türevlerini kullanmışlardır.

Boşnak gastronomi kültürü incelendiğinde bazı tekniklerin ve yemeklerin geçmişten şimdiye kendini koruduğu bazılarının ise Türk kültürü içerisinde değişim ve etkileşime uğrayarak şekillendiği görülmektedir (Özer, Albayrak ve Ağan, 2021). Boşnakların bir kısmı Müslümanlığı benimsediğinden kültürel açıdan bir bağlılık bulunmaktadır. Bu bağlılıktan biri de gastronomi kültürüdür. Boşnak gastronomi kültüründe ilk sıralarda börekler ve et yemekleri yer almaktadır. Yemekler genel olarak soğan ile pişirilir, baharat az kullanılır. Süt ve süt ürünleri sıklıkla kullanılmaktadır. Yemekler de ot, patlıcan, domates, patates, soğan, havuç, maydanoz, pırasa, pirinç, tatlı biber, erik, ayva, elma, vişne, kiraz geniş yer kaplamaktadır (Çelikve Cömert, 2018).

Pomak ve muhacirlerin gastronomi kültürünü genel olarak incelediğinde Banak adı verilen sulu katık, “Cızdır” adı verilen sac böreği, “Turta” adı verilen mayasız hamurdan yapılan çörek, dürme, gözlü akıtma, ince akıtma gibi yemekler yaygın olarak görülmektedir. Bu yemeklerden de anlaşılacağı üzere hamur işine ağırlık verilmiştir. Çorbalardan tarhana çorbası en az hamur işleri kadar önem taşımaktadır. İçinde yağ, süt ve un bulunan Pomak baklavası, lokma olarak bilinen “Tiganisa”, kabaktan yapılan “Tikvenik”, özel günlerde yapılan nohut ekmeği, asma yapraklarından yapılan “Loznik”, pırasalı ekmeğ olarak bilinen “Kashli Malay” Pomak ve muhacirlerin yapmış

olduğu yemeklerden sadece birkaç tanesidir. Bunların yanında süt ve süt ürünleri de yaygın olarak tüketilmektedir (Taş ve Aksoy, 2020).

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda her açıdan olduğu gibi yemek yeme alışkanlıklarında da değişimler meydana gelmektedir. Daha hazır kalıp beslenme şekli yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda gelecek neslin bu bilgi ve tecrübelerden faydalanamayacağı dşnlmektedir (Bekar ve Zağralı, 2015). Gelişen ve ilerleyen teknoloji ile geleneksellik ve geleneksel kültürün yapısını oluşturan gastronomi kültürü de unutulmak üzeredir (Karaca ve Karacaoğlu, 2016). Günümüzde geleneksel ev yemekleri yerine popüler kültürün dayattığı fastfood ürünlerine olan talep üst düzeydedir.

Araştırma sahasının gastronomi kültürü belirgin yiyeceklerden meydana gelmektedir. Genele bakıldığında Boşnakların etkisinin büyük olduğu görülmektedir meşhur diye tabir edilen çoğu yemekler Boşnak kültürüne aittir. şüphesiz bunlardan başı çeken Boşnak Breğidir. Bunun dışında köyden köye farklılık gösterse de ortalama kullanılan malzemeler de birbirine benzemekte bu sayede yemekler de birbirlerine benzemektedir. Hamur işini fazla kullanmakta olan halk bunların yanında pırasa, mısır unu, nohut, pirinç, ceviz, et, fasulyenin hem tazesini hem kurusunu çok fazla kullanmaktadır. Taze fasulyenin geçmişte araştırma sahası içerisinde üretimi yapılan önemli bir ürün niteliğinde olması gastronomi kültürüne girmesine sebep olmuştur. Günümüzde eskisi kadar üretimi yapılmasa da gastronomi kültürü içerisinden çıkamamıştır. Kuru fasulye mutlaka etli yapılır o şekilde tercih edilir. Fasulye yemekleri belirgin olarak Pomaklar tarafından tercih edilmektedir. Fasulye yöre için önem teşkil etmektedir.

Düğünleri de meşhur olan araştırma sahasında yaşayan halkın düğün, bayram gibi özel günlerde mutlaka önceden güzel yemekler hazırladıkları bilinmektedir. Fakat şuanda çok nadir bu gelenek devam etmektedir bir nevi artık isteğe bağlı halde yapılmaktadır. Bu gibi özel günlerde tepside pirinç de denilen “Tepside Uriz”, Nohutlu Ekmek, Boşnak Böreği, Kaçamak, Karmaca gibi yemekler yapıldığı bilinir.

Genel bir bakış açısıyla Karamürsel’de Türklerin, Boşnakların ve Pomakların etkisi altında kalmış bir gastronomi kültürü hâkimdir ve bu şekilde yemek türleri şekillenmektedir. Bununla birlikte, yapılan malzemelerin birbirine benzemesinin yanında pişirme şekilleri de birbirlerini andırmaktadır. Genel olarak fırında pişirilen

yemeklerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu yemekler içerisinde en fazla paya sahip olan yemek börek çeşitleridir. Bu durumun dışında farklı olarak adlandırabileceğimiz Karadeniz mutfağı ürünleridir. Türk, Boşnak ve Pomakların dışında mutfak kültüründe yoğun bir şekilde “ot” varlığından bahsetmek gerekmektedir. Karalâhana, gelincik, mancır gibi birçok ürün Karadeniz mutfağını oluşturmaktadır. Bu otların tüketimi genellikle yumurta ile birlikte olmaktadır.

Araştırma sahası içerisinde yaşayan halk önceden ekmeğ, salça, sos, sirke, yoğurt, çeşitli meyvelerle yapılmış içecekler gibi evde yapılabilen tüm yiyecek ve içeceklerin kendi evlerinde yapıldığını hatta şu anda bile yapabildiklerini fakat eskiye oranla artık hazır yiyeceklere yöneldiklerini belirtmektedirler. Buna rağmen hala tandırı veya sacı bulunan ekmeğini, hayvanları bulunanlar yoğurdunu evde yapmaya devam etmektedir.

Araştırma sahasındaki gastronomi kültürü incelendiğinde araştırmanın geneli sebze yemeklerinin ağırlıklı olarak Karadenizlilerde, et yemeklerinin diğer topluluklarda yaygın olduğunu göstermektedir. Bu topluluk içerisinde yapılan sebze yemekleri de genellikle yumurta ile pişirilerek servis edilmektedir. Bunun yanında yağ, salça, soğan kavurma olayının yemekleri ortak paydada birleştirdiği, baharatların genel olarak tüm çalışma sahası içerisinde kullanıldığı da belirlenen sonuçlar içerisinde yer almaktadır.

Araştırma sahasında yapılan yöresel yemekler yöre halkı ile yapılan görüşmeler sonucunda öğrenilmiş olup tariflerine de yine burada yaşayanlar tarafından ulaşılmıştır. Bu kısımda bu yemeklere değinilecektir.

3.5.1. Çorbalar

3.5.1.1. Bulamaç

Bulamaç çorbası birçok yörede tüketilen bir çorbadır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Yapımı kolay malzemesi az olan bu çorba yemeklerin yanında sıklıkla tercih edilen lezzetli bir çorbadır. Çorba için bir tencereye su ve pirinç koyularak haşlanmaya bırakılır. Başka bir tava içerisinde ince kıyılmış soğan yağda kavrulur. Kavrulan soğanların içerisine un koyularak biraz daha kavrulmaya devam edilir. Kıvam alan soğan ve unun içerisinde su eklenir ve

pişirilir. Kaynamadan soğan un ve soğan karışımı ocaktan alınır ve haşlanan pirincin içerisine eklenir. Birkaç dakika ocakta kaynayan çorba ocaktan alınarak servis edilir. İsteğe göre pirinç yerine bulgur kullanılabilir ve yine isteğe göre çorbanın üzerine yağlı salçalı veya yağlı baharatlı soslar hazırlanarak dökülebilmektedir (Fotoğraf 140).

Fotoğraf 140: Bulamaç Çorbası (URL 62)

3.5.1.2. Tarhana Çorbası

Tarhana çorbası Türk mutfağında yaygın olarak tüketilen bir çorbadır. Türkiye'nin her yerinde kendine yer edindiği gibi araştırma sahasının da çok tükettiği bir çorba halini almıştır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Tarhana çorbasının tarhanası kurutularak elde edilen bir kurutmadır. İçerisinde domates, kırmızıbiber, maydanoz gibi çeşitli otlar ve sebzeler bulunmaktadır. Kullanılan malzemeler pişirilip ezilip bekletilir. Bekledikten sonra içerisine un yoğurt koyulup hamur haline getirilip yeniden dinlendirilir. Daha sonra bu hamur kurutulur (Fotoğraf 141). Kuruduktan sonra ufalanır çorba haline gelebilmesi için tencereye ufalanmış tarhana salça ve yağ koyulup kavrulur. Kavrulan tarhanaya su tuz ve baharat koyularak kaynatılır. Kaynayan tarhana servis edilmeye hazır vaziyettedir.

Fotoğraf 141: Çorba Yapılmak İçin Hazırlanan Tarhana (Papuli Köy Evi)

3.5.1.3. Karalâhana Çorbası

Lahana çorbası karalâhanadan yapılmaktadır ve Karadenizliler tarafından çok tüketilmektedir. Araştırma sahası içerisinde yer alan Laz nüfusun da sıklıkla tükettiği bir çorbadır. Özellikler Suludere, Akpınar, Safiye, Osmaniye köylerinde sofralarda yer bulmaktadır. Hazırlanışı için karalâhana haşlanıp suyu dökülmektedir. Farklı bir tencerede soğan ve sarımsak yağda kavrulmaktadır. Kavrulan soğan içerisine salça eklenip karıştırılmaya devam edilir. Kavrulan soğan ve salça içerisine karalâhana eklenip kavrulmaya devam edilir isteğe göre bakliyat ürünleri eklenmektedir. Tamamen harmanlanan malzemeler içerisine su ve baharat eklenip kaynamaya bırakılır. Kaynayan çorba içerisine az miktarda mısır unu eklenir mısır unu çorbayı katılaştırmak içindir. Çorba servis edilmeye hazırdır (Fotoğraf 142).

Fotoğraf 142: Karalâhana Çorbası (URL 63)

3.5.1.4. Yoğurt Çorbası

Yoğurt eski çağlardan beri Orta Asya kavimleri için önemli bir yiyecek çeşididir. Yoğurtla terbiye edilmiş yemekler Türk mutfağında önemli bir yere sahiptir hatta tuz yerine geçmiştir. Yoğurt çorbası da Türklerde öneme sahip bir çorba türüdür. Hem pirinçle hem de yarma ile yapıldığı bilinmektedir (Ögel, 1991).

Yoğurt çorbasının birden fazla yapımı bulunmaktadır. Yazın soğuk hali kışın sıcak hali yöreden yöreye içerisinde yer alan malzemeleri ile bazen ayran çorbası bazen yayla çorbası şeklinde türevleri ile karşılaşmak mümkündür. Araştırma sahası içerisinde

hem Türklerin, Boşnak, Pomak ve diğer muhacirlerin hem de Lazların sıklıkla tükettiği özel günlerde özellikle yaptıkları bir çorba çeşididir.

Yoğurt çorbası yapımı için bir tencerede su ve pirinç haşlanır. Başka bir kaptay yoğurt, un ve yumurta sarısı karıştırılır. Bu karışım içerisine haşlanan pirincin suyundan eklenerek karıştırılmaya devam edilir. Karıştırılan malzemeler kaynayan tencereye eklenerek kaynatmaya devam edilir. Kaynayan tencereye tuz eklenir. İsteğe göre üzerine nane yağ karışımı dökülerek servis edilmektedir.

3.5.1.5. Düğün Çorbası

Düğün çorbası birçok yörede tüketilen bir çorba türüdür. Araştırma sahası içerisinde hem Boşnakların hem Lazların hem de Türklerin özellikle özel günlerde yaptıkları bir çorba olma özelliği taşımaktadır. Çorbayı hazırlamak için et bir tencerede haşlanır. Genellikle kırmızı et olur fakat tavuk etinden de nadiren yapıldığı bilinmektedir. Başka bir kaptay yoğurt, un ve su çırpılır. Daha sonra yoğurtlu karışıma bir yumurta ve limon suyu eklenir ve karıştırılmaya devam edilir. Etin haşlandığı su farklı bir tencereye alınır üzerine yoğurtlu karışım ilave edilir ve kaynatılır daha sonra içerisine haşlanan et didiklenerek ilave edilir ve kaynatılmaya devam edilir. Kıvam alan çorba en son yağda yakılan pul biber ve tuz eklenerek çorba tamamlanır (Fotoğraf 143).

Fotoğraf 143:Düğün Çorbası (URL 64)

3.5.1.6. Kabak Çorbası

Bal kabağı da sakız kabağı da araştırma sahası içerisinde yaygın olarak kullanılan bir üründür. Hatta bazı köylerde kadınlar bahçelerine ekmektedirler (Fotoğraf 144, 145).

Bu sayede kabak çorbasına ulaşmak da daha kolay olmaktadır. Araştırma sahası içerisinde de Pomak ve Lazlar tarafından yaygın olarak tüketilmektedir. Kabak çorbası için bir tencereye küçük küçük doğranmış bal kabakları ve patates koyulur üzerine su ilave edilerek kaynamaya bırakılır. Başka bir tencerede veya tavada yağ, özellikle tereyağı olması bölgede yaşayan halk için çok önemlidir çünkü tereyağının çok lezzetli olduğunu düşünmektedirler, soğan ve havuç kavrulur. Kavrulmuş havuçlu karışım, tencereye ilave edilir. Kaynamaya devam eden malzemelerin içerisine isteğe göre baharatlar eklenir ve sebzeler yumuşayınca kadar kaynatılmaya devam edilir. Piştiğinde çorba çekilerek içerisinde topak topak bir görüntünün olması engellenir. En son içerisine isteğe göre süt koyulur birkaç dakika daha kaynatılır.

Bal kabağı dışında sakız kabağı denilen kabaktan da çorba yapılmaktadır. Araştırma sahası içerisinde ikisinin de yapıldığı bilinmektedir. Bu çorba için bir tencerede tereyağı eritilir. Yağ kızmaya başlayınca içine un koyulur ve kavrulur. Kavrulmuş un ve yağa süt ve su ekleyerek kaynamaya başlayınca kadar karıştırılır. Daha sonra soyulmuş ve kesilmiş kabaklar tencereye alınır ve kabaklar yumuşayınca kadar kaynatılır. Kaynayan ve yumuşayan kabaklar çekilip çorba içerisinde topaklaşma önlenir. Çorba piştikten sonra ocaktan almadan önce isteğe göre dereotu, tuz, karabiber, pul biber ve nane eklenerek karıştırılır ve yemek ocaktan alınır.

Fotoğraf 144: Fulacık'ta Bir Bahçede Yetiştirilen Kabak

Fotoğraf 145: Avcıköy'de Toplanmış Kabaklar

3.5.1.7. Umaç

Umaç diğer bir adıyla omaç Kuzey Türkleri ile Orta Asya'da erişte çorbasıdır. Bazı Türkler bu çorbaya et parçaları da koymaktadır. Fakat et parçaları girdiğinde çorba gibi değil yemek gibi değerlendirilmesi de mümkündür. Türklerin umaç çorbası ile ilgili

söylemiş atasözleri de mevcuttur bunlardan biri “*Uğmaç uğmayı bilmez, ele tutmaç kesmeğe gider*”dir (Ögel, 1991). Bu durum unacın Türkler için önemini göstermektedir. Umaç evde yapılan şehriye benzeri bir üründür. Bu şehriye için un, yumurta, tuz ve su eklenerek yoğun bir şekilde çırpılır, mutfak robotu kullanılarak yapılması daha kolay olmaktadır. Önceden un elde yavaş yavaş önce hamur şekline daha sonra topak topak olacak şekilde yapılmaktadır fakat bu zorlayıcı bir süreç olmaktadır. Kıvamı tıpkı bir şehriyeyi andıracak şekilde topak topak yapışmaz bir hal aldığına olmuş demektir. Ufalanmış olan şehriye kurutulmalıdır. Çorba yapımı için başka bir tencerede yağ, soğan kavrulur üzerine pul biber ilave edilir. Kavrulan soğan üzerine su eklenir ve kaynamaya bırakılır. Kaynayan suya hazırlanan umaç ilave edilir ve haşlanmaya bırakılır. Kaynamaya başladığında içerisine süt eklenir ve çorba biraz daha kaynatılır. Buradaki püf nokta umaçların çorba içerisinde hamur şeklinde değil de ağza gelecek hissedilecek şekilde ufak parçacıklar halinde olması tercih edilmektedir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak ve Pomaklar yaygın olarak tüketilmektedir.

3.5.1.8. Un Çorbası

Un çorbası malzemesi az kolay yapılan bir çorba özelliği ile tüm toplumlarda kabul görmüş pratik bir çorba türüdür. Hemen hemen her yörede tüketilen bir çorbadır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Çorbayı yapabilmek için yağda un sürekli karıştırılarak kavrulur. Kavrulan ve rengi değişen una su eklenir. Eklenen suyun soğuk olması suyu eklerken sürekli karıştırmak önemli etkenlerden biridir zira topaklanması çorba için bir dezavantajdır. Kaynayana kadar sürekli karıştırılan çorba kıvam aldığına ocaktan alınır ve tüketilir.

3.5.1.9. Buğday Aşı

Buğday aşı da yapımı kolay pratik çorbalardan bir tanesidir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Buğdaylar önceki günden su da bekletilmeli ve yumuşaması sağlanmalıdır. Suda beklemiş buğdaylar bir tencerede haşlanır. Başka bir kaptan yoğurt, un, yumurtanın sarısı çırpılır. Haşlanan buğdayın suyundan yoğurtlu karışıma eklenerek karıştırılır. Hazırlanan

yoğurtlu terbiye kıvam alınca haşlanan buğdayların içerisine koyulur ve kaynayana kadar karıştırılır. Kaynayan çorba üzerine yağlı, naneli sos hazırlanarak servis edilebilmektedir. İsteğe göre içerisine nohut vs de koyulabilmektedir fakat asıl buğday aşısı sadece buğday ile yapılmaktadır.

3.5.1.10. Isırgan Çorbası

Isırgan çorbasını yapmak için öncelikle ısırganlar doğranır ve tencereye alınır. Üzerine tuz serpiştirilerek ve kaynar su eklenerek pişmesi beklenir. Başka bir tencerede pırasa yağda kavrulur. Kavrulan pırasaya tereyağı da sonradan eklenir ve kavurmaya devam edilir. Pişirilen ısırganlar iyice yumuşayınca isteğe göre robottan geçirilerek sıvı bir hal alması sağlanır. Yumuşayan ve sıvı bir hal alan ısırgan içerisine sarımsak ve kavrulan pırasalar eklenerek karıştırılır. İyice karıştırılan çorbaya mısır unu eklenir ve karıştırılmaya devam edilir. Kıvam alan çorba içmeye hazırdır. Bu çorbanın püf noktası çorbanın kararmaması ve yeşil kalmasıdır. Araştırma sahası içerisinde Lazlar tarafından yaygın olarak tüketilmektedir. Bu sayede Akpınar, Çamçukur, Safiye, Suludere, Uzundere, Senaiye, Osmaniye mahallelerinde yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.5.2 Hamur İşleri

3.5.2.1. Boşnak Böreği

Boşnak kültürünün önemli simgelerinden Boşnak böreği Karamürsel İlçesinde Boşnak nüfusun fazla olmasıyla burada da çok fazla tüketilmektedir. Genellikle İnebeyli, Semetler, Hayriye, Karapınar, Oluklu, Tahtalı, Yalakdere, İhsaniye mahallelerinde yaygın olarak yapılmaktadır. Özellikle düğün, bayram gibi özel günlerde yapılan Boşnak böreğinin patatesli, peynirli, ıspanaklı, pırasalı gibi pek çok çeşidi bulunmaktadır (Fotoğraf 146, 147).

İçerisinde un, su, tuz ve yağ olan hamur incecik yufkalar şeklinde açılır ve yufkalar biraz bekletilir biraz kurduğunda daha iyi olduğu söylenmektedir. Farklı bir kapta yoğurt ve yumurta karıştırılır. Yufkanın üzeri yağlandıktan sonra hazırlanan yoğurtlu sos ve isteğe göre ince kıyılmış ıspanak, peynir veya haşlanmış patates dökülüp

yufka sarılır. Sarılan yufkalar tepsiye peş peşe yuvarlak şekilde koyularak doldurulur. En son üzerine kalan yoğurtlu sos ilave edilerek fırında pişirilir.

Fotoğraf 146: Patatesli ve Kıymalı Boşnak Böreği

Fotoğraf 147: Patatesli ve Kıymalı Boşnak Böreği

3.5.2.2. Karmaca

Karmaca halk dilinde Karmıca yemeği balkanlarda çok tercih edilen yemeklerden biridir. Yemeğin ismi Yunanistan'da Karmaca, Boşnaklarda Livaca'dır. Farklı bölgelerde farklı isimlerle bilinmektedir. Yakın kültüre sahip bu iki yerden araştırma sahasına göç eden Boşnaklar ve Pomaklar bu yemeği sıklıkla yapmakta ve yemektirler. Fakat araştırma sahasında daha çok Pomaklar tarafından tercih edilen bu yemeğe Avcıköy, Akçat, İnebeyli, Çamdibi, Kadriye, Kızderbent, Tepeköy, Yalacdere, Fulacık, Karaahmetli mahallelerinde karşılaşılmaktadır. Türkçeye geçmiş ismi ise aslında "Mısır Unlu Pırasa Böreği"dir. Mısır unundan ve pırasadan yapılan bu yemek bir börek görünümündedir. Az malzemeli pratik bir yemektir. Aynı yemeğin beyaz undan yapılan yemeği de bulunmaktadır.

Pırasa soğan gibi küçük parçalar halinde kesilir. Farklı bir kapta mısır ununun üzerine tuz, kesilen pırasalar ve su eklenerek kıvam alana kadar karıştırılır. İsteğe göre kabartma tuzu, karbonat, soğan, süt gibi malzemeler de karıştırılabilmektedir. Kıvam

alan hamur yağlanmış tepsiye boşaltılarak fırına atılır. Piştikten sonra kesilip üzerine kaynamış süt ilave edilir. Süt hamurun daha yumuşak olmasını sağlar (Fotoğraf 148).

Fotoğraf 148: Karmaca (URL 65)

3.5.2.3. Kaçamak (Pura)

Kaçamak ismi Pomakların, Pura Boşnakların kullandığı bir isimdir. Bu yemek tıpkı Karmaca gibi mısır unu ile yapılmaktadır. Bu yemeğe yaygın olarak Avcıköy, Yalakdere, Karapınar, Tahtalı Kadriye, İnebeyli mahallelerinde rastlamak mümkündür. Mısır unu su ve tuz tencerede karıştırılarak pişirilir. Kıvam alana kadar kısık ateşte pişirilen yemek karıştırılırken epey emek ister. Topak topak olan mısır unu geniş bir kapta genelde tepside ayrılarak kaba yayılır. Üzerine süt ve tereyağı veya yoğurt ve tereyağı dökülerek servis edilir. Bunun yanında tatlı olarak tercih etmek isteyenler için üzerine pekmez dökülüp de servis edildiği bilinmektedir (Fotoğraf 149).

Fotoğraf 149: Pekmezli Kaçamak (URL 66)

3.5.2.4. Tikvenik (Kabak Böreği)

Tikvenik hem Pomakların hem de Boşnakların yaptığı bir börek türüdür. Türkçeye bal kabaklı börek ya da kabaklı börek olarak geçmiştir. Börek hem Pomaklar hem de Boşnaklar için önemli bir yere sahiptir. Araştırma sahasında Yalacdere Avcıköy, Tahtalı, Tepeköy, Fulacık, Karapınar mahallelerinde yaygın olarak yapılmaktadır. İsteğe göre şerbet veya pudra şekeri ekleyerek tatlı şeklinde de tüketilebilmektedir.

Tikvenik için öncelikle balkabağını sotelemek gerekir sote içerisine şeker ceviz ve tarçın da ilave edilir. Daha sonra incecik açılan hamur yufka haline gelince içerisine önce yağ sürüp sonrasında hazırlanan balkabaklı karışım koyularak Boşnak böreğinde olduğu gibi sarılır, gül böreği şeklinde kendi etrafında tek porsiyon şeklinde sarılarak da yapılabilmektedir. Tepsi bu şekilde doldurulduktan sonra üzerine yeniden sıvıyağ sürülüp fırında pişirilir. Piştikten sonra isteğe göre üzerine pudra şekeri dökülerek tüketilmektedir. Bazı yörelerde üzerine balkabaklı biraz sulu bir karışım elde edilip o şekilde de servis edildiği bilinmektedir (Fotoğraf 150).

Fotoğraf 150: Tikvenik (URL 67)

3.5.2.5. Kurmidning (Soğan Böreği)

Kurmidning Türkçe ismi ile soğan böreği hem Pomakların hem Boşnakların aslında tüm Trakya'nın yemek kültüründe yer alan bir hamur işidir. Bunun yanında Kurmidning adı ile olmasa da soğan böreği adı ile Osmanlı mutfağında yer alan bir börek özelliği de taşımaktadır. Araştırma sahasında Yalakdere, Avcıköy, Karapınar, Tahtalı, Tepeköy, Pazarköy, Kadriye, Çamdibi mahallelerinde yaygın olarak yapılmaktadır. İçerisinde kullanılan malzemeler bazı yörelerde ufak farklılıklar göstermektedir. Asıl soğan böreği salça ile yapılan hatta isteğe göre üzerine de salçalı sos dökülen börek olduğu iddia edilmektedir. Fakat bazı yöreler içerisine salça koymayıp bir de ceviz eklemektedirler.

Börek yapımına soğanlar yarım ay şeklinde veya küçük küçük kesilip bir tavada karamelize edilerek başlanır. Karamelize olan soğanların içerisine salça, su ve baharat ve sulandırılmış un ilave edilip karıştırılır. Yufka şeklinde açılan hamurun aralarına önce sıvı yağ sürüp daha sonra hazırlanan soğanlı karışım koyulur. Yufkanın tepsiye koyuluşunda da farklılıklar vardır isteğe göre Boşnak böreği gibi etrafına sarılarak isteğe göre ise üst üste koyulacak şekilde tepsiye dizilmektedir. İşlem tamamlandıktan sonra tepsi fırına atılıp pişirilir. Börek pişmeye yakın fırından çıkartılıp üzerine soğanlı salçalı karışım dökülüp tekrar fırına koyulup pişirilir. Tamamen piştikten sonra yemeye hazırdır.

3.5.2.6.Ekşimikli Börek

Ekşimik denilen şey aslında bir peynir türüdür. Diğer yörelerde lor olarak bilinir. Yapımında ufak farklılıklar vardır. Araştırma sahası içerisinde bu börek daha çok hayvancılık yapılan bölgelerde görülmektedir. Böreğin iç harcı için, soğan, yağ, daha çok tereyağı kullanılması önerilir, peynir ve çeşit baharatlar koyulur ve tencerede kavrulur. Yoğrulup dinlendirilen hamur incecik açılır hazırlanan peynirli karışım yufka haline getirilmiş hamurun içerisine koyulur. İsteğe göre büzgü şekilli, yuvarlak veya düz şekilde tepsiye dizilir. Üzerine başka bir kapta yoğurt, yumurta ve sıvıyağ çırpılır yufkaların üzerine sürülür. İsteğe göre çörekotu veya susam koyulabilmektedir. Fırına atılan börek piştikten sonra tüketilir. Araştırma sahası içerisinde ekşimikli veya lor peynirli börek olarak Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.2.7. Simit Dolması

Simit dolması Karamürsel İlçesi ile özdeşleşmiş bir yemektir. Bu bölgeye has yöresel bir lezzettir. Genellikle ramazan ayında yapılan bir yemek özelliği taşır. Ramazan ayında sahurda ve iftarda sıklıkla karşılaşılabilecek lezzetlerden biridir. Bu yemeği yapabilmek için simit dolmasının simidi evlerde de yapılır fakat genellikle fırından alınmaktadır. Normal simit figürünün dışında susamsız ve büyük bir simittir. Özellikle ramazan ayında fırınlarda çıkarılan bu simit Ramazan ayı dışında çok yoğun olarak çıkarılmamaktadır.

Bu yemeği yapabilmek için simitler küçük parçalar halinde kesilip içerisine isteğe göre kıyma veya peynir koyulur peynir olarak genellikle ekşimik peynir kullanılmaktadır. İç harcı baharatlar ile desteklenir. Kıyma veya peynir ile doldurulan simitlerin dışı sos ile kaplanmaktadır. Bu sosun içerisinde yumurta, yoğurt, yağ ve tuz yer almaktadır. Bu sos sayesinde simit daha kızarmış bir görüntü alacak ve daha lezzetli olacaktır. Sosa bulandırılmış olan simit dolmaları fırına atılarak kısa bir süre pişirilir. Bu yöntem dışında simitlerin dışını sadece yumurta ile bulandırarak yağda kızartabilmek de mümkündür (Fotoğraf 151, 152).

Fotoğraf 151: Geleneksel Simit Dolmasının Simidi (URL 68)

Fotoğraf 152: Simit Dolması (URL 69)

3.5.3. Et Yemekleri

3.5.3.1. Piryan (Büryan)

Piryan, biryan veya büryan kök bakımından İran dillerinden gelmektedir fakat Türklere Orta Asya'dayken Soğd ve Tacik kültürlerinden almışlardır (Ögel,1991).

Piryan piriç ile birlikte yapılan bir et yemeğidir. Tepside pilav et olarak değerlendirilebileceğimiz yemek Pomaklar tarafından Tepside Uriz yani piriç Boşnaklar tarafından Piryan adı ile anılır. Türkçeye büryan adı ile girmiştir ve Türkler tarafından da yaygın olarak tüketilmektedir. Kapama benzeri bir yemektir. Piriç ve su tepside fırına atılır. Aynı zamanda tavuk eti tencerede haşlanır isteğe göre kırmızı et de kullanılabilir. Piriç tepside pişerken içerisinde zeytinyağı ve haşlanmış et ve tuz koyulur ve yeniden fırına koyulur. Bir süre daha piştikten sonra fırından alınır. İsteğe göre et haşlanırken içerisinde soğan doğranabilir ve yine isteğe göre baharatlar ile terbiye yapılabilir (Fotoğraf 153).

Fotoğraf 153: Piryan Yemeği (URL70)

3.5.3.2. Etli Kuru Fasulye

Fasulye araştırma sahası içerisinde önemli bir üründür. Şimdilerde çok fazla etkisi olmasa da herkesin damak zevkine uyan düğünlerde, bayramlarda, özel günlerde yapılan bir yemek türüdür. Etninde yöre halkı için sevilen, tercih edilen bir yemek olması bu ikiliyi çok sevilen bir yemek haline getirmiştir. Etli kuru fasulye için öncelikle et yağda biraz pişirilir, rengi hafif pişmeye yakın olduğunda önceki günden ıslanmış fasulye, soğan, yeşilbiber, domates ve salça eklenerek kavrulmaya devam edilir. Kavrulduktan sonra içerisine su, tuz ve isteğe göre baharatlar kullanılarak pişmeye bırakılır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.3.3. Yahni

Etli yahni yemeği et yemeklerinin içerisinde yapılan en önemli yemeklerden bir tanesidir. Püf noktası etlerin lokum gibi yumuşak olmasıdır. Bu yemek araştırma sahası içerisinde tüm toplumlar tarafından tüketilen bir yemektir. Et olarak dana eti kullanılmaktadır fakat farklı olarak kuzu eti vs de kullanılabilir. Etin mühürlenmesi için bir tencerede yüksek ateşte pişirilmelidir. Et kendi suyunu bırakana kadar pişirmeye devam edilir. Et yumuşayınca kadar bu işlem devam edilir. Et yumuşamaya yakın içerisindeki su tamamen çekilmiş olmalıdır ve tencereye yağ eklenir isteğe göre sıvıyağ veya tereyağı olabilir fakat tereyağı yöre halkı tarafından tercih edilmektedir. Etler yağ ile iyice birleştikten sonra tencereye soğan, salça ve baharatlar eklenir. Tüm malzemeler kavrulduktan sonra içerisine su eklenir ve yemek sona yaklaşırken etlerin iyice yumuşaması beklenir. Etler yumuşadığında yemek tüketilmeye hazır hale gelmiş demektir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.3.4. Patatesli Et Yemeği

Patatesli et yemeği yahniye benzeyen bir yemektir fakat aradaki tek fark patatestir. Bu yemek özel günlerde çok fazla yapılan bir yemektir. Bu yemeği yapabilmek için etler bir tencerede suyunu verene kadar mühürlenir. Etler suyunu salıp yumuşayınca içerisine tereyağı, salça, soğan ve sarımsak eklenerek pişirmeye devam edilir. İyice kavrulan malzemeler içerisine doğranmış patatesler, biber ve sıcak su eklenerek pişmeye bırakılır. Kıvam alan yemek ocaktan alınır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.4. Sebze Yemekleri

3.5.4.1. Kaldırek

Kaldırek ismi yöreden yöreye ufak değişiklikleriyle kaldırık, kaldırayak gibi isimlere sahip bir ottur. Araştırma sahasına Artvin'den göçmüş olan Laz veya karadenizli toplulukların tercih etmiş olduğu bir yemek türüdür. Böylece Kaldırek

araştırma sahası içerisinde Osmaniye, Suludere, Uzundere, Senaiye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde yaygın olarak tüketilmektedir. Kaldırek yemek yapılmadan önce güzelce yıkanır ve ayıklanır. Bir tavaya yağ koyulur, yağ kızdıktan sonra içerisine soğan eklenir ve kavrulur. Kavrulmuş soğanların üzerine kaldırek otu eklenir ve kavrulmaya devam edilir. Bu yemeğe salça kullananlarda mevcuttur. Kavrulurken içerisine isteğe göre baharatlar katılır. Karıştırılmaya devam edilir. Kaldırek yumurtalı veya yumurtasız tercih edilebilen bir yemektir bu yüzden piştiği düşünüldüğünde üzerine yumurta kırıp üzerini kapatıp yumurtanın pişmesi beklenir veya yumurta eklemeyen piştikten sonra tüketilebilmektedir.

3.5.4.2. Taze Fasulye

Taze fasulye yörede de önceleri çok yetiştirilebilmesi sebebiyle etkili bir konumda olmuştur. Yörede yaşayan tüm toplulukların sıklıkla yaptığı bir yemektir. Bu yemeği yapmak için bir tencerede yağda soğan kavrulur. Kavrulmuş soğanlar içerisine doğranmış fasulyeler eklenir ve kavurmaya devam edilir. Kavrulmuş fasulye ve soğan içerisine isteğe göre domates veya salça eklenir ve kısa bir süre daha ocakta karıştırılır. Malzemelerin iyice kavrulduğundan emin olduktan sonra tencereye su ve baharatlar eklenerek yemek pişmeye bırakılır. Bunun dışında kuru fasulye gibi et ile birlikte de yapılabilmektedir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.4.3. Karalâhana Yemeği

Karadeniz yemek kültürü içerisinde karalâhana çok tüketilen bir üründür. Bu uzun yıllardır Karadeniz mutfağını başköşesindedir. Araştırma sahası içerisinde Karadeniz'den göçmüş olan halk bu kültürü bu mutfağı devam ettirmekte ve Karamürsel'de de karalâhana yemekleri yapmaktadırlar. Araştırma sahası içerisinde yaşayan Karadenizli topluluk bu yemeği yaygın bir şekilde tüketmektedir. Bu sayede Karalâhana yemeği Suludere, Uzundere, Osmaniye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde karşımıza çıkmaktadır.

Yemek için öncelikle önceki günden barbunya ıslatılır ve yemeğin yapılacağı gün haşlanır devamında lahananın ince şeritler halinde kesilir. Başka bir tencerede

kaynayan suyun içerisine doğranmış lahanalar atılır ve haşlanır. Lahanalar daha iyi pişsin diye tencere içerisine bir kaşık karbonat eklenir. Farklı bir tencerede yağda soğan ve sarımsak kavrulur. Kavrulmuş soğana salça eklenir ve kavrulmaya devam edilir. Kavrulmuş soğan ve sarımsağa haşlanan karalâhanalar eklenir ocakta karıştırılmaya devam edilir. Lezzetini alabilsin diye barbunyaları ilave etmeden barbunyanın haşlanan suyu karalâhanaya eklenir bir süre bu şekilde pişirilir. Daha sonra su eklenir bir süre daha karıştırılır. Pişmeye başlayan yemeğe haşlanan barbunyalı eklenir ve pişene kadar kaynatılır. En son tuzu vs eklenir ve ocaktan alınır.

3.5.4.4. Karalâhana Sarması

Karalâhana sarması karalâhana yemeği kadar yöre halkı tarafından sevilme ve tüketilmektedir. Bu yemek ana yemek olmaktan çok daha çok yemeklerin yanında, atıştırmalık şeklinde tüketilmektedir. Türk mutfağında yer alan sarmayla ilişkilendirilebilir. Sarmada üzüm yaprağı kullanılırken bu yemekte karalâhana kullanılmaktadır. Bunun dışında sarmaya farklı tatlar verebilmek adına farklı yörelerde kuş üzümü gibi ürünlerde eklenebilmekte fakat karalâhana da böyle bir durum olmamaktadır. Suludere, Uzundere, Osmaniye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde yaygın olarak yapılmakta ve tüketilmektedir.

Yemek için öncelikle lahanalar sıcak suda bekletilip yumuşatılır. Bu sayede sarması ve pişmesi daha kolay olmaktadır. Bir tavada yağ, salça ve soğan kavrulur. Kavrulmuş soğana pirinç, maydanoz ve baharatlar eklenerek kavrulur. Sarmadan farklı olarak bu karışım içerisine su eklenerek pirinçlerin bir miktar şişmesi beklenir. Sıcak suda bekletilen sarmalar açılır ve hazırlanan karışım lahananın ortasına koyulur ve lahana sarılır. Tüm lahanalar sarıldıktan sonra tencereye dizilir ve üzerine su ve yağ eklenerek pişirilir. Pişerken içerisine koyulan suya salça koyulmaktadır. Pişirilen lahana sarmaları yoğurt ile servis edilebilmektedir. Aynı tarifi etli olarak da yapıp etli karalâhana sarması adı ile tüketmektedirler (Fotoğraf 154).

Fotoğraf 154: Kara Lahana Sarması

3.5.4.5. Çayır ve Kuş Mancarı Yemeği

Mancar Türkiye'nin birçok bölgesinde tüketilen bir üründür. İsimleri farklı olsa da yemekler birbirine benzemektedir. Madımak, pancar, kuşmeği, mancar başta olmak üzere birden fazla ismi bulunmaktadır. Bu yemek daha çok Karadenizliler tarafından tüketilmekte ve bu yörelerde yoğun olarak yapılmaktadır. Araştırma sahası içerisinde genellikle Suludere, Uzundere, Osmaniye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde tüketilmektedir. Karadenizlilerin bir kısmı karalâhanaya mancar demektedirler fakat bu başlık altında bahsedilen kuş mancarı olarak geçen karalâhanadan daha küçük farklı bir ottur.

Mancar yemeği, mancarların ince kıyım şekilde kesilmesiyle başlamaktadır. Bir tencereye yağ, tuz ve soğan alınarak kavrulur. Daha sonra salça ve istenilen baharatlar eklenir ve kavrulmaya devam edilir. Kavrulan soğan içerisine kesilmiş mancarlar eklenir ve karıştırılmaya devam edilir. Kavrulmaya başlamadan önce içerisine sarımsak da koyulmaktadır. Yemeğin içerisine su koyulur ve kaynayana kadar pişirilmeye devam edilir. Piştikten sonra tüketilir. Bu yemeğin içerisine sucuk gibi hayvansal gıdalarda isteğe göre girebilmektedir.

3.5.4.6. Gelincik

Gelincik yemeği Karadeniz yöresine ait bir yemektir. Araştırma sahası içerisinde Karadeniz'den göç etmiş kişiler tarafından yoğun olarak yapılmakta ve tüketilmektedir.

Genellikle Suludere, Uzundere, Osmaniye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde karşımıza çıkmaktadır. Gelincik yemeği gelincik otundan yapılmaktadır. Bu yemeği yapmak için bir tencerede yağda soğan kavrulur isteğe göre yeşil soğan veya taze soğan olabilmektedir. Temizlenip ince kıyılan gelincik otları kavrulan soğan içerisine atılır ve kavurmaya devam edilir. Kavrulurken yemeğe tuz atılır kapağı kapatılır. Yemeğin kısık ateşte olmasına özen gösterilir çünkü yemeğe su katılmaz ve otun kendi suyunu vermesi beklenir. Pişen yemeğin üzerine yumurta kırılarak son kez pişmesi için kapağı kapatılır. Farklı bir yapım aşaması da bulunmaktadır. Bu uygulamada kavrulan soğan ve gelincik otuna kaynar su eklenir ve yemek kaynatılır. Kaynayan yemeğe yumurta koyulmaz. Pişen gelincik otu tüketilmeye hazırdır.

3.5.4.7. Muhacir Dolması (Biber Aşı)

Muhacir dolması adı verilen Biber Aşı muhacirlere ait bir yemektir ve araştırma sahası içerisinde İnebeyli, Çamdibi, Kadriye, Kızderbent, Pazarköy, Tepeköy, Yalacdere, Avcıköy, Fulacık mahallelerinde yapılmaktadır. Yemek için önceden haşlanan bulgur ve pirinç bir kapta karıştırılır. Bu karışım üzerine yağda kızartılan biber eklenir ve karıştırılır. Başka bir kapta yumurta, süt ve yoğurt karıştırılır. Yumurtalı karışım bulgurlu karışım ile birleştirilerek karıştırılır. Tepsiyeye dökülür. Üzerine sıvıyağ gezdirilir. Fırına atılan yemek üstü kızarana kadar pişirilir. Börek kıvamına gelen yemeğin üzerinde tereyağı sürdükten sonra tüketilmektedir.

3.5.4.8. Turşu Kavurma

Turşu kavurması Karadenizliler tarafından tüketilen bir yemektir. Araştırma sahası içerisinde de Lazlar tarafından genellikle Suludere, Uzundere, Osmaniye, Senaiye, Safiye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde tüketilmektedir. Turşu kavurması yemeğinin turşusu isteğe göre lahana veya fasulye olabilmektedir. Fasulye bu bölge için önemli bir yer arz ettiğinden burada daha çok fasulyeden yapılmaktadır.

Turşu kavurması için soğanlar yağda kavrulur. Soğanlar kavrulurken bir yandan turşu istenilen ölçüde doğranır. Doğranan turşu kavrulan soğanların içerisine eklenir ve kavurmaya devam edilir. Bu tarif turşu kavurmasının en basit yöntemiyle pişirilmesi ile elde edilmektedir. Fakat bu yemeğe ufak dokunuşlar ile yemeği farklı bir şekilde

tüketebilmek de mümkün olmaktadır. Bu dokunuşlardan bir tanesi yemeğe salça eklemektir.

3.5.4.9. Cücük (Cucuk)

Cucuk veya cücük araştırma sahası içerisinde Karadenizli nüfus tarafından Suludere, Senaiye, Safiye, Çamçukur, Uzundere, Osmaniye, Akpınar mahallelerinde tüketilmektedir. Cucuk küçük soğan olarak bilinen, kuru soğanın en iç bölümü olan bir üründür. Görüntü olarak kesildiğinde taze soğanı andırmakta fakat bundan biraz daha sert yapıdadır. Yemeği yapmak için öncelikle cucuklar ince ince doğranıp bir tavada yağ ile kavrulmaktadır. Kavrulan cucukların içerisine salça ve dereotu eklenerek kavrulmaya devam edilir. Kavrulduğu ve kıvam aldığı anda içerisine yumurta kırılarak biraz daha pişirilir.

3.5.4.10. Ispanak Yemeği

Ispanak yemeği vitamin ve mineral bakımından oldukça zengin, yapımı kolay ve pratik bir yemektir. Bu bakımdan yöre halkının tercih ettiği bir yemek konumundadır. İçerisine koyulan malzemeler ve servis edilme şekilleri yöreden yöreye farklılık gösterse de lezzetli bir yemek olduğu düşünülmektedir. Yemek için bir tencerede soğan, salça ve yağ kavrulur. Kavrulan soğan içerisine iyice yıkanmış ıspanaklar ilave edilir ve pişirmeye başlanır. Ispanak ocakta sönen bir ot olduğu için tencereye kademeli şekilde alınmakta ve o şekilde pişirilmektedir. Pişmeye başlamış olan ıspanaklar üzerine bulgur veya pirinç eklenerek pişirmeye devam edilir. Şimdiye kadar su eklenmemiş olan yemeğe bulgurun su çekebilmesi için biraz kaynar su eklenir ve pişirmeye devam edilir. Bulgurlar şişinceye kadar yemek ocaktan alınmaz. Kıvam alan yemeğin tüketilmeye hazır. Genellikle yoğurt ile servis edilmektedir. Bu yemek dışında ıspanak bulgur veya pirinç ekmeden üzerine yumurta kırılıp pişirilerek de tüketilebilmektedir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.4.11. Pırasa Yemeği

Pırasa araştırma sahası içerisinde önemli ölçüde tüketilen bir üründür. Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından yaygın olarak tüketilmektedir. Pırasa yemeği için öncelikle pırasalar doğranır. Tencereye salça ve yağ alınarak kavrulur. İsteğe göre içerisine domates de koyulabilmektedir. Devamında tencereye havuç ve pırasalar alınarak kavurmaya devam edilir. Kavrulan pırasaya az miktarda pirinç eklenir. Kavrulmaya devam eden yemeğe su eklenir ve pişirmeye bırakılır. Yemek içerisinde ki tüm sebzeler yumuşayınca kadar pişirilir. Pişen yemek servis edilmeye hazırdır.

3.5.4.12. Isırgan Yemeği

Isırgan otu dışarıdan bakıldığında yemeği yapılamayacak bir ürünmüş gibi gözükse de yemeği yaygın olarak yapılan bir üründür. İsminden de anlaşılacağı üzere dokunulduğunda ısırılmış hissi uyandıran bir anatomiye sahiptir. Toplaması, yemeğinin yapılması biraz sıkıntılıymış gibi hissettirse de yemeği yapıldıktan sonra bu halinden eser kalmamaktadır. Isırgan hem sulu bir yemek olarak hem de çorba şeklinde yapılan bir yemektir aynı zamanda çayı da yapılabilir. Araştırma sahası içerisinde Karadenizli nüfusun çok fazla tükettiği bir ürün niteliğindedir ve Senaiye, Safiye, Suludere, Uzundere, Osmaniye, Çamçukur, Akpınar mahallelerinde yaygın olarak yapılmaktadır.

Isırgan yemeği için ısırganlar ayıklanır, doğranır ve tencerede haşlanır. Haşlanmış pırasalar suyundan ayrılıp başka bir kaba alınarak üzerine mısır unu koyulur ve karıştırılır. Mısır unu ve ısırganlar iyice karıştığında suyunu ayırdığımız ısırganın kaynama suyundan tencereye ilave edilir. Haşlanan ısırganlar içerisine birkaç diş sarımsak ve tuz eklenir. İsteğe göre başka baharatlar eklenmektedir. Yemeğin son hali sıvı bir şekildedir ve ocakta kaynayana kadar pişirilir. Kıvam alan yemeğin üzerine başka bir kapta eritilen tereyağı eklenerek yemek son halini alır.

3.5.5. Tatlılar

3.5.5.1. Hurmaşıtsa

Hurmaşıtsa şerbetli bir hamur işi tatlısıdır. Bu açıdan bu tatlı iki türlü bir sınıflandırma içerisine girebilir. Hem hamur işi hem tatlı olarak değerlendirmek mümkündür. Hurmaşıtsa Türklerdeki şekerpare tatlısına benzeyen bir tatlıdır fakat şerbetine portakal suyunun da eklenmesi onu şekerpareden ayırmaktadır. Aynı zamanda şeklinde de ufak farklılıklar yer almaktadır. Boşnaklara ait olan bu tatlı genellikle Semetler, Yalakdere, Karapınar, İhsaniye, Tahtalı, Oluklu, Hayriye, İnebeyli mahallelerinde yaygın olarak karşılaşılmaktadır.

Hurmaşıtsa tatlısı için öncelikle yumurta, şeker, sıvı yağ, kabartma tozu ve un bir kaptaki hamur haline gelene kadar yoğrulur. Hamur hazır olduktan sonra şekil verilir. Şekli elde küçük parçalar halinde uzunlamasına yuvarlayarak verilir ve en son üzerine enlemesine veya boylamasına çizikler atılır. Hurmaşıtsa hamuru hazır olduğunda fırına verilir. Bu sırada şerbeti için şeker, su ve portakal suyu kaynatılır. Şerbet kıvamına ulaşınca soğumaya bırakılır. Hurmaşıtsanın lezzetli olmasında ki püf noktası tatlının sıcak şerbetin soğuk olmasıdır. Ek olarak Hurmaşıtsa tatlısının içerisine elde şekil vermeden önce tarçın ve ceviz koyulduğu da söylenmektedir. Fakat içerisinde ceviz ve tarçın girdiğinde şerbetine portakal suyu eklenmemektedir. Bu durum isteğe bağlı olarak yöreden yöreye değişiklik göstermektedir. En son adım olarak üzerine Hindistan cevizi, toz Antep fıstığı da ilave edilebilmektedir veya sade olarak servis edilir (Fotoğraf 155).

Fotoğraf 155: Hurmaşıtsa (URL 71)

3.5.5.2. Laz Böreği

Laz böreği araştırma sahası içerisinde Boşnak ve Pomakların yaptığı tatlılar dışında yapılan bir tatlıdır. Bu tatlı Lazların aslında araştırma sahasına Karadeniz'den göç etmiş kişilerin mutfağında yer alan bir tatlıdır. Bu tatlıyı araştırma sahasının Osmaniye, Safiye, Senaiye, Suludere, Akpınar gibi Laz nüfusun yaşadığı yerlerde sıkça görmek mümkündür. Adı her ne kadar börek olsa da şerbetli bir tatlıdır.

Tatlının hamuru için un, tereyağı, yumurta, su, sıvı yağ, süt, sirke ve az miktarlarda tuz ve şeker eklenmektedir. Hazırlanan hamur karışımı iyice yoğrulup dinlenmeye bırakılmalıdır. Tatlıyı hazırlamak için daha sonra muhallebisini hazırlamak gerekmektedir. Muhallebi için yumurta, şeker, un, süt, nişasta ve vanilya bir tencerede kısık ateşte pişirilmektedir. Bu karışım içerisinde püf nokta olarak çok az karabiber eklenmelidir. Karabiber muhallebinin içerisindeki yumurtanın kokusunun daha az gelmesini sağlamaktadır. Muhallebinin kıvam alması için sürekli karıştırmak gerekir ve topaklanması engellenmelidir. Ek olarak isteğe göre muhallebinin içerisine fındık da koyulabilmektedir.

Tatlının hamuru dinlendikten sonra ince şekilde açılıp uzunlamasına olacak şekilde kesilir. Kesilen hamurun üzerine hazırlanan muhallebi karışımı koyulup hamur üçgen şekilde sarılır. Oluşturulan üçgen börekler tepsiye dizilir ve üzerine önceden eritilen sıvı yağ ve tereyağı dökülüp fırına atılır. Tatlı fırında pişerken bir yandan şerbet hazırlanmalıdır. Şerbet içerisinde su, şeker, limon ve tuz yer alır. Tuzun şerbetin içerisinde kristalleşmesini engellediği bilinmektedir. Pişen tatlı fırından çıkartılıp hazırlanan şerbet üzerine dökülür. Tatlı hazır olduktan sonra üzerine ince kıyılmış fındık veya fıstık fakat tercihen fındık dökülerek servis edilmektedir. Ek olarak tatlının şekliyle alakalı olarak daha kolay olması için hamurlar kesilmeden üst üste de dizilip kesilerek servis edilebilmektedir. Sadece bu yöntem uygulanacak ise hamur pişmeden tepside dilimlenmelidir (Fotoğraf 156).

Fotoğraf 156: Laz Böreği (URL 72)

3.5.5.3. Yufka Tatlısı

Yufka tatlısı bu bölgede yaşayan genellikle Lazların yöresel olarak yaptıkları yapımı kolay ve lezzetli bir tatlı türüdür. Araştırma sahasında birçok mahallede tüketilse de genellikle Uzundere, Suludere, Osmaniye, Senaiye, Akpınar, Çamçukur mahallelerinde yaygın olarak tüketilmektedir. Yufkanın hamuru açılıp ve kurutulmaktadır. Kurutulan yufkalar ile tatlı dışında tuzlu şekilde börek olarak da tüketilmektedir. Burada yaşayan insanlar bu yufkayı özellikle ramazan öncesi hazırlık amacıyla pişirip ramazan ayında tüketmektedirler. Kurutulan yufkalar ince ince ve kat kat tepsiye dizilir her kata da ceviz koyularak fırında pişirilmektedir. Pişirilen yufkaların üzerine pişirilmeden önce yağ gezdirilmektedir. Son işlem olarak tatlının üzerine şerbet ilave edilir. Tatlı da ki püf nokta hamurun soğuk şerbetin sıcak olmasıdır. Bu özellikleri ile tatlı Türk mutfağındaki baklavayı da andırmaktadır. Tatlı şerbetini çekip dinlendikten sonra kesilerek servis edilmektedir (Fotoğraf 157).

Fotoğraf 157: Yufka Tatlısı (URL73)

3.5.5.4. Zerde

Zerde tatlısı araştırma sahası içerisinde daha çok özel günlerde tüketilmektedir. Bu tatlının varlığı Osmanlılara kadar uzanmaktadır. Araştırma sahasına yer alan tüm yörelerde bilinen yapılan bir tatlı niteliğindedir. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Tatlı zerdeçal ve safran ile birlikte yapılmakta fakat büyük oranda tek başına zerdeçalla yapıldığı bilinmektedir. Tatlıyı yapmak için bir kapta pirinç dinlendirilir. Pirinç dinlenirken safran kullanılacaksa o da su da dinlendirilmektedir. Bu durum safranın demlenmesi anlamına gelmektedir. Tatlının devamında pirinçler haşlanması için bir tencereye koyulur. Haşlanan pirincin suyuna kuş üzümü, dolmalık fıstık, safran, zerdeçal ve isteğe göre gül suyu eklenir ki bu gelenek Osmanlılardan gelmektedir. Tüm malzemeler kaynamaya bırakılır. Küçük bir kapta su ve nişasta karıştırılır ve kıvam alınca malzemelerin bulunduğu tencereye eklenir. Tatlı kıvam alana kadar karıştırılır. Piştikten sonra küçük kâselerde servis edilir.

3.5.5.5. Büzme Tatlısı (Burma Tatlısı)

Büzme tatlısı araştırma sahasında yaşayan tüm etnik gruplar için özel günlerin, özellikle düğün, bayram gibi merasimlerin vazgeçilmez tatlısıdır. Baklavanın büzme şeklinde yapılan farklı bir türüdür. Tatlı için baklava hamuru hazırlanır ve dinlendirilir. Hamur içerisinde un, yağ, süt, bir miktar tuz ve sirke bulunur. Hamur yumuşaktan biraz sert bir şekilde olacak şekilde yoğrulur. Dinlenmiş hamur parçalara bölünerek nişasta ile bölünen bu hamurlar açılır. Yufka haline gelene kadar açılan hamur tatlının çıtır çıtır olabilmesi için gereklidir. Açılan yufka içerisine ceviz veya fındık serpilerek oklavaya sarılır ve el yardımıyla sıkıştırılır. Büzgü şeklinde elde edilen hamur tepsiye dizilir. Tepsiye dizilen tatlıların üzerine eritilen tereyağı gezdirilerek fırına atılır. Fırında kızarana kadar pişen tatlının üzerine şerbet dökülür. Şerbet su, limon ve şekerden oluşturulur. Hamurun ilk sıcaklığının gitmesi beklenir ve şerbet soğuk olmalıdır. Bu tatlının püf noktasıdır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir.

3.5.5.6. Un Helvası

Eski Türkler yağ ve şekerin un ile karıştırılmasına “kavut” demişlerdir. Şeker yerine bal veya pekmez kullandıkları da görülmektedir (Ögel, 1991). Un helvası hemen hemen her yörede karşımıza çıkan bir tatlıdır. Türk mutfagının ve Balkanların lezzetli buldukları ve ufak farklılıklarla yapmış oldukları bir tatlıdır. Araştırma sahası içerisinde de Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından tüketilmektedir. Doğum, ölüm, düğün gibi birçok etkinlikte boy göstermektedir. İçerisinde tereyağı, un, şeker, süt bulunan tatlı oldukça pratiktir.

Helvanın yapımı için öncelikle tereyağında un, unun rengi kararana kadar kavrulur. Rengi kararana ve kıvam alan un üzerine şerbet dökülür ve karıştırılmaya devam edilir. Şerbet içerisinde şeker ve su yer almaktadır fakat bazı yörelerde süt de ilave edilmektedir. Püf noktalarından bir tanesi şerbetin helva içerisine yavaş yavaş dökülüp topaklanmasını diye de sürekli karıştırılmasıdır.

3.5.5.7. Kabak Tatlısı

Kabak araştırma sahası içerisinde tüketilen önemli bir üründür. Çok yaygın olmasa da araştırma sahasının bazı yörelerinde kabak tatlısı da önemli bir yer tutmaktadır ve genellikle Türk, Boşnak ve Pomaklar tarafından tüketilmektedir. Çok yaygın olmamasının sebebi yörede geçmişe oranla kabak yetiştiriciliğinin azalmasıdır. Bu tatlıda kullanılan kabak bal kabağıdır. Tatlıya başlamadan önce kabak kabuğundan ayrılır ve istenilen ölçüde doğranır. Doğranan kabaklar bir tencereye alınarak üzerine şeker ilave edilir. Bu şekilde kabakların beklemesi ve suyunu bırakması gerekmektedir. Sulanan kabaklara ekstra su koyulmasına gerek yoktur. Bu şekilde yumuşayınca kadar pişirilmeye başlanır. Yumuşayan kabaklar ocaktan alınır ve üzerine isteğe göre tahin, fındık gibi malzemeler koyularak servis edilebilmektedir (Fotoğraf 158).

Fotoğraf 158: Kabak Tatlısı

3.5.6. İçecekler

İçecekler bazen yemeğin yanında bazen sıcak havalarda serinlemek için tüketilen önemli besin değerlerine sahip ürünlerdir. Bu içecek kültürü geleneksel bağlamda Türk mutfağında hoşaf olarak adlandırılmaktadır. Bunun dışında ayran da Türk mutfak kültürü içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hoşaf kurutulmuş meyvelerin su ve şeker ile birlikte kaynatılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. İsteğe göre her türlü meyveden elde edilmektedir. Araştırma sahası içerisinde en çok yapılan hoşaf türleri; erik, elma, kıvılcık, vişne, kuru üzüm, ayva gibi meyvelerden elde edilmektedir. Yemeğin yanında, sıcaklarda serinlemek amaçlı, eve gelen misafire soluklanması için, düğün ve bayram gibi özel günlerde ikramlık olarak birçok şekilde tüketilmektedir. Araştırma sahası içerisinde de bu içecekler Türk, Boşnak, Pomak ve Lazlar tarafından yaygın olarak yapılmakta ve tüketilmektedir.

3.5.7. Kurutmalar

Kurutma denildiğinde akla ilk olarak tarhana gelmektedir. Bunun yanında tarhana yapmak için de bazı sebzeler kurutulabilmektedir. Tarhana için veya kışa hazırlık olarak domates, biber, patlıcan gibi sebzeler kurutulmaktadır. Kurutma adı altında değerlendirilebileceğimiz erişte, yufka gibi ürünlerde mevcuttur. Baharatlar içinde gerçekleştirilen bir kurutma durumu da bulunmaktadır, nane, kekik gibi ürünler baharat haline getirilerek yemeklerde kullanılmak üzere bazı bölge sakinleri tarafından kurutulmaktadır (Fotoğraf 159).

Fotoğraf 159: Yalakdere’de Üç Katlı Bir Evin İkinci Katında Kurutulan Dağ Kekigi

Sebze ve baharat dışında meyve kurutmaları da bölge içerisinde yapılmaktadır. Özellikle bölgede yoğun olarak yetişen erik kurusu bölge için önemli bir yer teşkil etmektedir. Bununla birlikte incir, vişne, kiraz, çilek, üzüm olmak üzere bu gibi kurutulabilir meyvelerden kurutma yaparak bu kurutmalardan komposto yapıp içecek olarak tüketmektedirler. Araştırma sahasında daha önceki zamanlarda tütün de yetiştirilir ve kullanılmış hatta bölgenin önemli geçim kaynaklarından birini dahi oluşturabilmekte imiş. Şuan böyle bir ekim gerçekleşmemekte fakat köylüler dağ bahçe gibi yerlerde tütüne rastlarlar ise toplayıp kurutmaktadırlar (Fotoğraf 160).

Fotoğraf 160: Fulacık Köyünde Bir Bahçede Kurutulan Tütün

3.5.8. Salçalar ve Turşular

Türk yemek kültürünün ve yakın çevresi için salça vazgeçilmez bir ürün niteliğindedir. Çoğu yemeğe, sosa eklenen salçanın yemekleri daha lezzetli hale getirdiği görüşü yaygındır. Kimi zaman renk vermek kimi zaman lezzetlendirmek için kullanılan salça biber ve domatesten olmak üzere iki şekilde elde edilir. Araştırma sahası içerisinde yaşayan tüm etnik gruplar içinde salça vazgeçilmez bir lezzettir. Köy halkı salçayı hem biber salçası hem de domates salçası olarak iki şekilde de tüketebilmektedir. Bu iki salça türünü evde kendileri yapabilmektedirler. Daha önceki zamanlarda genellikle evde yapılan salça zamanla yerini hazır salçalara bırakmış vaziyettedir. Fakat hala köylere gidildiğinde salçaların evde yapılabildiğini görülmektedir.

Domates salçası, domateslerin kesilip bekletilmesinden sonra süzülür, tencerede suyunu çekene kadar pişirilir, tuz eklenir ve kavrulur yapılmaktadır. Biber salçası ise biberlerin çekirdeklerinden ayrılıp tencerede kaynatıldıktan sonra süzülüp tekrar kaynatılması ile elde edilmektedir (Fotoğraf 161). Salçaya benzer aynı şekilde yapıp içerisine çeşitli baharatların eklenmesi ile soslar da yapılabilmektedir.

Turşu kullanımı araştırma sahası içerisinde salça kadar yaygın olmasa da kullanımı belirgin vaziyettedir (Fotoğraf 162). Lahana, biber gibi turşular da yapılmakta ve tüketilmektedir. Araştırma sahası içerisinde turşudan bahsedildiğinde akla aslında önce Lazlar gelmelidir. Lazların bol miktarda tükettiği turşu kavurması bu durumu açıklar niteliktedir.

Fotoğraf 161: Biber ve Domates Salçası

Fotoğraf 162: Turşu

3.5.9. Reçeller ve Marmelatlar

Reçel marmelat gibi meyvelerden elde edilen tatlı kahvaltılık çeşitleri çoğu yerde yaygın olduğu gibi araştırma sahası içerisinde de yaygındır. Aynı zamanda reçeller Türk

kültürü içinde önem taşımaktadır. Osmanlı zamanında reçeller lüks ve vazgeçilmez sayılmaktaydı bununla birlikte reçel gibi gıdaların şifa verdiği de düşünülmekteydi. Bu özellikleri ile özel günlerde sunulmuş olduğu bilinmektedir. Özellikle gül reçelinin önemli bir yeri bulunmaktaydı. O zaman içerisinde tatlı sınıflandırmasının içerisinde yer alan reçeller şuan kahvaltılık, sosluk sınıflandırmasının içerisine dâhil edilebilmektedir.

Araştırma sahası içerisinde yapılan ev yapımı reçeller bölgede yapılan içecekler içerisinde yer alan meyveler ile hemen hemen paralellik göstermektedir. Bu bağlamda çilek, ayva, vişne, üzüm, incir ve gül gibi ürünlerin reçeli yapılmaktadır. Reçel yapımı bölgede istenilen ürünün üzerine su ve şeker koyulup kaynatılması ile elde edilmektedir (Fotoğraf 163).

Fotoğraf 163: Vişne, Elma ve Portakal Reçeli

3.5.10. Ekmek Çeşitleri

Ekmek aslında kültürel bir değerdir. Özellikle buğdayın yetiştirildiği karasal iklimin görüldüğü topraklarda buğday buğdaydan elde edilen un ve undan elde edilen ekmek bir kültürdür; ekmek kültürü. Türk mutfak kültürü içerisinde önemli bir yere sahip ekmek de araştırma sahası içerisinde yapılmakta ve tüketilmektedir. Önceden bölgede yaşayan halk ekmek yapımı için gerekli olan unu bile kendileri yapar, öğütürlerdi ve kendileri pişirirlerdi (Fotoğraf 164, 165).

Fotoğraf 164: Buğday ve Bulgur Öğütmek İçin Kullanılan Eski İlkel Bir Değirmen

Araştırma sahası içerisinde buğday unundan elde edilen ekmek dışında Lazların bölgede geniş yer kaplaması dolayısıyla her ne kadar son yıllarda azalsa da mısır ekmeği de yapılmaktaydı. Mısır ekmeği yaygın olarak Osmaniye, Uzundere, Suludere, Senaiye, Çamçukur, Akpınar, Safiye mahallelerinde tüketilmektedir. Bunun yanında poğaç ekmeği, cevizli ekmek, ekşi mayalı köy ekmeği gibi ekmek türleri de yapılmaktadır. Boşnak ekmeği denilen ekmek de yörede yapılan diğer bir ekmek türüdür (Fotoğraf 166). Boşnak ekmeğine yaygın olarak İhsaniye, Yalacdere, Semetler, Karapınar, Tahtalı, Oluklu, Hayriye mahallelerinde karşılaşılmaktadır. Nitekim bölge için bir ekmek türünden bahsetmek gerekirse bu da Nohutlu Ekmek olmalıdır. Nohutlu ekmek bölgede özellikler özel günlerde, bayram, ramazan ve özellikle ramazanın başı ve 15'i olmak üzere tüketilmek üzere yapılmaktadır.

Fotoğraf 165: Ekmek Yapmak İçin Kullanılan Eski Bir Fırın (Fulacık)

Fotoğraf 166: Poğaç ekmek (Boşnak Ekmeği)

3.6. El Sanatları

Miras geniş anlamda gelecek nesillere bırakılanlardır. Kültürel miras denildiğinde ise gerek ülkenin gerek küçük bir yörenin isminin o kültürel değer ile anılması durumu ortaya koyulmuş olur. El sanatları da bu kültürel miraslardan bir tanesidir. Dokuma, işleme, süsleme gibi birçok el sanatı bu sınıflandırmanın içerisine girebilmektedir. Bu kültürel mirasın ortaya çıkışında ve şekillenmesinde birden fazla etken rol oynamıştır. Bazen bir ihtiyaç bazen bir eğlence olarak ortaya çıkabilen el sanatları insanlar için bir uğraş gelecek nesillere bıraktığı sürdürülebilir bir değer niteliği taşımaktadır.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması amacıyla UNESCO tarafından hazırlanan sözleşme 2003 yılında imzalanmış, Türkiye ise 2006 yılında bu sözleşmeye taraf olmuştur (Gürçayır, 2011). Somut olmayan kültürel miras sözleşmesinin amaçları; bu kültürel mirası korumak, bu mirasın taşıyıcısı konumundaki toplulukların, grupların ve kişilerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, bu mirasın korunmasında duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerlilik sağlamak ve uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamaktır (URL74).

Somut olmayan kültürel miras içerisinde sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evren ile ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları yer almaktadır. El sanatları, kimlik ve duygu ile oluşan kültürel belleğin bir unsurudur. El sanatları ile ortaya çıkarılmış araç ve gereçler hayata anlam katmakta zamanın süsü olmaktadır. El sanatlarını ortaya koyan yaşatan, aktaran, icra eden taşıyıcılar ustalardır (Arioğlu ve Atasoy, 2015).

Tarihte araştırma sahasında önemli ölçüde yaş koza üretilmiştir fakat halıcılık hemen gelişmemiştir. 1975’li yıllardan sonra köylerde gelişmeye başlamıştır. Hereke’nin yakınlarında olması bu durumdaki en büyük etken olmuştur. Bunun dışında oya ve arma gibi ince el ve oya işleri köylerde gelişmiştir. Hatta “Sarma İşi İşlemeciliği” bu ilçede kendine özgü bir şekilde oluşmuştur (URL 75).

Araştırma sahası içerisinde el sanatlarına verilebilecek örneklerden en önemlisi Karamürsel Sepetidir. Bu değer dışında halıcılık, dokumacılık gibi el sanatları da yer almaktadır fakat bu el sanatları geçmişten günümüze kadar ulaşamamış, zamanla kaybolmuştur. Araştırmanın bu bölümünde Karamürsel İlçesine gerçekleştirilen el sanatlarına değinilecektir.

3.6.1. Karamürsel Sepeti

Karamürsel sepeti, namı Türkiye'nin dört bir tarafına yayılmış el sanatlarından bir tanesidir (Fotoğraf 167, 168). Dıştan küçük olmasına rağmen içine çok fazla ürün sığması sebebiyle zamanın şartlarında ortaya çıkaran halkın işine çok yaramış ve bir marka haline gelmiştir. İşe yarama durumu hakkında bölgede yetiştirilen ürünlerin bu döneme oranla o zamanlarda çok olması örneği verilebilmektedir. Bu düşünceye varmak için Karamürsel sepetinin hikâyesinde yer alan kirazlara bakmak yeterlidir.

Günümüzde süs eşyaları dâhil hâlâ kullanılabilen fakat yapımı gün geçtikçe azalmakta ve hak ettiği değeri görmemektedir. Karamürsel sepeti Karamürsel İlçesi içerisinde Karamürsel Sepetçisi adı verilen bir dükkân dışında belirgin bir mekânda bulunan bir ürün değildir maalesef. Sepetler ve sepet benzeri eşyalar dükkâna köylerde yaşayan halk tarafından elde makine vb. bir ürün olmadan yapılmaktadır. Bu özelliği ile her üründen bir tane bulunmaktadır.*

Mart ve Ağustos aylarında kestane ağaçlarından çıkan “şah” adı verilen filizler toplanır ve kurutulur. Kuruyan kestane filizleri çıtalara halinde dilimlenir. Bu işlem bıçakla soldan sağa doğru olacak şekilde yapılmaktadır. Bu çıtalara suyla yumuşatılıp daha sonra temizlenir. Böylece sepetin ana malzemesi hazırlanmıştır. İmalat dip çemberi ile başlar buna “diplik çakmak” da denilmektedir. Sepetin boyutuna göre sayısı değişebilen çıtalara usta taban örgüsünü yapar. Diplik çakmadan sonra “tekleme” ve “ikileme” yöntemleriyle sepetin yan örgüleri yapılmaktadır (Özdemir, 2012).

Karamürsel sepetinin Osmanlı Padişahlarından Sultan Abdülaziz zamanında gerçekleşen bir olaya konu olduğu rivayet edilmekte bu sayede bu sepetin çok köklü bir özelliğe sahip olduğu bilinmektedir. Sultan Abdülaziz bir gezi için Hereke'ye gelir bunu öğrenen Karamürsel halkı padişaha bölgede yetiştirilen koca koca kirazlardan toplayıp bu sepete doldurur. Padişaha sunulan bu sepetteki kirazlar padişahın pek hoşuna gitmez ve küçümseyerek bakar çünkü sepet küçüktür. Sepetteki kirazları bir tepsiye dökerler fakat tepsi küçük gelmiştir. Bu olay “Ufacık tefecik gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?” deyiminin de ortaya çıkmasına sebep olmuş ve ün salmıştır (URL 76).

---

* Bu bilgiler 17 Temmuz 2021 tarihinde yapılan arazi çalışmasında Karamürsel Sepetçisi Ali Korgun ile yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

Fotoğraf 167: Karamürsel Sepeti Örnekleri (Karamürsel Sepetçisi)

Fotoğraf 168: Karamürsel Sepeti Örnekleri (Karamürsel Sepetçisi)

Karamürsel sepeti, halılar, kilimler ve dokumalar dışında kalan el sanatı ürünleri grubunda yer alan Karamürsel Belediyesi tarafından 2006 yılında başvurulup 2011 yılında tescillenmiş, mahreç işareti bulunan bir üründür(URL 77).Coğrafi işaret ortaya çıktığı bölgenin bir ürünü olması ile ilişkilidir. Bu özelliği ile yörenin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Geleneksel sepet görüntüsünün yanında aynı malzemeden farklı eşyalar da yapılmaktadır (Fotoğraf 169, 170).

Fotoğraf 169: Karamürsel Sepeti Yapımında Kullanılan Malzemeden Yapılan Beşik

Fotoğraf 170: Karamürsel Sepeti Yapımında Kullanılan Malzemeden Yapılan Avize

3.6.2. El işi

Araştırma sahası içerisindeki el işleri popüler kültür etkisiyle kaybolmuş vaziyettedir. Daha önceki zamanlarda dokumacılık Karamürsel için önemli bir konumda iken şuan eskisi kadar büyük bir etkisi bulunmamaktadır. Televizyonun, radyonun yaygın olmayıp her evde bulunmadığı dönemlerde evlerde kızlar toplanır ve kandil veya mum ışığında kasnak, kanaviçe gibi el işleri yapıldığı bilinmektedir. Yapılan diğer el işleri içerisinde, yelek, atol, lif, patik, hırka, seccade, havlu kenarı, dantel, kanaviçe, nakış gibi ürünler bulunmaktadır. Yakın zamana kadar halıcılık, dokuma yöre halkı için önemli bir seviyede iken şuan hâlihazırda dokumacılık yapılmamaktadır. Bunun kanıtları niteliğinde köylerde dokumacılıkta kullanılan iplik ayırmaya yarayan araçların varlığından bahsedilebilmektedir (Fotoğraf 171). Kendileri için yaptıkları ve kazanç sağladıkları ürünler dışında Hereke halılarının üretim aşamasında da önemli bir yere sahip olan Karamürsel de şuan bu gibi el işleri çok rağbet görmemekte ve çok fazla yapılmamaktadır.

Fotoğraf 171: Karamürsel Avcıköy Mahalle Muhtarlığında Bulunan Önceden Dokumacılık Yapmak İçin Kullanılan Yün Tarağı

Günümüzde Karamürsel içerisinde yapılan el işi örnekleri genelde çeyiz amaçlı ve hediyelik verme gibi durumlar için elde edilmektedir. Bu ürünler içerisinde çeşitli amaçlar için yapılan örtüler, tülbent kenarı, lif, patik, yelek ihtiyaca göre de kazak, atkı gibi el örmeleri bulunmaktadır (Fotoğraf 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178). Bu ürünlerden kazanç sağlama durumu çok küçük seviyelerdedir. Bu durum da genellikle ufak butiklerde farklı ürünler ile birlikte satılmaktadır. Hobi olarak yürütülen el işleri belediyenin kurslarında da verilmektedir.

Fotoğraf 172: Kenarları Tığ ile Örölmüş, İçi İğne ile İşlenmiş Sandık Örtüsü (Yalakdere)

Fotoğraf 173:Çeyiz Amaçlı Yapılmış Tölbent Oyası

Fotoğraf 174: Çeyiz Amaçlı Yapılmış Tölbent Oyası

Fotoğraf 175: Elde Örlölmüş Terlik Formunda Patikler

Fotoğraf 176: Elde Örlölmüş Normal Formda Patikler

Fotoğraf 177:Tığ ile Elde Örölmüş Lif Örnekleri (Karamürsel Kordon El İŖi Tezgâhı)

Fotoğraf 178: Tığ ile Elde ÖrlmüŖ Lif Örnekleri (Karamürsel Kordon El İŖi Tezgâhı)

Bazı el emeği ürünler Karamürsel Kordon'da açılan tezgâhlarda satılmaktadır. Burada unutulmaya yüz tutmuş el emeği ürünler ile birlikte farklı dokuma türü örnekleri de bulunmaktadır. Buna örnek niteliğinde Karamürsel kordonda tezgâhı bulunan Ziynet BaŖaran'ın dokumaları bulunmaktadır (Fotoğraf 179, 180). Ŗehrin göbeğinde bu gibi uygulamaların varoluŖu aslında burada yaŖayan insanların el iŖlerine gösterdiği önemi göstermektedir fakat popüler kültürün etkisiyle el iŖlemelerinin ilgi çekiciliği kalmamıŖ ve yapımı zamanla azalmıŖtır.

Fotoğraf 179: Dokuma Tezgâhı (Karamürsel Kordon)

Fotoğraf 180: Dokuma Tezgâhı (Karamürsel Kordon)

4. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜR ÖĞELERİ

Somut olmayan kültür öğeleri somut kültür öğelerinden ayrılmaktadır. Bu oluşum içerisinde yer alan kültürel öğeler bir yemek gibi tadına bakılan, içerisinde barınılabilen bir meskenden çok insanın bağlı olduğu düşünceler bütünü oluşturmaktadır. Varlığı bilinmektedir fakat bu varlık düşünsel açıdan bir varlıktır. İnsanların kendilerince doğru gördükleri inançlar doğrultusunda şekillenmektedirler.

Evlilik, söz, nişan, düğün, bayram, ölüm, doğum, festival gibi etkinliklerin varlığı ve bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi halk kültürünü bu bağlamda da somut olmayan kültür öğelerini oluşturmaktadır. Bu tarz etkinlikler bölgeden bölgeye hatta bazen yöreden yöreye değişkenlik göstermektedir. Farklı bölgelerin kendilerine has gerçekleştirdikleri bu etkinlikler o bölgenin kültürel oluşumlarını meydana getirmektedir. Bir düğünde en mutlu gün mantığıyla coşkulu bir şekilde oyunlar oynanırken bazı yörelerde kız tarafının oynamasının ayıp olacağı düşünüldüğünden oyun oynanmamaktadır. Bazı yörelerde dine çok önem verildiğinden dualar Kuran okunmaları şeklinde düğünler gerçekleştirilirken bazı yörelerde kız evden çalgı çengi eşliğinde çıkmaktadır. İşte bu inanışlar doğrultusunda gerçekleştirilen bu etkinlikler yöreden yöreye farklılık göstermekte ve kültürel yapıyı meydana getirmektedir. Kültürel yapının bu boyutu somut olmayan kültür başlığı altında incelenmektedir. Somut olmayan kültürel öğeler sadece etkinlikler kapsamında değerlendirilmemelidir. Bu öğelerin içerisinde efsaneler, halk hikâyeleri, batıl olarak nitelendirilen bazı inanışlar, şiirler, maniler de yer almaktadır.

Somut olmayan kültürler içerisinde değerlendirilebilecek diğer öğeler ise gelenek ve göreneklerdir. Bu gelenek ve görenekler kanun hükmünde değerlendirilir. Yazılı değildir fakat sahip olduğu halk tarafından çok benimsenir, insanlar hayatlarını bu kurallara göre şekillendirir. Bu kuralların insanların hayatlarını düzene soktuğu varsayılır. Gelenek ve görenek olarak adlandırabilecek birçok düşünce veya kural bulunmaktadır. Büyüğe saygı göstermek, küçükleri sevmek ve korumak, selamlaşmak, bayramlaşmak gibi bazı davranışlar bunların sadece bir kaçıdır.

4.1. Toplumsal Uygulamalar, Törenler Ve Ritüeller (Halk Kültürü)

Halk kültürü belirli bir yörede hayatını idame ettiren ve yaşamları doğrultusunda bazı duygu ve düşüncelerini yansıtmış oldukları durumları içerisinde barındırmaktadır. Farklı halk toplulukları farklı kültürleri yansıtır. Kendi inanışları doğrultusunda şekillendirdikleri kültürleri gelecek nesillere de öğreterek bunun devamlılığını sağlamaktadırlar. Günümüzde çoğu kültürün artık yaşatılmadığı popüler kültür içerisinde kaybolduğu ya da kaybolmak üzere olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalınmaktadır. Karamürsel İlçesi de bu durum ile karşı karşıya olan yerlerden bir tanesidir.

Halk kavramı ilk defa “popüler antikler” ve “popüler edebiyat” kavramlarına denk gelen ve kullanılan “folklore” terimi ile karşılanmıştır. Söz edilen halk burada köy ve köylüler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en büyük sebebi bu toplumların sahip olduğu değerleri saklayıp gelecek nesillere aktarabilmesidir. Halk belirli bir geleneğin varlığına sahip çıkmış topluluktur (Ekici,2008).

Halk kültürünün içerisinde barındırdığı insan hayatında önemli sayılabilecek geçiş dönemleri bulunmaktadır. Bu geçiş dönemleri doğum, evlenme ve ölümdür. Her biri ayrı kulvarlarda farklı şekillere ayrılır. Bu dönemlerin gerçekleştirilmesi ve devam ettirilebilmesi bir tür inanç sistemine bağlıdır. Bu inançlarla birlikte töre, âdetler, törenler, gibi durumlar belirli kalıplara bağlı olarak gerçekleşir (Artun,1998).

Çalışmanın bu bölümünde Karamürsel İlçesindeki doğum, evlenme, ölüm bağlı kalınan gelenekler doğrultusunda incelenecektir. Bununla birlikte araştırma sahası içerisinde halk kültürü içerisinde bahsedilebilecek birkaç başlığa daha yer verilmiştir.

4.1.1.Doğum

Günümüz şartlarında doğum öncesi ve sonrası gelenek ve görenekler kalmamış yerini popüler kültürün getirdiği kutlamalar almıştır. Fakat hâlâ birkaç uygulamanın ayakta kaldığı görülmektedir. Araştırma sahası içerisinde geçmişten günümüze varlığını devam ettirmiş doğum ile ilgili geleneklere bakıldığında doğacak çocuk için hazırlık yapılması her zaman baki kalmış sadece yapılan hazırlıklar değişmiştir. Çocuğun evin bereketi, huzuru olduğu inancının kanıtı olarak yapılan bu hazırlıklara ek olarak dışarıdan bebek görmeye gelmek ve gelirken hediye getirmek de varlığını hala devam

ettirmektedir. Bununla beraber çocuk doğduğunda kurban kesilir, bazen doğmadan önce adak adanır fakat bu gelenek şu an çok fazla devam ettirilmemektedir.

Çocuğa verilecek isimler önceden aile büyükleri tarafından seçilirmiş. Anne ve babanın çocuğa isim veriyor oluşu gelenek ve göreneklere göre hoş karşılanmaz. Fakat şu an böyle bir durum söz konusu değildir, saygıdan büyüklerin isimleri verilir fakat bunu belirleyen büyük ölçüde anne ve babadır. Doğumdan sonra bebek kırkı çıkmadan dışarı çıkarılmaz aile yakınları dışında kimseye gösterilmez, çekilirse fotoğraflar kimseyle paylaşılmaz. Bu durum geçmişten şimdiye varlığını sürdürmektedir.

Anadolu'da doğum yapmış kadına “kırklı” adı verilmektedir. Doğum yapmış kadın 40 gün lohusa dönemindedir ve lohusalık döneminde doğaüstü güçlerin etkisindedir. Bu durumdan korunmak amacıyla anne ve bebek 40 gün boyunca dışarı çıkmaz. Bu süre sonunda çocuk kırklanır anne gusül abdesti alır ve rahatça dışarı çıkabilirler çıktıklarında kırk uçurmuşlardır (Ateş,2019). Kırk uçurma günümüzde bazı etkinliklerle kutlanmaktadır. Aslında bu gelenek geleneksellikten çıkmış ve modernleşmiştir fakat düşünce aynıdır. Kırk uçurma etkinlikleri kapsamında mevlit okutma başta olmak üzere çeşitli eğlenceler düzenlenmektedir. Mevlit de yemek dağıtmanın yanında loğusa şerbeti âdeti bulunmaktadır.

Doğumdan sonraki kırk gün uygulaması Türk kültürüne dayanmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda;

“diledi. dili kile başladı. Kırıkkündinsong

Bedükledi, yürüdi, oynadı.”

Türkçe açıklamasıyla “dile gelmeye başladı, kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı” dizeleri kırk günün Türk kültüründe önemini ortaya çıkarmaktadır (Bang ve Rachmati, 1936).

Doğumdan sonraki âdetlerden biri de göbek bağının ne yapılacağıdır. Bu âdet kırk uçurma âdeti gibi modernleşmeye inat ayakta duran geleneksel âdetlerden bir tanesidir. Araştırma sahası içerisinde göbek bağının gömüldüğü yer ile çocuğun ileri de seçeceği meslek arasında bir bağ olacağına inanılır ve bu inanış doğrultusunda hareket edilir.

4.1.2. Sünnet

Sünnetin tarihi oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Türk kültüründe sünnet İslam diniyle birlikte görülmeye başlanmış ve İslam dininin bir gereği olarak kabul edilmiştir. Kültürel anlamda değerlendirildiğinde sünnet, antik uygarlıklara kadar uzanmaktadır (Sakallı, 2020). Geleneksel bir algı taşıyan sünnet erkeği çocukluktan çıkaran, erkeklik iktidarı kazandıran önemli bir olay olarak değerlendirilmektedir (Öncül, 2019).

Araştırma sahasında sünnet düğünleri veya eğlenceleri çocuklar 8-9 yaşına geldiğinde yapılmaktadır. Bu etkinliklerde kurban kesilir, etli pirinç pilavı ve zerde yapılır. Etkinliğe katılanlar çocuğa hediyeler getirir. Sünnet düğününden önce sünnet olacak çocuk süslenir bir ata bindirilir ve çevrede gezdirilir (Yönsel ve Arkan, 1972). Günümüzde de bu uygulamalar büyük çoğunlukla devam etmektedir. Evlerde de hazırlıklar yapılmaktadır fakat artık bu eğlenceler sokaklarda değil düğün salonları gibi kapalı mekânlarda gerçekleştirilmektedir.

4.1.3. Evlenme

Evlilik iki insanın hayatlarını birleştirdiği önemli bir süreçtir. Düğün bu sürecin sonu olarak değerlendirilir. Bu süreç içerisinde isteme, söz, nişan, kına gibi birçok etkinlik ile taçlandırılır. Bu etkinlikler yöreden yöreye farklılık gösterse de temelde aynı düşünceler yatmaktadır. Evlilik hakkındaki düşünceler çalışma sahası için de aynı şekilde nitelendirilmiştir fakat uygulamalar büyük ölçüde değişkenlik göstermektedir. Eskiden yapılan uygulamalar ya çok değişmiş ya da kaybolmuştur.

Evlilik araştırma sahası içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Kişi evlilik çağına geldiğinde evlenmelidir mantığı yer etmiş vaziyettedir. Günümüzde belirli bir yaş grubu olmasa da önceden kız 18 yaşına gelmeden evlendirilmektedir. Bu davranış saha içerisinde yaşayan tüm etnik gruplar için geçerlidir. Erkekler için bu durum askerlik bittikten sonra olacak şekilde şekillenmiştir. Araştırma sahası içerisinde önceden görücü usulü evlilikler meydana gelmektedir fakat günümüzde bu oran git gide azalmıştır. Kız kaçırma bazı köylerde yaygın bir şekilde gerçekleşmiş ancak günümüzde azalmıştır. Kız kaçırma araştırma sahası içerisinde en çok Boşnakların yapmış olduğu bir etkinliktir. Çeyiz âdeti evlenecek kişi için önemlidir. Düğün olmadan önce çeyiz mutlaka

tamamlanmalıdır. Düğün öncesi çeyiz serme etkinlikleri düzenlenmektedir. Başlık parası gibi âdetler bulunmamaktadır.

Araştırma sahasında evlilik öncesi âdetler günümüzdeki geleneklere uygun şekildedir. İsteme adı verilen kız isteme törenleri gerçekleştirilir. İsteme yerine getirilmeden önce kız ve erkeğin birbirleriyle anlaşmış olmasına önem verilmektedir. Aksi durumda çevre halkı “istenmeyen aş ya diş ağrıtır ya baş” denilerek bu işin uygun olmadığını belirtmektedir (Yönsel ve Arkan, 1972). İstemeye gelen aile mutlaka hediye, çiçek, çikolata gibi şeyler getirir. Bunun yanında damadın sabrını ölçmek için bazı oyunlar oynanır, damadın eşyaları saklanır, aynı zamanda cömertliğinin sorgulanması için para istenir. Damadı sınaama âdetleri düğün öncesi ve düğünde gerçekleştirilmeye devam edilmektedir. Bununla birlikte damattan ayakbastı parası adı altında para alma âdeti de bulunmaktadır. İstemeye gelinecek bir gün belirlenir o günde de söz kesilip, yüzükler takılır. Nişan söz dışında bir gün gerçekleştirilir. Genelde nişan aile ve akrabalar arasında gerçekleştirilir aile büyükleri takı takar. Nişanlıyken geline nişan alışverişi yapılır.

Türklerde toylar ve düğünler yemeklerin piştiği insanların eğlendikleri şenliklerdir ve çok eskiye dayanmaktadır. Toy ve düğün yemeksiz düşünülemezdi (Ögel, 1991). Araştırma sahasında düğünlerde yemek verme etkinliği eskiden beri süregelen bir durumdur hatta düğünlerle özdeşleşen yemekler bulunmaktadır fakat günümüzde bu durum epey azalmıştır.

Araştırma sahası içerisindeki düğünler de tıpkı diğer gelenekler gibi modernleşmeye popüler kültüre ayak uydurmaya başlamıştır. Üç gün süren düğünlerin yerini bir saatlik nikâhların aldığı açıkça belirtilmektedir. Genellikle yaz aylarında gerçekleştirilen ve üç gün süren düğünler Cuma gününden başlamaktadır ve pazar akşamı son bulmaktadır. Düğünler genellikle köy meydanlarında yapılmaktadır fakat son zamanlarda salon gibi kapalı yerlerde devamlılığını sürdürmektedir. Bunun dışında önceden kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde otururlardı ama şimdi düğünler karışık şekilde gerçekleştirilmektedir.

Düğünlerde cuma günü gelin eğlencesi mantığıyla kına, cumartesi günü damat eğlencesi mantığıyla “güve kapatma” adı verilen etkinlikler pazar günü ise asıl düğün gerçekleştirilir. Düğün günü koşu etkinlikleri de düzenlendiği bilinmektedir. Düğün için köyde bulunan büyük küçük herkes seferber olur yardım ederler. Düğünler yemekli

olduğundan yemeklerin pişmesi için köyün genç erkekleri odun toplarlar. Yemekler mutlaka etli olur bunun için de bir hayvan kesilir. Düğünde yöresel kıyafetler giyilir davullu, zurnalı eğlenceler düzenlenirdi.

Düğün sonrası evde Kuran okutma âdetleri bulunmaktadır. Düğünden bir hafta sonra evlenen kişiler aile büyüklerinin ellerini öpmeye gelirler. Daha sonra düğünü olan kişilere hayırlı olsun gidilir. Giderken ev hediyesi götürülür.

4.1.4. Ölüm

Ölüm yaşanan hayatın son bulmasıdır. Araştırma sahasında yaşayan kişilerin büyük bir bölümü İslam dinini benimsediklerinden ölümden sonra vefat eden kişi İslami usullere göre defnedilir. Yapılan âdetlerde İslam dininin gerektirdiği ölçüde yapılmaktadır. Ölen kişi sala verilerek duyurulmaktadır. Ölen kişi yıkanıp defnedilmektedir. Defin sırasında helallik alınmakta ve cenaze namazı kılınmaktadır.

Ölen kişi için yedi gün boyunca Kuran-ı Kerim okunmaktadır. “Yedisi”, “kırkı”, “elli ikisi” adı verilen etkinlikler düzenlenmektedir. Ölen kişinin ölümünden yedi gün sonra, kırk gün sonra ve elli iki gün sonra Mevlit yapılmakta ve bu günlerde Kuran-ı Kerim okunmaktadır. Aynı zamanda mevlit için gelen misafirlere yemek dağıtılmaktadır.

Sayılar çeşitli kültürlerde belirli anlamlar ifade etmektedir. Yedi sayısı İslam, Yahudi ve Hıristiyan dinleri içerisinde ve mitolojide önemli bir sayıdır. Tanrı ve dünyayı birleştirdiğine inanılır. Kırk sayısı dört sayısının önemine on kat eklenerek ortaya çıkması dolayısıyla olgunluk, güç, kuvveti sembolize etmektedir. Yedi ve kırk sayısı Türk destanlarında önem verilen kutsal nitelik kazandırılan iki sayıdır (Küçük, 2013). Dolayısıyla yedisi kırk gibi uygulamalar Türk kültüründen gelmektedir. Bunun yanı sıra ölünün toprağa verilmesinin ardından “yedisi” okutulması cenazenin kefeninin yedi gün boyunca ıslak olması yedi günün sonunda kurumaması şeklinde, “elli ikisi” okutulması ise ölünün etinin elli iki gün sonra kemiğinden ayrıldığına inanılması inancıdır (URL 78).

Ölen kişinin yakınlarına komşular yardımcı olmakta saygı duymakta ve her zaman yanlarına olmaktadır. Ölen kişinin evine üç gün boyunca yemekler götürülür ve yakınları yalnız bırakılmaz. Ölen kişi için yakınları helva dağıtmaktadırlar. Ölen kişinin

eşyaları ailesinin isteğine göre bazen saklanır bazen ihtiyacı olanlara dağıtılır. Yas tutulur fakat ağıt yakılmaz.

4.1.5. Bayramlaşma

Bayramlar birçok kültürde var olduğu gibi Türk kültüründe de önem taşımaktadır. Bayram kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmud'un 11. yüzyılda yazdığı "Divar" da "bedhrem" adıyla ortaya çıkmıştır ve ona göre bayram yerleri gönül açan mekânlardır. Eski Türk bayramlarında ritüel değer taşıyan davranışların, kişinin hayatında rol oynayan nesnelere, eğlence ile ilgili unsurların, giyim, süslenme ve süslemelerin bulunduğu dört unsur bulunmaktadır (Koca, 2002).

Türk kültüründe önemli olan bayramlar araştırma sahası içerisinde de önem taşımaktadır. Dini ve milli bayramlar coşku ile kutlanmaktadır. Dini bayramlar için önceden hazırlıklar yapılmaktadır. Bu hazırlıklar içerisinde ev bağ, bahçe temizliği ve o güne özel yapılan yemekler ve tatlılar yer almaktadır. Bu eve gelen misafirleri hoş karşılamak ile ilgili bir davranıştır.

Bayram sabahı bayram namazı kılınmaktadır. Namaz sonrası camide bayramlaşmalar gerçekleştirilir. Bayramlar birlik beraberliğin sembolü olduğu için bayram ziyaretlerine önem verilmektedir. Bayramdan önceki gün yani Arife günü kabir ziyaretleri gerçekleştirilir. Bayramda da akrabalar ile bayram ziyaretleri yapılmaktadır.

4.1.6. Lakap Kültürü

İnsanoğlu yaşamı boyunca karşılaştığı soyut somut her türlü varlığı zihninde başka bir şekilde canlandırmış ve bu canlandırdığı şeyleri işaretler yoluyla anlatmıştır. İnsan dünyası genişlediğinde bu işaretler artık yetersiz kalmış ve bu işaretlerin yerini bazı sesler almıştır. Seslerin de yeterli gelmediği ve karşılayamadığı kelimeler arttırılarak insanın daha kolay bir hayata kavuşabilmesi amacıyla halk biliminin amaçlarının gerçekleştirilmesi bağlamında lakapların varlığından söz edilmektedir. Halk bilimi ve dilbilim burada eş güdümlü olarak çalışmaktadır (Boyras, 1998).

Lakap kişinin isminin başına veya sonuna ya da aileye kendi adı dışında eklenen bazen bir kısaltma bazen bir eklentidir (Çalışkan,2016). Bu eklenti kişinin yaşamı

boyunca gerçekleştirdiği bir olay, bir durum sebebiyle, kişisel bir özelliğinden dolayı, iş yaşamında ne ile ilgilendiğiyle alakalı olarak birçok farklı şekilde verilmiş olabilmektedir. Bu durum halk hikâyelerine de konu olma niteliği taşır. Anlatılan hikâyelerin çoğunda kişiler kahramanlıklarını anlatmak için lakaplarından bahsederek övünürler. Bunun yanında günümüzde yaşamını devam ettirmeyen kahramanlardan bahsedildiğinde de birçoğunun birer lakabı olduğunu görürüz. Araştırma sahasının başta ismi olmak üzere burada yaşayan kişilerinde çoğunun lakabı olduğu bilinmektedir.

Araştırma sahası içerisinde kullanılan lakaplara verilebilecek en iyi örneklerden biri ilçenin ismidir. Karamürsel ilçeyi düşman işgalinden kurtaran Mürsel Alp'in korkusuzluğu ve cesurluğu sayesinde aldığı "Kara" lakabıyla bilinmektedir. Karamürsel ismi buradan gelmektedir.

Araştırma sahası içerisinde gerçekleştirilen halk görüşmelerinde insanların birbirlerine isimleriyle değil lakapları ile hitap ettiği gözlemlenmiştir. Zamanında köye saat getirip satan bir adamın "Saatçi" daha önceleri bir şekercinin yanında çalışan bir kişinin "Şekerci" lakapları ile anılması sadece küçük bir örnek niteliğindedir. Hatta bazı köylerde mahalle olarak ayrılmış yerleşimlere bile lakaplar takılmaktadır. Karapınar Köyüne bağlı aşağı mahalleye "Zaynoşlar" denilmesi gibi.

4.2. Festivaller Ve Şenlikler

Festivaller şenlikler ve çeşitli eğlenceler insanların günlük hayatın sıkıntısından üzüntüsünden biraz olsun sıyrılması için yapılmaktadır. Günümüzde eskisi kadar revaçta olmasa da şu anda da gerçekleştirilebilecek olan eğlenceler gerçekleşmektedir. Fakat bu sayı günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş ve birlikte yapılan eğlenceler giderek azalmıştır.

Araştırma sahası içerisinde yer alan festivaller ve şenlikler; Teferiç Pitta Şenliği, Allahlık, Hidrellez en bilinenleridir. Bunlar dışında eski zamanlarda sosyallik adı altında toplanmalar düzenlenir ve eğlenceler yapılmış. Bunlardan akılda en kalanı Cuma eğlenceleridir. Köyün kadınları her hafta cuma günü köy halkından birinin evinde toplanır ve eğlenirlermiş. Bu gelenek Pomak kültüründe yer alan "Sedenka" ya benzetilebilmektedir.

4.2.1. Teferiç Pitta Şenliği

Karamürsel İlçesinde gerçekleşen Teferiç isimli festivallerde meşhurdur. Boşnak festivali olan Teferiç için Türkiye’de yaşayan Boşnak nüfus Karamürsel’e gelir burada çeşitli etkinlikler yaparak yılda bir kez bu şekilde eğlenmektedirler. Genelde yaz mevsimine denk gelen Teferiç’in belirli bir günü bulunmamaktadır. Teferiç Pitta Şenliği olarak adlandırılan etkinlik son yıllarda Sünni Baba Mesire Alanında gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 181).

Fotoğraf 181: Teferiç Pitta Şenliği 2018 (URL 79)

4.2.2. Pilav Günü (Allahlık)

Pilav Günü Karamürsel’in 1924 yılında Kocaeli’ye bağlı bir ilçe olarak kurulmasının ardından itibaren düzenli olarak her yıl gerçekleştirilen bir şenliktir. Önceden Pilav Günü olarak adlandırılan bugün Allahlık olarak adlandırılmaktaymış. Bugün içerisinde yağmur duasına çıkılır. Şimdi pilav günü olarak varlığını sürdüren şenliklerde bu gelenek sürdürülerek önce dualar okunur daha sonra çevre bölgelerden gelen insanlar uzun saatlere kadar eğlenirler. Bir gelenek haline gelen Pilav günü Avcıköy’de düzenlenmekte ve Avcıköy yakınında yer alan piknik alanında gerçekleştirilmektedir (Avcıköy Halk Görüşmeleri) (Fotoğraf 182).

Fotoğraf 182: Pilav Günü Şenliği 2015 (URL80)

4.2.3. Güreş

Güreş Türk toplumunda yaygın bir spordur. Güreş aslında Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Osmanlılarca geliştirilen güreş, Cumhuriyet döneminde desteklenmiş ve gelenek haline getirilmiştir. Güreş sporunun kültürel bir nitelik taşımasında yağ, cazgır, dua, selamlama, kispet, peşrev, müzik, ağalık kurumu, Kırkpınar güreşlerinin gelenekselleşmesi, geleneksel kıyafetlerin giyilmesi gibi özelliklerin var olması önemli bir etkiye sahiptir (Yıldıran,2000).Güreş başlı başına kültür ögesi olarak, Türk kültürü içerisinde askerlik, evlilik, hıdrellez, nevrüz gibi şenliklerinde önemli bir parçasıdır. Türk bölgelerinde güreşçilere pehlivan adı verilmektedir. Pehlivan güreşin merkezinde yer almaktadır (Özdemir, 2018).

Güreş Karamürsel için önemli bir yer teşkil etmektedir. Cumhuriyet döneminde 12 yıl Kırkpınar Başpehlivanlığı ve 3 altın kemer kazanan tek yer olma özelliğini taşımaktadır. 1976-1977-1978 yıllarında Kırkpınar başpehlivanlığı ile ilk altın kemeri Aydın Demir kazanmıştır. 1990-1992 yıllarında birinci 1995-1996-1997 yıllarında Kırkpınar başpehlivanlığını üst üste kazanarak 2. altın kemerin sahibi Ahmet Taşçı olmuştur. Pehlivanlar Kenti olarak bilinen Karamürsel'de yetişmiş olan Ahmet Taşçı ve Aydın Demir dışında sahada yetişmiş diğer güreşçiler, Çolak Hilmi (Çetintürk), Sucu İbrahim (Öztorun), Bostancı Hüseyin, Gazanfer Bilge, İzzet Açıkbaş, Kadir Birlik, Cino

Ahmet Yılmaz, Sabahattin Kangal, Ekrem Yavuz, Gökhan Arıcı, Sabahattin Erdoğan'dır (Özdemir, 2012) (Fotoğraf 183).

Fotoğraf 183: Karamürsel Güreşçilerinden Başpehlivan Ekrem Yavuz (URL 81)

Karamürsel girişinde “Pehlivanlar Diyarı Karamürsel’e Hoş Geldiniz” şeklinde bir yazı ile Karamürsel çıkışında ise “Pehlivanlar Diyarı Karamürsel Hayırlı Yolculuklar” yazısı ile karşılaşılmaktadır(Fotoğraf 184).

Fotoğraf 184: Pehlivanlar Diyarı Karamürsel Hayırlı Yolculuklar Yazılı Tabela

Kırkpınar Yağlı Güreşlerine Karamürsel’den güreşçi gönderilmesinin yanı sıra, Karamürsel İlçesinde geleneksel Karamürsel Yağlı Pehlivan Güreşleri de gerçekleştirilmekte ve 2018 yılı içerisinde 37. si 2022 yılında 38.si düzenlenmiştir. 2019-2020-2021 yıllarında gerçekleştirilmemiştir.

Güreş Türklerin ata sporu olarak bilinmektedir. Pehlivanlar vücutlarına yağ sürmektedirler bu yüzden bu spor yağlı güreş olarak da adlandırılmaktadır. Yağ olarak zeytinyağı kullanılması önerilir Karşılaşmalar “Er Meydanı” denilen yerlerde gerçekleştirilmektedir. Pehlivanlar kispet giymek zorundadırlar. Kispet bel kısmı sporcuların ellerini sokabilmesi için dört parmak genişliğinde kalın olan deri bir pantolon şeklindedir. Kalın olan bu kısma kasnak, diz kapağı kısmına şiraze

denilmektedir. Pehlivanların meydana çağırın “cazgır” adı verilen kişidir. Pehlivanlar meydana geldiklerinde peşrev adı verilen hareketleri sergilerler. Peşrev pehlivanların ellerini kollarını sallayarak meydana yürümesi anlamına gelen bir uygulamadır bir nevi pehlivanlar birbirlerini selamlamaktadır. Pehlivanlar daha sonra seyirciyi selamlamak adına sol dizlerinin üzerine çökerler ve sağ elleriyle yere, dizlerine, dudaklarına ve alınlarına üç kez dokunurlar. Selamlaşma bittikten sonra müsabakaya başlanır. Müsabaka ortalama otuz dakika sürmektedir. Sonuç belli olmazsa on dakika daha süre verilmektedir. Rakibin sırtı yere değdiğinde kaybetmiş olur (URL 82).

4.2.4. Hıdrellez

Orta Asya Türk kültürü uygulaması olan Hıdrellez, Hz. Hızır ve Hz. İlyas'ın bulunduğu inanılan 6 Mayıs günüdür. İslam mitolojisinde ve Anadolu mitolojisinde Hızır önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra Hızır'ın İslami tefsir dışında önemine dair bir bilgi yer almamaktadır (Güngör, 1956). Bu kutlama esnasında eğlenceler, oyunlar düzenlenir, yiyecekler hazırlanır, temizlik yapılır ve kıyafetlerde değişikliklere gidilir bu bakımdan yöresel kıyafetlerin giyilmesi mantığı doğar, hediyeleşmeler yapılır, akraba ziyaretleri gerçekleştirilir, ateş yakılır ve üzerinden atlanır, kabir ziyaretleri yapılır, kurban kesilir, dualar edilir ve sağlık, mutluluk, baht açıklığı gibi konular hakkında dilekler tutulur. Türkiye'nin çoğu yerinde kutlanan Hıdrellez İzmit'te mesire alanlarına gidilerek tüm gün orada eğlenceler düzenlenerek gerçekleştirilir (Uca, 2007).

Baharın habercisi olan hıdrellez kutlamaları Karamürsel için çok önemli bir konumdadır. Araştırma sahsında bu eğlenceler gençler tarafından hazırlanmaktadır. Genç kızlardan biri yaşadığı yerde özellikle genç kızların yaşadığı evleri dolaşır onlardan bir yüzük ve takvim yaprağı toplar. Topladığı takvim yapraklarını ve yüzükleri bir çömlek içerisine koyar. Çömleği sıkıca sarar ve kimse görmeden bir gül ağacının dibine gömer. Evlerde yemekler hazırlanır. Sabah erkenden kalkılır gül ağacının dibine gömülen çömlekler çıkarılır, yazılan dilekler maniler okunur. Daha sonra kutlamanın yapılacağı mesire yerlerine gidilir akşama kadar eğlenilir. O günün akşamı meydana ateşler yakılır ve üzerinden atlanır (Yönsel ve Arkan, 1972).

Bolluğun, bereketin başladığı gün olduğuna inanılan Hıdrellez köy meydanlarında veya mesire alanlarında davul ve zurna eşliğinde kutlanır, ateş yakılıp dilekler dilendikten sonra üzerinden atlanmaktadır. Yemekler dağıtılmakta, dualar

yapılmakta, dilekler gül ağacına bağlanmakta ve iki rekat namaz kılınmaktadır. Şenlik niteliğindeki bu kutlamalar dernekler tarafından düzenlendiğinden her yıl hemen hemen farklı bir köyde gerçekleştirilmektedir. Çamdibi, Fulacık, 4 Temmuz gibi farklı mekânlarda gerçekleştirilen şenlik 5-6 Mayıs'ta düzenlenmektedir. Şenlikte önceden yöreye özgü kıyafetler giyilebilmekteydi. Fakat son yıllarda Hıdrellez şenliklerine yeteri kadar önem verilmemekte köy halkı bundan yakınmaktadır.

4.2.5. Balık Festivali

Balık festivali geleneksel olarak 30 Ağustos günü balıkçı kasabası olarak adlandırabilen Ereğli'de gerçekleştirilmektedir. Festivalde konserler yapılır çeşitli eğlenceler düzenlenir ve balık ekmek dağıtılır. Hem Zafer Bayramı olması dolayısıyla hem de balık festivali olmasıyla yöre halkı için çifte eğlence olmaktadır. Balık festivalinin 30 Ağustos olmasında genellikle 1 Eylül'de av yasağının kalkmasıyla birlikte denizcilerin balık avlayabilecek olmaları da önemli bir etkidir. Bu doğrultuda balık avlamak için yola çıkacak kişiler için 30 Ağustos günü dualar edilir, mevlitler de okutulurdu. Bunu yapmak da ki amaç mahsulün fazla ve verimli olmasıdır. Geleneksel olarak yapılması planlanan Balık festivalinin 13.sü 2021 yılında gerçekleştirilmiştir.

4.3. Halk İnanışları

4.3.1. Nazar Kültürü

Çoğu toplumda nazar inancı yaygın olarak görülmektedir. Bu nazar inancının Neolitik çağlara kadar uzandığı bulunan nazarlıklar sayesinde düşünülmektedir. Geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettiren bu inanış nazar duası, nazar boncuğu, delikli taş, nal, yumurta kabuğu, kurşun döktürme gibi şeylerle günlük hayatımızın birçok yerinde var olmuştur (Çıblak, 2004).

Nazar Arapça kökenli bir kelimedir. Türkçe de “bakış, bakma, göz atma” ve bunun yanında da “kıskançlık, uğursuzluk, kem göz” anlamlarına karşılık gelmektedir. Nazardan korunmak için nazar boncuğu ya da “41 kere Maşallah” gibi sözler söylenmektedir (Ekici ve Fedakar, 2014). Halk inanışlarına göre göze yani nazara en iyi

gelecek şey yine gözdür bu bağlamda nazar boncuğu aslında göze benzemektedir (Erden, Özus ve Tufan, 2016). Nazar boncuğu aslında insanın doğa karşısında ürettiği bir ürün olması dolayısıyla kültürel bir öge niteliği taşımaktadır. Nazar boncuğunun ortaya çıkışındaki renk ve şekil kültürel bir kod ve semboldür. Nazar boncuğunun ana rengini oluşturan mavi Batıda uzun süre hüznü sembolize ederken Türkler için kutsallık, yücelik anlamları taşımaktadır. Türklerde mavi nazar inancına dayanan ve ondan korunma yollarından biri olan nazar boncuğunun da mavisini kabul görmüş ve hem maviye hem de nazar boncuğuna verdikleri önem yıllar boyu sürmüştür (Baturlar ve Yaylagül, 2019).

Araştırma sahası içerisinde nazar inancı çok büyük boyutlara ulaşmamakla birlikte burada yaşayan halk genellikle dua ile korunabileceklerine inanmaktadır. Bunun yanında yeni bir eşyaya, yeni doğan bebeğe, güzel bir çocuğa “Maşallah” gibi nazardan koruyabilecek sözler de söylenmektedir. Nazar boncuğunun varlığı ise geleneksel el sanatları içerisindeki işlemlerde veya süs eşyalarında kullanılmakta varlığına çok büyük anlamlar yüklenilmemektedir. Bunun yanında Karamürsel İlçesi sahil hattı boyunca belirli aralıklarla yerdeki taşlarda nazar boncuğu ile karşılaşmak mümkündür (Fotoğraf 185).

Fotoğraf 185: Karamürsel Sahilde Yer Alan Nazar Boncuğu Motifleri

4.3.2. Su İnanışları Kültürü

Araştırma sahası içerisinde yapılan bu çalışmada bölgede suya karşı olan ilginin varlığı ve belirginliği tespit edilmiştir. Termal suların varlığı dışında içme sularının da

bazı hastalıklara iyi gelebileceğine dair inanışlar, tıp dışı yöntemler mevcuttur. Bu inanışlar geçmişte yaşanan bazı olaylar neticesinde şu hastalıklara iyi gelmiş şeklinde değerlendirilip günümüzde de kullanılabilir ve inanılır şekildedir. Araştırma sahası içerisinde de bu inanışlar hâkim vaziyettedir. Çoğu köyde de bu durum hâkimdir. Bu sulardan en belirgin olan ve köye de adını vermiş olan Akpınar Köyü şifalı sularıdır. Akpınar dağı eteklerinde birçok yerden çıkan suyun ayrı ayrı birçok hastalığa iyi geldiği söylenmektedir. Bir damarı olarak tabir edilen şifalı suyun bir kolu Akpınar Köyü cami yanındaki çeşmeden akmaktadır (Fotoğraf 186).

Akpınar şifalı sularının keşfedilmesi çok eskilere dayanmaktadır. Rivayete göre eski bir padişahın kızı çaresi bulunmaz bir hastalığa yakalanmıştır ve ölmek üzeredir. Bunu bilen babası elinden başka bir şey gelmediği için kızına son isteğinin ne olduğunu sorar, kızı bir rüya görmüş, rüyasında bir mekide su bulunmakta ve bu su onun hastalığına iyi gelmiştir. Babasına bu rüyayı anlatır, babası ile kızı kızın rüyasında gördüğü yere gider toprağı hafif eşeler bir bakar ki gerçekten kızın rüyasında söylediği yer su vardır. Kana kana bu sudan içen padişahın kızı bir zaman sonra hastalığından kurtulur ve iyileşir (Akpınar halk görüşmeleri). Asıl suyun dağın eteklerinde olduğunu söyleyen köy halkı caminin yanındaki suyun da çeşitli hastalıklara iyi geldiğine inanmaktadır. Bu kollardan birinin verem hastalığına diğerinin mide ve böbrek hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir. Akpınar suyu Karapınar Köyüne çekilmiş ve orada da kullanılmaktadır fakat asıl kaynağı Akpınar'dır. Avcıköy olarak bilinen Merdigöz Köyünde de şifalı su mevcuttur. Mahalle muhtarlığının karşısında yer alan çeşmede bir taraftan 'Mide suyu' bir taraftan 'Emet suyu' adı verilen su akmakta ve bu suların şifalı olduğuna inanılmaktadır.

Fotoğraf 186: Akpınar Köyü Camisi ve Şifalı Su Çeşmesi

Akpınar Köyü dışında şifalı olarak bilinen sulardan bir tanesi de Fulacık'ta yer alan Manastır çeşmesinden akan sudur. Bu suyun özellikle kaşıntıya iyi geldiği ve Rumlardan kaldığı bilinmektedir. Eski Rum kilisesinin alt kısmında yer alan çeşmeye gitmek için ağaçlar arasında bir yoldan geçmek gerekmektedir. Bu şifalı su dışında köyün merkezinde yer alan çeşmenin suyunun da çok lezzetli ve birçok şeye iyi geldiği de bilinmekte ve söylenmektedir (Fulacık Köyü Halk Görüşmeleri) (Fotoğraf 187, 188).

Fotoğraf 187: Manastır Suyu (Fulacık)

Fotoğraf 188: Fulacık Köy Çeşmesi

Fotoğraf 189: Kaymakam Suyu (Osmaniye)

Şifalı olmasının dışında araştırma sahasında lezzetli olduğu düşünülen sularında mevcut olduğu hatta bu lezzetin başkaları tarafından da fark edildiği sular da bölgede mevcuttur. Osmaniye Köyü içerisinde durmadan akan Kaymakam Suyu adı verilen su bunlardan biridir. İsmi kaymakam olmasının sebebi; 1940'lı yıllarda o zamanın kaymakamının araştırmalar yapmak için bu köye gelmesi ve dinlenirken burada akan sudan içerek “Oh be ne güzel su” demesidir. Zamanın muhtarı da bu olaydan esinlenerek bu suyun ismi Kaymakam Suyu olsun demiştir (Fotoğraf 189).

4.4. Sözlü Gelenekler Ve Halk Oyunları

Karamürsel'in kendine has bir milli oyunu bulunmamaktadır. Burada yaşayan halk çeşitli yerlerden göçmen olarak geldiğinden dolayı aralarında geleneksel bir birlik bulunmadığından yeni bir oyun yaratmak mümkün olmamıştır. Buraya dışarıdan gelen

kişiler geldikleri bölgelerdeki oyunları getirerek burada oynarlar (Yönsel ve Arkan, 1972).

Araştırmanın bu bölümünde eğlenceler genellikle düğün, nişan, kına, sünnet, asker eğlenceleri gibi etkinliklere ve araştırma sahasında yer alan dil ve edebi özelliklerine yer verilmiştir. Bu eğlenceler dışında Karamürsel İlçesinde gerçekleştirilen festivallerde de halk oyunları oynanmaktadır. Bu eğlencelerde oynanan oyunlar genellikle benzerlik göstermektedir. Horon, çiftetelli, kasap havası, hora oynanır fakat cemal oyunu, payduşka, freska, demirağa, treskavilsa, Boşnak oyunu ve muhacir kasabı denilen yörelere has ufak farklılıkları bulunan oyunlar da bulunmaktadır.

Payduşka Balkanlarda yaygın olan hareketli bir tür halaydır. Freska Kafkas dansına benzemektedir. Demirağa oyunu yavaş halayı hızlısı horonu andırmaktadır. Boşnak oyunu denilen oyun da halay ile benzerlik göstermektedir fakat biraz yavaş ilerleyen bir oyundur. Muhacir kasabı horon gibi hızlı oynanan ellerin değil direkt kolların birleştiği hızlı bir oyundur. Hora oyunu da damat halayına benzeyen fakat bundan daha yavaş hareketlerle oynanan bir oyun türüdür. Tüm bu oyunlar aslında birçok yörede bulunmaktadır sadece el ve ayak hareketleri ve müzikler değişmektedir. Bu da kültürel etkileşimin varlığına dair bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır.

Dil ve edebiyat belirli bir toplumun yaşayış tarzından, geçmişte gerçekleşmiş olan tarihi olaylara kadar birçok alanda varlığını ve belirginliğini sürdürmüş bir unsurdur. Bununla birlikte kültürel bir yansımadır. Bu kültürel yansıma içerisinde önemli sözler, şarkılar, şiirler, türküler, halk hikâyeleri, ninniler, maniler, ilahiler, destanlar, halk hikâyeleri ve bunun gibi öğeler yer almaktadır. Araştırma sahası içerisinde kullanılmakta olan bu öğeler zamanla ya unutulmuş ya da günümüzde kullanılan birçok öge ile aynı şekilde bulunmaktadır ve değişim özelliği göstermemiştir.

4.4.1. Geleneksel Eğlence Oyunları

Geleneksel eğlence oyunları günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olan diğer bir faaliyetdir. Fakat hala ayakta tutmaya çalışan, unutmayan, devam ettiren insanlar bulunmaktadır. Araştırma sahasındaki durum da şuan yaşanan süre zarfında eşgüdümlü olarak ilerlemektedir. Günümüzde çok fazla rağbet görmese de geçmişte köyde yaşayan insanların toplanıp birlikte vakit geçirmek için yaptıkları etkinlikler içerisinde en önemli

sıralardadır. Bu toplanmalar çoğunlukla kadınlar ve erkekler arasında ayrı ayrı gruplar halinde olup oyunlar da kadın erkek ayrı olacak şekilde oynanmaktadır. Araştırma sahası içerisinde ayrı ayrı ev toplanmaları dışında Hıdrellez gibi sevilen ve yaşatılmak istenen etkinliklerde de bu oyunlar yaygın olarak oynanmıştır. Bu oyunlar içerisinde beştaş, yüzük kimde, mendil kapmaca, nesi var, bayracık, kibrit çöp dökme, kulaktan kulağa gibi oyunlar bulunmaktadır.

Beştaş oyunu günümüzde de genellikle çocuklar tarafından oynanabilen yaygın bir oyun niteliğindedir. Bu oyunu oynamak için sadece 5 tane orta veya küçük boyutlarda taşa ihtiyaç vardır. Aşamalı oynanan bu oyunun ilk aşamasında taşlar havaya atılır ve teker teker tutulmaya çalışılır başka bir basamağında el ile kale işareti yaparak taşlar teker teker kaleden geçirilmeye çalışılır farklı bir basamağında taşlar elin tersine koyulur havaya atılır ve tutulmaya çalışılır. İstenilen kişi kadar oynanan bu oyun sırayla bu şekilde devam etmektedir. Yapamayan kişi elenir oyun son kişi kalana kadar devam eder.

Yüzük kimde oyunu geçmişte hemen hemen her yörede sıkça oynanan ve çok tercih edilen bir oyundur. Araştırma sahası içerisinde geçmişte özel günlerde aile veya arkadaş toplantılarında oynanırdı. Bu oyunda yüzük saklanır ve ebenin yüzüğü bulması istenir. Bu oyun oynanırken, “Yüzük yüzük nerelerdesin, acaba hangi ellerdesin, bulamaz, bulamaz onu ebe bulamaz.” Gibi sözler söylenerek oyun daha da eğlenceli hale getirilmektedir. Bu oyun bazı köylerde şişe ile oynanır bu yüzden “Aman şişe canım şişe söyle yüzük nerede?” şeklinde sözler de bulunmaktadır(URL 83).

Mendil kapmaca günümüzde küçük çocukların ilkokullarda oynadığı bir oyuna dönüşse de bu oyun aslında kültürel bir değerdir ve geçmişte sıklıkla oynanan bir oyun niteliğindedir. Bu oyunu oynamak için bir mendilci seçilir bu mendilci arkası dönük oturan birkaç kişinin etrafında tur atar ve birini ebe seçerek mendili arkasına atıp koşmaya başlar mendilcinin amacı ebe seçtiği kişinin kendisini yakalamak için koşmasından kaçarak ebenin yerine oturmak istemesidir. Ebe onu yakalamadan ebenin yerine oturabilirse kazanır yakalanırsa ebe kazanır.

Nesi var oyunu birkaç oyunla benzeşmektedir. Bu oyunu oynamak için, grup veya kişiler halinde ayırım yapılır, kişi veya grup bir nesne seçer kalan kişilerde seçilen nesnenin ne olduğunu bulmaya çalışır. Bu arayışta ara ara nesnenin özelliklerini öğrenmek ve daha kolay bulabilmek için nesi var sorusu sorularak ipuçları alınır.

Bayracık oyunu muhtemelen bayrak isminden gelerek bayrak oyunu isminden bayracık oyunu ismine dönüşmüştür. Bu oyun için bir sopaya bayrak bağlanır ve kişilerin koşarak bayrağı yakalaması istenir (URL 84).

4.4.2. Dil ve Edebiyat

Araştırma sahasının belirgin olarak kullanmış olduğu söz nitekim “Ufacık tefecik gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?” sözüdür ve kültürel anlamda değere sahip olan bu söz tüm ülkeye mal olmuştur. Bunun dışında kullanılan atasözü deyiş gibi sözler ülke genelinde herkesçe kullanılan sözler ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sahasının şairleri ve saz şairleri hakkında toplanan bilgiler sonucunda İhlasi mahlası ile şiirler yazmış Bektaşî şairleri arasında yer almış bir şairden başkasına rastlanılmamıştır. Asıl adı Mehmet olan halk arasında Tokmak Baba olarak anılan İhlasi Karamürsellidir. 1897 yılında vefat eden İhlasi'nin bazı dizeleri şöyledir;

Hayat iklimine seyran geldim

Gösteren seyran Karyağdı Dede

Görüp esrarını hayrana geldim

Döndüren devranı Karyağdı Dede

Her kim isterse bu menzile ermeye

Kararmış kalbinin pasın silmeye

Erenler payine yüzün sürmeye

Müminin imanı Karyağdı Dede (Yönsel ve Arkan, 1972).

Bilinen bir âşıklık geleneği bulunmamaktadır. Fakat çok uzun yıllar önce Boşnakça Pomakça türküler söylendiğini şu anda ise pek bilinmediği söylenmektedir. Bunun dışında yöreye ait olduğu bilinen “Eşim Kızlar” gelin ağlatma türküsü bulunmaktadır. Türkü anonimdir fakat Pazarköy'e ait olduğu bilinmektedir. Tescil edilme çalışmaları da bulunmaktadır (URL 85).

Eşim kızlar eşim kızlar

Ben gidiyorum

*Hem annemi hem babamı
Terk ediyorum*

*Altın tas içinde içinde a güzel
Kınam ezsinler
Gümüş kalem ile a güzel
Yüzüm yazsınlar*

*Babamın bacası bacası a güzel
İnceden tüter
Babamın bir dilim ekmeği a güzel
Ölünce yeter*

*Hani benim kır atım kır atım
Nalbant nallasın
Nalbant nalladıkça
Annem ağlasın*

*Yarın Perşembe Perşembe a güzel
Duvağın parlasın
Duvağın parladıkça
Annen ağlasın*

Araştırma sahasında bulunan Boşnak, Laz, Pomak nüfus bölgeye şuan birçok yörede kullanılan maniler, sözler dışında kendi dillerinde maniler de kazandırmıştır. Başka bir ifade ile günümüzde kullanılan birden fazla yörede bulunan maniler dışında Boşnakça ve Lazca maniler ve mani tarzında şarkılar araştırma bölgesinde geçmiş dönemlerde kullanılmıştır. Her ne kadar varlığı bilinse de hâlihazırda çok fazla kullanılmaz sadece Türkçe olan maniler Ramazan aylarında sahurlarda davul eşliğinde söylenmektedir. Boşnakça ve Lazca manilere örnek olarak:

Türkçe - Lazca

Dere gidiyor dere –mebulu ğal iğali

Nere gidiyor nere - çevre kodami vani

Dere albeni götür –sinuli askejya

Yarin olduğu yere – mamis oho mitali

Türkçe – Boşnakça

Es es serinlik olsun diye – puhni mi puhni mi ladane

Gel yarım gel – dohcimi dohcimi diragane

Gül pembenin altında – potmenu ruj umenu(URL 86).

Destan, halk ya da kahramanlık hikâyeleri araştırma sahasında yaygındır. Bununla birlikte bazı köylerde eşkıyalık ile efsaneler de anlatıldığı bilinmektedir. Araştırma sahasının daha önce birçok işgal ve birçok topluluk görmesinden dolayı dilden dile aktarılan, bazı kahramanlık hikâyeleri bulunmaktadır fakat bu hikâyeleri genellikle yörenin yaşlılarından duyabilme imkânı bulunmaktadır gençlerin çoğu günümüzde bu tarz hikâyelerin varlığından bihaberdir. Bu kahramanlıklardan nitekim en bilineni Kara Mürsel'in bölgeyi düşman işgalinden kurtarmasıdır. Bunun yanında yaptıkları iyilikler ve aldıkları hayır dualarıyla bilinen insanlar da mevcuttur. Buhikâyelerin kahramanlarından en bilinenleri Vasiye Nine ve Hayriye isimli kadındır. Vasiye Nine ettiği dualarla denizcilerin işlerini kolaylaştırmıştır, Hayriye isimli kadın yaptığı hayırlar sayesinde köye ismi verilmiştir.

Araştırma sahasında yaygın olarak bilinen destan Küpçü Dede Destanıdır. Bu destan kurtuluş savaşı zamanında gerçekleşmiştir. Bu savaşta Yunanlılar Ermeniler ve Rumlar köye baskın yapmak istemişler fakat köy halkı buna karşı çıkmış. Nitekim köy halkı düşmanla başa çıkamayıp kaçmışlardır. Yunanlılar köydeki çoğu evi yakıp yıkmıştır. Yunanlılar işgale devam ederken Küpçü Dede ile karşılaşmıştır. Küpçü Dede tüm düşmanları orada öldürmüştür.

Akpınar suyu efsanesi bölgede bilinen efsanelerden biridir ve dilden dile dolaşmaktadır. Vakti zamanında bir padişah varmış bu padişahın kızı ölümcül bir hastalığa yakalanmış. Her tedaviyi denemişlerdir fakat sonuç vermemiştir. Bir gün kız rüyasında bir yerden su aktığını, suyu içtiğini görür ve babasına anlatır. Babası kızının her istediğini yerine getirdiği için ve son çare olarak düşündüğünden kızının rüyasında gördüğü yere götürür. Gidip baktıklarında su göremezler fakat tam olarak gördüğü yerdeki toprağı eşelediklerinde suyun aktığını görürler. Sudan içen kız yakın bir zamanda hastalığından kurtulmuştur. Akpınar köyünde bulunan bu su için çeşmeler

yapılmıştır. Fakat asıl kaynağının dağlarda ormanın içinde olduğu söylenmektedir. Bu efsane hakkında söylenen sözlerde bulunmaktadır.

5. HALKLA YAPILAN GÖRÜŞMELER ve SWOT ANALİZİ

5.1. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Halkın Kültür İle İlgili Görüşleri

Kültürün araştırma sahasında yaşayan insanlar için ne ifade ettiği yörede yaşayan halk görüşmelerinde ortaya çıkmıştır. Bu görüşmelerde eskiye, eskide kalmış ve kalmakta olan kültüre ve kültürel değerlere olan özlem belirgin olarak dile getirilmiştir. “Nerede! Nerede eskiler, eski düğünler, bayramlar!” ifadelerine benzer ifadeler sıklıkla kullanılmıştır.

Araştırma sahasındaki arazi çalışmaları ve halk görüşmeleri sonucunda geçmişte geleneksel kıyafetlerin çoğunlukta olduğu şimdi ise eskisi kadar kullanılmadığı belirlenmiştir. Fakat halk görüşmelerinde kıyafetlerden bahsederken gıpta ile söz etmeleri aslında onlardan hala kopamadıklarını göstermektedir. Kıyafetlerde kültürel devamlılığı sağlayamamış olsa da yemeklerde bu durum devam etmektedir. Hala özel günlerde geleneksel yemekleri yapıyor olmak burada yaşayan insanlar için güzel bir uğraş olmaktan çıkamamıştır.

Geleneksel yemekler, kıyafetler, meskenler gibi diller de kültürel değerler taşımaktadır. Araştırma sahasının farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmış olması birden fazla dilin konuşulmasına sebep olmuştur. Halkla yapılan görüşmelerde aslında Türkçe isimleri bilinse de onlar için bazı eşyaların isimleri kendi dillerinde kalıplaşmıştır ve o isimleri kullanmaktadırlar. Araştırma sahasına göç ile gelen kişiler burada Türkçeyi genellikle çocuklarından okulların resmi dili Türkçe olmasından dolayı öğrenmiştir. Bu durumun dışında kalan kişiler genellikle yaşlılardır. Hala araştırma sahasında Türkçe bilmeyen sadece Boşnakça bilen yaşlılar bulunmaktadır. Burada yaşamını sürdüren kişiler kendi ana dillerine özlem duymaktadırlar.

Kültür ve kültürel değerlere olan bakış zamanın şartlarına göre şekillenmiş ve değişmiştir. Bu bakış açılarını yaş gruplarına göre sınıflandırmak mümkündür. Bunun tam tersi düşünce yapılarının olduğu da görülmektedir fakat istisnalar dâhilinde genellikle geleneksel kültürel değerler orta yaş ve daha üst yaş grupları için önem arz etmekte gençler ve çocuklar için büyük şeyler ifade etmemektedir. Gençlerin uygulamaya döktüğü geleneklerin genelde herkes yaptığı için yaptıkları çoğu şeyin neden yapıldığına dair bir fikirleri olmadığı yapılan çalışma sonucunda belirlenmiştir.

Bunun dışında gençler için bayramın anlamı sadece tatil odaklı olup aile büyükleri ile bayramlaşma yerine tatil yapmaya gitmek olmuştur.

Son olarak Karamürsel İlçesindeki kültür kavramı medyada yansiyandan çok farklı bir şekilde yaşatılmaya çalışılsa da popüler kültüre adapte olmuştur.

5.2. Karamürsel İlçesinde Yaşayan Halkın Kültürel Öğeleri İçin Hazırlanan Swot Analizi Sonuçları

Araştırma sahası içerisinde yaşayan halkın kültür, kültürel değerler ve bu kültürel değerlerin durumu hakkında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda SWOT analizi yapılmış ve 15., 16., 17., 18. ve 19. tablolarda bu sonuçlara yer verilmiştir. Bu tabloları oluşturmak için yöre halkı ile yapılan görüşmelerde katılımcılara şu sorular yöneltilmiştir;

- Geleneksel meskenlerin hâlihazırda kullanılabilir olmasının güçlü yönleri var mıdır var ise nelerdir?
- Geleneksel meskenler günümüzde kullanılmıyor veya kullanılamıyorsa bunun sebepleri nelerdir zayıf yönlerine örnekler verebilir misiniz?
- Geleneksel meskenler eğer kullanılsaydı veya yeniden kullanıma geçmiş olsaydı bu nasıl fırsatlar yaratırdı?
- Geleneksel meskenlerin hala kullanılıyor oluşu çevreyi veya insanları tehdit ediyor mu ediyorsa bu tehditler nelerdir?
- Araştırma sahasındaki yemek kültürünün varlığının güçlü yönleri nelerdir?
- Yemek kültürünün devam ettirilememesi gibi bir durumun varlığından bahsedilebilir mi eğer öyleyse bunun sebepleri ve zayıf yönleri nelerdir?
- Yemek kültürünün devam ettirilmesi nasıl fırsatlar yaratmaktadır?
- Yemek kültürünün varlığı ve devam ettirilmesi nasıl tehditler yaratmaktadır?
- Geleneksel kıyafetlerin kullanılmasının güçlü yönleri var mıdır var ise nelerdir?
- Geleneksel kıyafetlerin kullanılmıyor oluşunun sebepleri nelerdir zayıf yönleri var ise örnekler verebilir misiniz?
- Geleneksel kıyafetlerin kullanılıyor oluşu veya kullanılabilmesi nasıl fırsatlar doğurmaktadır?

- Geleneksel kıyafetlerin kullanılması herhangi bir tehdit oluşturmaktadır mıdır var ise nelerdir?
- Geleneksel şenlik ve eğlenceler araştırma sahasında ne konumdadır ve gerçekleştiriliyor olmasının güçlü yönleri nelerdir?
- Geleneksel şenlik ve eğlencelerin uygulanmıyor oluşları ve zayıf yönleri nelerdir?
- Geleneksel şenlik ve eğlencelerin devam ettirilmesi nasıl fırsatlar doğurmaktadır?
- Geleneksel şenlik ve eğlencelerin oluşturduğu tehditler var mıdır var ise nelerdir?
- Manevi kültür öğelerinin güçlü yönleri nelerdir?
- Manevi kültür öğelerinin zayıf yönleri var mıdır var ise nelerdir?
- Manevi kültür öğelerinin yarattığı fırsatlara örnekler verir misiniz?
- Manevi kültür öğelerinin oluşturduğu tehditler var mıdır var ise nelerdir?

Tablo 18: Geleneksel meskenlerin SWOT analizi

GELENEKSEL MESKENLER	
GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel değer taşıması. • Eskiye özlemin önüne geçmesi • Bahçe gibi yapıların varlığıyla doğal yaşamı yansıtmaması • Bir veya en fazla üç katlı meskenlerin varlığı ile insanların iletişiminin daha etkin olması • Gelenekselliğin korunması	<ul style="list-style-type: none"> • İhtiyaçları karşılayamaması. • Geleneksel yapıdaki meskenlerin yapımının daha çok uğraştırıcı olması • Nüfusun artmasıyla tek katlı meskenlerin yetersiz kalıp toplu konutlara geçilmesi bu çok katlılığın içerisinde komşuluk dâhil birçok değer kaybalmaya yüz tutması • Banyo, tuvalet, mutfak gibi ihtiyaca yönelik yapılardan herhangi birinin mesken içerisinde değil de yakınlarında bahçe içerisinde olması ve rahatlığın önüne geçmesi • Günümüzün şartlarındaki estetik algıya uymaması • Alt yapı sorunları
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Gelenekselliği ile turistik bir değer taşıması • Dikkat çekici özelliği ile tanınabilmesi • Meskenlerin yapımında kullanılan malzemelerin köylerde daha kolay bir şekilde bulunması • Dokusunu koruduğu ve kültürel bir değeri yansıttığı takdirde koruma altına alınabilecek olması	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanın rahatlığını sağlar nitelikteki modern yapılar • Var olan geleneksel yapıların modern yapılar içerisinde kaybolması • Geleneksel meskenlerin yapımında emeği geçen kişilerin gün geçtikçe azalması • Günümüzün şartlarındaki estetik algıya uymaması sebebiyle restorasyon veya yıkım isteği

Tablo 19:Yemek kültürünün SWOT analizi

YEMEK KÜLTÜRÜ	
GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Yöreye has ürünlerin birleştirilmesi ile elde edilmesi • Yemeklerin yapımı için gerekli malzemelere ulaşımın kolay olması • Türk yemek kültürünün izlerini taşıyor olması • Fast-food yemek tarzına oranla daha sağlıklı bir oluşum arz etmesi • Doyurucu özellikte olması • Ev imkânları ile yapılabiliyor oluşu • Taş fırın gibi eskiye dönük pişirme yöntemleriyle pişirilmesinden malzemelerin birbirleriyle daha çok harmanlanmasını bu sayede lezzetli olması • Kendine has özellikler barındırması	<ul style="list-style-type: none"> • Genelde ya hep ağır, karbonhidrat ağırlıklı yağlı yiyeceklerin olması ya da hep sebze ağırlıklı yemeklerin olması • Yemeklerin ortak noktasının olmaması ve keskin sınırlar ile ayrılması • Eskiye yönelik pişirme tekniklerinin yeni tarzdaki evlere uymaması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Yöresel pazarlarda veya mekânlarda tercih edilebilmesi • Turistik değer taşıyarak herhangi bir ürünün tanıtımında ziyaretçi çekebilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Tanıtılmadığı takdirde unutulabilmesi • Tescillenmediği takdirde başka yerler tarafından sahiplenilebilmesi • Öğretilmediği takdirde tariflerinin unutulabilmesi • Yeni neslin bu yöresel yemekleri tercih etmemesi ve zamanla unutulabilecek olması

Tablo 20: Geleneksel kıyafetlerin SWOT analizi

GELENEKSEL KIYAFETLER	
GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Türk kıyafet kültürünü yansıtır özellikte olması • Yapımında dayanıklı ürünlerin kullanımı • Yapımında kullanılan ürünlerin doğal oluşu • Dikkat çekici özelliğe sahip olması • Hareketleri kısıtlamayacak özellikte oluşu • Kullanan kişilerin kimlikleri hakkında bilgi verebilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Elde edilmesinin uzun uğraşlar gerektirmesi • Çok fazla parça olmasından dolayı giyip çıkarmada zorluklar yaşanması • Kalın işlemeli kumaşların kullanılmasının yaz aylarındaki kullanımı kısıtlaması • Eskiye oranla maliyetinin fazla olması • Seri üretime geçilememesi
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Çeşitli festival ve eğlencelerde kullanılarak tanınmasının sağlanması • Çok fazla üretimi olmaması dolayısıyla yapım işine girilmesinin önemli bir gelir kaynağı olabilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Modern ve daha rahat kıyafetlerin tercih edilmesi • İşlemelerinin artık yoğun olarak yapılmaması • İşlemeleri yapacak kişi sayısının giderek azalması<ul style="list-style-type: none"> • İşlemelerin günümüz estetik algısına, sadeliğe uymaması sebebiyle artık kullanılmıyor oluşu • Seri üretimin getirmiş olduğu bu duruma uymuyor oluşundan dolayı rağbete karşılık verememesinden üretiminin yavaş olması ve zamanla yok oluşu

Tablo 21:Geleneksel şenlik ve eğlencelerin SWOT analizi

GELENEKSEL ŞENLİK ve EĞLENCELER	
GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Birlik beraberliği yansıtması • Geleneksel yemeklerin varlığı • Geleneksel kıyafetlerin varlığı • Geleneksel oyunların varlığı • Kültürel yapının devamlılığının sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> • Tanıtımının iyi yapılmıyor oluşu • Geniş kitlelere yayılımının az oluşu • Tarihin saatin kesin olmaması • Geleneksel düğün, nişan, kına gibi uygulamaların azalması • Günümüz modern eğlence anlayışlarına bazı gruplar açısından uymayışı
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • Turizm değeri taşıyarak gerçekleştirilmesi durumunda maddi manevi yarar sağlaması • Kültürün tanıtılmasında önemli bir yere sahip oluşu • İlgi çekici olması sebebiyle başka kültürler tarafından kullanılabilmesi bu sayede kültürel etkileşimin varlığından bahsedilecek olması	<ul style="list-style-type: none"> • Organizasyonun tanıtımının, uygulanmasının uğraştırıcılığı ve tam olarak maddi bir gelir kaynağı olmaması sebebiyle eskiye oranla daha az yapılması • Geniş kitlelere yayılmadığından herkes tarafından ne zaman nerede yapıldığı bilinmediğinden ziyaretçi sayısının az oluşu ve zamanla giderek azalacak olması • Geleneksel düğün, nişan, kına gibi uygulamaların yerini kısa sade popüler kültürün ortaya çıkarmış olduğu şekilde yapılması

Tablo 22: Somut olmayan kültürel değerlerin SWOT analizi

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL DEĞERLER	
GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YANLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Geleneksellik arz etmesi • Yöreyle ait tescillenmiş bir türkünün yer alması dil ve edebi açıdan değer taşıyor oluşu • Kültürel etkileşimin bir ürünü olması • Eskiye özlemi gidermek adına uygulamaların yapılmaya devam edilebilir olması	<ul style="list-style-type: none"> • Yeniden çok eskiye dönük olması • Yöreyle ait olan türkünün herkes tarafından bilinmiyor oluşu • İhtiyaçlara cevap vermemesi • Düşüncelerin günümüzde kabul görmeyişi • Bazı gelenek ve göreneklerin günümüz gençlerince farklı yorumlanması • Sözlü olarak ifade edilen destan, şiir, türkü gibi ürünlerin yazıya geçirilmemiş olması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> • İlgi çekici olması sebebiyle diğer toplumlar tarafından öğrenilmek, incelenmek istenmesi • Araştırma konusu oluşturması • Geleneksellik arz ettiğinden günümüzde gerçekleştirilebilecek doğum, evlenme, düğün gibi geçiş dönemlerinin yeniden moda haline gelebilir nitelikte olması	<ul style="list-style-type: none"> • Çok kültürlülük sebebiyle bölünebilmesi ve kaybolması • Gelecek nesillere aktarılmamasından dolayı unutulmaya yüz tutması • Modernizm içerisinde birçok uygulamanın demode olduğu düşünüldüğünden yapılmayarak unutulmaya başlanması • Bazı uygulamaları gerçekleştirecek kişilerin kalmayışi ve sayılarının gün geçtikçe azalması • Yazılı eserlerin tescillenmemesinden dolayı başka toplumlar tarafından çalınabilmesi • Yazılı olmayan eserlerin zamanla unutulabilmesi

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Karamürsel Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü'nde yer alan, kuzeyinde İzmit Körfezi bulunan Kocaeli'ye bağlı ve büyük şehirlere yakın bir ilçedir. Araştırma sahası birçok topluma ev sahipliği yapmıştır ve tarihi çok önemli bir seviyededir. 1894 yılında yapılan nüfus sayımlarında nüfusun Müslüman, Ermeni ve Rumlardan meydana geldiği bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu ilk deniz donanmasının burada olmasından dolayı, Osmanlı'nın denize açılan kapısı olarak bilinen Karamürsel bu dönemlerde çok fazla göç almıştır. Sahaya tarihte göç eden topluluklar içerisinde Boşnaklar, Pomaklar, Lazlar, Muhacirler, Gürcüler bulunmaktadır. Bu göçler kültürel bir etkileşimi doğurmuş ve hâlihazırda bir kültürel durum var ise bu ikiye üçe katlanmıştır.

Günümüzde Türklerin, Boşnakların, Pomakların ve Lazların çoğunlukta olup diğer topluluklarında birçok yörede yer aldığı araştırma sahasındaki bilinen en büyük örnekler eğlenceler, yemekler ve kıyafetlerdir. Yemekler hemen hemen hala varlığını sürdürürken eğlenceler epey azalmış, geleneksel kıyafetlerin yerini başka kıyafetler doldurmuştur.

Yemek kültürü ufak ayrımlarla şekillenmiştir. Bölgedeki Türk, Boşnak ve Pomak nüfus daha çok et ve hamur işine yönelirken, Laz nüfus daha çok sebze özellikle de çeşitli otlar tüketmektedir. Sebzelerle servis edilen ürünler hemen hemen birbiriyle aynı olup genellikle yumurta kırılarak tüketildiği görülmektedir. Hamur işinde en çok böreğe yönelen yöre halkı bu böreklerin içerisine kıyma ya da çeşitli sebzeler eklemekte ve aynı zamanda taş fırınlarda pişirmektedirler. Araştırma sahasında ismi farklı olsa da yapılış şekillerinden anlaşıldığı üzere sahadaki farklı etnik grupların bazı ortak yemekleri bulunmaktadır. Genel yemekler dışında kahvaltılık veya aperatif olarak değerlendirilebilecek reçel, içecek veya kurutma gibi ürünlerin büyük bir bölümü önceden evlerde yapılıyorken günümüzde bu oran epey azalmış ihtiyaçlar çoğunlukla dışarıdan karşılanmaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden bir tanesi köylerde azalan nüfustur. Arazi çalışması sırasında genellikle aile büyüklerinin köylerde kalmış olduğu tespit edilmiş ve kişiler zaten az kişi oldukları için çeşitli zahmetlere girilerek evde herhangi bir ürün yapmaya gerek olmadığını bildirmişlerdir. Sahada yaşayan insanlar için önemli kabul edilen lezzetler genellikle düğün, bayram gibi belirli günlerde

yapılmaktadır fakat bu durum bile gün geçtikçe azalmaktadır. Bu durumda gün geçtikçe gelenekselliği yok etmeye itmiş vaziyettedir.

Kıyafet açısından değerlendirildiğinde bu bölgede yaşayan toplulukların Türk kültürüne yakınlığı belirlenmiştir. Bu kıyafetler içerisinde yelekler, şalvarlar, süslü başörtüleri gibi ürünler bulunmakta fakat günümüzde bu süslülüğün yerini sadelik almaktadır. Bu sadelik modadan tutup hayatın günlük koşuşturması içerisinde birçok nedenden ötürü kaynaklanabilmektedir. Varlığını devam ettiren en önemli ürün kadınlarda şalvar ve ferace, erkeklerde kasket şapkadır. Fakat sahada popüler kültürün etkisiyle yöresel kıyafetlerin birçoğu kullanılmamaktadır.

Eğlencelerin eskisi kadar yapılmıyor oluşu siyasi sebepler dâhil 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 virüs salgınına kadar birçok sebebi barındırmaktadır. Yıllardır geleneksel olarak gerçekleştirilen Teferiç Pitta Şenliği 2020’de pandemi sebebiyle, 2021’de ki şenlik ise yurt çapında meydana gelen yangınlar sebebiyle iptal edilmiştir. Bunun dışında kurtuluş şenlikleri devam etmekte fakat bir geleneksellik arz etmemektedir. Başka bir deyişle daha çok günümüzdeki eğlence anlayışına uygun bir eğlence gerçekleştirilmektedir. Eğlence olarak değerlendirebilen düğünler eskisi kadar uzun sürmemektedir. Önceden bir gün damat için bir gün gelin için diğer gün ise evliliğin gerçekleştiği düğünler tek güne hatta birkaç saate düşürülmüştür.

Karamürsel İlçesinde yer alan geleneksel meskenler Türk Kültürü izlerini taşımaktadır. Bu izleri sahada yer alan tüm etnik grupların yaşadığı meskenlerde görmek mümkündür. Birden fazla kata sahip olan evlerdeki alt kat ve üst kat kullanımları, odaların kullanım amaçları, pencere, kapı gibi ürünlerdeki mahremiyet anlayışı Türk kültürünü yansıtmaktadır. Fakat bunların yanında araştırma sahasındaki geleneksel meskenler yok denecek kadar azdır. Bu duruma sebebiyet veren birden fazla durum bulunmaktadır. Geleneksel meskenlerin en alt katı genellikle ahır veya kiler olarak kullanılmaktadır. Bu durum araştırma sahasında da etkisini gösterirken hayvancılıkla uğraşanların sayısının gün geçtikçe azalması artık ahırlara ihtiyaç olmaması durumunu ortaya çıkarmıştır bu sayede ahırlar kapatılarak veya dönüştürülerek meskenler başka bir şekle girmiştir. Bunun dışında ailenin büyümesi veya ihtiyaçların şekillenmesiyle daha büyük bir ev isteği dolaylı olarak artık ihtiyaçların karşılanamaması evlerin değişime uğraması durumunu doğurmuştur. Değişime açık olan evler hala kullanılabilirken değişime açık olmayan evlerin yerini genellikle betonarme, çok katlı

binalar almıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde meskenler geleneksellikten uzaklaşmıştır.

Kültürel miras anlamında büyük bir birikime sahip olan Karamürsel İlçesinde birçok toplum yaşamış ve birden fazla eser bırakmıştır. Fakat bu eserlerin çok küçük bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Bu eserler arasında genellikle kiliseler yer almaktadır ki bu da Rumlardan ve Ermenilerden kalmadır. Dini değer taşıyan bu eserler ya bakımsızlıktan ya da ihtiyaç olmamasından gereken değeri görememiş ve günümüze ulaşmamıştır. Bunun dışında araştırma sahasında tarihi Uzundere Camisi, Karabali camisi, Karabali hamamı ve Tarihi Ereğli evleri bulunmaktadır. Bu tarihi yapılardan Karabali Camisi ve tarihi Ereğli evlerinden bazıları restore edilmiş, birkaç yapı koruma altına alınmıştır. Kalan eserler için gerekli çalışmalar yürütülmemiştir. Bu konuda dâhil kültürel değer taşıyan her konuda maalesef halk bilinçli değildir.

Tarihi Ereğli evlerinin birçoğunun restore edilmemesi doğrultusunda yapılar çürümekte restore edilmek istendiğinde cevap veremeyecek şekle bürünmektedir. Kapıları zincirlenmiş fakat camları kırılmıştır ve kırık olan camlardan yapıların içerisine çeşitli çöpler atılarak görüntü kirliliğine sebep olunmuştur. Geçmişte terk edilmeyip hala kullanılan birden fazla ev bulunmaktadır fakat bu evlerin içerisinin akıbeti genel manada belli değildir. Restore edilip halka açılan evler içerisinde Çıpalı Ev olarak adlandırılan şuan Çıpalı Konak Millet Kıraathanesi şeklinde kullanılan mekân ile El Sanatları Beceri Kursu olarak kullanılan eveskiye uygun bir şekilde restore edilmiştir. Diğer evlerin de bu şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırma sahası içerisinde bazı meskenler kültür varlığı adı altında koruma altına alınmıştır. Bu doğrultuda tabelalarla da bu durumun bilinmesi için çalışmalar yapılmıştır. Fakat içerisinde yaşamaya devam eden kişiler bulunmaktadır. Bu durum koruma kavramı ile çelişmektedir.

Araştırma sahasında var olan yapıların içerisine giriş çok kolay olmakla birlikte etrafında bu yapıların korunduğunu hissettiren herhangi bir oluşum bulunmamaktadır. Bilinçsiz kişilerce bu yapılara zarar verilebilmesi çok olasıdır.

Manevi kültürel değerler açısından moda faktörü, eskiye dönüklüğün artık tercih edilmiyor oluşu birçok uygulamayı unutturmuş vaziyettedir. Hala yaşatılmaya çalışan kültürel değerler bulunmaktadır fakat bu gençlere oranla yaşlılar üzerinde yoğunluk göstermiştir. Bu bağlamda geleneksel kıyafetler ve yemekler, festivaller gençler

tarafından tercih edilmemektedir. Daha çok yaşça büyük kişiler tarafından rağbet görmektedir. Güreş bu konu içerisinde farklı bir kulvarda değerlendirilebilir ki bu bir spor aktivitesidir ve uygulanması daha çok gençler tarafından tercih edilmektedir. Bunun yanında araştırma sahasında güreş önemli bir yere sahiptir.

Doğum, sünnet, evlenme, ölüm dönemleri araştırma sahası içerisinde genellikle bilindik diğer toplumların uyguladığı uygulamalar ile benzerlik göstermektedir. Her ne kadar benzerlik gösterse de ufak farklılıklar arz eder niteliktedir. Bu farklılıklar araştırma sahası içerisindeki farklı etnik grupların varlığı ile açıklanabilmektedir.

Çalışma sahası mahreç işaretli bir ürün olan Karamürsel sepetine sahiptir. Yapılışı, tarihi ve kullanımıyla kendine has bir ürün niteliğindedir. Her birinin makine olmaksızın elde yapılıyor oluşu tüm ürünlerde tek olma özelliği taşımaktadır. Dışarıdan küçük bir görüntüsünün olması aksine içerisine çok fazla ürün alabiliyor oluşu kullanışlı olduğunun da bir göstergesidir. Bu özelliği ile aynı zamanda araştırma sahasına “Ufacık tefecik gördün de Karamürsel Sepeti mi sandın?”esprisini kazandırarak tarihi ve edebi yönünü de zenginleştirmiştir.

Sonuç niteliğinde Karamürsel İlçesi geçmiş dönemlerde kültürel değerlerini yaşatan, yaşatılmasından hoşnut olan bir topluluğu içerisinde barındırmaktaydı. Fakat bu durum gün geçtikçe azalmaya buna bağlı olarak kültürel değerlerde eskisi kadar yaşatılmamaya başlanmıştır. Geleneklerin göreneklerin büyük bir bölümünün daha kırsal sahalarda önem taşıdığı varsayılırsa ve aynı zamanda kırsal nüfusun gün geçtikçe kentlere doğru yoğunlaştığı düşünülürse kültürel değerlerin parçalandığı ve gün geçtikçe popüler kültür içerisinde kaybolduğu apaçık görülmüş olur. Çalışma sahasının İstanbul, Kocaeli, Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı geleneksel kültürün sürdürülebilirliği bakımından tehlikededir. Çünkü büyük şehirlerde ki nüfusun fazlalığı kültürü geleneksellikten uzaklaştırarak şekillendirir ve çeşitlendirir.

Araştırma sahasındaki köylerde hayatı kolaylaştıran modern imkânların yetersiz olması ve bu imkânları sağlayabilmek için burada yaşayan insanların şehir merkezlerine inmeleri kültürel yapının yavaş yavaş bozulmasına sebep olmuştur.

Araştırma sahasının gelişmiş illere yakınlığı bazı çekici sebeplerden ötürü aşırı nüfus çekmektedir ve gün geçtikçe Karamürsel İlçesinin köylerindeki nüfus azalmaktadır. Genellikle yaşlıların kalmış olduğu köylerde de insanlar geçim derdine düştüğünden kültür ve kültürel değerler unutulmaya yüz tutmuştur. Gelenek ve

göreneklere yaşatacak olanlar yeni nesillerdir fakat günümüz şartlarında bu durum gerçeği yansıtır nitelikte değildir.

Çalışma sahasında yaşayan farklı etnik kökene sahip kişiler gün geçtikçe azalmakta veya kökenlerinin farklı yerlerden geldiği bilincini kaybetmektedir. Bu bilinçle beraber sahip oldukları kültürel değerlerde gün geçtikçe unutulmakta ve zamanla kaybolmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda çalışmanın seyrine yardımcı olarak kamu veya özel kuruluşların sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında var olan kuruluşların içerisinde kültür konusu ile ilgili muhatap olunacak kişi sayısı çok azdır. Her ne kadar alternatifi bulunsa da belediye bünyesinde Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü ve bu müdürlüğün içerisinde kültür ile ilgili çalışma yapan bir masa bulunmamaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kuruluşların yerel bölgeler için yapacaklarının sınırlılığı olduğu varsayılırsa bu durum bölge için olumsuz bir durum olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında mahalli olarak kültüre ve kültürel değerlere sahip çıkabilmek adına herhangi bir görevli, temsilci vs bulunmamakta bu görevi muhtarlar üstlenmektedir. Bunun yanında bazı muhtarlıkların yöre hakkında geniş bilgilere sahip olmadığı belirlenmiştir.

ÖNERİLER

Karamürsel İlçesi gelenekselliğini kaybetmek üzeredir ve bu konuda birey olarak da dâhil tüm birimler üzerine düşeni layıkıyla yapmalıdır. Bu bağlamda öncelikle halk üzerinde seminer kurs adı altında gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, gerekirse eğitimler verilmeli halkın gelenekselliği ne olursa olsun koruması gerektiği aşılmalıdır. Bunun için en başta belediyeye Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü kurulmalı kültür çalışmaları daha yerel bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Araştırma sahası içerisinde belediyeye bağlı bir Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü olmayışı bilgilenmek veya çeşitli konularda araştırma yapmak isteyen kişiler için dezavantaj oluşturmakta bu konuda bilgiye ulaşmak isteyen kişiler bir muhatap bulamamaktadır. Bu tarz bilgilere ulaşılabilecek destek hatlarının da var olması gerekmektedir. Yardımcı olabilecek diğer birimler bulunmaktadır fakat alınabilecek bilgiler ve yararlanma durumu sınırlı olabilmektedir.

Araştırma sahasında yaşayan farklı etnik kökenli insanların kültürel değerlerini unutmaması ve bu kültürel değerlerin yaşatılması için dayanışma dernekleri kurulmalı bu derneklerde gerekli kamu ve kuruluşlardan destek ve izinler alarak düzenli olarak

çalışmalar, etkinlikler düzenlemelidir. Bu çalışma ve etkinlikler eğlencenin yanı sıra sahip olunan etnik kökenlerin ve bu etnik kökene ait kültürel değerlerin unutulmaması ve yaşatılması amacı taşınmalıdır.

Araştırma sahasının kırsal alanlarında meydana gelen göçün önüne geçilmelidir. Bu doğrultuda bu sahalara iş fırsatları yaratmalı ve göç vermek yerine göç alabilecek konuma yükseltilmelidir. İş fırsatlarının yanında ihtiyaçların karşılanması adına gerektiği ölçüde hizmet sektörüne ağırlık vermek de dışa göçün önüne geçmeyi sağlayabilmektedir. Bu durumun oluşması doğrultusunda kırsallık içerisinde çok az kitleye hitap eden kültürel değerler geniş alanlara yayılma fırsatı bulabilecek vaziyete ulaşabilecektir. Hizmet sektörünün geliştirilmesi ile halk refah seviyesine ulaşacak, geçim derdinden biraz olsun uzaklaşacaktır. Bu sayede kültürel değerler araştırma sahası içerisinde yaşayan insanlar için daha bir anlamlı hale gelerek korunmaya daha da yaklaşmış olacaktır.

Diğer bir öneri niteliğinde köylerdeki gelenekselliği korumak amaçlı temsilciler seçilmeli ve çeşitli çalışmalar yürütülmeli ve belediyede bir birime bağlanmalıdır. Burada yaşayan halkın gelenekselliği bozmasının sebebinin ihtiyaçlar olduğu düşünülürse halkın ihtiyaçları da karşılanarak ihtiyacın kültürel değerlerin önüne geçmesi engellenmelidir.

Araştırma sahasında gerçekleştirilen eğlencelere daha fazla ödenekler ayrılmalı ve kaybolmaya yüz tutmuş tüm gelenekler yaşatılmaya çalışılmalıdır bu durum kapsamında geleneksel oyunlar, kıyafetler, yemekler yapılmalı ve halkın buna alışması sağlanmalıdır. Bu bağlamda her sene eğlencenin olacağı zaman daha coşkulu daha heyecanlı olunması sağlanabilir. Bu eğlencelerin daha geniş kitlelere yayılması sağlanmalıdır. Bu yayılma gelenekselliği bozmak için değil aksine bu gelenekselliğin herkes tarafından bilinmesi sağlanmalıdır. Bunun için tanıtımlar ve eğlence sonrası yapılan aktiviteler yerel internet sayfaları dışında dergiler, gazeteler, ulusal kanallar gibi yerlerde de bulunmalıdır.

El işleri veya elde yapılabilecek geleneksel kıyafetler için ilgili belediye birimleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından ücretsiz kurslar açılmalı ve çeşitli desteklemeler yapılmalıdır. Kursun devamlılığı ve çekiciliği için kurs bitiminde katılımcılar ödüllendirilmeli ve geleneksel ürünlerin satılabileceği yerlerde onlara fırsat verilmelidir. Kursların ücretsiz olması ve bitiminde belge verilmesi eğitime, kültürel

değerlerin yaşatılması konusuna karşı bir cazibe oluşturmaktadır. Bu şekilde geniş kitlelere yayılması ve katılımın fazla olması sağlanabilir. Bunun yanı sıra Mahreç işaretli olan Karamürsel sepetinin kullanımı, yapımı ve satışı yaygınlaştırılmalıdır. Bu sayede geleneksel işler unutulmamış ve gelecek nesillere aktarılmış olur.

Geleneksel meskenler ve tarihi yapılar açısından eskiye oranla zengin olmayan araştırma sahasında hala ayakta duran yapılar kullanıma kapatılmalı müze veya kültürel yapı kapsamında değerlendirilmeli, zarar veren kişilere caydırıcı cezalar verilmelidir. Bu geleneksel yapıyı bozmamak adına çevresine modern tarzda betonarme binalar dikilmemelidir. Hâlihazırda imara açılmamış kültürel değer taşıyan, eskiden önemli topluluklara ev sahipliği yapmış yerler, kırsal mekânlar imara açılmamalı ve devlet tarafından kontrol edilmelidir.

Tarihi Ereğli evlerinden sadece birkaç tanesinin restore edilmiş olduğu yapılan araştırmalar sonucu belirlenmiştir. Bu durumun önüne geçilmeli ve diğer evlerinde restore edilmesi gerekmektedir. Restore çalışmalarının eskiye zarar vermemesi gerekmekte gelenekselliğinden gerek görüntü olarak gerek kullanım olarak bir şey kaybetmemelidir. Sahada yapılan görüşmeler neticesinde bu evlerin sadece belediye veya diğer kamu kuruluşları tarafından değil orada yaşayan vatandaşlar tarafından restore edilebileceği öğrenilmiş fakat değeri parayla ölçülemeyecek bu tarihi mekânların hem alımı hemde restorasyonunun gerçekleştirilemeyecek kadar yüksek pahada bir iş olduğu kanısına varılmıştır. Bu durumun kolaylaşması anlamında herkes üzerine düşeni yapmalı bu mekânlar kişisel mülk değil tarihi ve turistik açıdan değerlendirilmelidir. Bu durumun yanında yıkılmaya yüz tutmuş restorasyona cevap vermeyecek binalar çevreye daha çok zarar vermeden yıkılmalıdır.

Araştırma sahası içerisinde koruma altına alındığı halde içinde yerleşimin bulunduğu yapıların derhal boşaltılması gerekmektedir. Olası bir ev kazasının bu yapıya ciddi zararlar vermesinin önüne geçilmelidir. Bu doğrultuda burada yaşayan kişilere devlet tarafından çeşitli imkânlar sağlanarak bu meskenlerde yaşamasının önüne geçilmelidir.

Tarihi kültürel yapının korunması adına çeşitli aralıklarla var olan yapılara dayanıklılık testleri yapılmalı bu doğrultuda tüm sıkıntıları giderilmelidir. Kültürel değer taşıyan yapılar korunmalı ve koruyacak kişiler veya araçlar var olmalıdır.

Araştırma sahası doğal güzelliği, yeşilliği ve maviliğiyle yazlık olarak kullanılan yerlere sahiptir. Bu durumun önüne geçilmeli deniz turizminden çok kültürel turizm yönünden öne çıkması sağlanmalıdır. Zira yazlık evler hâlihazırda geleneksel bir yapı oluşturmamakta ve bu bölgeyi yazlık olarak kullanan kişiler gelenekselliğe pek önem vermemektedir. Bu kişilere sürdürülebilir miras özelliklerine dikkat etmeleri konusunda buraya yerleşmeden önce eğitim verilmesi gibi çeşitli uygulamalar yaptırılmalıdır. Bunun yanı sıra gelenekselliğe önem verilmemesinin önüne geçebilmek için bölgeye geleneksel tarzda butik oteller açılabilmesi var olanların kapasitesi arttırılmalıdır.

Geleneksel tarzda herhangi bir kıyafete ulaşmanın oldukça zor olduğu belirlenmiştir. Geleneksel kıyafetlerin sahada yaşayan kültüre önem veren çok az kişi tarafından saklandığı ve bu sayede günümüze kadar ulaştığı görülmektedir. Geleneksel kıyafetlerin sergilenebileceği butikler, eskiye dönük araç gereçlerin sergilenebildiği merkezler bulunmalı ve ziyaretçi çekebilmek ve tanıtımının yapılabilmesi için uğraşlar sergilenmelidir. Bu bağlamda ülkemizde birçok bölgede yer alan tarzda Karamürsel Evleri adı altında bir merkez meydana getirilmeli ve ziyaretçilere açılmalıdır. Bunun denetiminin belediyeler tarafından yapılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. ve Dölek, İ. (2021). *Genel fiziki coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akçaözöglü, E. (2018) *Osmaniye İli'nin kültürel coğrafyası*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akçaözöglü, E. ve Koday, S. (2019). Kültürel coğrafya bakımından Osmaniye ilinin mutfak kültürü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 537-552.
- Arı, Y. ve Köse, A. (2005). *İnsan-çevre etkileşimini yorumlamada yeni bir alternatif: kültürel coğrafya*. Ulusal Coğrafya Kongresi, 51-59.
- Arı,Y. (2011). Amerikan kültürel coğrafyasında peyzaj kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*,10(13), 311-339.
- Arioğlu, İ. E. ve Atasoy, Ö.A. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve kültür ve turizm bakanlığı. *Electronic Turkish Studies*, 10(16), 109-126.
- Arslan, M. (2018). *Dil-kültür etkileşimi açısından Türk-Gürcü ilişkileri.Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 118-129.
- Artun, E. (1998). Tekirdağ halk kültüründe geçiş dönemleri doğum evlenme ölüm. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(10), 85-107.
- Artun, E. (2006).*Adana ve Osmaniye halk kültüründe giyim-kuşam geleneği*.Halk Kültüründe Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslar arası Sempozyumu, 1-19.
- Atalay, İ. (2016). *Toprak oluşumu, sınıflandırılması ve coğrafyası*(5. Baskı). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Atalay,İ. (2011). *Toprak oluşumu, sınıflandırılması ve coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Atalay,İ.(2013).*Uygulamalı klimatoloji*(2. Baskı). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Ateş, F. (2019). Mitolojiden günümüze yumurta ve “kırk uçurma” geleneği.*Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 14-27.
- Aydoğan, S., Güneş, B. VeGülçiçek, Ç. (2003). Isı ve sıcaklık konusunda kavram yanılgıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 111-124.

- Ayhan, F. (2013). Türk giyim kültüründe pantolon. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 1-21.
- Ayhan, F. (2021). Türk geleneksel giyim kültüründe şalvar. *Humanities Sciences (NWSAHS)*, 16(1),59-70.
- Ayhan, F. (2021). Bugün giyilen modern giysinin oluşumunda Türklerin etkisi. *Humanities Sciences (NWSAHS)*, 16(1), 24-44.
- Ayrıbaş, D., İzgi, R., Ünal, M. ve Kumral, İ. (2015). İzmit yöresinde sıtma mücadelesi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*.(1)
- Bayraktar, D. (1995). *Karamürsel şehri*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, D. (2012). Karamürsel şehrinin yerleşim özellikleri. *Coğrafya Dergisi*, (6), 367-379.
- Besli, E. (2012). Eski Türkçe ve eski Türk kültürü açısından inanç sistemlerine bağlı kült isimleri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 1(1), 401-411.
- Beşirli, H.(2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Milli Folklor Dergisi*, 22(87), 159-169.
- Bekar, A. ve Zağralı, E. (2015). Türk yemek kültürü ve teknolojik gelişmelerin yemek kültürü üzerine etkileri. *Journal of Tourism Theory and Research*, 1(1), 40-48.
- Birkeland, I. (2008).Natureandthe ‘culturalturn’ in human geography. *Norskgeogr. Tidsskr.*, 52(4), 221-228.
- Boyras, Ş. (1998). Lakaplar konusunda bazı dikkatler ve bir yöre örneği. *Sivas: Türklük Bilimi Araştırmaları*,(7), 107-138.
- Bulut, İ., Değişgeç, C., Güney, H. ve Uzun, O. (2017). Kültürel peyzaj açısından geleneksel Ağlasun Evleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4) , 1703-1719.
- Cihan, C. (2018). Türkistan’dan Anadolu’ya kullandığı bir çadırın göçü: Emirdağ ve diğer yörelerde topak ev. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(18), 40-63.
- Coşkun, E. (2020). *Iğdır’da yaşayan Azerbaycan Türklerinin yaşam tarzının kültürel coğrafya açısından incelenmesi*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Çalışkan, Ş. (2016). Türk folklorunda lâkap verme geleneği: Bartın örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (3), 103-126.
- Craciunescu, A. (2015). Urban reconfigurations of space and place within township tourism. *Revista de Turism-Studii Si Cercetari În Turism*, (19), 44-53.

- Çavuşoğlu, İ. (2015). *Kültürel coğrafya açısından bir inceleme: Çanakkale ilinde geleneksel köy hayırları*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çelik, M. ve Cömert, M. (2018). Saraybosna'da görevli askeri personelin gastronomi deneyimlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*(1), 104-121.
- Çetin, B. ve Coşkun, M. (2020). Kültürel miras unsuru olan aba güreşine yönelik şekilsel ve işlevsel kültür bölgesi belirleme denemesi (Hatay).*Coğrafya Dergisi*,(40), 65-82.
- Çivitci, Ş., Harmankaya, H. ve Üstün, G. (2012). Tekirdağ Etnografya Müzesi'nde kayıtlı bindallıların özellikleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 99-120.
- Çıblak, Y. (2004). Halk kültüründe nazar, nazarlık inancı ve bunlara bağlı uygulamalar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*,(15), 103-125.
- Çoban, B. ve Karakaya, Y.E. (2010). Geleceği planlamada stratejik yönetim ve swot analizi: kavramsal yaklaşımlar. *E-Journal of New World Sciences Academy*,5(4), 342-352.
- Demirbaş Koyun, D. (2016). Ege Üniversitesi Etnografya Müzesi bindallıları. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (9), 91-99.
- Demirgül, F. (2018). Çadırdan saraya Türk mutfağı. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 105-125.
- Denevan, W. M. ve Mathewson K. (2009). Carl Sauer culture and landscape readings, and commentaries. *Louisiana State University Press*, 9-28.
- Devrim, B. (2006). *Strateji formülasyonu: swot analizi, kurumsal karne, kalite fonksiyon yayılımı, Sun Tzu'nun işletme yönetimi stratejilerinin bütünleştirilmesi üzerine bir çalışma*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dikme, Ş. (2019). *Elazığ İli'nin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Dibsizgöl, B. (2021). *Azdavay İlçesi'nin (Kastamonu) kültürel coğrafyası*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ.F. (2014). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Dodds, K. ve Funnell, L. (2019). Popular culture. *International Encyclopedia of Human Geography*, (2), 223-228.
- Dönmez, Y. ve Güngördü, M. (2012). İzmit Körfezi çevresinin iklim ve bitki örtüsü özellikleri. *Coğrafya Dergisi*, (1), 143-152.
- Dönmez, Y. (1979). *Kocaeli Yarımadasının bitki coğrafyası*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Dönmez, Y. (1979). *Umumi klimatoloji ve iklim çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ekici, M. (2008). Türk halk kültürü araştırmalarında dün, bugün ve yarın. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1(1), 11-26.
- Ekici, M. ve Fedakâr, P. (2014). Gelenek, aktarma, dönüşüm ve kültür endüstrisi bağlamında nazar ve nazar boncuğu. *Milli Folklor*, 26(101), 40-50.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi* 15(1-2), 51-59.
- Erden, F, Özus, E. ve Tufan, M. (2016). Nazar temalı kadın giysi tasarımları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 2 (Özel Sayı 1), 176-188.
- Erlat, E. (2016). *İklim sistemi ve iklim değişimleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Eroğlu, F. (2010). *Davranış bilimleri* (10. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Erol, O. ve Kayacılar, C. (1994). İzmit körfezi güneyi Karamürsel-Halıdere çevresinin jeomorfolojisi (sonuçlar). *Türk Coğrafya Dergisi*, (29), 11-17.
- Erol, O. (2014). *Genel klimatoloji* (10. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Ertuğrul, A. (2009). Hamam yapıları ve literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (13), 241-266.
- Fidan, H. (2012). *İç Anadolu bölgesi geleneksel kadın şalvarlarının biçimsel ve fonksiyonel özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Frenkel, S. (2016). Geography, empire, and environmental determinism. *American Geographical Society*, 82(2), 143-153.
- Galor O. ve Ashraf Q. (2007). Cultural assimilation, cultural diffusion and the origin of the wealth of nations. *Working Papers, Brown University, Department of Economics*, (3).

- Geçili, D. (2002). *Temettuat defterlerine göre Karamürsel kazasının sosyal ve ekonomik yapısı (1844-1845)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Gibson, C. ve Waitt, G. (2020). Cultural geography. *International Encyclopedia of Human Geography*, (2), 99-110.
- Gillespie, C. A. (2014). *Survival of a folk culture: The Old Order Amish*. Texas State University:San Marcos.
- Gök, Y., ve Kayserili, A. (2013). Geleneksel Erzurum evlerinin kültürel coğrafya perspektifinden incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(30), 175-216.
- Gökalp, Z. (2022). *Türkçülüğün esasları*(10. Baskı).İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları.
- Göçer, A. (2012). Dil kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*,729(1), 50-57.
- Guliyeva, M. (2020). Oğuz Türklerinde giyim kuşam. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 169-191.
- Gül, S. (2018). Kültür coğrafyası açısından Vezirköprü yöresinde dokuma kültürü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, (38), 117-131.
- Gümüüşçü, O. (2018). Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *Erdem*, (75), 99-120.
- Gümüüştekin, N. (2011). *Anadolu ve diğer kültürlerde işaret ve simgelerde anlam*. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26), 103-118.
- Güneş, S. (2019). *Bergama halılarının coğrafyası*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Güngör, K. (1956). Anadolu’da hızır geleneği ve hıdrellez törenlerine dair bir inceleme. *Türk Etnoğrafya Dergisi*, (52), 56-72.
- Gürçayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *MilliFolklor*, 23(92), 5-12.
- Güvenç,B. (1979). *İnsan ve kültür*. (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hannam, K. (2015). Cultural geography. *Journal Social Research and Behavioral Sciences*, (2), 409-413.
- Has, S. ve Atay, A. (2020). Dil kültür etkileşimi açısından “ekmek” ve “pirinç” sözcüklerinin deyim ve atasözlerindeki anlam değerleri. *Abant Kültür Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 141-153.

- Hoşgören, Y. (2015). *Hidroğrafya'nın ana çizgileri I*(9. Baskı). İstanbul: Çantay Kitapevi.
- İlban M. O., Güleç E., Çolakoğlu F. ve Karabıyık, Ş.N. (2021). Türkistan'dan günümüze Türk mutfak kültürünün gelişimi: geleneksel Türk mutfağının günümüz yeme-içme alışkanlıklarındaki yeri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 127(251), 269-288.
- İskefiyeli, Z. (2015). *Karamürsel mensucat fabrikası (1890-1921)*, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu, (2), 1117- 1145.
- Kafesoğlu,İ.(1977). *Türk milli kültürü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Karaca, O. ve Karacaoğlu, S. (2016). Kültür, din ve yemek etkileşimi çerçevesinde Arap mutfağının kavramsal olarak incelenmesi: Adana ili örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 561-584.
- Karakuzulu, Z. ve Atnur, G. (2007). Kültür coğrafyası açısından bir inceleme: Tortum, Çıldır ve Tödürge (Demiryurt) gölleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (34), 157-167.
- Karnıbüyük,M. (2019). İklim, coğrafi konum, yer şekilleri ve denizlerin siyasi coğrafya üzerindeki etkileri. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 167-185.
- Karnıbüyük,M. (2018). Montesquieu'nün iklim teorisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,2(2), 239-262.
- Kaya, M. (2003). Beyin göçü/erozyonu. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. (5), 2, 13.
- Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(24), 177-190.
- Kayserili, A. (2011). *Erzurum Şehri'nin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kayserili, A. ve Altaş, N. T. (2010). Horasan İlçesi'ndeki kır meskenlerinin kültürel coğrafya bakış açısıyla incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 81-101.
- Keleş, R. (2014). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29 (246), 9-18.
- Khutsishvili, K. (2018). Marketplaces: meetingplaces in borderzones of Georgia. *Informal Markets and Trade in Central Asia and the Caucasus*, (6), 1–14.

- Kılınç, C. (2020). *Malatya Yeşilyurt İlçesi'nin kültürel coğrafyası (maddi kültür unsurlarına göre)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kılınç, Y. (1996). *Karamürsel ve çevresinin coğrafi etüdü*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koca, S. (2002). Eski Türklerde bayram ve festivaller. *Türkler Ansiklopedisi*,(3), 51-57.
- Koca, E. ve Baran, H. (2014). Eskişehir ili geleneksel kadın şalvarları.*Arış Dergisi*, (10), 26-33.
- Koca, E., Koç, F. ve Vural, T. (2007). *Kültürlerarası etkileşimde giyim kuşam*.38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 793-808, Ankara.
- Kocadaş, B. (2005). Kültür ve medya. *Bilig*, (34), 1-13.
- Kocaman, S., Kayserili, A. ve Kaya, F. (2015). Kültürel coğrafya açısından bir araştırma: Tarihi Kağızman evleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (32), 145-170.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin o kentlere etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koç F. ve Koca, E. (2016). Türk halk giyiminde kullanılan süslemelere tipolojik bir yaklaşım. *İdil*, 5 (19), 237-262.
- Koday, S., Koday, Z. ve Kızıllkan, Y. (2017). Siirt ilinde bir mesken kültürü: Cas evleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1369-1385.
- Korkmaz, H. ve Gürbüz, M. (2013). Amik Gölü’nün kültürel ekolojisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (17), 1-26.
- Köse, A. (2005). Türkiye’de geleneksel kırsal konut planlarında göçebe Türk kültürü izleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 158-191.
- Kösoğlu, N. (2018). *Milli kültür ve kimlik (6. Baskı)*. Ankara. Ötüken Neşriyat.
- Kroeber, A. L. Ve Kluckhohn, C. (1952). *Culture: A critical review of concepts and definitions*. New York:Vintage Books.
- Küçük, M. A. (2013).Türk destanlarında “sayı” motifinin dinî yansımaları. *Gazi Türkiyat*, 1(13), 91-109.
- Leighly,J. (1963). Land and life: a selection from the writing of Carl Ortwin Sauer. *Berkeley, CA:University of California Press*, 44 (4), 595-597.

- Lewis, C., T. (1894). *An Elementary Latin dictionary*. New York: Harper and Brothers, Franklin Square.
- Lieske, Joel A., (1993). Regional subcultures of the United states. *Journal of Politics* (55), 888-913.
- Longhurst, R. (2007). Cultural geography. *Different Encounters, Encountering Difference. Documents D'anàlisi Geogràfica*, (50), 105-120.
- Maleki, E. (2014). Türk kültür ve dilinin Fars kültür ve diliyle etkileşimi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173 (173), 129-150.
- Meriç, E. ve Nazik, A. (1999). Armutlu Yarımadası kuzey alanı (Yalova-Karamürsel) kuvatneri hakkında. *İstanbul Yerbilimleri Dergisi*, 12(1).
- Meydan C. ve Guliyeva, M. (2020), Oğuz Türklerinde giyim kuşam: Dede Korkut örneği. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 169-191.
- Minaz, D. (2021). *Zile İlçe merkezinde ve yakın çevresindeki bazı köylerde kültürel mirasın kültürel coğrafya açısından önemi*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Oğan, S. (2016). *Tunceli ili ekonomik faaliyetlerinin kültür coğrafyası açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ozankaya,Ö.(1991) *Toplumbilim (7. Basım)*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ögel, B. (1985). *Türk kültür tarihine giriş III*(2. Baskı).Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1985). *Türk kültür tarihine giriş V*(2. Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ögel, B. (1991). *Türk kültür tarihine giriş IV* (3. Baskı).Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öncül, K. (2019). Kültürleşme açısından Türk kültüründe sünnet. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 123-129.
- Önen, L. (2008). *Örgüt iklimi üzerinde kültürün etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özan, M., Polat, H., Gündüzalp, S. ve Yaraş, Z. (2015). Eğitim kurumlarında SWOT analizi. *Turkish Journal of Educational Studies*. 2(1), 1-28.
- Özbayraktar, M. ve Yinelek, T. (2019). Kocaeli/ Karamürsel İlçesi kırsal yerleşmeleri üzerine analizler: Avcıköy örneği. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 9(4), 514-532.

- Özçağlar, A. (2015) *Yönetmel coğrafya*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Özer, Ç., Albayrak, A. ve Ağan, C. (2021). Türkiye de yaşayan Boşnaklar ve Mutfak Kültürü Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 407-428.
- Özey.R. (2014). *Kültürel coğrafya*. İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özçelik, İ. (2019). Türk kültüründe ev-bark kavramlarına dair bazı tespitler. Altay toplulukları mesken ve mesken kültürü. *TDBB Yayınları*, 41-51.
- Özdemir, E. (2012). *Kaptan-ı Derya Karamürsel*(4. Baskı). İstanbul: Zinde Yayınevi.
- Özdemir, M. (2018). Türk kültüründe pehlivanlık kavramı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 558-564.
- Özkoca, B., Bozkurt, H. ve Eyüboğlu, H. (2012). Eyüboğlu koleksiyonundaki uçkur dokumalardan örnekler. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 125-135.
- Parlakıyıldız, H. (2011). *Kültürel değişim, gelişim ve hareketlilik*. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi,(2), 555-563. Ankara, Türkiye.
- Sakallı, E. (2020). Ahıskalı Türklerde sünnet geleneği ve sünnet uygulamaları. *Folklor Akademi Dergisi*, 3 (2), 332-346.
- Salman, F. (2010). Gaznelilerde giyim kuşam özellikleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*,(16), 111 – 126.
- Sandal, Y. D. D. E. K. (2007). Kahramanmaraş'ın üç mahallesinde karşılaştırmalı kültür coğrafyası açısından bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 473-486.
- Sauer,C.O. (1941). Foreword to historical Geography. *Annals of the Association of American Geographers*,31(1), 1-24.
- Sargın, K. (2019). *Kültürel coğrafya açısından Karahacılı Yörükleri: Serik örneği*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Sarıtaş, S. (2019). Halk biliminde maddi kültüre teorik ve metodolojik yaklaşımlar. *Milli Folklor*, 31(122), 29-40.
- Sarıtaş, S., Türksoy, M. ve Bilen, S. (2007). Balıkesir ve çevresinde geleneksel kadın giysisi “ferace” hakkında etnografik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 194-205.

- Seçgin S. ve Bozdağ B. (2016). *Karamürsel/Karabali Camii hakkında yeni bulgular*. Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu-II Bildirileri, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 3-5 Nisan 2015, Kocaeli, Turkey, 1905-1912.
- Seyfeli, C. (2010). Hıristiyanlık öncesine dayanan bazı ermeni halk inançları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30(30), 149-164.
- Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Solmaz, Y. (2018). Türk mutfak kültürü ve beslenme alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 108-124.
- Soygüder Baturlar, Ş. ve Yaylagül, L. (2019). Kültürel süreklilik bağlamında Türk halk kültüründe mavi/turkuaz mavisi ve nazar boncuğu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 665-688.
- Şahinalp, M. (2013). Şanlıurfa Şehri'nin kültürel fonksiyonu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (11), 65-80.
- Şahin, G. (2019). Türk kültür coğrafyasından özel bir örnek: Türk sabunları. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 371-404.
- Şahin, Y. (2016). Geleneksel Türk giyim kültürü ve 20. Yüzyıl modasının kesişme noktası: geometrik kesim. *Art-e Sanat Dergisi*, 9(17), 376-390.
- Şan, M. ve Haşlak, İ. (2014). Asimilasyon ile çok kültürlülük arasında Amerikan ana akımını yeniden düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 29-54.
- Şanal, Ş. ve Giray, F. H. (2020). Kırsal kalkınmada kültürel ekoloji yaklaşımı: Isparta İli Eğirdir İlçesi Göktaş Mahallesi uygulaması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(28), 1480-1507.
- Şen, R. (2017). *Karşılaştırmalı bir kültürel coğrafya araştırması: Samandağ, Yayladağı ve kumlu (Hatay) kırsalında tandır fırını üretimi ve kültürü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Şensoy, F. ve Tiritöglü, S. (2018). Beslenme arkeolojisi: günümüz Ankara yemeklerinde geçmişin izleri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(Ek-1), 209-233.
- Talas, M. (2005). Tarihi süreçte Türk beslenme kültürü ve Mehmet Eröz'e göre Türk yemekleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 273-283
- Tanık, S. (2021). Kocaeli, Karamürsel Uzundere (Osmaniye) köyü camii ahşap süslemeleri. *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19(19), 169-193.

- Türkeş, M. (2001). Hava, iklim, şiddetli hava olayları ve küresel ısınma. *Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Seminerleri, Teknik Sunular, Seminerler Dizisi*, (1), 187-205.
- Tanrıkulu, M. (2019). *Coğrafya ve kültür* (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tanrıverdi, H. (2018). Din-kültür ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 595-601.
- Taş, D. ve Aksoy, M. (2020). Edirne'nin sınır köylerinde yaşayan Pomak ve Muhacirlerin yemek kültürü üzerine bir inceleme. *Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 2565-2587.
- Tavkul, U. (2007). Kültürel etkileşim açısından on iki hayvanlı Türk takviminin yayılışı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 25-45.
- Tuğluoğlu, F. (2008). Türkiye'de sıtma mücadelesi (1924-1950). *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, 32(4), 351-359.
- Tuluk, Ö. (2013). Osmanlı camilerinde mekân kurgusu açısından kare tabanlı baldaken varyasyonları (15.-17.yy.). *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(2), 275-284.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2020). *Beşericoğrafya insan kültür mekân* (19. Baskı). İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Türker, A. ve Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. *Yeni Fikir Dergisi*, 4(9), 86-98.
- Topal, E. ve İbret, B. Ü. (2020). Yer adları açısından bir inceleme: Tosya'da (Kastamonu) yer adları. *Folklor/Edebiyat*, 26(101), 41-54.
- Torun, E. (2014). *Tarsus'un tarihi-kültürel coğrafya araştırmaları ve turizm potansiyeli*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Uca, A. (2010). Türk Toplumunda Hıdrellez - II. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (35), 251-284.
- Uçar, D. ve Doğru, A. Ö. (2005). *CBS projelerinin stratejik planlaması ve SWOT analizinin yeri*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara, Türkiye.
- Uzun, M. (2018). Spor alanlarının coğrafi bilgi sistemleri (CBS) teknikleri ile coğrafi dağılım analizi: Karamürsel (Kocaeli) örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (37), 194-203.

- Wu, J. (2010). Landscape of culture of landscape: does landscape ecology need culture. *Landscape Ecol*, 25(8),1147-1150.
- Yapıcı, N. K. (2018). Kültürlerarası etkileşimde giysi faktörü:Amelia Bloomer Turkish dress.1. *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*. 4(13), 1192-1199.
- Yavuz, E. (2018). Sıhhat ve içtimai muavenet vekâletinin 1924 yılı sıtma ile mücadele raporu - sıtma ve bataklık haritası. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(19), 639-653.
- Yel, O. H. (2020). *Eynesil İlçesinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yeşilbaş, E. ve Acat, F. (2020). Artuklu yapıları örnekleminde sanatta kültürel etkileşim. *KadimAkademi SBD*, 4(2), 64-99.
- Yılandıcı, M. ve Sağıroğlu, M. (2013). Kocaeli – Yalacdere ve çevresinin florası. *Sakarya University Journal of Science*, 17(3), 407-425.
- Yıldırın, İ. (2000). Geleneksel yağlı güreşin, kültürel, yapısal ve bilimsel açıdan modern minder güreşiyle farklılıklarının değerlendirilmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 53-62.
- Yılmaz, M. (2010). Ermeni mitolojisi üzerine bir değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 17(43), 93-104.
- Yücel, Y. ve Yediyıldız, B. (1988). Tarih ve kültür. *Erdem*, 4(10), 31-38.
- Yüksel, M. (2019). *Siirt şehrinin kültürel coğrafyası (Maddi kültür öğelerine göre)*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yönsel, A. ve Arkan, Ş. (1972). *Karamürsel*. Ankara: Tisa Matbaacılık.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

URL1: (Akay Ertürk, S.,Kültürel Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekan/ Erişim Tarihi: 13.03.2021)

URL2: (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu / https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi: 13.03.2021)

URL3: (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu / https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi: 13.03.2021)

- URL 4:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 5:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 6:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL7:** (<https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/karamursel/226> /Erişim Tarihi:
31.03.2021)
- URL8:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 9:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 10:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 11:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL12:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619 / Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL13:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu /
https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619/ Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL14:** (<https://www.karamursel.bel.tr/karamursel/cografya/> Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 15:** (<https://www.karamursel.bel.tr/karamursel/cografya/> Erişim Tarihi:
13.03.2021)
- URL 16:** (<tr.wikipedia.org/wiki/Karamürsel/> Erişim Tarihi: 23.04.2021)
- URL 17:** (<tr.wikipedia.org/wiki/Karamürsel/> Erişim Tarihi: 23.04.2021)

- URL 18:** ([https://www.karamursel.bel.tr/karamursel/tarihce/Erişim Tarihi:23.04.2021](https://www.karamursel.bel.tr/karamursel/tarihce/Erişim_Tarihi:23.04.2021))
- URL 19:** (https://www.turkcebilgi.com/karamursel_kocaeli/ Erişim Tarihi: 23.04.2021)
- URL20:** (Karamürsel Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan/
<https://karamursel.bel.tr/uploads/sayfalar/2020-2024.pdf>/ Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- URL 21:** (<tr.wikipedia.org/wiki/Karamürsel/> Erişim Tarihi: 23.04.2021)
- URL 22:** ([https://tr.wikipedia.org/wiki/Toponimi /](https://tr.wikipedia.org/wiki/Toponimi/) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL23:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/akpinar_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/akpinar_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL24:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/derekoy_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/derekoy_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL25:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/eregli_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/eregli_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL26:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/hayriye_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/hayriye_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL27:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/kadriye_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/kadriye_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL28:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/kizderbent_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/kizderbent_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL29:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/oluklu_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/oluklu_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL30:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/senaiye_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/senaiye_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL31:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/tahtali_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/tahtali_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL32:**[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/tepekoy_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/tepekoy_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)
- URL 33:**
[http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/yalakdere_mah2.pdf/](http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/yalakdere_mah2.pdf) Erişim Tarihi: 29.04.2021)

- URL 34:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu / https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619/ Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- URL 35:** (Kocaeli İl Çevre Durum Raporu / https://teknolojikkazalar.org/get_file?id=4d3e67294b619/ Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- URL36:** ([tr.wikipedia.org/wiki/ Karamürsel/](tr.wikipedia.org/wiki/Karamürsel/) Erişim Tarihi: 15.07.2021)
- URL37:** (<https://karamursel.bel.tr/kesfetdetay/valide-kopru-20/> Erişim Tarihi:14.07.2021)
- URL 38:** (<https://karamursel.bel.tr/kesfetdetay/vasiye-nine-21/> Erişim Tarihi:14.07.2021)
- URL 39:** (<https://karamursel.bel.tr/haberler/karamurselin-dusman-iskalinden-kurtulusunun-100yil-donumunde-haluk-levent-geceye-anlam-katti/> Erişim Tarihi:14.07.2021)
- URL 40:** (<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-kocaeli-tarihi-karabali-hamami-muze-olacak-2119/> Erişim Tarihi: 31.07.2021)
- URL 41:** (https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6sem_Sultan/ Erişim Tarihi: 15.07.2021)
- URL 42:** (<islamansiklopedisi.org.tr/kosem-sultan/> Erişim Tarihi: 19.11.2022).
- URL 43:** (<https://gezgorkocaeli.com/guzergahlar/gez-gor-karamursel/karamursel-alp-anit-mezari/> Erişim Tarihi: 15.07.2021)
- URL 44:** <https://karamursel.bel.tr/kesfetdetay/karamursel-alp-14/> Erişim Tarihi: 22.05.2021)
- URL 45:** (<https://kocaelikitabeleri.wordpress.com/anit-mezarlar/> Erişim Tarihi:14.07.2021)
- URL46:** (<https://karamursel.bel.tr/kesfetdetay/vasiye-nine-21/> Erişim Tarihi: 22.05.2021)
- URL 47:** (<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kocaelideki-487-yillik-tarihi-cami-yeniden-ibadete-acildi-409385.html/> Erişim Tarihi: 31.07.2021)
- URL48:** (<https://balkanhaber.org/kose-yazarlari/balkanlarin-kulturel-sosyal-yasamlari-ve-giyim-kusam/> Erişim Tarihi: 01.08.2021)
- URL 49:** (<http://www.papulikoyevi.org/> Erişim Tarihi: 11.08.2021)

- URL 50:** (islamansiklopedisi.org.tr/ipek#2-osmanli-devleti/ Erişim Tarihi: 19.11.2022)
- URL 51:** (<https://balkanhaber.org/kose-yazarlari/balkanlarin-kulturel-sosyal-yasamlari-ve-giyim-kusam/> Erişim Tarihi: 01.08.2021)
- URL 52:** (<https://kaftan.web.tr/urun/arnavut-bosnak-salvari-33/>Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 53:** (<https://www.camhotel.com.tr/blog/pestemal-nedir/> Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 54:** (<https://edebiyatvesanatakademisi.com/Icerik.aspx?a=/e/YORUMLAR/Hali-Kilim-Giysi-Dokuma/Pestemal-Kesan--Dolayik--ve--Kulturu/Adem/259585BE-462B-4A5C-A542-89F9FA4E0EB6> /Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 55:** (<https://tr.pinterest.com/pin/718605684267736371/>Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 56:** (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/kulturatlasi/tokat-yoresndeygilen-kadin-kiyafetler-le-aksesuar-ve-takilari/>Erişim Tarihi: 04.08.2021)
- URL 57:** (<https://www.mekkitutnu.com/kutnu-kumas-kategori-saten-orgulu-kutnu.html/> Erişim Tarihi: 04.08.2021)
- URL58:**<https://www.facebook.com/groups/uzunburun/posts/2661298710612391/?mibextid=HsNCOg> Erişim Tarihi: 03.12.2022)
- URL 59:** (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ferace> / Erişim Tarihi: 11.08.2021)
- URL 60:** (<https://kaftan.web.tr/urun/arnavut-bosnak-salvari-33/>Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 61:** (<http://urvetekstil.com/urun/17/urve-super-takke.html/> Erişim Tarihi: 11.08.2021)
- URL 62:** (<https://www.tarifsandigi.com/tarifler/bulamac-isparta-corbasi-tarifi/> Erişim Tarihi: 19.07.2021)
- URL 63:** (<http://www.yemek.com/tarif/karalahana-corbasi/> Erişim Tarihi: 19.07.2021)
- URL 64:** (<https://www.hurriyet.com.tr/lezizz/dugun-corbasi-tarifi-41447485/> Erişim Tarihi: 20.07.2021)
- URL 65:** (<https://www.mutfagimdakitadlar.com/recipe/pirasali-karmaca-gocmen-boregi/> Erişim Tarihi: 14.07.2021)

- URL 66:** (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/neyenir/kacamak-2/> Erişim Tarihi: 14.07.2021)
- URL 67:** (<https://yemek.com/tarif/tikvenik/> Erişim Tarihi: 15.07.2021)
- URL 68:** (<https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/4322303/karamurselin-simit-dolmasi/> Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 69:** (<https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/4322303/karamurselin-simit-dolmasi/> Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 70:** (<http://www.yemek.com/tarif/bosnak-usulu-kapama/>Erişim Tarihi: 14.07.2021)
- URL 71:** (<https://www.sofra.com.tr/tarifler/serbetli-tatlilar-ve-helvalar/bosnak-tatlisi-20131021/>Erişim Tarihi: 19.07.2021)
- URL 72:** (<https://yemek.com/tarif/laz-boregi/> Erişim Tarihi: 19.07.2021)
- URL 73:** (<https://www.lezzet.com.tr/yemek-tarifleri/tatli-tarifleri/serbetli-tatlilar/yufka-tatlisi/> Erişim Tarihi: 19.07.2021)
- URL 74:** (<https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf/> Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 75:** (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Karamürsel/> Erişim Tarihi: 03.08.2021)
- URL 76:** (<http://www.kocaeli.gov.tr/karamursel-sepeti/> Erişim Tarihi: 10.08.2021)
- URL 77:** (<https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/37980/> Erişim tarihi 21.11.22)
- URL 78:** (<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-81013/olum-sonrasi.html/> Erişim Tarihi: 21.11.22)
- URL 79:** <https://www.buyukkocaeli.com.tr/haber/4876886/karamurselli-bosnaklar-tefericte-bulustu/> Erişim Tarihi: 10.07.2021)
- URL 80:** <https://kocaelifikir.com/haber/11648102/karamurselde-pilav-gunu-etkinligi/> Erişim Tarihi: 05.12.2022)
- URL 81:** <https://pehlivanblog.wordpress.com/2017/03/15/ekrem-yavuz/> Erişim Tarihi: 27.07.2021)
- URL 82:**<https://www.aktuelbilgiler.com/yagli-gures-nedir-nasil-oynanir-yagli-gures-malzemeleri-ve-kurallari-nelerdir-53837h.htm/> Erişim Tarihi: 20.12.2022).

URL

83:http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/suludere_mah2.pdf/ Erişim Tarihi: 29.04.2021)

URL 84:

(http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/fulacik_mah2.pdf/ Erişim Tarihi: 29.04.2021)

URL 85:

http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/pazarkoy_mah2.pdf/ Erişim Tarihi: 29.04.2021)

URL

86:(http://www.karamursel.gov.tr/kurumlar/karamursel.gov.tr/Hizmetler/Projeler/1-Derleme/Dokuman/tahtali_mah2.pdf/ Erişim Tarihi: 29.04.2021)

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Karamürsel İlçesi Lokasyon Haritası	32
Harita 2: Karamürsel İlçesi Jeoloji Haritası	48
Harita 3: Karamürsel İlçesi Fiziki Haritası	50
Harita 4: Karamürsel İlçesi Eğim Haritası	51
Harita 5: Karamürsel İlçesi Bakı Haritası	53
Harita 6: Karamürsel İlçesi Toprak Haritası	62
Harita 7: Karamürsel İlçesi Hidrografya Haritası	70
Harita 8: Karamürsel Nüfus Yoğunluğu Haritası (2021)	88
Harita 9: Karamürsel Göç Haritası	103

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Karamürsel İlçesinin Ortalama Sıcaklık, Ortalama Minimum Sıcaklık ve Ortalama Maksimum Sıcaklık Değerleri (1985-2020)	57
Grafik 2: Karamürsel’de Nispi Nem ve Ortalama Sıcaklığın Aylara Göre Dağılımı (1985-2020)	59
Grafik 3: Karamürsel İlçesi Yıllık Ortalama Yağış ve Ortalama Sıcaklık Grafiği (1991-2020)	61
Grafik 4: Karamürsel İlçesinin 1927-2021 Yılları Arası Nüfus Değişim Grafiği.....	90
Grafik 5: Karamürsel İlçesinin Cinsiyet Yapısına Göre Nüfus Grafiği (2007-2021) .	91
Grafik 6: Karamürsel İlçesi Nüfus Piramidi (2021)	93

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Karamürsel İlçesinin Ortalama Sıcaklık, Minimum Sıcaklık Ve Maksimum Sıcaklık Değerleri (1985-2020)	56
Tablo 2: Karamürsel'in Aylık Rüzgâr Hızı Ortalamaları (2014-2021)	57
Tablo 3: Karamürsel'de Nispi Nem ve Ortalama Sıcaklığın Aylara Göre Değişimi (1985-2020)	58
Tablo 4: Karamürsel İlçesi Ortalama Yağış ve Yağmurlu Gün Değerleri (2014-2020)	60
Tablo 5: Karamürsel İlçesinde Yetiştirilen Bitki Çeşitleri Ve Uygulama Şeklinin Alansal Dağılımı (Hektar).....	68
Tablo 6: Karamürsel İlçesi Mahallelerinin Adlarının Verilmesinde Etkin Faktörler ..	84
Tablo 7: Karamürsel İlçesi Toplam Nüfusları (1927-2021)	88
Tablo 8: Karamürsel İlçesi Kadın, Erkek Ve Toplam Nüfusu (2007-2021).....	92
Tablo 9: Karamürsel İlçesi Nüfusun Dar Aralıklı Yaş Grupları (2021)	94
Tablo 10: Karamürsel İlçesi Öğrenim Durumu (2020).....	95
Tablo 11: Karamürsel İlçesi 1965-2012 Yılları Arasında Kır ve Şehir Nüfusu	97
Tablo 12: Karamürsel İlçesi Tarım Alanlarından Yararlanma Durumu (2021)	110
Tablo 13: Karamürsel İlçesinde Sebze Ekim Alanları ve Üretimi (2021).....	111
Tablo 14: Karamürsel ilçesinde meyve üretimi (2021)	112
Tablo 15: Karamürsel İlçesi Tarla Bitkileri Ekim ve Üretim Verileri (2021)	113
Tablo 16: Karamürsel İlçesinde Örtü Altı Sebze Üretimi Verileri (2021)	114
Tablo 17: Karamürsel İlçesinde Büyükbaş, Küçükbaş, YüK ve Çeki ile Kümes Hayvanları Sayıları (2021).....	116
Tablo 18: Geleneksel Meskenlerin SWOT Analizi.	284
Tablo 19: Yemek Kültürünün SWOT Analizi.	285
Tablo 20: Geleneksel Kıyafetlerin SWOT Analizi.	286

Tablo 21: Geleneksel Şenlik Ve Eğlencelerin SWOT Analizi.	287
Tablo 22: Somut Olmayan Kültürel Değerlerin SWOT Analizi.	288

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Osmaniye Köyü yakınları Kireçsiz Kahverengi Orman Toprağı Örneği .	64
Fotoğraf 2: Tepeköy Orman Örtüsü (Tepeköy Kahvehanesi Manzarası)	67
Fotoğraf 3: Valide Köprü Üzerinden Yalacdere Akarsuyu.....	69
Fotoğraf 4: Yalacdere Köyünden Yalacdere Akarsuyu	71
Fotoğraf 5: Yalacdere'nin En Az Akışa Sahip Olan Yerlerinden Biri Olan Yalacdere Mahallesi Mevkii	72
Fotoğraf 6: Karapınar Köyünde Yaşayan Boşnak Bir Çocuk	98
Fotoğraf 7: Yalacdere Köyü'nde Buğday Tarlasından Bir Görünüm	114
Fotoğraf 8: Yalacdere Köyünde Bir Marul Tarlası	115
Fotoğraf 9: Tepeköy'de Bulunan Eski İpek Böcekçiliği Fabrikası Kalıntıları.....	117
Fotoğraf 10: Karamürsel Mensucat Fabrikası Bacası Üzerinde Yer Alan Tanıtım Tabelası (Altınkemer)	119
Fotoğraf 11: Karamürsel Dokuma Fabrikası Bacası (Altınkemer)	120
Fotoğraf 12: Karamürsel İlçesi Cuma Pazarı (Dereköy'de Yetiştirilen Bazı Ürünlerin Satışı)	121
Fotoğraf 13: Karamürsel Dalçık	122
Fotoğraf 14: Altınkemer Halk Plajı Gün Batımı	123
Fotoğraf 15: Ereğli Kumyalı Plajı	124
Fotoğraf 16: Ereğli Evleri Olarak Bilinen Ereğli Sahilde Koruma Altına Alınmış Evler	124
Fotoğraf 17: Ereğli Evlerinin Koruma Altında Olduğuna Dair Bir Tabela.....	125
Fotoğraf 18: Oluklu Tepesi Manzarası	125
Fotoğraf 19: Valide Köprü (Yalacdere)	126
Fotoğraf 20: Valide Köprü Girişinde Yer Alan Köprü'nün Tarihinin Bulunduğu Taş	126

Fotoğraf 21: Karamürsel Alp Anıt Mezarı	127
Fotoğraf 22: Vasiye Nine Türbesi Dıştan Görünüş	128
Fotoğraf 23: Vasiye Nine Türbesi İçerden Görünüşü	128
Fotoğraf 24: Sünni Baba Mesire Alanı (Osmaniye).....	129
Fotoğraf 25: Orman Dede Lavanta Parkı	129
Fotoğraf 26: Güreşçiler Heykeli (Karamürsel Kordon)	130
Fotoğraf 27: Karapınar Köyü Kahvesi Duvarında Kırkpınar Başpehlivanlarının Bulunduğu Fotoğraflar.....	130
Fotoğraf 28: 4 Temmuz Karamürsel'in Kurtuluşu Şenliği 04.07.2021 Sahil Kordon (URL 39).....	131
Fotoğraf 29: Karabali Hamamı (Önden Görünüş).....	134
Fotoğraf 30: Valide Köprü (Yalakdere)	135
Fotoğraf 31: Valide Köprü Tanıtım Tabelası	136
Fotoğraf 32: Kara Mürsel Alp Anıtı.....	137
Fotoğraf 33: Kara Mürsel Alp Anıtı.....	138
Fotoğraf 34: Deprem Şehitleri Anıtı Bilgilendirme Yazısı	139
Fotoğraf 35: Deprem Şehitleri Anıtı Depremde Vefat Eden Kişilerin Listesi İlk Sayfa	139
Fotoğraf 36: Deprem Şehitleri Anıtı.....	140
Fotoğraf 37: Vasiye Nine Türbesi İçeriden Görünüş	141
Fotoğraf 38: Vasiye Nine Türbesi Duvarı Bilgilendirme Yazısı.....	142
Fotoğraf 39: Sünni Baba Türbesi Giriş (Osmaniye).....	142
Fotoğraf 40: Sünni Baba Mezarı	143
Fotoğraf 41: Sünni Baba Türbesi Mezar Taşı	143
Fotoğraf 42: Fulacık Mezarlığı Eski Ve Yeni Mezarlar.....	144
Fotoğraf 43: Dokuzlar Dede Bilgilendirme Tabelası	145
Fotoğraf 44: Dokuzlar Dede Mezarı.....	146
Fotoğraf 45: Tepeköy Defne Camisi İç Görünümü.....	147

Fotoğraf 46: Tepeköy Defne Camisi İç Görünümü İkinci Kat.....	147
Fotoğraf 47: Tarihi Uzundere Camisi İkinci Kattan Görünüm	148
Fotoğraf 48: Tarihi Uzundere Camisi Minberi.....	149
Fotoğraf 49: Tarihi Uzundere Camisi Giriş ve İkinci Kat Görünümü	149
Fotoğraf 50: Tarihi Uzundere Camisi Tavanı	150
Fotoğraf 51: Sünni Baba Camisi	151
Fotoğraf 52: Karabali Camisi	152
Fotoğraf 53: Karabali Camisi İkinci Kat Balkonu	152
Fotoğraf 54: Tepeköy Kahvehanesinde Bulunan Köyün Eski Manzarası.....	153
Fotoğraf 55: Tepeköy'de Binası Yenilenerek Düğün Salonu Kültür Merkezi Olarak Kullanılan Eski Bir Kilise.....	154
Fotoğraf 56: Merdigöz(Avcıköy) De Yer Alan Eski Bir Kilise Duvarı Kalıntısı	154
Fotoğraf 57: Kerpiç Malzemedен Yapılan Mesken Örneği (Çamdibi).....	157
Fotoğraf 58: Türk Meskenlerinde Duvar Rafı Örneği.....	158
Fotoğraf 59: Türk Meskenlerinde Duvara Girinti Şeklindeki Dolaplar	159
Fotoğraf 60: Ermenilerden Kalma Eski Bir Ev (Yalakdere).....	160
Fotoğraf 61: Ermenilerden Kalma Evin Duvarında Bulunan Kültür Varlığı Olduğuna Dair Bilgilendirme Tabelası.....	160
Fotoğraf 62: İlk Katta Yer Alan Önceden Ahır Olarak Kullanılan Oda	161
Fotoğraf 63: İlk ve Orta Katta Yer Alan Ahşap Tavan	162
Fotoğraf 64: Ermenilerden Kalma Evde En Üst Katta Bulunan İşlemeli Tavan (Yalakdere)	163
Fotoğraf 65: Ermenilerden Kalma Evin En Üst Katın Tavanı (Yalakdere)	163
Fotoğraf 66: Ermenilerden Kalma Evde İlk Katı İkinci Kata Bağlayan Ahşap Merdivenler.....	164
Fotoğraf 67: Ermenilerden Kalma Evde İkinci Katta Bulunan Yüklüğün Bulunduğu Oda.....	164
Fotoğraf 68: Ermenilerden Kalma Evde İkinci Katta Yer Alan Misafir İçin Kullanılan Oda.....	165

Fotoğraf 69: Ermenilerden Kalma Ev İçerisinde Yer Alan Ahşap Kapı ve Kilidi....	166
Fotoğraf 70: Ermenilerden Kalma Evde Oda İçerisinde Yer Alan Kandil İçin Yapılmış Rafin Arkası.....	167
Fotoğraf 71: Ermenilerden Kalma Evde Oda İçerisinde Yer Alan Kandil İçin Yapılmış Rafin Önü.....	168
Fotoğraf 72: Ermenilerden Kalma Evde Gelinler İçin Yapılmış Odadan Geçişli Banyo Yapmak İçin Kullanılan Kabin	169
Fotoğraf 73: Ermenilerden Kalma Evde Gelinler İçin Yapılmış Odadan Geçişli Banyo Yapmak İçin Kullanılan Kabinin Kapısı	169
Fotoğraf 74: Ermenilerden Kalma Evde Buzdolabı İşlevi Gören Ahşap Dolaplar ...	170
Fotoğraf 75: Ermenilerden Kalma Evde Terek Görünümlü Mutfak Dolabı	171
Fotoğraf 76: Ermenilerden Kalma Evde Mutfakta Sobanın Arkasında Yer Alan Taş Ocak	171
Fotoğraf 77: Ermenilerden Kalma Evde Geleneksel Taş Ocağın Görünümü	172
Fotoğraf 78: Ermenilerden Kalma Evin Bahçesinde Bulunan Su Tulumbası.....	173
Fotoğraf 79: Geleneksel Boşnak Evinin Dışarıdan Görünüşü (Karapınar).....	173
Fotoğraf 80: Boşnak Meskenlerin Yapı Malzemesinin Görünüşü (Karapınar)	174
Fotoğraf 81: Boşnak Evi Penceresi İçeriden Görünüşü (Karapınar).....	175
Fotoğraf 82: Boşnak Evi Penceresi Dışarıdan Görünüş (Karapınar)	175
Fotoğraf 83: Boşnak Meskenlerin Kapı Kilidi Önden Görünüş (Karapınar)	176
Fotoğraf 84: Boşnak Meskenlerin Kapı Kilidi Arkadan Görünüş (Karapınar).....	176
Fotoğraf 85: Boşnak Meskenlerinin Ahşap Kapıları (Karapınar)	177
Fotoğraf 86: Boşnak Meskenlerinde Salon Tasarımı ve Sedir Örneği (Tahtalı).....	178
Fotoğraf 87: Tek Katlı Kargir Yapı Mesken Türü (Kızderbent).....	179
Fotoğraf 88: İki Katlı Taş Blok Üzerine Kargir Yapı Mesken Türü (Kızderbent) ...	179
Fotoğraf 89: Laz Köyünde Bulunan Bir Meskenin Ahşap Kapısı ve Penceresi	180
Fotoğraf 90: Laz Meskeni Sedir Örneği (URL49)	180
Fotoğraf 91: Laz Meskenlerinde Ahşap Terek	181
Fotoğraf 92: Ahır ve Kömürlük Olarak Kullanılan Bir Yapı (Kızderbent).....	181

Fotoğraf 93: Yeni Yapılarda Yer Alan Balkon Örneği (Kızderbent).....	182
Fotoğraf 94: Yeni Yapılarda Yer Alan Balkon Örneği (Kızderbent).....	183
Fotoğraf 95: Eski Tarihi Ereğli Evleri.....	183
Fotoğraf 96: Yeniden Restore Edilerek Millet Kıraathanesi Olarak Kullanılan Çıpalı Konak.....	184
Fotoğraf 97: Yeniden Restore Edilerek El sanatları Beceri Kursu Olarak Kullanılan Ev	184
Fotoğraf 98: Eski Yapıdan Kalma Sol Direk, Restorasyon Sonucu Eklenmiş Sağ Direk	185
Fotoğraf 99: Restore Edilmemiş Ereğli Evlerinden Birinin Bina İskeleti Örneği.....	186
Fotoğraf 100: Yeniden Restore Edilerek Kullanılan Ereğli Evlerinde Ki Merdiven	186
Fotoğraf 101: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Merdiven Yapısı.....	186
Fotoğraf 102: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Dış Kapı Örneği	187
Fotoğraf 103: Yeniden Restore Edilmiş Ereğli Evi Dış Kapı Örneği	187
Fotoğraf 104: Eski Tarihi Ereğli Evlerinin Oda Kapısı Örneği	187
Fotoğraf 105: Yeniden Restore Edilmiş Ereğli Evi Oda Kapısı Örneği	187
Fotoğraf 106: Eski Tarihi Ereğli Evlerinde Pencere Örneği	188
Fotoğraf 107: Yeniden Restore Edilen Evlerde Pencere Örneği.....	188
Fotoğraf 108: Eski Tarihi Evlerinin Tavan Örneği	189
Fotoğraf 109: Yeniden Restore Edilen Ereğli Evinin Tavan Yapısı	189
Fotoğraf 110: El Sanatları Beceri Kursu Tavanı Güneş Sembolü.....	190
Fotoğraf 111: Egemen Market Tavanı Güneş Sembolü	190
Fotoğraf 112: Eski Tarihi Evlerinin Balkon Yapısı	191
Fotoğraf 113: Yeniden Restore edilen Ereğli Evinin Balkonü.....	191
Fotoğraf 114: Yeniden Restore Edilen Ereğli Evlerinden Birinde Bulunan Kullanılmayan Kuyu.....	192
Fotoğraf 115: Günümüz Mimarisi ile İnşa Edilmiş Denize Bakan Bir Mesken (Altınkemer).....	193
Fotoğraf 116: Günümüzde Kullanılan İşlemeli Tülbentler	198

Fotoğraf 117: Namaz Örtüsü Olarak Kullanılan Tülbent Örneği (Karamürsel Cuma Pazarı)	199
Fotoğraf 118: Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Yelek Örneği (Fulacık).....	200
Fotoğraf 119: El Örmesi Yelek Örnekleri (Karamürsel El İşleri Pazarı)	200
Fotoğraf 120: El Örmesi Yelek Örnekleri (Karamürsel El İşleri Pazarı)	200
Fotoğraf 121: Dimya Kemer (URL 52).....	201
Fotoğraf 122: Uçkur Örnekleri	202
Fotoğraf 123: Günlük Kullanılan Şalvarın Satış İçin Sergilenmesi (Karamürsel Cuma Pazarı)	203
Fotoğraf 124: Düğünlerde Gelinlerin Kullandığı Kadife Şalvar (Fulacık)	203
Fotoğraf 125: Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Kadife Yelek	203
Fotoğraf 126: Düğünlerde Gelinlerin Giydiği Kadife Şalvar Örneği (Fulacık)	203
Fotoğraf 127: Peştamal (URL 55)	204
Fotoğraf 128: İç Saya Yapımında Kullanılan Kumaş (URL 57).....	206
Fotoğraf 129: İç saya örneği (URL 58)	206
Fotoğraf 130: Geleneksel Boşnak Kıyafeti (URL 60).....	208
Fotoğraf 131: Kadınlar Tarafından Kullanılan Yün Çorap (Tahtalı Köyü)	209
Fotoğraf 132: Kadınlar İçin Kullanılan Kara Lastiklerin Sergilenmesi (Karamürsel Çarşı).....	210
Fotoğraf 133: Kasket	210
Fotoğraf 134: Namaz Takkesi (URL 61).....	211
Fotoğraf 135: Başlık Örneğinin Sergilenmesi (Tahtalı Köyü)	212
Fotoğraf 136: Erkekler Tarafından Kullanılan Yün Çorap	213
Fotoğraf 137: Erkekler İçin Kullanılan Kara Lastiklerin Sergilenmesi (Karamürsel Çarşı).....	214
Fotoğraf 138: Sergilenen Eski Bir Yemeni Örneği (Avcıköy Muhtarlığı).....	215
Fotoğraf 139: Sergilenen Yemeni Örneği (Tahtalı Köyü)	215
Fotoğraf 140: Bulamaç Çorbası (URL 62).....	220

Fotoğraf 141: Çorba Yapılmak İçin Hazırlanan Tarhana (Papuli Köy Evi)	221
Fotoğraf 142: Karalâhana Çorbası (URL 63).....	221
Fotoğraf 143: Düğün Çorbası (URL 64)	222
Fotoğraf 144: Fulacık'ta Bir Bahçede Yetiştirilen Kabak.....	223
Fotoğraf 145: Avcıköy'de Toplanmış Kabaklar.....	223
Fotoğraf 146: Patatesli ve Kıymalı Boşnak Böreği.....	226
Fotoğraf 147: Patatesli ve Kıymalı Boşnak Böreği.....	226
Fotoğraf 148: Karmaca (URL 65)	227
Fotoğraf 149: Pekmezli Kaçamak (URL 66).....	228
Fotoğraf 150: Tikvenik (URL 67)	229
Fotoğraf 151: Geleneksel Simit Dolmasının Simidi (URL 68).....	231
Fotoğraf 152: Simit Dolması (URL 69)	231
Fotoğraf 153: Piryani Yemeği (URL70)	232
Fotoğraf 154: Kara Lahana Sarması.....	236
Fotoğraf 155: Hurmaşitsa (URL 71)	240
Fotoğraf 156: Laz Böreği (URL 72).....	242
Fotoğraf 157: Yufka Tatlısı (URL73)	242
Fotoğraf 158: Kabak Tatlısı.....	245
Fotoğraf 159: Yalakdere'de Üç Katlı Bir Evin İkinci Katında Kurutulan Dağ Kekliği	246
Fotoğraf 160: Fulacık Köyünde Bir Bahçede Kurutulan Tütün.....	246
Fotoğraf 161: Biber ve Domates Salçası	248
Fotoğraf 162: Turşu.....	248
Fotoğraf 163: Vişne, Elma ve Portakal Reçeli	249
Fotoğraf 164: Buğday ve Bulgur Öğütmek İçin Kullanılan Eski İlkel Bir Değirmen	250
Fotoğraf 165: Ekmek Yapmak İçin Kullanılan Eski Bir Fırın (Fulacık).....	251

Fotoğraf 166: Poğaç ekmek (Boşnak Ekmeği)	251
Fotoğraf 167: Karamürsel Sepeti Örnekleri (Karamürsel Sepetçisi)	254
Fotoğraf 168: Karamürsel Sepeti Örnekleri (Karamürsel Sepetçisi)	254
Fotoğraf 169: Karamürsel Sepeti Yapımında Kullanılan Malzemeden Yapılan Beşik	254
Fotoğraf 170: Karamürsel Sepeti Yapımında Kullanılan Malzemeden Yapılan Avize	254
Fotoğraf 171: Karamürsel Avcıköy Mahalle Muhtarlığında Bulunan Önceden Dokumacılık Yapmak İçin Kullanılan Yün Tarağı.....	255
Fotoğraf 172: Kenarları Tığ ile Örülmüş, İçi İğne ile İşlenmiş Sandık Örtüsü (Yalakdere)	256
Fotoğraf 173: Çeyiz Amaçlı Yapılmış Tülbent Oyası.....	256
Fotoğraf 174: Çeyiz Amaçlı Yapılmış Tülbent Oyası.....	256
Fotoğraf 175: Elde Örülmüş Terlik Formunda Patikler	256
Fotoğraf 176: Elde Örülmüş Normal Formda Patikler.....	256
Fotoğraf 177: Tığ ile Elde Örülmüş Lif Örnekleri (Karamürsel Kordon El İşi Tezgâhı)	257
Fotoğraf 178: Tığ ile Elde Örülmüş Lif Örnekleri (Karamürsel Kordon El İşi Tezgâhı)	257
Fotoğraf 179: Dokuma Tezgâhı (Karamürsel Kordon).....	257
Fotoğraf 180: Dokuma Tezgâhı (Karamürsel Kordon).....	257
Fotoğraf 181: Teferiç Pitta Şenliği 2018 (URL 79)	266
Fotoğraf 182: Pilav Günü Şenliği 2015 (URL80)	267
Fotoğraf 183: Karamürsel Güreşçilerinden Başpehlivan Ekrem Yavuz (URL 81) ..	268
Fotoğraf 184: Pehlivanlar Diyarı Karamürsel Hayırlı Yolculuklar Yazılı Tabela	268
Fotoğraf 185: Karamürsel Sahilde Yer Alan Nazar Boncuğu Motifleri	271
Fotoğraf 186: Akpınar Köyü Camisi ve Şifalı Su Çeşmesi.....	273
Fotoğraf 187: Manastır Suyu (Fulacık)	273
Fotoğraf 188: Fulacık Köy Çeşmesi.....	274

Fotoğraf 189: Kaymakam Suyu (Osmaniye)..... 274

ÖZGEÇMİŞ

Elif AYDOĞAN TATAR, 2015 yılında Karabük Üniversitesi Coğrafya bölümünde lisans eğitimine başladı. 2019 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2020 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.